

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries
and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

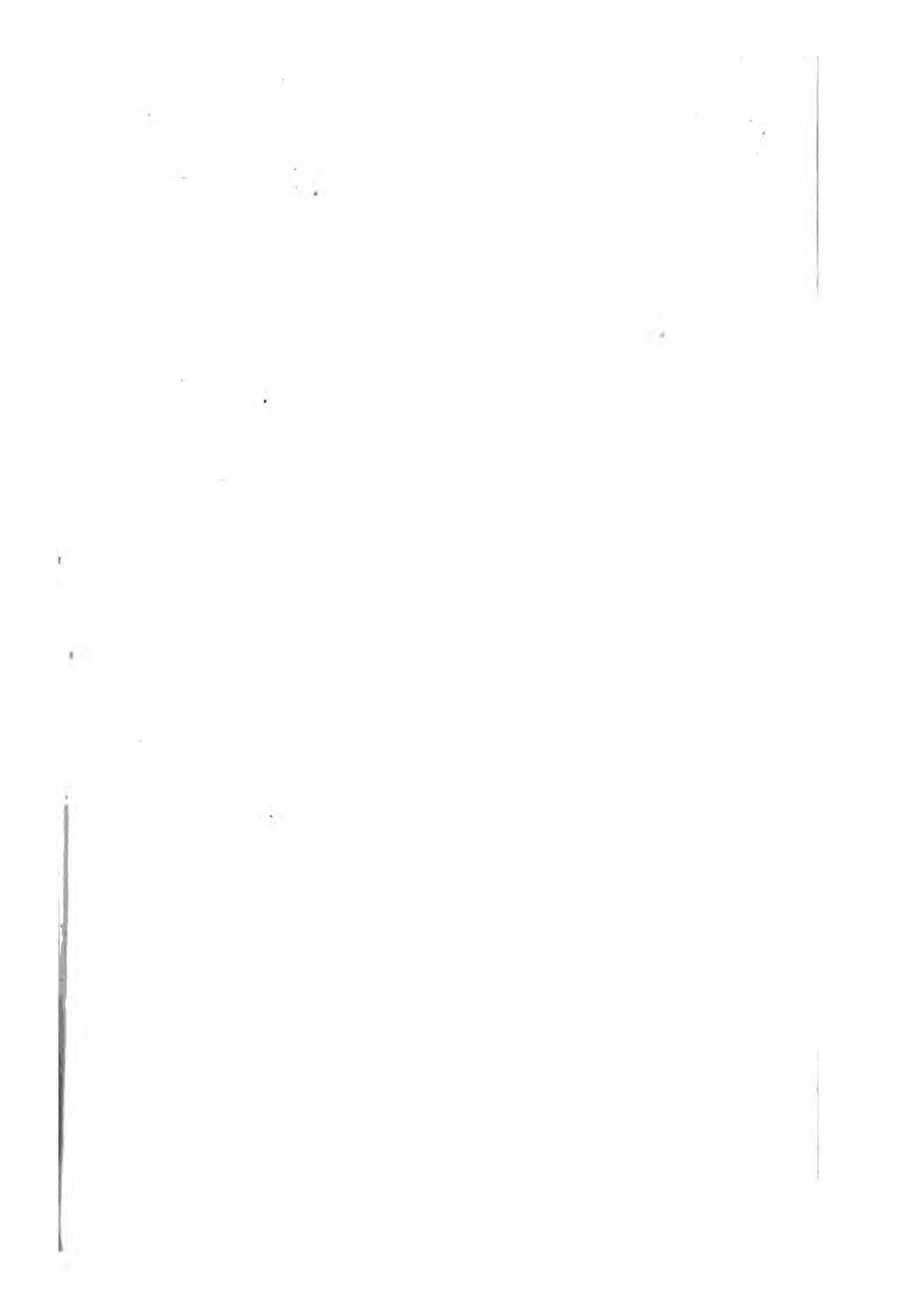

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-
ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

2987 e. 34

129

P. TERENTI
COMOEDIAE.

RECENSUIT

ALFREDVS FLECKEISEN.

LIPSIAE

SVMP TIBVS ET FORMIS B. G. TEVBNERI.

A. MDCCCLXL

CAROLO HALMIO
GVILELMO HERBSTIO

AMORIS CAVSA

s.

Fabulis Terentianis praemisi vitam poëtae a C. Suetonio conscriptam, Aelii Donati opera hodie superstitem et additamento auctam. in qua emendanda praeter F. Oudendorpii et F. A. Wolfii curas non sine fructu adhibui aliquot editiones veteres, quarum bibliotheca regia Dresdensis mihi copiam fecit: Donati loci et anni notam carentem (Mentelianam, de qua cf. Eberti lex. bibliogr. s. n. 6333), Terentii Venetas annorum MCCCCLXXVIII, MCCCCLXXX, MCCCCLXXXII, quarum consensum signavi littera ε. infra posui eos locos ubi ab exemplari Oudendorpiano recessi et alia quaedam adieci quae ad recte iudicandum de huius vitae verbis pertinere viderentur.

P. 3 v. 2 P. Terentio Lucano ex 'manuscripto' Pighius ann. II p. 347, probatum Osanno anal. crit. p. 21, sed v. Th. Mommseni hist. Rom. I p. 861 ed. alt. in adn. 7 adduci Romam ibique uenire scripsi ex emendatione Ludovici Schopeni, qui quid ipse de aliquot huius vitae locis sentiret percomiter mihi per litteras significavit, ad hunc locum his additis 'Ita legi suadet, ut alia taceam, ipsum verbum commercio. adduci de servis venalibus habet Cicero pro Quinctio 6, 24 et Donatus etiam in praef. Eunuchi.' ad ducem Romanum peruenire ε Oud. ad dominum Rom. peruenire I. F. Gronovius potuisse ε (scil. Fenestella docet). potuisset Oud. 15 laudes fucosas Wolfius. fucosas laudes ε Oud. 17 se ad Furium coenare Wolfius. ad Furium se coenitare ε Oud. 18 sq. ut dedi restituit Ritschellius parergon Plaut. I p. 638, qui lacunam ita fere expleri posse

proponit: eorum mannis gaudet *vel* horunce redis gestit. dum se amari ab hisce (his ε) credit crebro in Albanum rapi ob (ad ε) florem aetatis suae ε *Oud.*, item *Iosephus Scaliger animadv. in chronologica Eusebii p. 144 ed. alt.*, nisi quod hic verba ob florem aetatis suae *delevit. ex libro Danielino Schopenus has excerpit discrepantes scripturas*: ab his — credat — rapit 20 post sublatis rebus *cod. Dan.* ipsis sublatis rebus ε. ipsis sublatis rebus *Oud.* suis sublatis rebus *Ritscheli.* suis ablatis rebus *Wolfius.* ipsis sublatis ibus *Scaliger.* suis spoliatus rebus *Georgius Bezzenbergerus.* ipsis laetis rebus *Bothius* 21 Graeciae *Bothius* 22 mortuus est ε *Oud.* 23 Scipio illi profuit, nil Laelius *Wolfius* 24 idem] id *Wolfius* 26 qui — seruolum *Scaliger*

P. 4 v. 2 et 6 Caecilio et Caecilii Muretus operum II p. 655 ed. Ruhnck., Scaliger. Caerio (Cerio) et Caerii (Cerii) ε *Oud.*: cf. *Ritscheli.* l. l. p. 329 9 ex his Hecyra sexta *Bothius.* Hecyra sexta ex his ε *Oud.* 10 bis acta ε. bis die acta *Oud.* bis pro noua acta *Ritscheli.* p. 333 11 uidelicet ε. id est *Oud.* 15 Scipione; eamque *Schopenus.* Scipione namque *cod. Dan.* Scipione. eandem *Donati ed. Mentel.* Scipione, quibuscum familiariter uixit. eandem ε *praeter Mentel., Oud.* 17 maliuoli ε. maleuoli *Oud.*: cf. *Ritscheli.* *Mus. philol. VII p. 581* 19 uehemens existimant ε *Oud.* 24 sciebat et Leliorum Scipioni *Donati ed. Mentel., unde fortasse scribendum est*: sciebat et Laelio et Scipioni 26 C. Memmius *cod. Dan., quod coniectura assecutus erat F. Ellendtius proleg. in Cic. Brutum p. LXI ed. pr.* Qu. Memmius ε. Q. Memmius *Oud.* 30 temperius ε. temporius *Oud.*

P. 5 v. 1 sq. quo consule ludis Megalensibus Rit-

schelius parergon I p. 300. qui consularibus ludis ε Oud.

8 qua *Harius. quia ε Oud.* 10 urbem *Oud. urbe D. Heinsius. om. ε: cf. Drakenborchius in Liv. XXVIII 6, 4* 11 sic *ε. om. Oud.* 12 dedit *Bothius* 15 in * mari] *hinc aberrasse puto verba sinu Leucadiae v. 17, quae illic mutarunt siue Leucadia, unde fuit cum temp- tarem siue Leucasii conl. Pausania VIII 25, 2: sed nunc illud praefero, nisi praestat transponere perisse mari in sinu Leucadiae dicit* 16 a Menandro *ε, Mad- vigius in Cic. de fin. p. 18. e Menandro Oud.* 17 in arcadia stimpali *ε. in Arcadiae Stymphalo Oud.*

19 ex *Bothius. om. ε Oud.* 23 uia *ε. in uia Oud.*

uillam seclusi suasu Schopeni, qui haec adnotavit 'Fuit quidem via Appia, haud procul ab urbe, Martis aedis: v. Dukerus ad Liv. X 23 et interpr. ad Ov. Fast. VI 191 [et G. A. Beckeri antiq. Rom. I p. 511 sq.]. at villa Martis nec aliunde constat, et res est per se ab- surda. quare non dubito quin uillam ad explicandam ra- riorē v. hortuli significationem ascriptum fuerit in mar- gine. unde postea ab homine indocto, cui genetivus Mar- tis molestias creabat, in ipsum verborum ordinem receptum est. ipse Cicero plane iisdem verbis ad Q. fr. III 7 Ro- mae et maxime Appia ad Martis mira alluuiēs'

34 Cicero in Lino *susp. R. Ungerus in prolusione gymn. Friedlandiensis anni MDCCCLIII ('subsicivorum capita tria') p. 3*

P. 6 v. 1 in medium nobis cod. Dan. in medio po- puli ε Oud. 6 atque utinam] *cf. M. Hauptius observ. crit. p. 47* uis, comica ut *Bentleius in Hor. A. P. 26, Wolfius miscell. p. 454, Meinekius Menandri et Phil. rel. p. XXXVI. uis comica, ut Oud.* 12 vide ne scribendum sit Maecius, is de quo *cf. Bentleius in Hor. A. P. 387, Weichertus poet. Lat. rel. p. 334 sqq., Estraeus Horat.*

prosopogr. p. 205 sqq. 14 sq. Actaeone] Auctione *Scaliger* l. l. actione vel translatione *Ungerus de C. Valgii Rufi poëmatis* p. 160 *conl.* p. 443 16 tuae *F. Windischmannus Musei Rhen. I* (anni 1833) p. 113, item *H. Keilius diarii crit. Hal. a. 1849 m. Martii* p. 470. hae ε *Oud.* uorantur *Bothius* cuiaene sunt *idem.* cuiae sunt ε. cuius sunt cedo *Erasmus.* dic cuiu' sunt *Ouden-*
dorpius. non sunt tuae *Keilius* 17 nonne *idem.* non ε *Oud., Naekius in carmina Valerii Catonis* p. 210
Poplius dabat gentibus *scripsi.* *Poblius* gentibus dabat *Scaliger.* populis retentibus dabat *cod. Dan. teste Schopeno.* populis recensentibus (vel recenscentibus) dabat ε. populis consultus dabat *Erasmus.* regibus et populis dabat *Keilius* 19 *Apollodoro Carystio translatae Ritscheli*
us l. l. p. 325.

In fabularum ipsarum recensione eam secutus sum rationem qua in exercenda arte critica Terentiana ingrediendum esse docuit Fridericus Ritscheli in disputatione 'de emendatione fabularum Terentianarum' quam *indici scholarum Vratislaviensium hibernarum anni MDCCCXXXVIII* praemisit. cuius disputationis haec fere summa est: duo esse codicum Terentianorum genera, aut ante *Calliopii* recensione scriptorum aut ex ea ipsa ductorum. illius generis longe omnium antiquissimum esse *Bembinum*, cui satis confidenter *Victorianum*, dubitanter *Ritscheli* iungit *Decurtatum*; huc pertinere circa nonum saeculum scriptos *Basilicanum*, *Vaticanum*, *Ambrosianum*, *Calliopii* operam ipsa subscriptione testatos. eam autem esse naturam libri *Bembini* cum *Calliopianis* comparati, ut universe et generatim iudicanti longius etiam a *Bembini* integritate *Calliopii* recensio distare quam illa abesse a pristina fabularum Terentianarum specie videatur, hoc est longo intervallo opti-

num codicem Bembinum esse ac longe plurimis Calliopianorum naevis abstergendis sufficere, sed vel sic restare quae cum tolli Bemini ope nequeant, ultra huius fidem progrediendi et salutis e coniectura petendae necessitatem monstrent. hinc igitur profectus et in auxilium adhibitis non solum veterum scriptorum, inprimis grammaticorum testimoniis de multis harum fabularum versibus, sed etiam eis quae priores editores alique homines docti ad easdem emendandas data opera excogitaverunt, verbis poëtae integritatem quantum potui restituere conatus sum. quo in negotio nova subsidia nisi quae omnibus paterent mihi praesto non fuerunt praeter unum exemplum editionis curatae ab Antonio Goveano (Lugduni apud Seb. Gryphium a. MDXXXI) adservatum illud in bibliotheca regia Monacensi (signatum A. Lat. a. 290), cuius marginibus Petrus Victorius scripturas complurium librorum, in eis Bemini ascripserat, unde aliquot locis de lectione huius optimi libri quae aliunde non erat nota certior factus sum.

Pro fundamento huius recensitionis, ut par erat, habui Ricardi Bentlei editionem alteram quae Amstelodami anno MDCCXXVII prodiit: a cuius exemplo ubi recessissem additis auctoribus aut librorum scriptorum memoria aut eis hominibus doctis qui illorum corruptelas bene emendasse viderentur in hac praefatione exponere constitueram; verum mox intellexi hac ratione peracta fore ut multo maius spatium inpleretur quam his chartis concessum esset, itaque illo consilio abiecto una cum hac maiorem harum fabularum editionem paravi iusto apparatu critico instructam, quam mox in publicum prodire posse spero. huic editioni infra nudam discrepantiam scripturae Bentleianae adieci, unde quasi uno conspectu eluceret quantos intra centum et triginta annos crisis Terentiana vel post magni Bentlei exemplum effecisset processus. seclusi inde omnem eam

varietatem quae ad solam scribendi singula vocabula rationem pertinet, itemque ubi actus scaenasque aliter ac Bentleius constitui, cui rei cognoscendae numeris in marginibus adpictis provisum est.

Restat ut eis viris doctis qui suas quasdam coniecturas Terentianas privatim mecum communicaverunt et ut in usum meum converterem permiserunt gratias agam quam maximas. ac primum quidem Theodorus Bergkius has Heauton timorumenu emendationes suas adeo mihi probavit ut in verborum ordinem receperim: v. 72 Enim dices quantum (occupatum hoc a Bothio in ephem. antiq. Darmstad. a. 1841 p. 1062), v. 154 hoc quom fit, ibi non recte, v. 253 unde ei esse censes, v. 300 eis demunerarier (qua in correctione praeiverat Guyetus), v. 402 uidi esse habitum, diu etiam turbas dabit, v. 405 CL. ante Antiphila reponi iussit, v. 411 primo ex me; aliae quas non recepi olim in commentario critico adferentur. deinde cum de nomine illo mulieris quod Andriae v. 945 a libris foedissimo mendo Pasibula traditum est, Georgium Bezenbergerum et Carolum Keilium, alterum coram per iucundissimam meam mansionem Dresdensensem, per litteras alterum consuluissem, uterque miro consensu mihi proposuit id quod recepi Pasiphila, quod nomen Terentius ni mirum scripsit Pasipila. denique Heauton timorumenu post v. 289 unum versum incuria librariorum excidisse Rudolphus Dietschius mihi significavit.

Dabam Francofurti ad Moenum mense Aprili anni MDCCCLVII.

DISCREPANTIA SCRIPTURAE BENTLEIANAE.

Andriae v. 8 aduortite 11 dissimili sũnt argu-
 mento,  t 13 ex Perinthia hic 40 Si. haut muto.
 So. factum gaudeo 51 sq.  x ephebis, S s ia, ac | Li-
 bera uiuenda fuit potestas, (nam 54 Dum eum a tas
 cohibebant 60 id ego arbitror 74 Primum
 86 sq. Cl niam aut | Nic ratum dic bant: nam 95 iam
 habere 99 fama hac 104 Fere 112 mihi hic
 116 suspicans etiam quid id est 119 Forma bona.
 So. fortasse 123 ac] et 126 Haec illae 143 de-
 derit qui 161 pedibus 171 sequar 188 siui
 213 Si sénserit, perii, aut quam 214 Qua i re qua me
 ini ria 225 M  quidem non fit u risimile; at  ipsis com-
 mentém placet *sine uncis* 226 sq. ad forum, ut | Con-
 uéniam Pamphil m, ne de hac re p ter 228 Audio,
 Archylis 231 adduci? 235 turbae tristitia 236
 H cinest factu human m 237 Qu d illud 241 Qu d
 Chremes? 242 is mutauit uidet. 243 Ita obstinate
 253 T ntam rem 254 M  aput 255 A bi domum
 ac] et 256 sq. pr loqui? aut | U llam causam, s l-
 tem ineptam 258 Quòd si ego scissem id priùs, quid
 facerem, si quis nunc me interroget 260 diuorsae
 264 quorsus • 265 S d nunc peropust, aut 277 ade ne
 278 Ade ne porro ingr tum, inhuman m, ferum?
 283 sunt in animo dicta 289 Quod te  go per dextram
 hanc  ro et per geni m tuum 296 fidei 302 Ei]
 uae 305 quoniam] quando 307 ex c rde eiicias
 310 aliter censeas 315 qu d ni? nihil ut  mpetres
 316 duxerit? 332 adipiscier 333 R dduxti . . aut
 tute aut 335 qui mihi 339 quo in 343 quaeram?
 quo nunc 345 euge 350 atque 352 tibi uxorem
 Scio] scies 353 me modoprehendit dari
 356 escendo in quendam ibi 357 nusquam es: ibi

forte 368 conspexi 369 in cenam obolo 372 ne-
 cesse 377 *et* 378 *ordine inverso* 382 quámobrem eam
 oppido eíciat. PA. eiciat? DA. ác cito *post v.* 395 *signum*
lacunae deest 398 Aliam 402 desertum iri 404
 aut quid] quidue 413 obseruarem 423 DA. Sum ue-
 rus? BY. erus 427 sibi esse bene mauelle quam
 428 Ego cum illam 437 Nil] ego? nil 439 Proptér
 hospítai huiúsce consuetúdinem 442 ípsus eam rem récta
 reputauít 447 uisust ésse aliquantillúm 448 rem *om.*
 451 drachmis 457 Quid hóc est reii? quíd hic
 459 ut dixisti 478 Hícine me si inparátum 479 mihi]
 me 481 Archylis 483 fac ístaec lauét: post deínde
 488 huic est ueritus 490 opus facto esset 499
 siet renuntiatum 500 Min quicquam? 503 pernosti
 me 504 Ego nón te? DA. set, si quíd narrare 516
sine uncis: ní fit, tu púerum ut uideas, ní 517 quom]
 ubi 521 da mihi 525 Atque haut scio 527 ipse
 Chremen 529 Quando alias 532 ipsum Chre-
 men 534 *sq.* hodie fíliam | Meam núbere tuo 536
 Ausculta: paucis quod tu 538 te ego deos
 Chreme 540 gnatam tuam 550 Chreme 555 *sq.* in-
 tegratio. SI. hem, | Id 560 consuetudine et 561 Chreme
 565 scias 571 inuenias 573 intercludier 574
 Chreme 582 sum abs te, Daue, ne 589 ego quiui
 591 periimus 592 audiam 596 córrigere mi gná-
 tum 603 *sq.* Pamphilo. hem | Astutias: 606 me nunc
 607 hodie. perii. atque 610 inultum id numquam
 a me auferet 611 fore me, núnc si hoc deuitó malum
 613 qua fiducia 614 DA. nec quid me, atque
 615 producam 616 quid agis? 624 sinit] monet
 629 *sq.* immo id est génus hominum péssumum, in | Dé-
 negandó 631 tempus 633 *sine uncis:* cogit] premit
 635—638 Quís tu homo es? quís mihi es? cú ego
 meám tibi? heus, | Próxumus súm egomet mí. attamen
 ubí fides | Sí roges, ní pudent híc, ubi opust: illic ubi
 | Níl opust, ibí uerentur. 640 atque 641 Multum:]
 Nil? 644 PA. Quíd ita tandem? CH. etiám me dictis
 dúcere istis póstulas? 647 solidum uisumst 650 hic

suis consiliis mihi confécit 651 mirum 655 quo tu
 659 Nondum étiam scis. CH. Scio équidem ducturum
 ésse te. 663 sq. PA. Dauos. CH. Dáuos? quamobrem?
 PA. néscio: | Nisi míhi deos fuisse 665 est hoc
 DA. factum est. 668 quidni hoc consilium 672 iam
 ad salutem posse 682 DA. sét concrepuit hinc 683
 nuncne 686 opportúne te mihi óffers. 694 tibi om.
 700 hae 702 sq. CH. fórti's; | Si quíd conere.
 705 mi hic 712 ad me uenias 715 facto est opus.
 MY. matura. 717 deputabam 718 amatorem] tutorem
 727 tute id 729 adposuisse 730 unde] te
 736 opust 742 adposuisti 745 turbae aput forumst?
 quid illic 749 me qui 752 sq. uerbum unum mihi,
 | Praetereaquam quod 754 Quin dícis undest cláre.
 MY. a nobis. DA. áttate: 762 dico ego 763 adpo-
 suisti 765 DA. hem, quid? Pámphili? 766 nempe
 has fugi 781 MY. eho, obsecro 783 Chreme 794
 Hilum 797 sese] sibi diuitias 798 honeste in pa-
 tria 803 pol quidem 809 enim] eĩ 813 esse ali-
 quem 814 Grandiuscula 819 nolo me 823 Chreme
 828 homini ut 830 ut om. 838 ancillam iurgantem
 840 futurum 841 ac] ut 842 En] hem 846
 Chreme 849 responde 850 Mihi? 854 Chreme
 861 sublimem hunc intro potes 867 quid erum
 868 Chreme 878 Vide num] Numnam 886 quid
 ego me autem excrucio? 894 sq. egon aúdiam? quid
 ego aúdiam, | Chreme? CH. át tamen dicát sine. SI. age
 902 Chreme 906 is certe Chreme 917 Chre-
 me 920 perget 928 nómen tam cito? PA. Phánia.
 CH. hem, 930 sese aibat Chreme 935 hinc bel-
 lum 936 híc relinquere uéritus est. postílla 939 tuam
 inueniri] ciuem inuentam 944 egomet 945 Chremé,
 quod quaeris, Pásibula. 946 Chreme 950 Nisi sí-
 quid 955 Haud] at 956 mature 957 sq. áliquis
 forsán mé putet | Nón putare hoc liquet 963 mal-
 lem 965 DA. Pámphilus ubinamst? PA. híc est, Daue.
 DA. quís homost? PA. ego sum Pámphilus: 967 sim
 ego nactus 968 ego tibi quod 973 est] es dili-

gunt 977 illum me] nos illum 978 me. intus ápuđ
 Glycerium núnc est. tu, Daue 979 Propere adcerse
 981 CANTOR om. *Qui sequitur alter exitus Andriae, de
 eo extat dissertatio Ritschelii parergon vol. I p. 583 sqq. inserta:
 qua cum haec scaena et Andriae et antiquitati vindicata sit (po-
 terat Ritscheliuſ p. 585 Donati et Eugraphii memoriae addere
 C. Sulpiciuſ Apollinareſ, qui quod periochae v. 12 scripsit
 aliam dat Charino coniugem, non fecisset opinor, nisi hos
 versiculos ante oculos habuisset), non dubitavi eam ipsi fabulae
 subiungere. infra apposui discrepantiam scripturae Ritschelia-
 nae* 983 Dedi operam 985 uita [nunc] sors 990
 Nón [iuberet] áliquam partem suí traduci ad líberos?
 992 atque] et 993 omnium carissime

Eunuchi v.1 studeant 5 existimarit 7 sq. male,
 ex | Graecís 9 Item ut Menandri 17 nunc quae
 22 adessent 25 esse nempe, Plauti ueterem
 31 se hic non 33 ab aliis] fabulas 35 huic uti] uti
 aliis 36 currentis seruos 41 dictum sit 44 cum]
 et cum 56 etiam hoc cogita 58 eam] eam rem
 65 illam? quae illum? quae me? quae non? 67 illa om.
 mehercle 68 misera 79 ecca 87 Quid hic
 stábas? cur non récta introibas? 104 falsum audierim
 ac fictum 105 perpluo 106 taceri 119 quicum
 129 PH. Neque hoc tacebit 145 cupiam 148
 amicum] notum 159 Ego excludor 163 num tibi
 164 intercludier 169 pro ambobus uiginti 173
 posse fieri 193 Noctes diesque 197 paruam hic ha-
 beat mihi 205 is se hodie 212 quin factum 214
 et istum 215 PA. ah 217 offirmare et 221 Abi]
 ah 222 est haec 223 illa 242 Quí color, qui ní-
 tor 255 aduenimus 256 cuppediarii 260 honore,
 et 261 ibi sine uncis 263 habént discipuli 264
 item ut 267 †Thaidis] opperiri 268 hice 269
 hice 274 animi es 282 patet foris haec 284 fo-
 rem 285 istanc 286 Etiam nunc hic eho sine
 uncis relictus 290 qui] quid 294 qua insistam
 uia 300 dicas 302 deaeque] deae omnes est] sit

309 utilitatem in ea re faciam 312 Siue adeo
 316 Tamenétsi bona natúra est iunceas 319 [PA.
 Flos ipse. CH.] Hanc tú 322 qua rátióne illam amísti?
 328 Nostine? 341 dicit] loquitur 345 data do-
 nost 349 nóstin quaeso díe mihi, aut 355 Immo
 enim si dono huic 363 adiutabo 372 illis
 tu om. 375 aetate ipse es 376 Díxti pulchre: núm-
 quam 384 despícatu 386 An pótius par atque aé-
 quum est, pater ut á me 388 faciam 389 CH. iubeo,
 cogo, atque 390 defugiam 394 huc 400 qui sal
 habet 402 uerum 409 hominumst 416 Pulchre
 mehercle 422 milies iam audiui 425 ínritare. quíd
 agis, homini inquam 428 Tuum obsecro ne hoc 443
 Cantum, tu, prouocemus 445 pro] tu 453 tute me-
 lius quanto] aut melius tute 460 Abdómini hunc na-
 tum dícas. 468 nostris 472 accede huc. hem 474
 honestus est 485 tum si 489 infra esse 493 pos-
 tea 496 simia es 498 in mentem cum 501 forte
 huc Chremes 506 Domi ut sitis 509 ab ea astute
 uideo 511 cum ea 514 erat tum 519 Sunio
 522 ecquid habuisset 525 ut est 529 quid uolt
 538 deduc 539 coiimus 545 set quísnam a Thaide
 éxit? 550 hóc mihi licet? pró supreme Iúppiter!
 559 sq. Quid est, quod laetus és? quid tibi uis? sátine
 sanu's? quíd me aspectas? | Quid díces? CH. o festús dies!
 o méus amicus! sálue: 561 Nemo ómniumst, quem ego
 núnc magis uidére cuperem 562 sit oro] obsecro
 565 eius quid ego 566 me ipse 569 frater fuerat
 572 cum eo] cum illo 573 ut ex ea re tandem
 574 quicum 584 ibi] ubi 588 in pretium conuertisse,
 et per alias 589 clanculum: per pluuiam 591 non
 fécerim? ego uero illud fecerim ác lubens 593 eam in
 lectum illae conlocárunt 595 et uentulum 604 CH.
 quid tum? quid 606 qui adsimulabar 610 exulo
 domo 611 patrem 617 Nám postquam iste aduéne-
 rat aduléscens 622 Ínuitatust. mánsit. ilico] occipit
 623 putans 624 sq. Uóluit facere cóntra huic aegre:
 heus, ínquit, puer, i, Pámphilam | Ádcerse, ut deléctet

626 tendere inde 634 me uero 635 uenio
 644 ausum? perii. PH. hoc 653 Rógan? eunuchum
 654 quam erae dederat dono ais *pro* ais 655 mihi
 qui 657 *sq.* nescio: hoc | Quod fecit 662 illic] hinc
 ille 665 audieram mulierum esse eos 670 Illuc
 674 o factum 684 tibi] eo 689 Colore stellionino
 690 emerim 693 natus annos 697 Meus fráterne?
 699 *sq.* Do. Non. PH. únde fratrem méum esse sci-
 bas? Do. Pármeno (*ceteris omissis*) 701 is mi hanc dedit
 nestem. 706 etiam nunc paulum 710 Etiam nunc
 credes 711 ni tu credis 712 rursus hodie ego
 715 *sq.* PH. i intro. Do. eoí eĩ. | PH. Alíto pacto ho-
 néste quomodo hinc abscedam néscio: 717 Actumst si-
 quidem. tu ludificabere? 718 technam 719 pol
 724 Chremen 728 esse pulchre 730 Chreme
 731 certe 733 multo me anteuenit anne 739
 esse *om.* 740 Atqui si illam dígitto attigerit 742 enim
om. 743 te ipsum expeto 750 tibi ita ut] ita uti
 751 Chreme 765 Chreme 769 ut dicas 775
 cornu 785 qui tibi nunc uir uidetur esse, hic 789
 arma 793 hosce 795 TH. *et* THR. *om.* 796 ui *om.*
 803 ego caput tuum hodie 804 tibi uis 810 Sa-
 tis tibi est? hoc tú ais 811 redimus 826 ad nos?]
 ad me, aut 832 commisi 836 comprehéndi 839
 tum autem] TH. non. PY. tum 848 *sq.* haereo. | Quid
 faciam? 856 quiddam] quid 858 meam conseruam
 credidi 859 *sq.* inuolem in | Capíllum. monstrum; etiam
 869 non] ne 870 atque] itaque 871 hoc mi
 873 quapiam et 874 Malo ex principio 880 ego sum
 ingenio 883 ab istoc tibi 886 fidei 894 uisne
 898 fidei 900 perspexe eius mihi uidere 901
 non pol credo 912 *sq.* moue uero ocus | Te, nutrix
 920 excruciem meo 922 exeo 926 difficillimum
 et 927 a meretrice 928 Quo amabat 926 suo *om.*
 940 saluti est 942 in *om.* 952 eius] eii 956
 Atque] et 960 umquam pro moecho 976 aduenisse
 gaudeo 978 quód tu trepidas salue 985 *sq.*
 Chaérea. LA. hem, | Quid? ámat? an iam scit 991 ad

Thaidem huc deductus 998 necessum 1001 aliquid
 aegre] insigne aliquid 1007 uis tibi] tibi est 1010
 praeberis ludos 1011 et] ac 1012 ea *sine uncis*
 1021 stulte, qui 1022 eundem] patri exempla in te
 1026 est] ais 1033 contigerint 1039 se patri
 1045 qui id ausus sum 1052 *sq.* familiae. ΠΗ. hui, ?
 Mihi 1058 tua mihi 1062 te ergo in his 1066
 ago] erit 1069 uehementer uolo 1070 faciam 1073
 CH. Recipiundum? 1079 bardus 1082 prorsum
 1084 hoc *om.* 1085 uoluo 1091 fecistis 1092 omnes
 amarint 1094 CANTOR *om.*

Heauton timorumen v. 6 Simplex . . duplici *sine*
uncis 18 id esse factum 19 factum iri 23 se appli-
 casse hunc 26 omnis uos oratos 54 quom] quod
 55 rei 57 ego esse in aliqua parte 63 eo *om.*
 agrum in his 65 non pluris 69 facere denique.
 72 Enim dices] At enim me 75 Chreme 76 ea
 quae nihil ad te 82 laboris 83 tantum meruisti?
 ME. oīēi 90 uaciuom 94 Chreme 97 perditel
 uirginem 109 nimio ex 115 Putauit me et aetate
 et beneuolentia 117 Chreme 118 clam me est pro-
 fectus: 123 Conturbato 131 sed] qui 135 dignum
 quouis 145 Aedis mercede. 148 Chreme 154 hoc
 quod fit, ubi 158 maxumumst 161 si est commo-
 dum 169 Monere oportet me 176 hic *om.* 183
 mihi cum eo iam inde usque a puertia 186 obiicerem
 ei domi 187 Atque etiam nunc satis tempori est
 192 crederest 194 diuitias 195 illius 199 Illene?
 set repprimam me 204 insimulant 209 consimilia.
 hoc 211 nobis cenae quid 214 nos iam a 216
 ei *om.* 219 meus 222 haut 225 *sq.* sat agitāt,
 tamen | Habet bene et pudice eductam, ignaram artis me-
 retriciae 227 inpotens] petax 231 Uenisset 232
 multa, opinionem hanc 237 scias quid rei siet 238
 hic adesset aderit 242 sic est: uerum 244 uideo]
 uiuo 245 Sv. Minime 250 Propere 253 ei *om.*
 258 Antiphila, te, 271 mortem: ex ipsa in itinere

hoc, alterae 276 aperit 277 intro coniicit 282
 tum res dedit 289 esse expolitam] interpolatam
 lacunae signum deest 290 Capillus sparsus, promissus,
 circum caput 299 Cum tam neclegitur eius internuntia
 300 iisdem, munerarier 307 scias fieri tuo
 314 magnum et commemorabile 317 illa si sinis dico
 327 consilium hoc quod 331 alid fiet 335
 deducetur 338 si iste est metus, quod ambo confite-
 amini 345 datur] Di dant 352 inlex 359 res re-
 diit iam 360 necessum 365 nam miserum quendam
 offendi ibi militem 374 tutemet 379 salutare 380
 o hominem 382 Id cum studuisti, isti formae 388
 bonis 390 inmutata est 391 Nisi prospectum interea
 a nobis est 402 uidi, partes diu etiam duras dabit
 405 CL. om. quem uides? CL. salue anime mi.
 406 AN. O mi exspectate Clinia, salue. CL. ut uales?
 407 aduenisse 411 primum 420 miseriam
 429 de gnató meo audisti, Chreme? 430 aput me hic
 domi 436 Chreme 440 utramque in 464 quod
 lubet 471 Technis 481 Quantam eli fenestram
 484 sq. [Quodcumque inciderit in mentem, uolet: neque
 id | Putabit prauom an rectum sit, quod petet.] 489
 minitabitur 490 uerum 493 oro idem Chreme
 498 Paulum hoc negoti 500 ac sine uncis 511 nos
 inter nos consentire 515 Ille Cliniai seruos 518
 Chreme 521 commoda et 522 CH. sane idem uisa
 est mihi. 523 SY. Et quidem hercle forma 527
 nostin diuitiis 540 Huic iam mansisset 544 Abi-
 gat 556 Chreme 558 quod 573 prohibet facere
 574 De me ego facio 578 atque utcumque, ubi-
 cumque opus est 579 istic 583 Nonne accedam
 585 Chreme 586 lubet 589 qui istinc me extrudas
 590 pol om. 591 Chreme 593 hic tibi] tibi istic
 600 inceptet 601 Hic; huic drachumarum argenti
 haec 604 eam quae 605 ut id illa illi 606
 Post datum iri mille numum praes sit. CH. et praes sit
 quidem? SY. hui, 609 inesse in ea] esse in ea re
 611 SY. quid ais? optata 612 Non est opus? 620

timeo] metuo 631 at rogitas? Chreme 632 id
 quidem 638 quid uoluisti? 639 illi anui 642 il-
 lisce 644 Chreme 645 Quánto tu me es ánnis gra-
 uior, tánto es ignoscéntior: 646 stultitiaé iustitia túa
 649 eloquere 653 hic is 655 CH. Quid ea nar-
 rat? 658 ut *om.* 662 mulieri Philtere 665
 Chreme 668 haut permultum 670 aliqua 676
 quíd, si sic? tantúmdem ago. 677 euge 689 res, est
 uidendum, 691 sicíne mi interloquére? 694 agis]
 ages 697 Senex] Noster 702 narrare 707 prodís
 708 *sine uncis* 724 est pollicitus 726 certo
 727 Renuntiabit 734 Quid haec coéptat? 739 tráns-
 eundum núnc tibi ad Menedémum est 747 haut scit
 753 [Ita . . filius.] 755 Cotidiano 758 optabam]
 exopto 769 Se eam tráduxisse 770 immo sic satis.
 771 quid super fallaciae est 772 Se deinde dicit
 776 prorsus 780 Nam quámobrem? 781 in per-
 petuom] serio 782 meumst 786 iusseras 787
 Chreme 788 quam] cum 790 aliquid] aliud 793
 Illuc confugies 795 uere illud, Chreme 800 eum]
 hunc 806 Quam 810 *sq.* quidem omnes dí deae
 quantúmst, Syre, | Cum túo isto inuento 816 Ne me
 istuc prius ex te 818 Quid ígitur tibi uis dícam? adisti
 míhi manum: 819 liceat 823 Quod eĩ és pollicitus.
 825 fórtunatus hómo sum 829 hic est] nunc 838
 adposcet 842 me nunc 844 Chreme 848 quid
 hominis és. ME. quid? CH. iamne 851 Chreme 857
 Datum iri. 859 Chreme 862 Chreme 870 uti] ut
 ut 877 dictae in stultum 879 O'he, iam desiné deos
 883 Quós ais homines céssare? CH. ehem, per tém-
 pus, Menedeme, áduenis? 885 occepit 893 Spónsaë
 aurum, uéstem, ancillas 894 qui non? Chreme
 895 conficerentur 912 animo comi esse et 915 De-
 rídes? merito. ut míhi 917 Nisi si éssem 923 potis
 esse] posse te 924 quod tu me fecisse aibas 925
 patrem esse] esse patrem ut 930 illius 931 illic
 uere 932 Quod incómmodi tibi in hác re 935 rogo]
 uolo 936 Quod mauis 937 filiae 938 Chreme

941 est ópus 947 mitte ac sine 950 Sét Syrum.
 ME. quid eum? CH. égo, si uiuo, eum ádeo 951 Ádeo
 pexum, usque út 956 factum] facinus 966 proxu-
 mós, tibi qui erant: eís 973 istaec prauitas 978
 quid, Syre? SY. únde mi peterém cibum: 979 Ita nós
 abalienáuit 989 inuenta, inuénta uero est caúsa
 990 hoc tam esse 993 ego] ergo 994 palam: aut,
 997 sq. námque adulescens quam in minima spe sítus erit,
 | Tam difficillumé 999 haut scio 1001 me ábripi
 hinc: nunc ád 1007 mi aduorsatrix fueris 1008 si
 iam rogitem hoc faciam] id facias 1010 redit ad
 íntegrum eadem orátio 1012 postulo: iam 1014 sq
 CH. áin tu? SO. certe síc erit. | CH. Cónfitere. SO. au
 óbsecro, istuc nóstris inimicís siet. 1018 quo magis
sine uncino 1019 Id *om.* 1020 ex té esse natum: nam
 tui *sine uncino* 1021 quín id itidem sít tibi 1025 uos-
 tra] tua 1027 peto et uolo 1030 ut ex me atque ex
 hoc 1040 ut *om.* 1041 Non mihi] Ten mi 1043
 quam ego nunc 1044 capiam] incipiam 1049 Chreme
 1051 id *om.* 1052 te, Chreme 1054 si id facit
 1056 ME. ad me recipio 1058 ME. faciet omnia. SO.
 haec 1066 Satis placet] Perplacet 1067 CANTOR *om.*

Phormionis v. 4 ante hic 6 scripsit] fecit
 9 olim cum stetit 15 *desunt unci* 21 sibi esse id
 22 iam] tum 23 non facit?] fecerit. 25 Epidi-
 cazomenen 26 Graecé, Latine hic Phórmionem nómi-
 nat: 42 diuitioribus 48 alio autem 52 em 57
 metu et 63 Chremen 64 Nostine? 76 Senibus
 77 namque 89 Tonstrina 94 uisa est 114
 facere ait 138 places 146 immó nihil 154 ubi
 eíus aduenti uénit in mentem 155 eum *sine uncis*
 166 ceterum 167 hac ex 170 unum hoc desit
 175 Retinére, amare, an mittere 176 mi ius sit amit-
 tendi 178 mihi nunc 179 nisi áliquod iam consi-
 lium celere répereris: 180 te] in me *inter v. 182 et*
 183 *legitur Andriae v. 208 cancellis saeptus* 187 Eheú
 190 conrasissem protinam coniicerem 192 uia

193—196 malum. PH. ah. | Sánun es? GE. domum íre per-
 gam: ibi plúrimumst. PH. reuocémus hominem. AN. stá
 ilico. GE. hem, | Sátis pro imperio quísquis es. AN. Geta.
 GE. ípse est, quem uolui óbuíam. 210 em 211 Sá-
 tin est sic? GE. non. AN. quíd si sic? GE. propémodum.
 AN. quid si síc? GE. sat est: 217 Mane ínquam. AN.
 egomet me 229 in subsidiis 235 GE. atqui reperi-
 iam: 238 Etiam idne GE. illud durum. PH. ego
 247 incredibile 249 habendum 255 aduenire re-
 sponde hoc 265 Unum cum noris 266 Cum in nóxia
 hic est, ille ad defendéndum adest: 267 praesto hic
 est 284 illic] ibi 288 hic 294 Addo ístuc
 295 seruus 305 meritast 307 istunc 315 aduen-
 tum] conspectum 321 mihi sunt corde 324 amicus
 330 tenditur 331 tenditur 332 in istis opera 341
 fit, tibi 350 hoc age 356 Stilphonem *et hic versus*
caret uncis 360 etiamne ultro 378 expeto 385 DE.
 maxumè. quid 389 Stílpho 390 Stilphost Stil-
 phonem 404 de eadem causa iterum 410 Dotem
 411 est om. 415 ciuis turpe in sese 426 tute
 ídem 447 Cratinus, censeo 449 DE. Te. CRA. om.
 451 aequom esse ac bonum 461 de hac re dede-
 rit 469 potiretur 474 Num pátri quid subolet?
 speí 476 ut aliis 480 Vt] id 481 uelle sese
 482 Quántus metus est míhi, uenire huc 483 eius per
 unam] de eius una sententia 484 ubinamst?
 485 sq. Dorio, audi 487 quid 491 néquid. GE. suo
 capití fuat. 492 Nón mihi 499 imprudentem 502
 Néque, Antipho 503 Tum hóc esse mi 511 meo]
 suo 514 siet 515 Do. Óptume. AN. haut longúmst
 quod orat, Dório: exorét sine 516 boni] bene 524
 Quoad dares 528 Sicine hunc decipis hic, Antipho
 533 prior ad dandum qui est 535 hic si] si hinc
 537 adiurit 542 Ítan ais? 544 crucem] malum
 549 Quín igitur 553 opis siquid 555 Quaéro.
 saluos ést, ut opinor: uérum 557 opus est tibi] est
 opus eloquere 559 Aufer te hinc] auferte 561
 et feret 566 in itere: modo te hinc 567 Chreme

577 Chreme 590 id quod póllicitus sum 597 Phae-
 dria ostenderet 598 sese] se esse 600 quis] qui
 609 Chreme 613 Chreme 619 temptarem prius sen-
 tentiam 621 Uidemus, inter nos haec 622 compo-
 nantur 633 inquam, hic: eho, quid 634 erus ut
 641 Ch. perge 642 De. cedo 645 adeo eii 650
 iam a principio 652 incommodi 662 Ob decem mnas
 664 petito illasce 665 ancillast: tum autem
 667 His rébus alias póné sane, inquit, decem. 686 mi
 quidem res redit 687 omnes, di deae, superi, inferi
 699 contra iam: si 710 Negóti nihil incípere causa
 est sónica. *sine lacunae signo* 715 et om. 716 mature
 721 ipsi qui 722 nil degressos: quántum is uolue-
 rít dari 724 facere, fáma si id non ádprobat 725
 quoque *sine uncis* uoluntate haec 726 congruet
 727 ubi ego illas núnc iam reperíre 728 sq. misera
 inuéniam, quo consília haec referam, atque | Unde mi
 auxiliúm petam? 730 indigne 737 Qui éius pater
 est. Ch. ádeo? an maneo, 740 Stilpho 749 sunt om.
 750 hac om. 753 Em, istic] isti inquam 754
 uxorés? So. au, obsecro, únam 759 Quicum atque
 út uolebam fíliam locátam 761 [Sine cura maxima,
 sua fecit.] 764 hominés 765 íntus cétera audié-
 mus. 766 malis 772 illi rem gessérimus 774
 Etiam idne haut scio 776 huc eius 780 haesitas
 luto soluis 781 Geta om. in diem malum
 783 Phormionem aut Iuius] Naustratam neque eius
 790 bina quaeso? 791 multo talenta bina] tamen duo
 talenta 794 né adulescens múlter te fatíget 797
 Chreme 803 uide] caue 806 miror qui hoc siet
 819 nostri hoc 827 habendi 828 Rogem, quód con-
 ueniundí patris me témpus capere iúbeat. *sine uncis*
 830 propria ea Phaedria ut 835 uti fugitet patrem
 842 Quám desubito ero 846 quid hic 848 nouom aut
 mirumst 849 Périgin? hercle númquam hodie odio tú
 me 858 em 859 domum] ad Chremem 874 utn'
 haec 877 inaudiui 880 eius habendi sé dare 896
post v. 905 legitur 901 caúsa. ita hercle crédidi. 902

an ueremini 906 Idque adeo aduenio 911 rumor po-
 puli, inquit, si id 915 Satis pól superbe 930 In'
 hinc malam rem 931 etiamnum 933 daretur] data
 esset 936 Immo uéro 949 púerili senténtia 951
 ratum erat 953 nemini, id certo 955 tantum hoc
 958 peccatum tuum hoc esse 959 celare id 960
 Chreme 963 atattat 966 Chreme 968 astute.
 973 nunc] mihi 976 caret uncis 978 deportarier
 980 agam ex illo prorsus nesciam 982 Adsequere ac
 retine 983 solus nequeo: accurre huc. 984 Chreme
 985 Sic] itan 989 exculpe 991 Quis] qui
 995 quid ergo est quod 1000 ego quod 1001 eho
 1002 dicis 1004 quid agis? 1008 miserandum]
 indignum 1011 cum hoc ipso] me cum isto 1012
 Haéc illae erant 1020 tua sunt fácta, aequo animo et
 hóc 1022 id om. 1023 Nón iam . . facit? 1024
 magis nunc 1028 eum tali 1038 per fallacias ab isto
 1047 Sátin tibi est, Chreme? CH. immo 1048 tú
 tibi nomen díc quod est? PH. min? Phórmio: 1055
 CANTOR om.

Hecyrae v. 1 Hecyra ést huic nomen fábulai:

post v. 7 Sed cum stellulis deest ALTER PROLOGUS.
 14 his 23 arte ab musica 24 scriptorem 34 sine
 uncis accedens 49 et 51 sine uncis 56 alias
 58 paucis 59 euenisse 62 uxorem ducturum 64
 ne te cuiusquam 67 quisquam illorum 73 te cap-
 tent] captent té illi 84 Philótis, dic mi ubi te 97
 modo quae 101 haec 105 palam. 118 Seném sese
 autem esse unicum 133 ferre hoc 134 faxint
 cum isto] cum tuo istoc 140 neque 156 ab om.
 157 Quid interea? 159 magis et] et multo 163 sine
 uncis Ad amússim ambarum 164 esse ingenio] at-
 que ingenuae 168 iniuria 172 ad hos ea rediit
 174 Reliquit hic cum matre 175 abdit sese 177 primo
 hos 178 conuenibat 186 tum om. 187 accersit
 199 Utn' omnes 201 [Itaque omnis suas om.
 nurus.] 202 esse aduorsas] aduorsari 204 si ulla

sit magistra, 205 *sq.* hem, tu néscias. | So. Ita me de
 bene ament 213 inprudencia 218 ut uos domi mihi
 eritis 225 *et* 226 *inverso ordine* 234 detriménti nil
 fieri 238 tum esse aibant 246 hoc *om.* 247 etsi]
 et 249 magis rem in uostram et nostram id esset
 250 esse te potestate 252 perpetem 254 aut pur-
 gando uobis] tibi aut purgádo 259 quam ego *om.*
 260 magni facere 261 clam te est laturum grauiter
 262 hanc prius quam ille huc redeat 276 uir nunc
 281 plura ego acerba credo esse 283 eram ego
 hui] ah 286 omnibus nobis 295 *et* 296 *inverso ordine*
 296 est scitu 297 illum] hinc in eo 299 Tur-
 aut matrem 303 in ullo] nullo 306 Aut quidem
 hércle sí uis ueram uérba ad rationem éxigi 310
 quam] quas 326 in te ullum 332 introiisse 339
 excludére? 347 mi rediit 349 Philumenam 351
 interuenerint 352 tristis. 360 ueniant] redeant
 366 uxorem esse 367 ilico omnes simul 368 quod
 derепente 374 celare 389 te erga sensi 392
 neque conscius 393 concubuisse eam mensibus
 406 perpetua 408 Quo ego eum eodem huic 412
 eius hic crebro exaúdiat 430 et quidem te exspectans
 437 Immo quód constitui me hódie 441 Lentiginosa
 facie 452 causae quid 457 Et adeo 462 huc una
 plus sententia 475 in me nunc 477 esse indignam
 sese 478 huiusque] quaeque eius 479 compóni pacto
 pótis inter eas grátia 483 res postputasse te omnis
 485 Quid ego ira impulsus núnc in illam iníquos sim?
 500 Itan is nunc putat? 505 iam *om.* 521
 exire ad me 522 se eduxit 523 Átque eccam uideo.
 quíd ais 527 tacen 530 celari 531 tempore
 535 culpam hanc 538 filiam tuam pósse te nuptám pati
 541 quam tú illum sciui habére amicam 543 Nam
 id ómnibus innatum. 544 nil cessauisti eadem esse
 548 esset nostro ex usu 557 abi, eum solum 559
 ego *om.* 561 fuerat ea par 562 te ausam facere
 haec (*om.* esse) 568 iracundo 571 quoius] cui
 573 ei tum quicquam est posset 577 tibi me esse

suspectam 586 esse *sine uncis* 601 sim 605 da
 mi hanc ueniam, redduc illam. PA. uae 607 Quém
 cum istoc sermónem habueris, prócul hic astans 608
 Istuc 609 Quód sit faciundúm fortasse póst, idem hoc
 nunc si féceris. (*sine uncis*) 618 refert níhil illae
 623 iratus edepol sum 633 Lache 634 turbet
 uelit 643 tibi *om.* 647 Non míhi dolet quam
 tibi, Lache 659 Neque arbitrer (*sine interclusionis*
signis) 663 qui] quia 664 Lache 666 et 667 or-
dine inverso 676 id] hoc 683 adducas 688 et 690
carent uncis 709 mea *om.* 719 curre, puer, ad
 722 itidemque Lache 726 uero abi 732 Lache.
 LA. edepol credo 735 quaesti mi óbsiet 738 res
 omnis 739 si id nunc facis 743 Sét quid 744
 Síne dum: 745 Máne quod te uólui uxórem ha-
 bet 747 istac 750 Álid si scirem 751 Lache
 756 quaestu hoc 759 eum *om.* 762 etiam hoc credidi
 763 quam] cum 765 Áliter si: set répprimam me
 766 qualis sim amicus 768 Defieri opus sit]
 est 769 Set tú cum satura atque ébria es, et púer ut
 satur sit fácito. 770 nutricem puero 780 sin item
 est gnatus 784 narras? quíane non tute ipse du-
 dum 787 i atque exple iis animum, ut credant 788
 his meum fore 791 *desunt unci* 793 me] uos 794
 míhi quod 795 ineam sine meo prosim 797 *sine*
uncis sé nobilitatem éx ea re náctam 798 Refert
 grátiam eii iungit 802 quisquam 803 dic dum
 quaeso, tun es 812 mi dederat 813 audiuerit
 826 postquam uideo (*sine virgula*) 827 suspectarier
 830 cognouit Myrrhina haec 834 nón uolunt aliaé
 in rem est 840 eius *sine uncis* 842 pellicias 845
 dixit opinor 846 suum anulum 847 mihi te 849
 pro hoc te 852 Egon té qui 859 Ut uóluptati obi-
 tus, sérmo, adfatus tuús 861 nusquam 865 meo]
 iam 866 non] haut 869 occultum iri 876 et me
 ex 877 Immo uéro scio 880 CANTOR *om.*

Adelphon v. 4 de se ipse érit: uos eritis iúdice,

b **

5 factum id 23 ei] hi partim 24 partim
stellulae desunt 29 et 30 *sine uncis* ibi] ubi 34 *sine*
uncis esse soli, sibi 37 *sq.* Aut úspiam ceciderit
 aut praefrégerit | Aliquíd. uah, quemquamne hóminem in
 animo instítuere, aut 40 *sq.* set ex fratre. ís adeo |
 Dissímilis studio est. iam índe ab adulescéntia (*sine puncto*)
 55 *sq.* fállere, ita uti fít, patrem | Audébit, tanto
 70 cauet 82 *sq.* rogás me, ubi nobis Aéschínus
 | Siét, quid 95 Rei óperam dare, ruri ésse parcum
 96 factum simile 105 duces 121 *sq.* est, dis
 grátia, | Et únde 125 qui uerí sient 133 si istuc
 tibi 165 *sq.* iúsiurandum dábitur, te esse | indígnum
 iniuria hác 167 forem hoc nihil facis. 170 Cáue
 nunc iam 172 AÆ. em, serua. PAR. omítte 133 O
 fácinus miserandúm! AÆ. geminabit nÍsi caues. SA. hei
 míseriam! 175 quid hoc refi est? 179 meam magis
 licet 183 aequam esse 184 leno, es 188 fateor,
 pernícies communis 191 emisti, quae res tibi 208
 has egomet mecum 209 accipiat iam faxo 212 haec
 hodie] hodie quae 215 hódie ei usque 217 *sq.* paú-
 lulum atque | Aduléscenti esses mórigeratus 220 non
 scis inescare 231 est maxumum 232 omittam
 234 passus 235 nunc] hic 237 inceptare 250 non
 te esse usum 256 te nunc 258 alias 262 Quine
 ómnia sibi 263 amorem et peccátum in sese 264
 súpra pote. nam quíd 272 nos paene sero scisse et
 in eum 273 tibi nil 281 Sx. ehem, quid est?
 290 nusquam adfueris pepereris. 292 Nec ést quem
 293 Pol ís 294 est miseriarum 295 natae
 299 quod si 312 est haec 313 Satis mi id habeam
 súplici: [dum illos ulciscar modo.] 316 Sublimem
 319 funderem 320 *sq.* Geta. GE. hem, | Quísquis
 ubinam es? 322 expeto 323 So. quid festinas
 325 Eloquere] loquere ergo 332 Qui sé sine hac iurá-
 bat 333 Qui se ín 335 prospice] consule 336
 Patiamur 337 proferendum hoc mi quidem non pla-
 cet 341 hanc] huic 346 ea om. hau] non
 347 quem ipse amiserat 348 mihi sum conscia 349

intercesse aut illa 350 potes 356 Una adfuisse
 358 etiam eum 362 Atque 375 dolo, atque 378
 Paulisper uenero 379 mi quidem non placent
 389 est dómi 392 Demea, ac 394 quantus quantus
 395 num *om.* illum tu tuum 398 *sq.* tun mihi?
 DE. sic sit modo, | Ut núnc 402 qui] quem 405
 istac] hac Ah] uah 411 est] erit 412 praecep-
 torumst plenus 421 ei] hi 422 o Demea 423 modo
 quae 433 ibis. 436 curo: unum illud 439 est *om.*
 448 Quid narras? 451 hac] hoc 452 eius] is
 453 adesset alicubi atque audiret haec 465 Simu-
 lum atque 475 grauida facta est; mensis 480 ser-
 uolorum est 490 ius uos] uos uis 493 has *post*
v. 499 *sequitur male repetitus v. Phorm.* 461 505 fieri quae
 509 euadet 514 Si ita ést, facturum 522 Nimis
 misere 523 Ét illud nisi quia propest: | Quód si
 abesset 527 Rogábit me: ubi fuerím, quem ego hodie
 tóto 528 nusquam 534 quasi ouem] quam óvis est
 536 measne? 537 em 538 Patérne? SY. is ipsus.
 543 bóno animo 548 se primum ait 552 me in
 cellulam 554 hic quidem perdurare 557 mihi bone
 uir 559 em, quid 563 puerum modo 564 o Cte-
 siphon 569 inueniam] quaeram 574 sursus 577
 DE. Qua nam? SY. *om.* Illic 581 praeterieris
 588 odiosus 600 fratrem esse: eius esse illam *stel-*
lulae desunt 602 illi iam animum relleuaris 603 tuo
 officio 604 ego quoque ibo 610 Discrúciór animi:
 | Hócine ex ínprouisó máli mi óbiici 612 animus praé
 timore 613 nil sistere] consistere nil 614 hac me]
 me ex hac túrba, nescio: tánta nunc 616 *sq.* Né-
 que ea inmerito: Sóstrata credit, míhi me psaltriam hánc
 emisse: id | Ánus mi indicium fécit. 619 iámne 623
 me reprehendi 635 dixti 636 Facito 640 dicere]
 credere 644 istic reí fuit? MI. nil míhi 648 opiner
 666 illa] cum ea 667 haut scio 676 aduersusne
 687 peccatum primum id 690 proloqui] dicere 693
 Quid credebas? 696 hanc *om.* animo es inquam
 697 nunc *sine uncis* 698 Quia] Nisi 700 eam . . Eam]

XXVIII DISCREPANTIA SCRIPTURAE BENTLEIANAE

iam . . Iam 704 deos potius 705 Quo uir 711 in-
 prudens faciam forte 712 sim 716 nec fabrica illi
 ulla erat: nec 720 o Micio 722 illius autem. DE.
 noua, | Capitalia. ah nescis 739 quasi si ludas
 746 Quid illa igitur facias? 753 DE. Probe. MI. om.
 tu] tute 754 o Demea 755 istanc uti decet
 766 illuc 769 hic sapientia 796 inter nos hoc
 814 gloriamque istanc tibi 822 quibus ex 826
 in illis esse 828 scire est 833 senectus adfert
 841 luci. MI. immó de nocte 842 te face 845 sq.
 uidero: atque | Illi fauillae 849 places 852 fortu-
 natus 855 fuat 860 Prope decurso omitto
 863 semper egit 877 Áge nunc iam experiámur porro
 cóntra 878 huc 882 orat] rogat 888 ipsa re
 913 sumptum admittet: multa: 921 hac 937 Insa-
 nis? 941 quasi si hoc non 942 grauare 947 Hé-
 gio hic est his cognatus 952 non] nunc 954 sumus.
 955—957 oportet, Micio. | MI. Quid istic? dabitur
 quídem, quando hic uolt. AE. mí pater. DE. nunc tú
 mihi, | Micio, es germánus pariter ánimo ac corpore. MI.
 gaúdeo. 959 ergo 967 hac] ista 988 Sét adsen-
 tando atque indulgendo 994 corrigere quem, óbsecun-
 dare 996 opus facto 997 CANTOR om.

P. TERENTI
C O M O E D I A E.

C. SVETONII TRANQVILLI

VITA P. TERENTII.

P. TERENTIVS Afer Carthagine natus seruiuit Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et formam non institutus modo liberaliter sed et mature manu missus est. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum inter finem secundi belli Punici et initium 5 tertii natus sit et mortuus: nec, si a Numidis aut Gaetulis captus sit, adduci Romam *ibique* uenire potuisse, nullo commercio inter Italicos et Afros nisi post deletam Carthaginem coepto.

Hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia 10 conciliatus existimatur: quod et ipsum Fenestella arguit contendens utroque maiorem natu fuisse, quamuis et Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat et Porcius suspitionem de consuetudine per haec faciat:

Dúm lasciuiám nobilium et laúdes fucosás petit, 15

Dum Áfricani uocém diuinam ínhiat auidis aúribus,

Dúm se ad Furiúm cenare et Laélium pulchrúm putat,

Dúm se crébro in Albanúm rapi,

Dúm se ab his amári credit ób florem aetatis suae:

Póst sublatis rébus ad summam ínopiam redáctus est. 20

Ítaque e conspectu ómnium abiit Graéciam in terram últimam.

Mórtuost in Stýmphalo Arcadiae óppido: nil Públius

Scípio profúit, nil ei Laélius, nil Fúrius,

Trés per idem tempús qui agitabant nóbiles facillume:

Eórum ille opera né domum quidem hábuit conductíciam, 25

Sáltem ut esset quó referret óbitum domini séruolus.

- (2) Scripsit comoedias sex, ex quibus primam Andriam cum aedilibus daret, iussus ante Caecilio recitare ad cenantem cum uenisset, dictus est initium quidem fabulae, quod erat contemptiore uestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse, post 5 paucos uero uersus inuitatus ut adcumberet cenasse una, deinde cetera percurrisse non sine magna Caecili admiratione. Et hanc autem et quinque reliquas aequaliter populo probauit. Quamuis Volcatius de enumeratione omnium ita scribat:

Sumétur ex his Hécyra sexta fábula.

- 10 Eunuchus quidem bis . . . acta est meruitque pretium, quantum nulla antea cuiusquam comoedia, uidelicet octo milia nummum: propterea summa quoque titulo ascribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam praefert principio Menandri.

Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis a Laelio et Scipione; eamque ipse auxit: numquam enim nisi leuiter se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quód isti dicunt máliuoli, homines nóbilis

Hunc ádiutare adsídueque una scríbere:

Quod illí maledictum uémens esse exístumant,

- 20 Eam laúdem hic ducit máxumam, quom illís placet,

Qui uóbis uniuórsis et populó placent:

Quorum ópera in bello, in ótio, in negótio

Suo quísque tempore úsust sine supérbia.

- Videtur autem se leuius defendisse, quia sciebat Laelio et Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quae tamen magis et 25 usque ad posteriora tempora ualuit. C. Memmius in oratione pro se ait 'P. Africanus, qui a Terentio personam mutuatus quae domi luserat ipse nomine illius in scenam detulit'. Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium quondam in Puteolano 30 calendis Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petisse ab ea ne interPELLARETUR: serius tandem ingressum triclinium dixisse non saepe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret pronuntiasse uersus, qui sunt in Heautontimorumenos:

- 35 Satis pól proterue mé Syri promíssa huc induxérunt.

- (4) Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti potuisse, qui tunc

adulescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto et quo consule ludis *Megalensibus* initium fecerit fabularum dandarum, uel Q. Fabio Labeone et M. Popillio, consulari utroque ac poëta. Ideo ipsum non iuuenes designasse, qui se adiuuisse dicerentur, sed uiros, quorum operam et in bello et in otio et in negotio 5 populus sit expertus.

Post editas comoedias, nondum quintum atque trigesimum egressus annum, causa euitandae opinionis, qua uidebatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est neque 10 amplius rediit. De morte eius Volcatius sic tradit:

Sed ut Áfer sex populo édidit comoédias,

Iter hinc in Asiam fécit. nauim quóm semel

Conscéndit, uisus númquamst. sic uitá uacat.

Q. Cosconius redeuntem e Graecia perisse in * mari dicit cum 15 centum et octo fabulis conuersis a Menandro. Ceteri mortuum (5) esse in Arcadia Stympali * sinu Leucadiae * tradunt Cn. Cornelio Dolabella M. Fulvio Nobiliore consulibus, morbo implicitum acri *ex* dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in naui praemiserat, ac simul fabularum, quas nouas fecerat. 20 Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit: item hortulos uiginti iugerum uia Appia ad Martis [uillam]. Quo magis miror Porcium scribere:

nil Públius

25

Scípio profúit, nil ei Laélius, nil Fúrius,

Trés per idem tempús qui agitabant nóbiles facíllume:

Eórum ille opera né domum quidem hábuit conductíciam,

Sáltem ut esset quó referret óbitum domini séruolus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis praefert scribens 30 in Compitalibus:

Teréntio non símilem dices quémpiam.

Volcatius autem non solum Naeuio et Plauto et Caecilio, sed Licinio quoque et Atilio postponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

35

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,

Conuersum expressumque Latina uoce Menandrum

In medium nobis sedatis uocibus ecfers
 Quicquid come loquens atque omnia dulcia dicens.

Item C. Caesar :

- Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
 5 Poneris et merito, puri sermonis amator.
 Lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis,
 Comica ut aequato uirtus polleret honore
 Cum Graecis, neque in hac despectus parte iaceres :
 Vnum hoc maceror et doleo tibi deesse, Terenti.

ADDITAMENTVM AELII DONATI.

Haec Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios poëtas
 fuisse scribit Metius, quorum alter Fregellanus fuerit Terentius
 Libo, alter libertinus Terentius Afer patria, de quo nunc loqui-
 mur. Scipionis fabulas edidisse Terentium Valgius in Actae-
 15 one ait:

Tuae quae uocantur fabulae cuiusne sunt?
 Non has qui iura Pópius dabat *géntibus*
 Honóre summo adfécus fecit *fabulas*?

Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur comico, Phormio
 20 et Hecyra: quattuor reliquae a Menandro. Ex quibus magno
 successu et pretio stetit Eunuchus fabula: Hecyra saepe exclusa
 uix acta est.

A N D R I A

P. TERENTI.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
MARCO · FVLVIO · MANIO · GLABRIONE · AED · CVR
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · PARIB · TOTA
FACTA · PRIMA · M · MARCELLO · C · SVLPICIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Sorórem falso créditos meretrículae
 Genere Ándriae, Glycérium, uitiat Pámphilus
 Grauidáque facta dát fidem, uxorém sibi
 Fore hánc: nam pater ei áliam despopónderat,
 Gnatám Chremetis, átque ut amorem cómperit, 5
 Simulát futuras núptias, cupiéns suos
 Quid habéret animi fílius cognóscere.
Huic Dáui suasu nón repugnat Pámphilus.
 Sed éx Glycerio nátum ut uidit púerulum
 Chremés, recusat núptias, generum ábdicat. 10
 Mox fíliam Glycérium insperato ágnitam
 Hanc Pámphilo, aliam dát Charino cóniugem.

PERSONAE.

SIMO SENEX
 SOSIA LIBERTVS
 DAVOS SERVOS
 MYSIS ANCILLA
 PAMPHILVS ADVLESCENS
 CHARINVS ADVLESCENS
 BYRRIA SERVOS
 LESBIA OBSTETRIX
 GLYCERIVM MVLIER
 CHREMES SENEX
 CRITO HOSPES
 DROMO SERVOS.

P R O L O G V S.

Poëta quom primum ánimum ad scribendum ádpulit,
 Id síbi negoti crédidit solúm dari,
 Populo út placerent quás fecisset fábulas.
 Verum áliter eueníre multo intéllegit:
 Nam in prólogis scribúndis operam abútitur, 5
 Non qui árgumentum nárret, sed qui máliuoli
 Veteris poëtae máledictis respóndeat.
 Nunc, quám rem uitio dént, quaeso animum atténdite.
 Menander fecit Ándriam et Perínthiam.
 Qui utrámuis recte nórit, ambas nóuerit: 10
 Non íta sunt dissímili árgumento, séd tamen
 Dissímili oratióne sunt factae ác stilo.
 Quae cónuenere in Ándriam ex Perínthia
 Fatétur transtulísse atque usum pró suis.
 Id istí uituperant fáctum atque in eo dísputant 15
 Contáminari nón decere fábulas.
 Faciúntne intellegéndo, ut nil intéllegant?
 Qui quom hunc accusant, Naéuium Plautum Énnium
 Accúsant, quos hic nóster auctorés habet,
 Quorum aémulari exóptat neglegéntiam 20
 Potiús quam istorum obscúram diligéntiam.
 Dehinc út quiescant pórro moneo et désinant
 Male dícere, malefácta ne noscánt sua.
 Fauéte, adeste aequo ánimo et rem cognóscite,
 Vt pérnoscatis, écquid spei sit rélicuom: 25
 Posthác quas faciet de íntegro comoédias,
 Spectándae an exigéndae sint uobís prius.

ACTVS I.

SIMO. SOSIA.

- 1 SI. Vos istaec intro auferte: abite. Sósia,
Adés dum: paucis té uolo. So. Dictúm puta:
Nempe út curentur récte haec. SI. Immo aliúd.
So. Quid est, 30
Quod tíbi mea ars effícere hoc possit ámplius?
- 5 SI. Nil ístac opus est árte ad hanc rem, quám paro,
Sed eís, quas semper ín te intellexí sitas,
Fide ét taciturnitáte. So. Expecto quíd uelis.
- SI. Ego póstquam te emi, a páruolo ut sempér tibi 35
Apúd me iusta et clémens fuerit séruitus,
10 Scis. féci ex seruo ut ésses libertús mihi,
Proptérea quod seruíbas liberáliter.
Quod hábui summum prétium persoluí tibi.
- So. In mémoria habeo. SI. Haud múto factum. So.
Gaúdeo, 40
Si tíbi quid feci aut fácio quod placeát, Simo,
15 Et id grátum fuisse aduórsum te habeo grátiam.
Sed hoc míhi molestumst: nam ístaec commemorátio
Quasi éxprobratióst inmemori benefíci.
Quin tu úno uerbo díe, quid est quod mé uelis. 45
- SI. Ita fáciam. hoc primum in hác re praedicó tibi:
20 Quas crédis esse has, nón sunt uerae núptiae.
- So. Quor símulas igitur? SI. Rem ómnem a principio
aúdiēs:

- Eo pácto et gnati uítam et consiliúm meum
 Cognósces, et quid fácere in hac re té uelim. 50
 Nam is póstquam excessit éx ephebis [Sosia,
 Liberius uiuendi fuit potestas] (nam ántea 25
 Qui scíre posses aut ingenium nóscere,
 Dum aetás metus magíster prohibebánt? So. Itast.)
 SI. quod plérigue omnes fáciunt adulescéntuli, 55
 Vt ánimum ad aliquod stúdiu adiuuant, aut equos
 Alere aut canes ad uénandum, aut ad filósophos: 30
 Horum ille nil egrégie praeter cétera
 Studébat, et tamen ómnia haec mediócritér.
 Gaudébam. So. Non iniúria: nam id árbitror 60
 Adpríme in uita esse útile, ut nequíd nimis.
 SI. Sic uíta erat: facile ómnes perferre ac pati: 35
 Cum quíbus erat quomque úna, eis sese dédere:
 Eórum studiis óbsequi: [aduorsus nemini:
 Numquam praeponens se illis] ita facíllume 65
 Sine inuídia laudem inuénias et amicós pares.
 So. Sapiénter uitam instítuit: namque hoc témpore 40
 Obséquiú amicós, uéritas odiú parit.
 SI. Intérea mulier quaédam abhinc triénnum
 Ex Ándro commigráuit huc uicíniae, 70
 Inópia et cognatórum néglégéntia
 Coácta, egregia fóрма atque aetate íntegra. 45
 So. Eí, uéreor nequid Ándria adportét mali.
 SI. Primo haéc pudice uítam parce ac dúriter
 Agébat, lana ac téla uictum quaéritans: 75
 Sed póstquam amans accéssit pretium póllicens,
 Vnús et item alter: ita ut ingeniumst ómnium 50
 Hominu ab labore prócliue ad lubídinem,
 Accépit condicióem, dein quaestum óccipit.
 Qui tum íllam amabant, fórte, ita ut fit, fílium 80

- Perdúxere illuc, sécum ut una essét, meum.
 55 Egomét continuo mécum 'certe cáptus est:
 Habet.' óbseruabam máne illorum séruolos
 Veniéntis aut abeúntis: rogitabam 'heús puer,
 Dic sódes, quis heri Chrýsidem habuit?' nam Án-
 driae . 85
 Illi íd erat nomen. So. Téneo. Si. Phaedrum aut
 Clíniam
 60 Dicébant aut Nicáretum: nam hi tres túm simul
 Amábant. 'eho, quid Pámphilus?' "quid? súbolam
 Dedit, cenauit." gaúdebam. item alió die
 Quaerébam: comperiébam nil ad Pámphilum 90
 Quicquam áttinere. enim uéro spectatúm satis
 65 Putábam et magnum exémplum continéntiae:
 Nam qui cum ingeniis cónfectatur eíus modi
 Neque cómmouetur ánimus in ea ré tamen,
 Scias pósse habere iam ípsam suae uitaé modum. 95
 Quom id míhi placebat, tum úno ore omnes ómnia
 70 Bona dícere et laudáre fortunás meas,
 Qui gnátum haberem táli ingenio praéditum.
 Quid uérbis opus est? hác fama impulsús Chremes
 Vltro ád me uenit, únícáam gnatám suam 100
 Cum dóte summa fílio uxorem út daret.
 75 Placuit: despondi: hic núptiis dictúst dies.
 So. Quid ígitur obstat, quór non fiant? Si. Aúdiēs.
 Ferme ín diebus paúcis, quibus haec ácta sunt,
 Chrysís uicina haec móritur. So. O factúm bene: 105
 Beásti: ei metui a Chrýside. Si. Ibi tum fílius
 80 Cum illís, qui amarant Chrýsidem, una aderát fre-
 quens:
 Curábat una fúnus: tristis ínterim,
 Non núnquam conlacrumábat. placuit tum íd mihi.

Sic cógitabam 'hic páruae consuetúdinis 110

Causa húius mortem tám fert familiáriter:

Quid si ípse amasset? quíd hic mihi faciét patri?' 85

Haec égo putabam esse ómnia humani ingeni

Mansuétique animi offícia. quid multís moror?

Egomét quoque eius caúsa in funus pródeo, 115

Nil étiam suspicáns mali. So. Hem quid ést? Si.

Scies.

Ecfértur. imus. ínterea inter múlieres, 90

Quae ibi áderant, forte unam áspicio adulescéntulam,

Formá So. Bona fortásse. Si. et uoltu, Sósia,

Adeó modesto, adeó uenusto, ut níl supra. 120

Quae quóm mihi lamentári praeter céteras

Visást, et quia erat fórma praeter céteras 95

Honésta ac liberáli, accedo ad pédisequas,

Quae sít rogo. sorórem esse aiunt Chrýsidis.

Percússit ilico ánimum. attat hoc íllud est, 125

Hinc illae lacrumae, haec íllast misericórdia.

So. Quam tímeo, quorsum euádas! Si. Funus ínterim 100

Procédit. sequimur: ád sepulcrum uénimus:

In ígnem inpositast: flétur. ínterea haéc soror,

Quam díxi, ad flammam accéssit inprudéntius, 130

Satis cúm periclo. ibi tum éxanimatus Pámphilus

Bene díssimulatum amórem et celatum índicat: 105

Adcúrrit: mediam múlierem compléctitur:

'Mea Glýcerium' inquit 'quíd agis? quor te is pér-
ditum?'

Tum illa, út consuetum fáciie amorem cérneres, 135

Reiécit se in eum fléns quam familiáriter.

So. Quid aís? Si. Redeo inde irátus atque aegré ferens: 110

Nec sátis ad obiurgándum causae. díceret

'Quid féci? quid commérui aut peccaui, pater?'

- Quae sese in ignem incere uoluit, prohibui: 140
 Seruáui.' honesta orátio. So. Recté putas:
 115 Nam si illum obiurges, uítæ qui auxiliúm tulit,
 Quid fácias illi, qui dedit damnum aut malum?
 Si. Venit Chremes postrídie ad me clámitans:
 Indígnum facinus: cómperisse, Pámphilum 145
 Pro uxóre habere hanc péregrinam. ego illud sédulo
 120 Negáre factum. ille ínstat factum. dénique
 Ita túm discedo ab illo, ut qui se fíliam
 Negét daturum. So. Nón tu ibi gnatum? Si. Ne
 haéc quidem
 Satis uémens causa ad óbiurgandum. So. Quí
 cedo? 150
 Si. 'Tute ípse his rebus fínem praescriptí, pater:
 125 Prope adést, quom alieno móre uiuendúmst mihi:
 Sine núnc meo me uiuere intereá modo.'
 So. Qui igitúr relictus ést obiurgandí locus?
 Si. Si própter amorem uxórem nolet dúcere. 155
 Ea primum ab illo animáduortenda iniúriast.
 130 Et núnc id operam do, út per falsas núptias
 Vera óbiurgandi caúsa sit, si déneget:
 Simúl sceleratus Dáuos siquid cónsili
 Habet, út consumat núnc, quom nil obsínt doli: 160
 Quem ego crédo manibus pédibusque obnixe ómnia
 135 Factúrum: magis id ádeo, mihi ut incómmodet,
 Quam ut óbsequatur gnáto. So. Quaproptér? Si.
 Rogas?
 Mala méns, malus animus. quém quidem ego si sén-
 sero . .
 Sed quíd opust uerbis? sín eueniat, quód uolo, 165
 In Pámphilo ut nil sit morae: restát Chremes,
 140 Quí mi éxorandus ést: et spero cónfore.

Nunc tuómsť officium, has béne ut adsimules núp-
tias:

Pertérrefacias Dáuom: obserues fílium,
Quid agát, quid cum illo cónsili captét. So. Sat
est: 170

Curábo: eamus núnciam intro. Si. I praé, sequor.

ACTVS II.

SIMO. DAVOS.

- 12 SI. Non dúbiumst, quin uxórem nolit filius:
Ita Dáuom modo timére sensi, ubi núptias
Futúras esse audiuit. sed ipse exít foras.
- DA. Mirábar, hoc si síc abiret: ét eri semper lénitas
5 Verébar quorsum euáderet: 176
Qui póstquam audierat nón datum iri filio uxorém
suo,
Númquam quoiquam nóstrum uerbum fécit neque id
aegré tulit.
- SI. Át nunc faciet, néque, ut opinor, síne tuo magnó
malo.
- DA.. Id uóluit, nos sic néc opinantis dúci falso gaúdio,
10 Sperántis iam amotó metu, interea óscitantis óp-
primi, 181
Vt ne ésset spatium cógitandi ad dísturbandas núp-
tias:
- Astúte. SI. Carnuféx quae loquitur? DA. Érus est,
neque prouíderam.
- SI. Daue. DA. Hém, quid est? SI. Eho dum ád me. DA.
Quid hic uolt? SI. Quíd aïs?
DA. Qua de ré? SI. Rogas?
Meum gnátum rumor ést amare. DA. Id pópulus cu-
rat scílicet. 185

SI. Hocíne agis an non? DA. Égo uero istuc. SI. Séd 15
nunc ea me exquirere,

Iníqui patris est: nám quod antehac fécit, nil ad me
áttinet.

Dum témpus ad eam rém tulit, sini ánimum ut ex-
plerét suom:

Nunc híc dies aliam uítam defert, álios mores póstulat.

Dehinc póstulo siue aéquomst te oro, Dáue, ut re-
deat iam ín uiam. 190

DA. Hoc quíd sit? SI. Omnes, quí amant, grauitér sibi 20
dari uxorém ferunt.

DA. Ita áiunt. SI. Tum siquís magistrum cépit ad eam
rem ínprobum,

Ipsum ánimum aegrotum ad déteriore[m] pártem ple-
rumque ádplicat.

DA. Non hércle intellegó. SI. Non? hem. DA. Non: Dá-
uos sum, non Oédipus.

SI. Nempe érgo aperte uís quae restant mé loqui? DA.
Sané quidem. 195

SI. Si sénsero hodie quícquam in his te núptiis 25

Falláciae conári, quo fiánt minus,

Aut uéllé in ea re osténdi, quam sis cállidus:

Verbéribus caesum te ín pistrinum, Dáue, dedam us-
que ád necem,

Ea lége atque omine, út, si te inde exémerim, ego
pro té molam. 200

Quid, hoc íntellextin? án non dum etiam ne hóc 30
quidem? DA. Immo cállide:

Ita apérte ipsam rem módo locutus, níl circum itione
úsus es.

SI. Vbiuís facilius pássus sim quam in hác re me de-
lúdier.

DA. Bona uérba, quaeso. SI. Inrídes? nil me fállis. edicó
tibi,

Ne témere facias: néque tu haud dices tíbi non prae-
dictúm. caue. 205

1 3 DA. Enim uéro, Daue, níl locist segnítiae neque socór-
diae,

Quantum íntellexi módo senis senténtiam de núptiis:
Quae sí non astu próuidentur, me aút erum pessúm
dabunt.

Nec quíd agam certumst: Pámphilumne adiútem an
auscultém seni.

5 Si illúm relinquo, eius uítae timeo: sín opitutor,
huius minas, 210

Quoi uérba dare difícilést: primum iám de amore
hoc cómperit:

Me infénsus seruat, néquam faciam in núptiis fallá-
ciam.

Si sénserit aut sí *quam* lubitum fúerit causam cé-
perit,

Quo iúre quaque iniúria praecípitem in pistrinúm
dabit! 214

10 Ad haéc mala hoc mi accédit etiam: haec Ándria,
Si ista úxor siue amícast, grauida e Pámphilost.
Audíreque eorumst óperae pretium audáciam:

Nam incéptiost améntium, haud amántium:

Quidquíd peperisset, decreuerunt tóllere:

15 Et fíngunt quandam intér se nunc falláciam, 220
Ciuem Átticam esse hanc. 'fúit olim *hinc* quidám
senex

Mercátor: nauem is frégit apud Andrum ínsulam:
Is óbiit mortem. ibi tum hanc eiectam Chrýsidis
Patrém recepissee órbam, paruam.' fábulae.

[Mihi quidem hercle non fit ueri simile; atque ipsis 20
commentum placet.] 225

Sed Mýsis ab ea egréditur. at ego hinc me ad
forum,

Vtí conueniam Pámphilum, ne páter imprudentem
ópprimat.

M Y S I S.

Aúdiui, Archilís, iam dudum: Lésbiam adducí iubes. 14

Sáne pol illa témulentast múlter et temerária

Néc satis digna, quóí committas primo partu múli-
erem: 230

Támen eam adducam? ínportunitátem spectate áni-
culae:

Quía compotrix éius est. di, dáte facultatem ób- 5
secro

Huíc pariundi atque illi in aliis pótius peccandí
locum.

Sed quíd nam Pamphilum éxanimatum uídeo? ue-
reor quíd siet.

Oppériar, ut sciám numquid nam haec túrba tris-
titiae ádferat. 235

P A M P H I L V S. M Y S I S.

PA. Hocinést humanum fáctu aut inceptu? hócineſt of- 15
ficiúm patris?

MY. Quid illud est? PA. Pro deúm fidem, quid est, si
hóc non contuméliast?

Vxórem decrerát dare sese mi hódie: nonne opórtuit
Praescísse me ante? nónne prius communicatum opór-
tuit?

5 **MY.** Miserám me, quod uerbum aúdio? 240

PA. Quid? Chremes, qui dénegarat sé commissurúm
mihi

Gnátam suam uxorem, íd mutauit, quía me inmu-
tatúm uidet?

Itane óbstinate dát operam, ut me a Glýcerio mi-
serum ábstrahat?

Quod sí fit, pereó fúnditus.

10 Ádeon hominem esse ínuenustum aut ínfelicem quém-
quam, ut ego sum! 245

Pró deum atque hominúm fidem!

Núllon ego Chremétis pacto adfínitatem ecfúgere
potero?

Quót modis contémptus, spretus! fácta, transacta
ómnia. hem,

Répudiatus répetor: quam obrem? nísi si id est,
quod súspicor:

15 Áliquíd monstri alúnt: ea quoniam némini obtrudí
potest, 250

Ítur ad me. **MY.** Orátio haec me míseram exanima-
uít metu.

PA. Nam quíd ego dicam dé patre? ah

Tantámne rem tam néglegenter ágere! praeteriéns
modo

Mi apúd forum 'uxor tíbi ducendast, Pámphile, ho-
die' inquít, 'para:

20 Abí domum.' id mihi uísust dicere 'ábi cito ac sus-
pénde te.' 255

Óbstipui: censén me uerbum pótuísse ullum pró-
loqui?

Aút causam ullam, inéptam saltem fálsam iniquam?
obmútui.

Quód si ego rescuíssem id prius, quid fácerem, si-
quis mé roget:

Áliquid facerem, ut hóc ne facerem. séd nunc quid
primum éxequar?

Tót me inpediunt cúrae, quae meum ánimum di- 25
uorsé trahunt: 260

Amor, mísericordia húius, nuptiárum sollicitátio,
Tum pátris pudor, qui mé tam leni pássus animost
úsque adhuc

Quae meó quomque animo lúbitumst facere. eine
égo ut aduorser? eí mihi.

Incértumst quid agam. My. Mísera timeo 'íncertum'
hoc quorsum áccidat.

Sed núnc peropus est, aút hunc cum ipsa aut de 30
illa me aduorsum hunc loqui.

Dum in dúbiost animus, paúlo momento húc uel il-
luc inpéllitur. 266

PA. Quis hic lóquitur? Mysis, sálue. My. O salue, Pámphi-
le. PA. Quid agít? My. Rogas?

Labórat e dolóre, atque ex hoc mísera sollicitást,
diem

Quia ólim in hunc sunt cóstitutae núptiae. tum au-
tem hóc timet, 269

Ne déseras se. PA. Hem, egone ístuc conarí queam? 35

Egon própter me illam decipi miserám sinam,

Quae míhi suom ánimum atque ómnem uitam crédidit,

Quam ego ánimó egregie cáram pro uxore hábuerim?

Bene ét pudice eius dóctum atque eductúm sinam

Coáctum egestate íngenium inmutárier? 275 40

Non fáciam. My. Haud uerear, si ín te sit soló situm:

Sed ut uím queas ferre. PA. Ádeon me ignauóm
putas.

- Adeón porro ingratum aút inhumanum aút ferum,
 Vt néque me consuetúdo neque amor néque pudor
 45 Commóueat neque commóueat, ut seruém fidem? 280
- MY. Vnum hóc scio, esse méritam, ut memor essés sui.
- PA. Memor éssem? o Mysis Mýsis, etiam núnc mihi
 Scripta illa dicta súnť in animo Chrýsidis
 De Glýcerio. iam férme moriens mé uocat:
 50 Accéssi: uos semótae. nos soli: incipit 285
 ‘Mi Pámphile, huius fórmam atque aetatém uides:
 Nec clám te est, quam illi utraéque res nunc útiles
 Et ad pudicitiam ét ad rem tutandám sient.
 Quod égo per hanc te dextram oro et geniúm tuom,
 55 Per tuám fidem perque húius solitúdinem 290
 Te obtéstor, ne abs te hanc ségregeš neu déseras.
 Si te in germani frátris dilexí loco
 Siue haéc te solum sémper fecit máxumi
 Seu tibi morigera fúit in rebus ómnibus,
 60 Te istí uirum do, amícum tutorém patrem: 295
 Bona nóstra haec tibi permítto et tuae mandó fide.’
 Hanc mi in manum dat: mórs continuo ipsam óc-
 cupat.
 Accépi: acceptam séruabo. MY. Ita speró quidem.
- PA. Sed quór tu abis ab illa? MY. Óbstetricem arcéssó.
- PA. Propera. atque aúdin?
- 65 Verbum únum caue de núptiis, ne ad mórbum hoc
 etiam. MY. Téneo. 300

ACTVS III.

CHARINVS. BYRRIA. PAMPHILVS.

CH. Quid ais, Byrriá? daturne illa Pámphilo hodie núp- II 1
tum? BY. Sic est.

CH. Quí scis? BY. Apud forúm modo e Dauo aúdiui. CH.
Ei miseró mihi.

Vt ánimus in spe atque in timore usque ántehac
attentús fuit,

Ita, póstquam adempta spés est, lassus cúra confec-
tús stupet.

BY. Quaéso edepol, Charíne, quoniam nón potest id fieri 5
quod uis, 305

Íd uelis quod póssit. CH. Nil uolo áliud nisi Philú-
menam. BY. Ah,

Quánto satiust te íd dare operam, qui ístum amo-
rem ex ánimo amoueat,

Quam íd loqui, quo mágis lubido frústra incenda-
túr tua.

CH. Facile ómnes, quom ualémus, recta cónsilia aegro-
tís damus.

Tu si híc sis, aliter séntias. BY. Age age, út lubet. 10

CH. Sed Pámphilum 310

Video. ómnia experíri certumst prius quam pereó.

BY. Quid hic agit?

CH. Ipsum hunc orabo, huic súpplicabo, amórem huic
narrabó meum:

Credo ínpetrabo, ut áliquot saltem núptiis prodát
dies:

Intérea fiet áliquid, spero. Bx. Id 'áliquid' nil est
Ch. Býrria,

15 Quid tíbi uidetur? ádeon ad eum? Bx. Quid ni? si
nil ínpetres, 315

Vt te árbitretur síbi paratum moéchum, si illam
dúxerit.

Ch. Ábin hinc in malám rem cum suspítione istác, scelus?

PA. Charínium uideo. sálue. Ch. O salue, Pámphile:

Ád te aduenio spém salutem cónsilium auxilium éx-
petens.

20 PA. Néque pol consilí locum habeo néque ad auxilium
cópiam. 320

Séd istuc quid namst? Ch. Hódie uxorem dúcis?

PA. Aiunt. Ch. Pámphile,

Si íd facis, hodié postremum mé uides. PA. Quid
ita? Ch. Eí mihi,

Véreor dicere: huíc dic quaeso, Býrria. Bx. Ego
dicám. PA. Quid est?

Bx. Spónsam hic tuam amat. PA. Né iste haud mecum
séntit. eho dum díc mihi:

25 Númquid nam ampliús tibi cum illa fuít, Charine?

Ch. Ah, Pámphile, 325

Níl. PA. Quam uellem! Ch. Núnc te per amicítiam
et per amorem óbsecro,

Príncipio ut ne dúcas. PA. Dabo equidem óperam.

Ch. Sed si íd nón potest

Aút tibi nuptiae haéc sunt cordi, PA. Córdi? Ch.
saltem aliquót dies

Prófer, dum proficísco aliquo, né uideam. PA. Audi
núnciam.

Égo, Charine, ne útiqum officium líberi esse ho- 30
minís puto, 330

Quom ís nil mereat, póstulare id grátiae adponí
sibi.

Núptias ecfúgere ego istas málo quam tu apíscier.

CH. Réddidisti animúm. PA. Nunc siquid pótes aut tu
aut hic Býrria,

Fácite fingite ínuenite effícite qui detúr tibi:

Égo id agam, mihi quí ne detur. CH. Sát habeo. 35

PA. Dauom óptume 335

Vídeo, quoius consílio fretus sum. CH. Át tu hercle
haud quicquám mihi,

Nísi ea quae nil ópus sunt sciri. fúgin hinc? BY.
Ego uero ác lubens.

DAVOS. CHARINVS. PAMPHILVS.

DA. Dí boni, boní quid porto? séd ubi ínueniam Pám- 112
philum,

Út metum in quo núnc est adimam atque éxpleam
animum gaúdio?

CH. Laétus est nesció quid. PA. Nil est: nón dum haec
resciuit mala. 340

DA. Quem égo nunc cředo, sí iam audierit síbi paratas
núptias,

CH. Aúdin tu illum? DA. tóto me oppido éxanimatum 5
quaérere.

Séd ubi quaeram aut quó nunc primum inténdam?

CH. Cessas ádloqui?

DA. Hábeo. PA. Daue, adés, resiste. DA. Quís homost,
qui me ..? o Pámphile,

Te ípsum quaero. eugaé Charine: ambo ópportune:
uós uolo. 345

PA. Dáue, perii. DA. Quín tu hoc audi. PA. Intérii. DA.
Quid timeás scio.

10 CH. Méa quidem hercle certe in dubio uítast. DA. Et
quid tú, scio.

PA. Núptiae mi DA. Etsí scio? PA. hodie. DA. Obtúndis,
tam etsi intéllego?

Íd paues, ne dúcas tu illam: tu aútem, ut ducas.

CH. Rém tenes.

PA. Istuc ipsum. DA. Atqui istuc ipsum níl periclist: mé
uide. 350

PA. Óbsecro te, quám primum hoc me líbera miserúm
metu. DA. Hem,

15 Líbero; uxorém tibi non dat iám Chremes. PA. Qui
scís? DA. Scio.

Túos pater modo *híc* me prendit: aít tibi uxorém
dare

Hódie, item alia múlta, quae nunc nón est narrandí
locus.

Cóntinuo ad te próperans percurro ád forum, ut di-
cám tibi haec. 355

Vbi te non inuénio, ibi ascendo ín quendam excel-
súm locum.

20 Círcumspicio; núsquam. forte ibi húius uideo Býr-
riam;

Rógo: negat uidísse. mihi moléstum. quid agam có-
gito.

Rédeunti interea éx ipsa re mi incidit suspítio ‘hem,
Paúlulum obsoni: ípsus tristis: de ínprouiso núptiae:
Nón cohaerent.’ PA. Quórsum nam istuc? DA. Égo
me continuo ád Chremem. 361

25 Quom illo aduenio, sólítudo ante óstium: iam id
gaúdeo.

CH. Récte dicis. PA. Pérge. DA. Maneo: intérea intro
ire néminem

Vídeo, exire néminem: matrónam nullam in aédibus,
Níl ornati, níl tumulti: accéssi: intro aspexí. PA.

Scio: 365

Mágnum signum. DA. Núm uidentur cónuenire haec
núptiis?

PA. Nón opinor, Dáue. DA. 'Opinor' nárras? non recte 30
áccipis.

Cérta res est. étiam puerum inde ábiens conuení
Chremi:

Hólera et pisciculós minutos férre obolo in cenám
seni.

CH. Líberatus sum hódie, Daue, túa opera. DA. Ac nul-
lús quidem. 370

CH. Quíd ita? nempe huic prórsus illam nón dat. DA.
Ridiculúm caput,

Quási necessus sít, si huic non dat, té illam uxó- 35
rem dúcere:

Nísi uides, nisi sénis amicos óras, ambis. CH. Béné
mones:

Íbo, etsi hercle saépe iam me spés haec frustratást.
uale.

PA. Quíd igitur sibi uólt pater? quor símulat? DA. Ego II 3
dicám tibi. 375

Si íd suscenseát nunc, quia non dét tibi uxórem
Chremes,

Príus quam tuom ut sese hábeat animum ad núptias
perspéxerit:

Ípsus sibi esse iniúrius uideátur, neque id iniúria.

Séd si tu negáris ducere, íbi culpam in te tráns- 5
feret:

Túm illae turbae fient. PA. Quiduis pátiar. DA.

Pater est, Pámphile. 380

Difficilest. tum haec sólast mulier. díctum ac factum inuénerit

Áliquam causam, quam óbrem eïciat óppido. PA.

Eïciát? DA. Cito.

PA. Cédo igitur quid fáciam, Daue? DA. Díc te ductu-

rum. PA. Hém. DA. Quid est?

10 PA. Egon dícam? DA. Quor non? PA. Númquam faciam

DA. Né nega.

PA. Suadére noli. DA. Ex eá re quid fiát, uide. 382

PA. Vt ab illa excludar, húc concludar. DA. Nón itast

Nempe hóc sic esse opínor: dicturúm patrem

‘Ducás uolo hodie uxórem’: tu ‘ducam’ inquires:

15 Cedo quíd iurgabit técum? hic reddes ómnia,

Quae núnc sunt certa ei cónsilia, incerta út sient,

Sine omní periclo: nam hóc haud dubiumst, quín

Chremes 391

Tibi nón det gnatam. néc tu ea causa mínueris

Haec quae facis, ne is mütet suam senténtiam.

20 Patri dic uelle: ut, quóm uelit, tibi iúre irasci nón queat.

Nam quód tu speres, própulsabo fáciie. uxorem his

móribus 395

* * * * *

Dabit némo. inueniet ínopem potius, quám te corrupí sinat.

Sed sí te aequo animo férre accipiet, négligentem féceris:

Alia ótiosus quaéret: interea áliquíd acciderít boni.

25 PA. Itan crédis? DA. Haud dubium íd quidemst. PA. Vide

quó me inducas. DA. Quín taces?

PA. Dicám. puerum autem né resciscat míhi esse ex illa
caútiost: 400

Nam póllicitus sum súscepturum. DA. O fácinus au-
dax. PA. Hánc fidem

Sibi me óbsecrauit, quí se sciret nón deserturum,
út darem.

DA. Curábitur. sed páter adest. caue té esse tristem sén-
tiat.

SIMO. DAVOS. PAMPHILVS.

SI. Reuísio quid agant aút quid captent cónsili. II 4

DA. Hic núnc non dubitat, quín te ducturúm neges. 405

Venít meditatus álicunde ex soló loco:

Orátionem spérat inuenísse se,

Qui dífferat te: proín tu fac apud te út sies. 5

PA. Modo ut póssim, Daue. DA. Créde inquam hoc mihi,
Pámphile,

Numquam hódie tecum cómmutaturúm patrem 410

Vnum ésse uerbum, sí te dices dúcere.

BYRRIA. SIMO. DAVOS. PAMPHILVS.

BY. Erus mé relictis rébus iussit Pámphilum II 5

Hodie óbseruare, quíd ageret de núptiis.

[Scirem: id propterea nunc hunc uenientem sequor.]

Ipsam ádeo praesto uídeo cum Dauo: hóc agam. 415

SI. Vtrúmque adesse uídeo. DA. Hem, serua. SI. Pám- 5
phile.

DA. Quasi de ínprouiso réspice ad eum. PA. Ehém
pater.

DA. Probe. SI. Hódie uxorem ducas, ut dixí, uolo.

BY. Nunc nóstrae timeo párti, quid hic respóndeat.

PA. Neque istíc neque alibi tibi erit usquam in mé mora.

BY. Hem. 420

10 DA. Obmútuít. BY. Quid díxit? SI. Facis ut té decet,
Quom istíc quod postulo ínpetro cum grátia.

BY. Sum uérus? erus, quantum aúdio, uxore éxcidit.

SI. I núnciam intro, ne ín mora, quom opus sít, sies.

PA. Eó. BY. Nullane in ré esse quoiquam hominí fidem!

15 Verum illud uerbumst, uólgo quod dicí solet, 426
Omnís sibi malle mélius esse quam álteri.

Ego illam uidi: uírginem formá bona

Meminí uidere: quo aéquior sum Pámphilo,

Si sé illam in somnis quam illum amplecti máluit.

20 Renúntiabo, ut pro hóc malo mihi dét malum. 431

116 DA. Hic núnc me credit áliquam sibi falláciam

Portáre et ea me hic réstitisse grátia.

SI. Quid, Dáue, narrat? DA. Aéque quicquam núnc
quidem.

SI. Nilne? hém. DA. Nil prorsus. SI. Átqui expecta-
bám quidem. 435

5 DA. Praetér spem euenit: séntio: hoc male habét uirum.

SI. Potin és mihi uerum dícere? DA. Nil fácilius.

SI. Num illí molestae quídpiam haec sunt núptiae
Huiúsce propter cónsuetudinem hóspitae?

DA. Nil hércle: aut, si adeo, bíduíst aut trídui 440

10 Haec sóllicitudo: nósti? deinde désinet.

Etenim ípsus secum eám rem reputauít uia.

SI. Laudó. DA. Dum licitumst éi dumque aetás tulit,
Amáuit: tum id clam: cáuit, ne umquam infámiae
Ea rés sibi esset, út uirum fortém decet: 445

15 Nunc úxore opus est: ánimum ad uxorem ádpulit.

SI. Subtristis uisus ést esse aliquantúm mihi.

DA. Nil própter hanc rem, séd est quod suscensét tibi.

SI. Quid námst? DA. Puerilest. SI. Quid *id* est? DA.

Nil. SI. Quin díe, quid est?

DA. Ait nímium parce fácere sumptum. SI. Méne? DA. Te.

‘Vix’ ínquit ‘drachumis ést obsonatúm decem: 451 20

Num filio uidétur uxorém dare?

Quem’ ínquit ‘uocabo ad cénam meorum aequálium

Potíssimum nunc?’ ét, quod dicendum híc siet,

Tu quóque per parce nímium. non laudó. SI. Tace:

DA. Commóui. SI. ego istaec récte ut fiant uídero. 456 25

Quid nam hóc est rei? quid híc uolt ueteratór sibi?

Nam si híc malist quicquam, hém illic est huic rei
caput.

MYSIS. SIMO. DAVOS. LESBIA. GLYCERIVM.

MY. Ita pól quidem res est, út *tu* dixti, Lésbia: III 1

Fidélem haud ferme múlieri inueniás uirum. 460

SI. Ab Ándriast ancílla haec. DA. Quid narrás? SI.

Itast.

MY. Sed hic Pámphilus SI. Quid dícit? MY. firmauít

fidem. SI. Hem.

DA. Vtinam aút hic surdus aút haec muta fácta sit. 5

MY. Nam quód peperisset, iússit tolli. SI. O Iúppiter,

Quid ego aúdio? actumst, síquidem haec uera praé-

dicat. 465

LE. Bonum ingénium narras ádulescentis. MY. Óptimum.

Sed séquere me intro, ne ín mora illi síis. LE.

Sequor.

DA. Quod rémedium nunc huíc malo inueniám? SI. Quid 10

hoc?

Adeón est demens? éx peregrina? iám scio: ah

Vix tándem sensi stólidus. DA. Quid híc sensísse

aít? 470

- SI. Haec primum adfertur iam mi ab hoc fallacia:
Hanc simulant parere, quo Chremetem abstérreant.
- 15 GL. Iunó Lucina, fér opem, serua me, óbsecro.
- SI. Hui, tám cito? ridiculum: postquam ante óstium
Me audiuit stare, adpróperat. non sat cómmode 475
Diuisa sunt tempóribus tibi, Daue, haéc. DA. Mi-
hin?
- SI. Num inmémores discipuli? DA. Égo quid narres
nécio.
- 20 SI. Hic inparatum mé si in ueris núptiis
Adórtus esset, quós mihi ludos rédderet?
Nunc huíus periclo fit, ego in portu náuigo. 480

LESBIA. SIMO. DAVOS.

- III 2 LE. Adhúc, Archilís, quae adsolént quaeque opórtet
Signa ésse ad salútem, omnia huíc esse uídeo.
Nunc primum fac ista ut lauét: poste deínde,
Quod iússi ei darí bibere et quántum inperáui,
5 Date: móx ego huc reuórtor. 485
Per ecástor scitus púer est natus Pámphilo.
Deos quaéso ut sit supérstes, quandoquidem ípsest
ingenió bono,
Quomque huíce ueritust óptumae adulescénti facere
iniúriam.
- SI. Vel hoc quís non credat, quí te norit, ábs te esse
ortum? DA. Quíd nam id est?
- 10 SI. Non inperabat córam, quid facto éssset opus puér-
perae: 490
Sed póstquam egressast, íllis quae sunt íntus cla-
mat dé uia.
O Dáue, itan contémnor abs te? aut itane tandem
idóneus

Tibi uídeor esse, quém tam aperte fállere incipiás
dolis?

Saltem áccurate, ut métui uidear cérte, si rescí-
uerim.

DA. Certe hércle nunc hic se ípsus fallit, haúd ego. SI. 15

Edixí tibi, 495

Intérminatus súm, ne faceres: núm ueritu's? quid
ré tulit?

Credón tibi hoc nunc, péperisse hanc e Pámphilo?

DA. Teneó quid erret, ét quid agam habeo. SI. Quid
taces?

DA. Quid crédas? quasi non tibi renuntiáta sint haec sic
fore.

SI. Mihin quísqum? DA. Eho an tute intellexti hoc 20

ádsimulari? SI. Inrídeor. 500

DA. Renúntiatumst: nám qui tibi istaec incidit suspítio?

SI. Qui? quía te noram. DA. Quási tu dicas, fáctum id
consilió meo.

SI. Certe énim scio. DA. Non sátis me pernosti étiam,
qualis sím, Simo.

SI. Egon té? DA. Sed siquid tibi narrare occépi, con-
tinuó dari

Tibi uérba censes fálsó: itaque hercle níl iam mut- 25
tire aúdeo. 505

SI. Hoc égo scio unum, néminem peperísse hic. DA.
Intelléxti.

Sed níló setiús mox puerum huc déferent ante
óstium.

Id égo iam nunc tibi, ére, renuntió futurum, ut sis
sciens,

Ne tu hóc posterius dicas Dauí fáctum consilio aút
dolis:

30 Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego amotám uolo. 510

SI. Vnde id scis? DA. Audíui et credo: multa concurrunt simul,

Quí coniecturam hanc nunc facio. iam primum haec se e Pámphilo

Gráuidam dixit esse: inuentumst fálsum. nunc, postquam uidet

Núptias domi ádparari, missast ancilla flico

35 Obstetricem arcéssitum ad eam et púerum ut adferrét simul. 515

[Hoc nisi fit, puerum ut tu uideas, nihil mouentur nuptiae.]

SI. Quid ais? quom intelléxeras

Íd consilium cápere, quor non díxti extemplo Pámphilo?

DA. Quis igitur eum ab illa abstraxit nísi ego? nam omnes nós quidem

40 Scimus, hanc quam misere amarit. núnc sibi uxorem éxpetit. 520

Póstremo id mihi dá negoti: tú tamen idem has núptias

Pérge facere ita út facis: et id spéro adiuturós deos.

SI. Ímmo abi intro: ibi me ópperire et quód parato opus ést pará.

Non ímpulit me, haec núnc omnino ut créderem.

45 Atquí haúscio an quae díxit sint uera ómnia, 525

Sed páruí pendo: illúd mihi multo máximumst,

Quod míhi pollicitust ípsus gnatus. núnc Chremem

Conuéniam: orabo gnáto uxorem: id si ínpetro,

Quid álias malim quam hódie has fieri núptias?

50 Nam gnátus quod pollicitust, haud dubiúmst mihi,

Si nólit, quin eum mérito possim cógere. 531
Atque ádeo in ipso témpore eccum ipsum óbuam.

SIMO. CHREMES.

Si. Iubeó Chremetem. CH. O te ípsum quaerebam. Si. III 3
Ét ego te. CH. Optato áduenis.

Aliquót me adierunt, éx te auditum qui aíbant, ho-
die núbere

Meam fíliam tuo gnáto: id uiso tún an illi insá-
niant. 535

Si. Auscúlta paucis: ét quid te ego uelim ét tu quod
quaerís scies.

CH. Auscúlto: loquere quíd uelis. 5

Si. Per té deos oro et nóstram amicitíam, Chremes,
Quae incépta a paruis cum aétate adcreuít simul,
Perque únicam tuám gnatam et gnatúm meum, 540
Quoius tibi potestas súmma seruandí datur,
Vt me ádiuues in hác re, atque ita uti núptiae 10
Fueránt futurae, fíant. CH. Ah, ne me óbseca:
Quasi hóc te orando a me ínpetrare opórteat.
Alium ésse censes núnc me atque olim quóm dabam?
Si in rémst utrique ut fíant, arcessí iube. 546

Sed si éx ea re plús malist quam cómmodi 15
Vtríque, id oro te ín commune ut cónsulas,
Quasi illa tua sit Pámphilique ego sím pater.

Si. Immo íta uolo itaque póstulo ut fiát, Chremes: 550
Neque póstulem abs te, ni ípsa res moneát. CH.
Quid est?

Si. Iraé sunt inter Glýcerium et gnatum. CH. Aúdio. 20

Si. Ita mágnae, ut sperem pósse auelli. CH. Fábulae.

Si. Profécto sic est. CH. Síc hercle ut dicám tibi:
Amántium irae amóris integrátíost. 555

SI. Hem, id te óro ut ante eámus. dum tempús datur,
 25 Dumque eius lúbito occlúsast contuméliis,
 Prius quam hárum scelera et lácrumae confictaé
 dolis

Reddúcnt animum aegrótum ad misericórdiam,
 Vxórem demus. spéro consuetúdi- 560
 ne Coniúgio liberáli deuinctúm, Chremes,
 30 Dein fáci- le ex illis sése emersurúm malis.

CH. Tibi ita hóc uidetur: át ego non posse árbitror
 Neque illum hánc perpetuo habére neque me pér-
 peti.

SI. Qui scís ergo istuc, nísi periculum féceris? 565

CH. At istúc periculum in filia fieri grauest.

35 SI. Nempe íncommoditas dénique huc omnis redit,
 Si euéniat, quod di próhibeant, discéssio.
 At sí corrigitur, quót commoditatés uide:
 Princípio amico filium restítueris, 570
 Tibi génerum firmum et filiae inueniés uirum.

40 CH. Quid istíc? si ita istuc ánimus induxti esse útile,
 Noló tibi ullum cómmodum in me claúdiar.

SI. Meritó te semper máximi feci, Chremes.

CH. Sed quíd ais? SI. Quid? CH. Qui scís eos nunc dí-
 cordare inté- 575

SI. Ipsús mihi Dauos, qui íntumust eorúm consiliis,
 díxit:

45 Et is mihi suadet núptias quantúm queam ut ma-
 túrem.

Num cénses faceret, filium nisi scíret eadem haec
 uéllé?

Tute ádeo iam eius uerba aúdiēs. heus, éuocate
 huc Dáuom.

Atque éccum: uideo ipsúm foras exíre.

DAVOS. SIMO. CHREMES.

DA. Ad te ibam. SI. Quid namst? III 4

DA. Quor uxor non arcessitur? iam aduesperascit. SI.

Audin? 581

Ego dudum non nil ueritus sum, Daue, abs te, ne
faceres idem,

Quod uolgens seruorum solet, dolis ut me deluderet,
Propterea quod amat filius. DA. Egon istuc face- 5
rem? SI. Credidi:

Idque adeo metuens uos celaui, quod nunc dicam.

DA. Quid? SI. Scies: 585

Nam propemodum habeo iam fidem. DA. Tandem
cognosti qui siem?

SI. Non fuerant nuptiae futurae. DA. Quid? non? SI.

Sed ea gratia

Simulaui, uos ut peremptarem. DA. Quid ais? SI.

Sic res est. DA. Vide:

Numquam istuc quiui ego intellegere. uah consilium 10
callidum.

SI. Hoc audi: ut hinc te intro ire iussi, opportune hic
fit mi obuiam. DA. Hem, 590

Num nam perimus? SI. Narro huic, quae tu dudum
narrasti mihi.

DA. Quid nam audio? SI. Gnatam ut det oro, uixque id
exoro. DA. Occidi. SI. Hem,

Quid dixisti? DA. Optume inquam factum. SI. Nunc
per hunc nullast mora.

CH. Domum modo ibo, ut adparetur dicam, atque huc 15
renuntio.

SI. Nunc te oro, Daue, quoniam solus mi effecisti has
nuptias, 595

DA. Ego uéro solus. SI. gnátum mihi corrígere porro enítere.

DA. Faciam hércle seduló. SI. Potes nunc, dum ánimus inritátus est.

DA. Quiéscas. SI. Age igitúr, ubi nunc est ípsus? DA. Mirum ní domist.

20 SI. Ibo ád eum atque eadem haec, tíbi quae dixi, dícam itidem illi. DA. Núllus sum. Quid caúsaest, quin hinc ín pistrinum récta profisciscár uia? 600

Nil ést preci locí relictum: iám perturbaui ómnia:

Erúm fefelli: in núptias coniéci erilem fílium;
Feci hódie ut fierent, ínsperante hoc átque inuito Pámphilo.

25 Hem astútias: quod sí quiessem, níl euenissét mali. Sed éccum uideo ipsum: óccidi. 605
Vtinám mihi esset áliquíd hic, quo núnc me praecipitém darem.

PAMPHILVS. DAVOS.

III 5 PA. Vbi illic est? scelús, qui me hodie . . DA. Périi.

PA. atque hoc confíteor iure
Mi óbtigisse, quádoquidem tam inérs, tam nulli cónsili sum:

Séruon fortunás meas me cómmisisse fúttili!

Ego prétium ob stultitiám fero: sed inúltum numquam id aúferet. 610

5 DA. Posthác incolumem sát scio fore mé, si deuito hóc malum.

PA. Nam quíd ego nunc dicám patri? negábon uelle mé, modo

Qui súm pollicitus dúcere? qua *audácia* id facere
aúdeam?

Nec quíd me nunc faciám scio. DA. Nec mé quidem,
atque id ago sédulo.

Dicam áliquíd me inuentúrum, ut huic malo áliquam
productém moram. 615

PA. Oh. DA. Vísus sum. PA. Eho dum bóne uir, quid 10
aïs? uíden me consiliís tuis

Miserum ínpeditum esse? DA. Át iam expediam. PA.
Expédies? DA. Certe, Pámphile.

PA. Nempe út modo. DA. Immo mélius spero. PA. Oh,
tíbi ego ut credam, fúrcifer?

Tu rem ínpeditam et pérditam restítuas? hem quo
frétus sim,

Qui me hódie ex tranquillíssuma ré cóniecisti in
núptias. 620

Án non dixi esse hóc futurum? DA. Díxti. PA. Quid 15
meritú's? DA. Crucem.

Séd sine paululum ád me redeam: iam áliquíd dispi-
ciam. PA. Eí mihi,

Quóm non habeo spátium, ut de te súmam suppli-
cium, út uolo:

Námque hoc tempus praécauere míhi me, haud te
ulciscí sinit.

ACTVS III.

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVOS.

- IV 1 CH. Hócine crédibile aút memorábile, 625
 Tánta uecórdia innáta quoiquam út siet,
 Vt malis gaúdeant átque ex incómodis
 Álteriús sua ut cómparent cómmoda? ah
 5 Ídnest uerum? ímmo id hominúmst genus péssu-
 mum,
 Dénegandí modo quís pudor paúlum adest: 630
 Póst ubi témpust promíssa iam pérfici,
 Túm coactí necessáριο se áperiunt:
 [Et timent, et tamen res cogit denegare]
 10 Íbi tum eorum ínpudentíssuma orátio
 ‘Quís tu es? quís mihi es? quór meam tibi? 635
 Heus, próxumus sum egomét mihi.’
 At támen ‘ubi fidés?’ si rogés, nil pudént hic,
 Vbi opúst: illic úbi nil opúst, ibi ueréntur.
 15 Séd quid agam? adeamne ád eum et cum eo iniú-
 riam hanc expóstulem?
 Íngeram mala múlta? atqui aliquis dícat ‘nil pro-
 móueris’: 640
 Multúm: molestus certe ei fuero atque ánimo mo-
 rem géssero.
 PA. Charíne, et me et te inprúdens, nisi quid dí re-
 spiciunt, pérdidi.

CH. Ítane 'inprudens'? tándem inuentast caúsa. soluistí fidem.

PA. Quid 'tandem'? CH. Etiam núnc me ducere ístis 20 dictis póstulas?

PA. Quid istuc est? CH. Postquám me amare díxi, complacitást tibi. 645

Heú me miserum, quí tuom animum ex ánimo spectauí meo.

PA. Fálsus es. CH. Non sátis tibi esse hoc sólídumst uisum gaúdium,

Nísi me lactassés amantem et fálssa spe produceres.

Hábeas. PA. Habeam? ah néscis quantis ín malis 25 uorsér miser,

Quantásque hic consiliís mihi confláuit sollicitúdi- nes 650

Meus cárnufex. CH. Quid istúc tam mirumst, dé te si exemplúm capit?

PA. Haud ístuc dicas, sí cognoris uél me uel amorém meum.

CH. Scio: cúm patre altercásti dudum, et ís nunc propterea tibi

Suscénsset nec te quíuit hodie cógere illam ut dú- 30 ceres.

PA. Immo étiam, quom tu mínus scis aerumnás meas, 655

Haec núptiae non ádparabantúr mihi:

Nec póstulabat núnc quisquam uxorém dare.

CA. Scio: tú coactus tuá uoluntate és. PA. Mane:

Non dúm scis. CH. Scio equidem íllam ducturum 35 ésse te.

PA. Quor me énicas? hoc aúdi. numquam déstitit 660

Instáre, ut dicerém me ducturúm patri:

Suadére, orare usque ádeo donec pérpulit.

CH. Quis homo istuc? PA. Dauos. CH. Quam óbrem?

PA. Nescio, nísi mihi

40 Deos sátis fuisse irátos, qui auscultáuerim.

CH. Factum hóc est, Daue? DA. Fáctum. CH. Hem, quid
aís, scelus? 665

At tibi di dignum fáctis exitiúm duint.

Eho, díe mihi, si omnes hunc coniectum in núp-
tias

Inimíci uellent, quód nisi consilium hóc darent?

45 DA. Decéptus sum, at non défetigátus. CH. Scio.

DA. Hac nón successit, ália adgrediemúr uia: 670

Nisi si íd putas, quia prímo processít parum,
Non pósse iam ad salútem conuorti hóc malum.

PA. Immo étiam: nam satis crédo, si aduigiláueris,
50 Ex únis geminas míhi conficies núprias.

DA. Ego, Pámphile, hoc tibi pró seruitio débeo, 675

Conári manibus pédibus noctisque ét dies,

Capítis periculum adíre, dum prosím tibi:

Tuomst, síquid praeter spem éuenit, mi ignóscere.

55 Parúm succedit quód ago: at facio sédulo.

Vel mélius tute réperi, me missúm face. 680

PA. Cupió: restitue quem á me accepistí locum.

DA. Faciam. PA. Át iam hoc opus est. DA. St', mane:
crepuit hínc a Glycerio óstium.

PA. Nil ád te. DA. Quaero. PA. Hem, núncin demum?

DA. At iam hóc tibi inuentúm dabo.

MYSIS. PAMPHILVS. CHARINVS. DAVOS.

IV 2 MY. Iam ubi úbi erit, inuentúm tibi curábo et mecum
addúctum

Tuom Pámphilum: modo tu, ánime mi, nolí te ma-
ceráre. 685

PA. Mysís. MY. Quis est? ehem Pámphile, optumé mihi
te offers. PA. Quíd *id* est?

MY. Oráre iussit, sí se ames, era, iám ut ad sese uénias:
Vidére aüt te cúpere. PA. Vah, perii: hóc malum s
integráscit.

Sicín me atque illam operá tua nunc míseros sol-
licitári!

Nam idcírco arcessor, núptias quod mi ádparari
sénsit. 690

CH. Quibus quídem quam facile pótuerat quiésci, si hic
quiéssset!

DA. Age, si híc non insanít satis sua spónte, instiga.
MY. Atque édepol

Ea rés est: proptereaúque nunc misera ín maerorest. 10

PA. Mýsis,

Per omnis tibi adiuró deos, numquam eám me de-
sertúrum,

Non, sí capiundos míhi sciam esse inimícos omnis
hómínes. 695

Hanc mi éxpetiui, cóntigit: conuéniunt mores: uá-
leant

Qui inté nos discidiúm uolunt: hanc nísi mors mi
adimet némo.

MY. Resipísco. PA. Non Apóllinis magis uérum atque 15
hoc respónsumst.

Si póterít fieri, ut né pater per mé stetisse crédat,
Quo mínus haec fierent núptiae, uoló. sed si id
non póterít, 700

Id fáciám, in procliuí quod est, per mé stetisse ut
crédat.

Quis uídeor? CH. Miser, aequé átque ego. DA. Con-
sílíum quaero. PA. Forti's,

20 Scio, quód conere. DA. Hoc égo tibi profecto effectum réddam.

PA. Iam hoc ópus est. DA. Quin iam habeo. CH. Quid est?

DA. Huic, nón tibi habeo, ne érres.

CH. Sat hábeo. PA. Quid faciés? cedo. DA. Dies híc mi ut satis sit uéreor 705

Ad agéndum: ne uacuom ésse me nunc ád narrandum crédas:

Proinde hínc uos amolímini: nam mi ínpedimento éstis.

25 PA. Ego hanc uísam. DA. Quid tu? quo hínc te agis?

CH. Verúm uis dicam? DA. Immo étiam

Narrátionis íncipit mi inítium. CH. Quid me fiet?

DA. Eho tu ínpudens, non sátis habes, quod tíbi dieculam áddo, 710

Quantum huíc promoueo núptias? CH. Daue, át tamen DA. Quid érgo?

CH. Vt dúcam. DA. Ridiculum. CH. Húc face ad me ut uénias, siquid póteris.

30 DA. Quid uéniam? nil habeo. CH. Át tamen siquíd. DA. Age, ueniam. CH. Síquid,

Domi éro. DA. Tu, Mysis, dum éxeo, parúmper opperíre hic.

MY. Quaprópter? DA. Ita facto ópus est. MY. At matúra.

DA. Iam inquam hic ádero. 715

MY SIS. DAVOS.

IV 3 MY. Nilne ésse proprium quoíquam! di uostrám fidem:
Summúm bonum esse eraé putauí hunc Pámphilum,
Amícum, amatorém, uírum in quouís loco
Parátum: uerum ex eó nunc misera quém capit
5 Labórem! facile hic plús malist quam illíc boni. 720

Sed Dáuos exit. mí homo, quid istuc óbsecrost?

Quo pórtas puerum? DA. Mýsis, nunc opus ést tua
Mihi ad hánc rem exprompta málitia atque astútia.

MY. Quid nam íncepturu's? DA. Áccipe a me hunc ócius
Atque ánte nostram iánuam adpone. MY. Óbsecro, 10
Humíne? DA. Ex ara hinc súde uerbenás tibi 726
Atque eás substerne. MY. Quam óbrem id tute nón
facis?

DA. Quia, sí forte opus sit ád erum iurató mihi
Non ádposisse, ut líquido possim. MY. Intéllego:
Noua núnc religio unde istaec incessít? cedo. 730 15

DA. Moue ócius te, ut quíd agam porro intéllegas.
Pro Iúppiter. MY. Quid est? DA. Spónsae pater in-
téruenit.

Repúdio quod consílium primum inténderam.

MY. Nesció quid narres. DA. Égo quoque hinc ab délixtera
Veníre me adsimulábo: tu ut subséruias 735 20
Orátioni, ut quómque opus sit, uerbís uide.

MY. Ego quíd agas nil intéllego: sed síquid est,
Quod méa opera opus sit uóbis, ut tu plús uídes,
Manébo, nequod uóstrum remorer cómmodum.

CHREMES. MYSIS. DAVOS.

CH. Reuórtor, postquam quae ópus fuere ad núptias 740 IV 4
Gnataé parauí, ut iúbeam arcessi. séd quíd hoc?
Puer hérclest. mulier, tu ádposisti hunc? MY. Vbi
illic est?

CH. Non míhi respondes? MY. Núsquam est. uae mise-
raé mihi,

Relíquit me homo atque ábiit. DA. Di uostrám fidem, 5
Quíd túrbaest apud forúm? quíd illi hominum líti-
gant? 745

Tum annóna carast. quíd dicam aliud, néschio.

MY. Quor tu óbsecro hic me sólam? DA. Hem, quae
haec est fábula?

Eho Mýsis, puer hic úndest? quisue huc áttulit?

10 MY. Satin sánu's, qui me id rógites? DA. Quem igitúr
rogem,

Qui hic néminem alium uídeam? CH. Miror, únde
sit. 750

DA. Dictúra es quod rogo? MY. Aú. DA. Concede ad
déteram.

MY. Delíras: non tute ípse? DA. Verbum sí mihi
Vnúm praeter quam quód te rogo .. faxís caue.

15 MY. Male dícis? undest? díc. MY. A nobis. DA. Háhahae:
Mirúm uero, inpu dénter mulier sí facit 755
Meretríx? CH. Ab Andriást haec, quantum intéllego.

DA. Adeón uidemur uóbis esse idónei,
In quíbus sic inludátis? CH. Veni in témpore.

20 DA. Propera ádeo puerum tóllere hinc ab iánua:
Mané: caue quoquam ex ístoc excessís loco. 760

MY. Di te éradicent: íta me miseram térritas.

DA. Tibi égo dico an non? MY. Quíd uis? DA. At etiám
rogas?

Cedo, quóium puerum hic ádposisti? díc mihi.

25 MY. Tu néscis? DA. Mitte id quód scio: dic quód rogo.

MY. Vostrí. DA. Quoius nostri? MY. Pámphili. CH. Hem.
DA. Quid? Pámphili? 765

MY. Eho, an nó n est? CH. Recte ego sémpér fugi has
núptias.

DA. O fácinus animaduórtendum. MY. Quid clámitas?

DA. Quemne égo heri uidi ad uós adferri uésperi?

30 MY. O hómínem audacem. DA. Vérum: uidi Cántharam
Suffárcinatam. MY. Dís pol habeo grátiam, 770

Quom in páriuando aliquot ádfuerunt liberae.

DA. Ne illa illum haud nouit, quóius causa haec incipit:

‘Chremés si *adpositum* púerum ante aedis uiderit,
Suam gnátam non dabit’: tanto hercle mágis dabit. 35

CH. Non hércle faciet. DA. Nunc adeo, ut tu sis sciens, 775

Nisi púerum tollis, iam ego hunc in mediám uiam
Prouóluam teque ibídem peruoluam in luto.

MY. Tu pól homo non es sóbrius. DA. Fallácia
Alia áliam trudit. iam susurrari aúdio, 40
Ciuem Átticam esse hanc. CH. Hém. DA. ‘Coactus
légibus 780
Eam uxórem ducet.’ MY. Óbsecro, an non ciuis
est?

CH. Ioculárium in malum insciens paene incidi.

DA. Quis hic lóquitur? o Chremés, per tempus áduenis:
Auscúlta. CH. Audiui iam ómnia. DA. Anne haec 45
tu ómnia?

CH. Audiui, inquam, a princípio. DA. Audistin, óbsecro? hem 785

Scelera, hanc iam oportet in cruciatum hinc ábripi.
Hic est ille: non te crédas Dauom lúdere.

MY. Me míseram: nil pol fálsi dixi, mí senex.

CH. Noui ómnem rem. est Simo íntus? DA. Est. MY. 50
Ne me áttigas,

Sceléste. si pol Glýcerio non ómnia haec . . 790

DA. Eho inépta, nescis quíd sit actum? MY. Quí sciam?

DA. Hic sócer est. alio pácto haud poterat fieri,
Vt scíret haec quae uóluimus. MY. Praedíceres.

DA. Paulum ínter esse cénset, ex animo ómnia, 55
Vt fért natura, fácias an de indústria? 795

CRITO. MY SIS. DAVOS.

- IV 5 CR. In hác habitasse plátea dictumst Chrýsidem,
 Quae sése inhoneste optáuit parere hic dítias
 Potiús quam in patria honéste pauper uíueret:
 Eius mórte ea ad me lége redierúnt bona. 799
- 5 Sed quós perconter uídeo. saluete. MY. Óbsecro,
 Quem uídeo? estne hic Critó sobrinus Chrýsidis?
 Is ést. CR. O Mysis, sálue. MY. Saluos sís, Crito.
- CR. Itan Chrýsis? hem. MY. Nos quídem pol miseras
 pérdidit.
- CR. Quid uós? quo pacto hic? sátine recte? MY. Nósne?
 sic 804
- 10 Vt químus, aiunt, quándo ut uolumus nón licet.
- CR. Quid Glýcerium? iam hic suós parentis répperit?
- MY. Vtinam. CR. Án non dum etiam? haud aúspicato
 huc me áttuli:
- Nam pól, si id scissem, núnquam huc tetulissém
 pedem:
- Sempér enim dictast ésse haec atque habitást soror:
 15 Quae illíus fuerunt, póssidet: nunc me hóspitem
 Litís sequi, quam id míhi sit facile atque útile, 811
 Aliórum exempla cómmonent: simul árbitror,
 Iam aliquem ésse amicum et défensorem ei: nám fere
 Grandícula iam proféctast illinc. clámitent
- 20 Me sýcophantam, heréditatem pérsequi 815
 Mendícum: tum ipsam déspoliare nón lubet.
- MY. O óptume hospes, pól Crito antiquom óbtines.
- CR. Duc me ád eam, quando huc uéni, ut uideam. MY.
 Máxume.
- DA. Sequar hós: me nolo in témpore hoc uideát senex.

ACTVS V.

CHREMES. SIMO.

CH. Sátis iam satis, Simó, spectata ergá te amicitíast V 1
mea: 820

Sátis pericli incépi adire: orándi iam finém face.

Dúm studeo obsequí tibi, paene inlúsi uitam filiae.

SI. Immo enim nunc quom máxume abs te póstulo atque
oró, Chremes,

Út beneficium uérbis initum dúdum nunc re cóm- 5
probes.

CH. Víde quam iniquos sís prae studio: dúm id efficias
quód cupis, 825

Néque modum benígnitatis néque quid me ores có-
gitas:

Nám si cogités, remittas iám me onerare iniúriis.

SI. Quíbus? CH. At rogitas? pérpulistí me, út hominí
adulescéntulo

Ín alio occupáto amore, abhórrenti ab re uxória, 10

Fíliam ut darem ín seditionem átque ín incertas
núptias, 830

Eíus labore atque eíus dolore gnáto ut medicarér
tuo:

Ínpetrasti: incépi, dum res tétulit. nunc non fért:
feras.

Íllam hinc ciuem esse áiunt: puer est nátus: nos
missós face.

- 15 SI. Pér ego te deos óro, ut ne illis ánimum inducas
crédere,
Quibus id maxume útilest, illum ésse quam detér-
rumum. 835
Núptiarum grátia haec sunt fácta atque incepta
ómnia.
Vbi ea causa, quam óbrem haec faciunt, érit adempta
his, désinent.
CH. Érras: cum Dauo égomet uidi iúrgantem ancillám.
SI. Scio.
20 CH. Véro uoltu, quom íbi me adesse neúter tum prae-
sénserat.
SI. Crédo, et id factúras Dauos dúdum praedixít mihi:
Ét nescio qui tíbi sum oblitus hódie, ac uolui, dí-
cere. 841

DAVOS. CHREMES. SIMO. DROMO.

- V 2 DA. Ánimo nunciam ótioso esse ínpero CH. En Dauóm
tibi.
SI. Vnde egreditur? DA. meó praesidio atque hóspitis.
SI. Quid illúd malist?
DA. Égo commodiorem hómínem aduentum témpus non
uidí. SI. Scelus,
Quém nam hic laudat? DA. Ómnis res est iam ín
uado. SI. Cesso ádloqui? 845
5 DA. Érus est: quid agam? SI. O sálue, bone uir. DA.
Éhem Simo, o nostér Chremes,
Ómnia adparáta iam sunt íntus. SI. Curastí probe.
DA. Vbi uoles, arcésse. SI. Bene sane: id enim uero
hinc núnc abest.
Étiam tu hoc respóndes, quid istic tíbi negotist?
DA. Míhin? SI. Ita.

DA. Mihin? SI. Tibi ergo. DA. Módo *ego* intro iui. SI.
Quási ego quam dudúm rogem.

DA. Cúm tuo gnato una. SI. Ánne est intus Pámphilus? 10
cruciór miser. 851

Ého, non tu dixti ésse inter eos ínimicitias, cár-
nufex?

DA. Súnt. SI. Quor igitur híc est? CH. Quid illum cén-
ses? cum illa lítigat.

DA. Ímmo uero indígnum, Chremes, iam fácinus faxo
ex me aúdiēs.

Néscio qui senéx modo uenit: éllum, confidéns, ca-
tus: 855

Quóm faciem uideás, uidetur ésse quantiuís preti: 15
Tristís seueritás inest in uóltu atque in uerbís fides.

SI. Quid nam adportas? DA. Níl equidem, nisi quód
illum audiui dícere.

SI. Quid aít tandem? DA. Glýcerium se scíre ciuem
esse Átticam. SI. Hem,

Dromó, Dromo. DA. Quid ést? SI. Dromo. DA. Audi.
SI. Vérbum si addiderís . . Dromo.

DA. Audi óbsecro. DR. Quid uís? SI. Sublimen intro hunc 20
rape, quantúm potes!. 861

DR. Quem? SI. Dáuom. DA. Quam obrem? SI. Quía lu-
bet. rape inquam. DA. Quid fecí? SI. Rape.

DA. Si quícquam inuenies mé mentitum, occídito. SI.
Níl aúdio:

Égo iam te commótum reddam. DA. Támen etsi hoc
uerúmst? SI. Tamen.

Cura ádseruandum níctum, atque audín? quádru-
pedem constringito. 865

Age núnciam: ego pol hódie, si uiuó, tibi 25
Osténdam, erum quid sít pericli fállere,

Et illí patrem. CH. Ah ne saéui tanto opere. SI.
Ó Chremes,

Pietátem gnati! nóne te miserét mei?
Tantúm laborem cápere ob talem fílium? 870
30 Age Pámphile, exi Pámphile: ecquid té pudet?

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

V 3 PA. Quis mé uolt? perii, páter est. SI. Quid aís, óm-
nium ..? CH. Ah,

Rem pótius ipsam díe, ac mitte mále loqui.

SI. Quasi quícquam in hunc iam gráuius dici póssiet.
Ain tándem, ciuis Glýceriumst? PA. Ita praédicant.

5 SI. 'Ita praédicant'? o ingéntem confidéntiam! 876
Num cógitat quid dícat? num factí piget?
Vide num eíus color pudóris signum usquam ín-
dicat.

Adeo ínpotenti esse ánimo, ut praeter cíuium
Morem átque legem et suí uoluntatém patris 880

10 Tamen hánc habere stúdeat cum summó probro!

PA. Me míserum! SI. Hem, modone id déum sensi,
Pámphile?

Olim ístuc, olim, quom íta animum inductí tuom,
Quod cúperes aliquo pácto efficiundúm tibi:
Eodém die istuc uérbum uere in te áccidit. 885

15 Sed quíd ego? quor me excrúcio? quor me mácero?
Quor meám senectutem huius sollicito améntia?

An ut pro huius peccatis égo supplicium súfferam?
Immo hábeat, ualeat, uíuat cum illa. PA. Mí pater.

SI. Quid 'mí pater'? quasi tu huius indigeás patris. 890
20 Domus, úxor, liberi ínuenti inuitó patre.

Addúcti qui illam cíuem hinc dicant: uíceris.

PA. Patér, licetne páuca? SI. Quid dicés mihi?

CH. Tamén, Simo, audi. SI. Ego aúdiam? quid aúdiam,
Chremés? CH. At tandem dícat. SI. Age, dicát sino.

PA. Égo me amare hanc fáteor: si id peccárest, fateor ²⁵
íd quoque. 896

Tíbi, pater, me dédo. quiduis óneris inpone, ínpera.
Vís me uxorem dúcere? hanc uis mittere? ut po-
teró, feram.

Hóc modo te obsecro, út ne credas á me adlega-
tum hunc senem:

Síne me expurgem atque illum huc coram addúcam.

SI. Adducas? PA. Síne, pater.

CH. Aéquom postulát: da ueniam. PA. Síne te hoc exo- ³⁰
rém. SI. Sino. 901

Quíduis cupio, dúm ne ab hoc me fálli comperiár,
Chremes.

CH. Pró peccato mágno paulum súpplíci satis ést patri.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILVS.

CR. Mítte orare. una hárum quaeuis caúsa me ut faciám V 4
monet,

Vél tu uel quod uérumst uel quod ípsi cupio Glý-
cerio. 905

CH. Ándrium ego Critónem uideo? cérte is est. CR. Sal-
uos sís, Chremes.

CH. Quíd tu Athenas ínsolens? CR. Euénit. sed hicinést
Simo?

CH. Híc. CR. Simo, men quaéris? SI. Eho tu, Glýce- ⁵
rium hinc ciuem ésse aïs?

CR. Tú negas? SI. Itane húc paratus áduenis? CR. Qua
ré? SI. Rogas?

Túne inpune haec fácias? tune hic hómines adules-
céntulos 910

Ínperitos rerum, eductos libere, in fraudem í-
licis?

Sóllicitando et póllicitando eorum ánimos lactas?

CR. Sánun es?

10 SI. Ác meretriciós amores núptiis conglútinas?

PA. Périi, metuo ut súbstat hospes. CH. Sí, Simo, hunc
norís satis,

Nón ita arbitrére: bonus est híc uir. SI. Hic uir sít
bonus? 915

Ítane attemperáte euenit, hódie in ipsis núptiis
Vt ueniret, ántehac numquam? est uéro huic cre-
dundúm, Chremes.

15 PA. Ní metuam patrem, hábeo pro illa re illum quod
moneám probe.

SI. Sýcophanta. CR. Hem. CH. Síc, Crito, est hic:
mítte. CR. Videat quí siet.

Sí mihi pergit quae uolt dicere, éa quae non uolt
aúdiet. 920

Égo istaec moueo aut cúro? non tu tuóm malum
aequo animó feres?

Nam égo quae dico uéra an falsa audíerim, iam
scirí potest.

20 Átticus quidam ólim naui frácta ad Andrum eiéc-
tus est

Ét istaec una párua uirgo. tím ille egens forte ád-
plicat

Prímu ad Chrysidís patrem se. SI. Fábulam ín-
ceptát. CH. Sine. 925

CR. Ítane uero obtúrbat? CH. Perge tu. CR. Ís mihi
cognatús fuit,

Qui eúm recepit. íbi ego audiui ex illo sese esse
Átticum.

- Ís ibi mortuóst. CH. Eius nomen? CR. Nómen tam 25
 citó tibi? PA. Hem,
 Perií. CR. Verum hercle opínor fuisse Phániam: hoc
 certó scio,
 Rhamnúsium se aíebat esse. CH. O Iúppiter. CR.
 Eadem haéc, Chremes, 930
 Multi álii in Andro audíuere. CH. Vtinam id sít,
 quod spero. eho, díe mihi,
 Quid eám tum? suamne esse aíbat? CR. Non. CH.
 Quoiám igitur? CR. Fratris fíliam.
 CH. Certé meast. CR. Quid aís? SI. Quid tu aís? PA. 30
 Árrige auris, Pámphile.
 SI. Qui crédis? CH. Phania illic frater méus fuit. SI.
 Noram ét scio.
 CH. Is béllum hinc fugiens méque in Asiam pérsequens
 proficíscitur: 935
 Tum illám relinquere híc est ueritus. póst ibi nunc
 primum aúdio
 Quid illó sit factum. PA. Vix sum apud me: ita áni-
 mus commotúst metu
 Spe gaúdio, mirándo hoc tanto tám repentinó 35
 bono.
 SI. Ne istám multimodis tuam ínueniri gaúdeo. PA. Cre-
 dó, pater.
 CH. At mi unus scrupulus étiam restat, quí me male
 habet. PA. Dignus es 940
 Cum tuá religione, ódium . . nodum in scírpo quae-
 ris. CR. Quíd istuc est?
 CH. Nomén non conuenít. CR. Fuit hercle huic áliud
 paruae. CH. Quód, Crito?
 Numquíd meministi? CR. Id quaéro. PA. Egon hu- 46
 ius mémoriam patiár meae

Voluptáti obstare, quóm ego possim in hác re medicarí mihi?

Non pátiar. heus, Chremés, quod quaeris, Pási-
phīlast. CH. Ipsást. CR. East.

PA. Ex ípsa miliéns audiui. SI. Omnis nos gaudere hóc,
Chremes, 946

Te crédo credere. CH. Íta me di ament, crédo.

PA. Quid restát, pater?

45 SI. Iam dúdum res reddúxit me ipsa in grátiam. PA.
O lepidúm patrem!

De uxóre, ita ut possédi, nil mutát Chremes? CH.
Causa óptumast:

Nisi quíd pater aít áliud. PA. Nempe id? SI. Scíli-
cet. CH. Dos, Pámphile, est

Decém talenta. PA. Accípio. CH. Propero ad fi-
liam. eho mecúm, Crito: 951

Nam illám me credo haud nósse. SI. Quor non illam
huc transferrí iubes?

50 PA. Recte ádmones: Dauo égo istuc dedam iám negoti.
SI. Nón potest.

PA. Qui? SI. Quía habet aliud mágis ex sese et máius.

PA. Quid nam? SI. Víctus est.

PA. Patér, non recte uíctust. SI. Haud ita iússi. PA.
Iube solui óbsecro. 955

SI. Age fiat. PA. At matúra. SI. Eo intro. PA. O faús-
tum et felicém diem!

CHARINVS. PAMPHILVS.

V 5 CH. Prouíso quid agat Pámphilus: atque éccum. PA. Ali-
quis me fórsitan

Putet nón putare hoc uérum: at mihi nunc síc esse
hoc uerúm lubet.

Égo deorum uítam eapropter sémpiternam esse ár-
bitror,

Quód uoluptates eórum propriae súnť: nam mi in-
mortalitas 960

Pártast, si nulla aégritudo huic gaúdio intercésse- 5

Séd quem ego mihi potíssimum optem, quóí nunc
haec narrém, dari?

CH. Quíd illud gaudist? PA. Dáuom uideo. némost, quem
malim ómnium:

Nam hunc scio mea sólíde solum gáuisurum gaúdia.

DAVOS. PAMPHILVS. CHARINVS.

DA. Pámphilus ubi nam híc est? PA. Daue. DA. Quís V 6
homost? PA. Ego sum. DA. O Pámphile.

PA. Néscis quid mi obtígerit. DA. Certe: séd quid mi
obtígerít scio. 966

PA. Ét quidem ego. DA. More hóminum euenit, út quod
sum nactús mali

Príus resciscerés tu, quam ego illud quód tibi eue-
nít boni. *

PA. Méa Glycerium suós parentis répperit. DA. Factúm 5
bene. CH. Hem.

PA. Páter amicus súmmus nobis. DA. Quís? PA. Chre-
mes. DA. Narrás probe. 970

PA. Néc mora ullast, quín iam uxorem dúcam. CH. Num
ille sómniat

Éa quae uigilans uóluit? PA. Tum de púero, Daue..
DA. Ah désine.

Sólus est quem díligant di. CH. Sáluos sum, si haec
uéra sunt.

Cónloquar. PA. Quis homóst? Charine, in témpore 10
ipso mi áduenis.

CH. Béne factum. PA. Audisti? CH. Ómnia. age, me in
tuís secundis réspice. 975

Túos est nunc Chremés: facturum quae uoles scio
esse ómnia.

PA. Mémini: atque adeo lóngumst illum me éxpectare
dum éxeat.

Séquere hac me intus ad Glycerium núnc *tu*. tu,
Daue, ábi domum,

15 Própera, arcesse hinc qui aúferant eam. quíd stas?
quid cessás? DA. Eo.

Ne éxpectetis dum éxeant huc: intus despondébi-
tur: 980

Íntus transigétur, siquid ést quod restet. CANTOR.
Plaúдите.

ALTER EXITVS ANDRIAE.

PA. Mémini: atque adeo *ut uólui commodum húc senex
éxit foras.* (977)

*Sécede illuc áliquantisper. CH. Dáue, sequere me
hác. DA. Sequor.*

PAMPHILVS. CHARINVS. CHREMES. DAVOS.

PA. Te éxpectabam: est dé tua re, quód agere ego te-
cúm uolo.

Óperam dedi, ne me ésse oblitum dícas tuae gna-
tae álterae:

Tíbi me opinor ínuenisse dígnum te atque illá uírum.

CHA. Périi, Daue: dé meo amore ac uíta sortis tól-
litur. 985

CHR. Nón noua istaec míhi condiciost, sí uoluissém, Pám- 5
phile.

CHA. Óccidi, Daue. DA. Áh mane. CHA. Perii. CHR. Id
quam óbrem non uolui, éloquar.

Nón idcirco, quód eum omnino adfínem míhi nol-
lem: CHA. Hém. DA. Tace.

CHR. séd amicitia nóstra, quae est a pátribus nobis tráditá,
Eíus non aliquam pártém studui abdúctam tradi lí-
beris. 990

Núnc quom copia ác fortuna utríque ut obsequerér 10
dedit,

Détur. PA. Bene factum. DA. Ádi atque age homini
grátias. CHA. Salué, Chremes,

Meórum amicorum ómnium mí aequíssime:

Quid *dícam?* nam *illud* míhi non minus est gaúdio,

Quam *mí éuenire núnc* id quod *ego* abs te éxpeto:

Me répperisse, ut hábitus antehac fuí tibi, 996 15

Eundém tuom animum. PA. Quom ád eum te ad-
plicáuérís,

Studíum éxinde ut erit, túte existumáuérís.

CHR. Aliénus abs te, támen quí tu esses nóueram.

PA. Id ita ésse facere cóniecturam ex mé licet. 1000

CHR. Ita rés est. gnatam tibi meam Philúmenam 20

Vxórem et dotis séx talenta spóndeó.

Agátur intus, síquid restet. ω Plaúdite.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 174 iambici senarii
- 175 et 177 iambici octonarii
 - 176 iambicus quaternarius
 - 178 et 179 trochaici septenarii
 - 180 ad 195 iambici octonarii
 - 196 ad 198 iambici senarii
 - 199 ad 214 iambici octonarii
 - 215 ad 226 iambici senarii
 - 227 iambicus octonarius
 - 228 ad 233 trochaici septenarii
 - 234 ad 239 iambici octonarii
 - 240 et 244 iambici quaternarii
 - 241 et 242 trochaici septenarii
 - 243 iambicus octonarius
 - 245 et 247 trochaici octonarii
 - 246 trochaicus dimeter catalecticus
 - 248 ad 251 trochaici septenarii
 - 252 iambicus quaternarius
 - 253 ad 255 iambici octonarii
 - 256 ad 260 trochaici septenarii
 - 261 ad 269 iambici octonarii
 - 270 ad 298 iambici senarii
 - 299 et 300 iambici septenarii
 - 301 et 305 et 307 trochaici octonarii
 - 302 et 306 et 308 trochaici septenarii
 - 303 et 304 309 ad 316 iambici octonarii
 - 317 trochaicus septenarius
 - 318 iambicus senarius
 - 319 ad 383 trochaici septenarii
 - 384 ad 393 iambici senarii

- V. 394 ad 403 iambici octonarii
- 404 ad 480 iambici senarii
 - 481 ad 484 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 485 iambicus dimeter catalecticus
 - 486 iambicus senarius
 - 487 ad 496 iambici octonarii
 - 497 et 498 iambici senarii
 - 499 ad 505 iambici octonarii
 - 506 iambicus septenarius
 - 507 ad 509 iambici octonarii
 - 510 ad 515 trochaici septenarii
 - 517 trochaicus dimeter catalecticus
 - 518 ad 523 trochaici septenarii
 - 524 ad 532 iambici senarii
 - 533 ad 536 iambici octonarii
 - 537 iambicus quaternarius
 - 538 ad 574 iambici senarii
 - 575 ad 581 iambici septenarii
 - 582 ad 604 et 606 iambici octonarii
 - 605 iambicus quaternarius
 - 607 et 608 trochaici octonarii
 - 609 trochaicus septenarius
 - 610 ad 620 iambici octonarii
 - 621 ad 624 trochaici septenarii
 - 625 dactylicus tetrameter acatalectus
 - 626 ad 634 cretici tetrametri acatalecti
 - 635 compositus ex duabus trochaicis tripodiis catalecticis
 - 636 iambicus quaternarius
 - 637 et 638 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 639 et 640 trochaici septenarii
 - 641 et 642 iambici octonarii
 - 643 ad 649 trochaici septenarii
 - 650 ad 654 iambici octonarii
 - 655 ad 681 iambici senarii
 - 682 et 683 iambici octonarii
 - 684 ad 715 iambici septenarii
 - 716 ad 819 iambici senarii
 - 820 ad 856 trochaici septenarii

V. 857 iambicus octonarius

- 858 et 859 trochaici septenarii
 - 860 ad 863 iambici octonarii
 - 864 trochaicus septenarius
 - 865 iambicus octonarius
 - 866 ad 895 iambici senarii
 - 896 ad 928 trochaici septenarii
 - 929 ad 958 iambici octonarii
 - 959 ad 992 trochaici septenarii
 - 993 ad 1003 iambici senarii.
-

E V N V C H V S

P. TERENTI.

**GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
L·POSTVMIO·ALBINO·L·CORNELIO·MERVLA·AED·CVR
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · TIBIIS · DVABVS · DEXTRIS
FACTA · SECVNDA · M · VALERIO · C · FANNIO · COS**

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Sorórem falso díctitatam Tháidis
 Id ípsum ignorans míles aduexít Thraso
 Ipsíque donat. érat haec ciuis Áttica.
 Eídem eunuchum, quem émerat, tradí iubet
 Thaídis amator Phaédria ac rus ípse abit 5
 Thrasóni oratus bíduum concéderet.
 Ephébus frater Phaédriae puéllulam
 Cum déperiret dóno missam Tháidi,
 Ornátu eunuchi indúitur (suadet Pármeno),
 Intro íuit, uitiat uírginem. sed Átticus 10
 Ciuis repertus fráter eius cónlocat
 Vitiátam ephebo: Phaédriam exorát Thraso.

 PERSONAE.

PHAEDRIA ADVLESCENS
 PARMENO SERVOS
 THAIS MERETRIX
 GNATHO PARASITVS
 CHAEREA ADVLESCENS
 THRASO MILES
 PYTHIAS ANCILLA
 CHREMES ADVLESCENS
 ANTIPHO ADVLESCENS
 DORIAS ANCILLA
 DORVS EVNVCHVS
 SANGA SERVOS
 SOPHRONA NVTRIX
 LACHES SENEX.

P R O L O G V S.

Si quisquamst, qui placere se studeát bonis
Quam plúrimis et mínime multos laédere,
In hís poëta hic nómen profitetúr suom.
Tum síquis est, qui díctum in se incleméntius
Exístumabit ésse, sic exístumet, 5
Respónsum, non dictum ésse, quia laesít prior,
Qui béne uortendo et eásdem scribendó male
Ex Graécis bonis Latínas fecit nón bonas.
Idém Menandri Phásma nunc nupér dedit
Atque ín Thensauro scrípsit, causam dícere 10
Prius únde petitur, aúrum qua re sít suom,
Quam illíc qui petit, unde is sit thensaurús sibi
Aut únde in patrium mónumentum peruénerit.
Dehinc né frustretur ípse se aut sic cógitet
'Defúctus iam sum, níl est quod dicát mihi': 15
Is ne érret moneo et désinat lacéssere.
Habeo ália multa, quae nunc condonábitur,
Quae próferentur póst, si perget laédere,
Ita ut fácere instituit. quám nunc acturí sumus
Menándri Eunuchum, póstquam aediles émerunt, 20
Perfécit sibi ut inspíciundi esset cópia.
Magistrátus quom ibi adésset, occeptást agi.
Exclámat, furem, nón poëtam fábulam
Dedísse et nil dedísse uerborúm tamen:
Colacem ésse Naeui et Plaúti, ueterem fábulam, 25
Parasíti personam índe ablatam et mílitis.

Si id ést peccatum, péccatum inprudéntiast
Poëtae, non quo fúrtum facere stúduerit.
Id ita ésse uos iam iúdicare póteritis.
Coláx Menandrist: ín east parasitús colax 30
Et míles gloriósus: eas se nón negat
Persónas transtulísse in Eunuchúm suam
Ex Graéca: sed eas *áb aliis* factás prius
Latínas scisse sése, id uero pérnegat.
Quod sí personis ísdem huic uti nón licet: 35
Qui mágis licet curréntem seruom scríbere,
Bonás matronas fácere, meretricís malas,
Parasítum edacem, glóriosum mílitem,
Puerúm supponi, fálli per seruóm senem,
Amáre, odisse, súspicari? dénique 40
Nullúmst iam dictum, quód non sit dictúm prius.
Qua re aéquomst uos cognóscere atque ignóscere,
Quae uéteres factitárunt si faciúnt noui.
Date óperam, cum siléntio animum atténdite,
Vt pérnoscatis, quíd sibi Eunuchús uelit. 45

ACTVS I.

PHAEDRIA. PARMENO.

PH. Quid igitur faciam? nón eam? ne núnc quidem 11
 Quom arcéssor ultro? an pótius ita me cómparem,
 Non pérpeti meretrícum contumélias?

Exclúsit: reuocat: rédeam? non, si me óbsecret.

PA. Siquidem hércle possis, níl prius neque fórtius: 50 5

Verúm si incipies néque pertendes náuiter

Atque, úbi pati non póteris, quom nemo éxpetet,

Infécta pace ultro ád eam uenies, índicans

Te amáre et ferre nón posse: actumst, ílicet,

Perísti: eludet, úbi te uictum sénserit. 55 10

Proin tú, dum est tempus, étiam atque etiam cógita,

Ere: quae res in se néque consilium néque modum

Habet úllum, eam consílio regere nón potes.

In amóre haec omnia ínsunt uitia: iniúriae,

Suspítiones, ínimicitiae, indútiae, 60 15

Bellúm, pax rursum: incérta haec si tu póstules

Ratióne certa fácere, nilo plús agas,

Quam sí des operam ut cúm ratione insánias.

Et quód nunc tute técum iratus cógitas

‘Egone íllam, quae íllum, quae me quae non! síne 20
 modo, 65

Morí me malim: séntiet qui uír siem’:

Haec uérba *illa* una me hércle falsa lácrimula,

Quam oculós terendo mísere uix ui exprésserit,

Restínguet, et te ultro áccusabit, ét dabis
25 Ultro eí supplicium. PH. O indignum facinus: núnc
ego 70

**Et illám scelestam esse ét me miserum séntio
Et taédet: et amore árdeo: et prudéns sciens,
Viuós uidensque péreo: nec quid agám scio.**

PA. Quid agás? nisi ut te rédimas captum quám queas
 30 Minumó: si nequeas paúlulo, at quantí queas: 75
 Et né te adfflictēs. PH. Ítane suades? PA. Sí sapis.
 Neque praéter quam quas ípse amor moléstias
 Habet áddas, et illas quás habet recté feras.
 Sed eccam ípsa egreditur, nóstri fundi cálamitas:
 35 Nam quód nos capere opórtet, haec intércipit. 80

THAIS. PHAEDRIA. PARMENO.

12 TH. Miserám me, uereor ne íllud grauius Phaédria
Tulerít neue aliorsum átque ego feci accéperit,
Quod heri íntro missus nóñ est. PH. Totus, Pármeno,
Tremo hórreoque, póstquam aspexi hanc. PA. Bóno
animo es:

5 **Accéde ad ignem hunc, iám calesces plús satis.** 85

ТН. Quis hic loquitur? ehem, tun híc eras, mi Phaédria?
Quid stábas hic? quor nón intro ibas? **РА.** Cé-
terum

De exclusione uérbum nullum? ТН. Quid taces?

PH. Sané quia uero hae míhi patent sempér fores
 10 **Aut quíá sum apud te prímus. TH. Missa istaec**
face. 90

PH. Quid 'míssa'? o 'Thaïs, Tháïs, utinam essét mihi
Pars aéqua amoris técum ac pariter fieret,
Vt aut hoc tibi doléret itidem ut míhi dolet,
Aut égo istuc abs te fáctum nili péndere!

TH. Ne crúcia te obsecro, ánime mi, mi Phaédria. 95 15

Non pól, quo quemquam plús amem aut plus dí-
ligam,

Eo féci: sed ita erát res, faciundúm fuit.

PA. Credo, út fit, misera praé amore exclusti hunc
foras.

TH. Sicíne agis, Parmeno? áge: sed huc qua grátia
Te arcéssi iussi, auscúlta. PH. Fiat. TH. Díc 20
mihi 100

Hoc prímum, potin est híc tacere? PA. Egone?
óptume.

Verum heús tu, hac lege tíbi meam astringó fidem:

Quae uéra audiui, táceo et contineo óptume:

Sin fálsum aut uanum aut fíctumst, continuó pa-
lamst:

Plenús rimarum sum, hác atque illac pérfluo. 105 25

Proin tú, tacere sí uis, uera dícito.

TH. Samiá mihi mater fúit: ea habitabát Rhodi.

PA. Potést taceri hoc. TH. Íbi tum matri páruolam

Puélam dono quídam mercatór dedit

Ex Áttica hinc abréptam. PH. Ciuemne? TH. Ár- 30
bitror: 110

Certúm non scimus: mátris nomen ét patris

Dicébat ipsa: pátriam et signa cétera

Neque scíbat neque per aétatem etiam pótis erat.

Mercátor hoc addébat: e praedónibus,

Vnde émerat, se audísse abreptam e Súnio. 115 35

Matér ubi accepit, coépit studiose ómnia

Docére, educere, íta uti si esset fília.

Sorórem plerique ésse credebánt meam.

Ego cum íllo, quocum tum úno rem habebam
hóspite,

40 Abii húc, qui mihi relíquit haec quae habeo
 ómnia. 120

PA. Vtrúmque hoc falsumst: écfluet. TH. Qui istúc?

PA. Quia

Neque tu úno eras conténta neque solús dedit:
 Nam hic quóque bonam magnámque partem ad te
 áttulit.

TH. Itást; sed sine me péruenire quó uolo.

45 Intérea miles, quí me amare occéperat, 125
 In Cáriamst proféctus: te intereá loci
 Cognóui. tute scís postilla quam íntumum
 Habeám te et mea consília ut tibi credam ómnia.

PA. Ne hoc quídem tacebit Pármeno. TH. Oh dubiúmne
 id est?

50 Hoc ágite, amabo. máter mea illic mórtuast 130
 Nupér: eius frater áliquantum ad remst áuidior.
 Is ubi ésse hanc forma uídet honesta uírginem
 Et fidibus scire, prétium sperans ílico
 Prodúcit, uendit. fórte fortuna ádfuit

55 Hic méus amicus: émit eam donó mihi, 135
 Inprúdens harum rérum ignarusque ómnium.
 Is uénit: postquam sénsit me tecúm quoque
 Rem habére, fingit caúsas ne det sédulo:
 Ait, sí fidem habeat se íri praepositúm tibi

60 Apúd me, ac non id métuat, ne, ubi accéperim, 140
 Sesé relinquam, uélle se illam míhi dare:
 Verum id uereri. séd ego quantum súspicor,
 Ad uírginem animum adiécit. PH. Etiamne ám-
 plius?

TH. Nil: nám quaesiui. núnc ego eam, mi Phaédria,
 65 Multaé sunt causae quam óbrem cupio abdúcere: 145
 Primúm quod soror est dícta, praeterea út suis

Restítuam ac reddam. sóla sum: habeo hic né-
minem

Neque amicum neque cognátum. quam obrem,
Phaédria,

Cupio áliquos parere amícos benefició meo.

Id amábo adiuta mé, quo id fiat fácius. 150 70

Sine illúm priores pártis hosce aliquót dies

Apúd me habere. níl respondes? PH. Péssuma,

Egon quícquam cum istis fáctis tibi respóndeam?

PA. Eu nóster, laudo: tándem perdoluít: uir es.

PH. At égo nescibam, quórsum tu ires: 'páruola 155 75

Hinc ést abrepta: edúxit mater pró sua:

Soror díctast: cupio abdúcere, ut reddám suis:'

Nempe ómnia haec nunc uérba huc redeunt déni-
que:

Exclúdor, ille récipitur. qua grátia?

Nisi si illum plus quam mé amas et istam núnc 80
times, 160

Quae aduéctast, ne illum tálem praeripiát tibi.

TH. Ego id tíneo? PH. Quid te ergo áliud sollicitát?
cedo.

Num sólus ille dóna dat? numcúbi meam

Benígnitatem sénsisti in te claúdier?

Nonne úbi mi dixti cúpere te ex Aethíopia 165 85

Ancíllulam, relíctis rebus ómnibus

Quaesíui? porro eunúchum dixti uéllere te,

Quia sólae utuntur hís reginae: répperi,

Herí minas uigínti pro ambobús dedi.

Tamén contemptus ábs te haec habui in mé- 90
moria: 170

Ob haéc facta abs te spérnor! TH. Quid istic,
Phaédria?

Quamquam illam cupio abducere atque hac re arbitror

Id fieri posse maxime: uerum tamen

Potius quam te inimicum habeam, faciam ut iusseris.

95 PH. Vtinam istuc uerbum ex animo ac uere diceres 175

‘Potius quam te inimicum habeam’: si istuc crederem

Sincere dici, quiduis possem perpeti.

PA. Labascit, uictust, uno uerbo, quam cito!

TH. Ego non ex animo misera dico? quam ioco

100 Rem uoluisti a me tandem, quin perfeceris? 180

Ego inpetrare nequeo hoc abs te, bíduom

Saltem ut concedas solum. PH. Siquidem bíduom: Verum ne fiant isti uiginti dies.

TH. Profecto non plus bíduom aut.. PH. Aut? nil moror.

105 TH. Non fiet: hoc modo sine te exorem. PH. Scilicet 185

Faciundumst quod uis. TH. Merito te amo, bene facis.

PH. Rus ibo: ibi hoc me macerabo bíduom:

Ita facere certumst: mos gerundust Thaidi.

Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur. PA. Maxime.

110 PH. In hoc bíduom Thaïs uale. TH. Mi Phaédria, 190

Et tú: numquid uis aliud? PH. Egone quid uelim?

Cum milite isto praesens absens ut sies:

Diés noctisque me ames, me desideres,

Me somnies, me expectes, de me cogites,

115 Me speres, me te oblectes, mecum tota sis: 195

Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuos.

TH. Me miseram, forsan hic mihi paruam habeat fidem

Atque ex aliarum ingeniis nunc me iudicet.

Ego pól, quae mihi sum cónscia, hoc certó scio;
Neque mé finxisse fálsi quicquam néque meo 200 120
Cordi ésse quemquam cáriorem hoc Phaédria:
Et quídquid huius féci, causa uírginis
Fecí: nam me eius spéro fratrem própemodum
Iam répperísse, aduléscentem adeo nóbilem:
Et is hódie uenturum ád me constituít domum. 205 125
Concédam hinc intro atque éxpectabo, dúm uenit.

ACTVS II.

PHAEDRIA. PARMENO.

II 1 PH. Fác, ita ut iussi, déducantur ísti. PA. Faciam.

PH. At díligenter.

PA. Fíet. PH. At matúre. PA. Fiet. PH. Sátin hoc
mandatúmst tibi? PA. Ah

Rogítare, quasi difícilé sit.

Vtinam tam aliquid ínuenire fácale possis, Phaé-
dria, 2105 Quam hóc peribit. PH. Égo quoque una péreo,
quod mihist cárius:Ne istúc tam iniquo pátiare animo. PA. Mínime:
qui effectúm dabo.

Sed núnquid aliud ínperas?

PH. Mínus nostrum ornáto uerbis, quód poteris: et il-
lum aémulum,

Quod póteris, ab ea péllito. PA. Au, 215

10 Mémini, tam etsi núllus moneas. PH. Égo rus ibo
atque íbi manebo.PA. Cénseo. PH. Sed heús tu. PA. Quid uis? PH.
Cénsen posse me óffirmarePérpeti, ne rédeam interea? PA. Téne? non hercle
árbitor:Nam aut iám reuortere, aút mox noctu te ádiget
horsum insómnia.PH. Opus fáciám, ut defetíger usque, ingrátis ut dór-
miam. 220

PA. Vigilábis lassus: hóc plus facies. PH. Ábi, nil di- 15
cis, Pármeno.

Eĩciunda hercle haec ést mollities ánimi: nimis me
indúlgeo.

Tandém non ego illam cáream, si sit ópus, uel to-
tum tríduom? PA. Hui,

· Vñiuorsum tríduom? uide quíd agas. PH. Stat sen-
téntia.

PA. Dí boni, quíd hoc mórbist? adeon hómínes inmu-
tárier 225

Éx amore, ut nón cognoscas eúndem esse! hoc 20
nemó fuit

Mínus ineptus, mágis seuerus quísquam nec magis
cóntinens.

Séd quis hic est, qui huc pérgit? attat, híc qui-
demst parasitús Gnatho

Mílitis: ducít secum una uírginem dono huíc: pa-
pae,

Fácie honesta. mírum ní ego me túrpiter hodie híc
dabo 230

Cúm meo decrepito hóc eunucho. haec súperat 25
ipsam Tháidem.

GNATHO. PARMENO.

GN. Di ínmortales, hómíni homo quíd praéstat? stulto II 2
intéllegens

Quíd inter est? hoc ádeo ex hac re uénit in men-
tém mihi:

Cónueni hodie aduéniens quendam meí loci hinc
atque órdisis

Hóminem haud inpurum, ítidem patria qui ábligur-
rierát bona: 235

- 5 Vídeo sentum squálidum aegrum, pánnis annisque
óbsitum.
‘Quíd istuc’ inquam ‘ornátist?’ ‘quoniam míser quod
habui pérdidi, en
Quó redactus sum. ómnes noti me átque amici dé-
serunt.’”
Híc ego illum contépsi prae me; ‘quíd homo’ in-
quam ‘ignauíssime?
Ítan parasti te, út spes nulla rélicua in te sít tibi? 240
10 Símul consilium cúm re amisti? uíden me ex eodem
ortúm loco?
Quí color, nitór, uestitus, quae habitudost córporis!
Ómnia habeo, néque quicquam habeo: níl quom est,
nil defít tamen.’
“Át ego infelix néque ridiculus ésse neque plagás
pati
Póssum.” ‘quid? tu his rébus credis fieri? tota
errás uia. 245
15 Ólim isti fuit géneri quondam quaéstus apud sae-
clúm prius:
Hóc nouomst aucúpium: ego adeo hanc prímus in-
uení uiam.
Ést genus hominum, qui ésse primos se ómnium
rerúm uolunt,
Néc sunt: hos conséctor: hisce ego nón paro me
ut rídeant,
Séd eis ultro adrídeo et eorum íngenía admirór
simul: 250
20 Quídquid dicunt, laúdo: id rursum sí negant, laudo
id quoque:
Négat quis: nego; aít: áio; postremo ínperaui ego-
mét mihi

Ómnia adsentári. is quaestus núnc est multo ubé-
rumus.'

PA. Scítum hercle hominem: hic hómines prorsum ex
stúltis insanós facit.

GN. Dum haec lóquimur, intereá loci ad macéllum ubi
aduentámus, 255

Concúrrunt laeti mi óbuiam cuppédinarií ómnes: 25

Cetárii, lanií, coqui, fartóres, piscatóres,

Quibus ét re salua et pérđita profúeram et prosum
saépe:

Salútant, ad cenám uocant, aduéntum gratulántur.

Ille úbi miser famélicus uidet me ésse tanto ho-
nóre, 260

Tam fáciie uictum quaérere: [ibi] homo coépit me 30
obsecráre,

Vt síbi liceret díscere id de mé: sectari iússi,

Si pótis est, tamquam phílosophorum habent dísci-
plinae ex ípsis

Vocábula, parasíti ita ut Gnathónici uocéntur.

PA. Viden ótium et cibus quíd facit aliénus? GN. Sed
ego céssó 265

Ad Tháídem hanc dedúcere et rogáre ad cenam ut 35
uéniat?

Sed Pármenonem ante óstium †Thaidis tristem uídeo,
Riuális seruom: sálua res. ní mírum, hisce homi-
nes frígent.

Nebulónem hunc certumst lúdere. PA. Hisce hoc
múnere arbitrántur

Suam Tháídem esse. GN. Plúrima salúte Parme-
nónem 270

Summúm suom inpertít Gnatho. quíd ágitur? PA. 40
Statur. GN. Vídeo.

Numquid nam hic quod nolis uides? PA. Te. GN.

Crédo: at numquid aliud?

PA. Qui dum? GN. Quia tristi's. PA. Nil quidem. GN.

Ne sis: sed quid uidetur

Hoc tibi mancupium? PA. Non malum hercle. GN. Vro

hominem. PA. Vt falsus animist.

GN. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse?

PA. Hoc nunc dicis, 275

45 Eiectos hinc nos: omnium rerum, heus, uicissitudo est.

GN. Sex ego te totos, Parmeno, hos mensis quietum

reddam,

Ne sursum deorsum cursites neue usque ad lucem

uigiles:

Ecquid beo te? PA. Men? papae. GN. Sic soleo

amicos. PA. Laudo.

GN. Detineo te: fortasse tu profectus alio fueras. 280

50 PA. Nusquam. GN. Tum tu igitur paululum da mi operae:

fac ut admittar

Ad illam. PA. Age modo, nunc tibi patent fores

hae, quia istam ducis.

GN. Numquem euocari hinc uis foras? PA. Sine biduo

hoc praetereat:

Qui mihi nunc uno digitulo foris aperis fortunatus,

natus,

Ne tu istas faxo calcibus saepe insultabis frustra. 285

tra.

55 GN. Etiam nunc hic stas, Parmeno? [eho] num nam

hic relictus custos,

Nequis forte internuntius clam a milite ad istam

curret?

PA. Facite dictum: mira uero militi quae placeant.

Sed uideo erilem filium minorem huc aduenire.

Mirór, qui ex Piraeo ábierit: nam ibi cústos pu-
blicést nunc. 290

Non témerest: et properáns uenit: nesció quid cir- 60
cumspéctat.

CHAEREA. PARMENO.

CH. Óccidi.

II 3

Neque uírgost usquam néque ego, qui illam e cón-
spectu amisí meo.

Vbi quaéram, ubi inuestígem, quem percónter, quam
insistám uiam,

Incértus sum. una haec spés est: ubi ubi est, diú
celari nón potest. 295

O fáciem pulchram: déleo omnis dehínc ex animo 5
múlieres:

Taedét cotidiánarum harum fórmarum. PA. Ecce
autem álterum,

Néscio quid de amóre loquitur: o ínfortunatúm senem!

Hic uérost, qui si occéperit,

Ludúm iocumque dícet fuisse illum álterum, 300

Praent húius rabies quaé dabit. 10

CH. Vt illúm di deaeque sénium perdant, qui hódie me
remorátus est:

Meque ádeo qui restíterim: tum autem qui illum
flocci fécerim.

Séd eccum Parmenónem. salue. PA. Quíd tu es tris-
tis? quídue es alacris?

Únde is? CH. Egone? néscio hercle, néque unde
eam neque quórsum eam: 305

Ita prórsum oblitus súm mei. 15

PA. Qui quaéso? CH. Amo. PA. Hem. CH. Nunc, Pár-
meno, te osténderis qui uír sies.

Scis té mihi saepe póllicitum esse 'Chaérea, ali-
quid ínueni

Modo quód ames: in ea re útilitatem ego fáciam ut
cognoscás meam',

Quom in cèllulam ad te pátris penum omnem cón-
gerebam clánculum. 310

20 PA. Age, inépte. CH. Hoc hercle fáctumst. fac sis núnc
promissa adpáreant:

Sic ádeo digna rés est, ubi tu néruos intendás tuos.
Haud símilis uirgost uírginum nostrárum, quas ma-
trés student

Demíssis umeris ésse, uincto péctore, ut gracilae
sient.

Siquást habitior paúlo, pugilem esse áiunt, dedu-
cúnt cibum: 315

25 Tam etsí bonast natúra, reddunt cúratúra iúnceam:
Itaque érgo amantur. PA. Quid tua istaec? CH.

Noua figura orís. PA. Papae.

CH. Color uérus, corpus sólídum et suci plénium.

PA. Anni? CH. Anni? sédecim.

PA. Flos ípsus. CH. Hance tú mihi uel ui uél clam uel
precário

Fac trádas: mea nil ré fert, dum potiár modo. 320

30 PA. Quid? uírgo quoiast? CH. Néscio hercle. PA. Vn-
dést? CH. Tantundem. PA. Vbi
hábitat?

CH. Ne id quídem. PA. Vbi uidisti? CH. Ín uia. PA.
Qua rátione amisísti?

CH. Id équidem adueniens mécum stomachabár modo:

Neque quémquam ego hominem esse árbitror, quoi
mágis bonae

Felícitates ómnes auorsaé sient. 325

Quid hóc est sceleris! pèrii. PA. Quid factúmst? 35

CH. Rogas?

Patrís cognatum atque aéqualem Archidémidem

Nouístin? PA. Quid nì? CH. Is, dum hanc sequor,
fit mi óbuiam.

PA. Incómmode hercle. CH. Immo énim uero infelíciter:

Nam incómmoda alia súnť dicenda, Pármeno. 330

Illúm liquet mihi déierare his ménsibus 40

Sex séptem prorsus nón uidisse próxumis,

Nisi núnc, quom minume uéllem minumeque ópus
fuit.

Eho nónne hoc monstri símilest? quid aís? PA.

Máxume.

CH. Contínuo adcurrit ad me, quam longé quidem, 335

Incúruos, tremulus, lábiis demissís, gemens: 45

‘Heus heús, tibi dico, Chaérea’ inquit. réstiti.

‘Scin quíd ego te uolébam?’ ‘dic.’ ‘cras ést mihi

Iudícium.’ ‘quid tum?’ ‘ut díligenter núnties

Patri, áduocatus máne mi esse ut méminerit.’ 340

Dum haec dícit, abiit hóra. rogo numquíd uelit. 50

‘Recte’ inquit. abeo. quom húc respicio ad uírginem,

Illa sése interea cómmodum huc aduórterat

In hanc nóstram plateam. PA. Mírum nì hanc di-
cít, modo

Huic quae datast dono. CH. Húc quom aduenio,
núlla erat. 345

PA. Comités secuti scilicet sunt uírginem? 55

CH. Verúm: parasitus cum áncilla. PA. Ipsast: flicet:

Desíne: iam conclamátumst. CH. Alias rés agis.

PA. Istúc ago equidem. CH. Nóstin quae sit? díe mihi,

Vidístin? PA. Vidi, nóui: scio quo abdúcta sit. 350

CH. Eho Pármeno mi, nóstin et scis úbi siet? 60

TERENTIUS.

6

PA. Húc deductast ád meretricem Tháidem: ei donó
datast.

CH. Quís is est tam poténs cum tanto múnere hoc? PA.
Milés Thraso,

Phaédriae riuális. CH. Duras frátris partis praédicas.

PA. Ímmo si sciás quod donum huic dóno contra cóm-
paret, 355

65 MÁgis id dicas. CH. Quód nam quaeso hercle? PA.
Eúnuchum. CH. Illumne óbsecro
Ínhonestum homínem, quém mercatus ést heri, se-
nem múlíerem?

PA. Ístunc ipsum. CH. Homó quatietur cérte cum donó
foras.

Séd istam Tháidem non sciui nóbis uicinam. PA.
Haúd diust.

CH. Péríi, numquamne étiam me illam uídisse! eho dum
díc mihi: 360

70 Éstne, ut fertur, fóрма? PA. Sane. CH. At níl ad
nostram hanc. PA. Ália res.

CH. Óbsecro hercle, Pármeno, fac ut pótiar. PA. Fa-
ciam sédulo:

Dábo operam, adiuvábo: numquid me áliud? CH.

Quo nunc ís? PA. Domum,

Vt mancupia haec, íta uti iussit fráter, ducam ad
Tháidem.

CH. Ó fortunatum ístum eunuchum, quí quidem in hanc
detúr domum! 365

75 PA. Quíd ita? CH. Rogitas? súmma forma sémper con-
servám domi

Vidébit, conloquétur, aderit úna in unis aédibus.

Cibúm non numquam cápíet cum ea: intérdum prop-
ter dórmíet.

PA. Quid sí nunc tute fórtunatus fías? CH. Qua re,
Pármeno?

Respónde. PA. Capias tu illius uestem. CH. Véstem?
quid tum póstea? 370

PA. Pro illó te deducam. CH. Aúdio. PA. Te esse il- 80
lum dicam. CH. Intéllego.

PA. Tu illíus fruaré cómmodis, quibus tú illum dice-
bás modo:

Cibum úna capias, ádsis, tangas, lúdas, propter
dórmias:

Quandóquidem illarum néque te quisquam nóuit ne-
que scit quí sies.

Praetérea forma et aétas ipsast, fácale ut pro eu-
nuchó probes. 375

CH. Dixtí probe, nec úmquam uidi mélius consiliúm 85
dari.

Age eámus intro núnciam: orna me, ábdue, duc,
quantúm potest.

PA. Quid agís? iocabar équidem. CH. Garris. PA. Péríi,
quid ego egí miser?

Quo trúdis? perculerís iam tu me. tíbi equidem
dicó, mane.

CH. Eámus. PA. Pergin? CH. Cértumst. PA. Vide ne ní-
míum calidum hoc sít modo. 380

CH. Non ést profecto: síne. PA. At enim istaec ín me 90
cudetúr faba. CH. Ah.

PA. Flagítium facimus. CH. Án id flagitiumst, sí ín do-
mum mēretríciam

Dedúcar et illis crúciбус, quae nos nóstramque adu-
lescéntiam

Habent déspicatam et quae nos semper ómnibus cru-
ciánt modis,

Nunc réferam gratiam átque eas itidem fállam, ut
ab illis fállimur? 385

95 An pótius hoc patri aéquomst fieri, ut á me luda-
túr dolis?

Quod quí rescierint, cúlpent; illud mérito factum
omnés putent.

PA. Quid istíc? si certumst fácere, faciam: uérum ne
post cónferas

Culpam ín me. CH. Non faciám. PA. Iubesne? CH.
Iúbeam? cogo atque ínpero;

Numquám defugio auctoritatem. PA. Séquere: di
uortánt bene. 390

.

ACTVS III.

THRASO. GNATHO. PARMENO.

TH. Magnás uero agere grátias Thaís mihi? III 1GN. Ingéntis. TH. Ain tu, laétast? GN. Non tam ipsó
quidemDonó, quam abs te datum ésse: id uero sério
Triúmphat. PA. Hoc prouíso ut, ubi tempús siet,
Dedúcam. sed eccum mílitem. TH. Est istúc da- 5
tum 395

Profécto, ut grata míhi sint quae facio ómnia.

GN. Aduórti hercle animum. TH. Vél rex semper má-
xumas

Mihi agébat quidquid féceram: aliis nó n item.

GN. Labóre alieno má gno partam glóriam
Verbís saepe in se trásmouet, qui habét salem, 400 10
Quod in tést. TH. Habes. GN. Rex te érgo in
oculis TH. Scílicet.GN. gestáre? TH. Vero: crédere omnem exércitum,
Consília. GN. Mirum. TH. Túm sicubi eum sátietas
Hominum aút negoti síquando odium céperat,
Requíescere ubi uolébat, quasi: nostín? GN. Scio: 405 15
Quasi ubi íllam expueret míseriam ex animó. TH.
Tenes.Tum mé conuiuam sólum abducebát sibi. GN. Hui,
Regem élegantem nárras. TH. Immo síc homost:
Perpaúcorum hominum. GN. Ímmo nullorum ár-
bitror,

- 20 Si técum uiuit. TH. Inuidere omnes mihi, 410
 Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
 Illi inuidere misere: uerum unus tamen
 Impense, elephantis quem Indicis praefecerat.
 Is ubi molestus magis est, 'quaeso' inquam 'Strato,
 25 Eone es ferox, quia habes imperium in beluas?' 415
 GN. Pulcherrume hercle dictum et sapienter. papae,
 Iugularas hominem. quid ille? TH. Mutus flico.
 GN. Quid ni esset? PA. Di uostram fidem: hominem
 perditum
 Miserumque: et illum sacrilegum. TH. Quid illud,
 Gnatho,
 30 Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio, 420
 Numquam tibi dixi? GN. Numquam: sed narra ob-
 secro.
 Plus miliens audiui. TH. Vna in conuiuio
 Erat hic, quem dico, Rhodius adulescentulus.
 Forte habui scortum: coepit ad id adludere
 35 Et me inridere. 'quid ais' inquam homini 'inpu-
 dens? 425
 Lepus tute es et pulmentum quaeris?' GN. Hahahae.
 TH. Quid est? GN. Facete, lepide, laute, nil supra.
 Tuomne, obsecro te, hoc dictum erat? uetus cre-
 didi.
 TH. Audieras? GN. Saepe, et fertur in primis. TH
 Meumst.
 40 GN. Dolet dictum imprudenti adulescenti et libero. 430
 PA. At te di perdant. GN. Quid ille quaeso? TH. Per-
 ditus:
 Risu omnes qui aderant emoriri: denique
 Metuebant omnes iam me. GN. Non iniuria.
 TH. Sed heus tu, purgon ego me de istac Thaidi,

Quod eám me amare súspicatast? GN. Níl minus. 435 45

Immo aúge magis suspítionem. TH. Quór? GN. Rogas?

Scin, síquando illa méntionem Phaédriae

Facit aút si laudat, te út male urat? TH. Séntio.

GN. Id út ne fiat, haéc res solast rémedio.

Vbi nóminabit Phaédriam, tu Pámphilam 440 50

Contínuo. síquando illa dicet 'Phaédriam

Intró mittamus cómmissatum': Pámphilam

Cantátum prouocémus. si laudábit haec

Illíus formam: tu húius contra. dénique

Par pró pari reférto, quod eam mórdeat. 445 55

TH. Siquidém me amaret, tum istuc prodessét, Gnatho.

GN. Quando illud quod tu dás expectat átque amat,

Iam dúdum te amat: iám dudum illi fácale fit

Quod dóleat: metuit sémpér, quem ipsa núnc capit

Fructúm, nequando irátus tu alio cónferas. 450 60

TH. Bene díxti: ac mihi istuc nóñ in mentem uénerat.

GN. Ridículum: non enim cógitaras: céterum

Idem hoc túte melius quánto inuenissés, Thraso!

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATHO.

PYTHIAS.

TH. Audíre uocem uísa sum modo mílitis. III 2

Atque éccum. salue, mí Thraso. THR. O Thaís

mea, 455

Meum sáuium, quid ágitur? ecquid nós amas

De fídicina istac? PA. Quám uenuste: quód dedit

Princípium adueniens! TH. Plúrimum meritó tuo. 5

GN. Eámus ergo ad cénam: quid stas? PA. Hem ál-

terum:

Ex hómíne hunc natum dícas? THR. Vbi uis, nóñ

moror. 460

- PA. Adíbo atque adsimulábo quasi nunc éxeam.
 Itúran, Thaïs, quópiam es? TH. Ehem, Pármeno,
 10 Bene fécisti: hodie itúra. PA. Quo? TH. Quid,
 hunc nóñ uides?
- PA. Video ét me taedet. úbi uis, dona adsúnt tibi
 A Phaédria. THR. Quid stámus? qñor non ímus
 hinc? 465
- PA. Quaeso hércle ut liceat, páce quod fiát tua,
 Dare huíc quae uolumus, cónuenire et cónloqui.
- 15 THR. Perpúlchra credo dóna aut nostri símilia.
- PA. Res índicabit. heús iubete istós foras
 Exíre, quos iussi, ócius. procéde tu huc. 470
 Ex Aéthiopiast úsque haec. THR. Hic sunt trés
 minae.
- GN. Vix. PA. Vbi tu es, Dore? accéde. en eunuchúm
 tibi,
- 20 Quam líberall fácie, quam aetate íntegra!
- TH. Ita mé di ament, honéstust. PA. Quid tu aís,
 Gnatho?
- Numquíd habes quod contémnas? quid tu autém
 Thraso? 475
- Tacént: satis laudant. fác periculum in lítteris,
 Fac ín palaestra, in músicis: quae líberum
- 25 Scire aéquomst adulescéntem, sollertém dabo.
- THR. Ego íllum eunuchum, si ópus siet, uel sóbrius.
- PA. Atque haéc qui misit, nóñ sibi soli póstulat 480
 Te úuere et sua caúsa excludi céteros,
 Neque púgnas narrat néque cicatricís suas
- 30 Osténtat neque tibi óbstat, quod quidám facit:
 Verum úbi molestum nóñ erit, ubi tú uoles,
 Vbi témpus tibi erit, sát habet, si tum récipitur. 485
- THR. Adpáret seruom hunc ésse domini paúperis

Miseríque. GN. Nam hercle némo posset, sát scio,
Qui habéret qui paráret alium, hunc pérpeti. 35

PA. Tace tú, quem ego esse infra ínfumos omnis puto
Hominés: nam qui huic adséntari animum indú-
xeris, 490

E flámma petere té cibum posse árbítror.

THR. Iamne ímus? TH. Hos prius íntro ducam et quae
uolo

Simul íperabo: póste continuo éxéo. 40

THR. Ego hinc ábeo. tu istanc ópperire. PA. Haud cón-
uenit

Vna íre cum amica íperatorem ín uia. 495

THR. Quid tíbi ego multa dícam? domini símiu's.

GN. Hahahaé. THR. Quid rides? GN. Ístuc quod díxti
modo:

Et illúd de Rhodio díctum quom in mentém uenit. 45

Sed Tháïs exit. THR. Ábi prae, cura ut sint domi

Paráta. GN. Fiat. TH. Díligenter, Pýthias, 500

Fac cúres, si Chremés hoc forte aduénerit,

Vt óres, primum ut rédeat: si id non cómmodumst,

Vt máneat: si id non póterit, ad me addúcito. 50

Py. Ita fáciam. TH. Quid? quid áliud uolui dícere?

Ehem: cúrate istam díligenter uírginem: 505

Domi adsítis facite. THR. Eámus. TH. Vos me sé-

quimini.

CHREMES. PYTHIAS.

CH. Profécto quanto mágis magisque cógito, III 3

Ni mírum, dabit haec Tháïs mihi magnúm malum:

Ita mé uideo ab ea astúte labefactárier.

Iam túm quom primum iússit me ad se arcéssier, 510

Rogét quis 'quid tibi cum illa?' ne norám quidem. 5

- Vbi uéni, causam, ut ibi manerem, répperit:
 Ait rém diuinam fécissee et rem sériam
 Velle ágere mecum. iám tum erat suspítio,
 Doló malo haec fieri ómnia. ipsa adcúmbere 515
 10 Mecúm, mihi sese dáre, sermonem quaérere.
 Vbi fríget, huc euásit, quam pridém pater
 Mihi et máter mortuí éssent. dico, iám diu.
 Rus Súnii ecquod hábeam et quam longe á mari.
 Credo eí placere hoc, spérat se a me auéllere. 520
 15 Postrémo, ecqua inde párua periíssét soror;
 Ecquis cum ea una; quíd habuisset, quóm perit;
 Ecquis eam posset nóscere. haec quor quaéritet?
 Nisi si illa forte quae ólim periit páruola,
 Eam sése intendit ésse, utist audácia. 525
 20 Verum éa si uiuit, ánnos natast sédecim,
 Non máior: Thaïs, quám ego sum, maiúsculast.
 Misit porro orare, út uenirem, sério.
 Aut dícat quod uolt aut molesta né siet.
 Non hércle ueniam tértio. heus heus, écquis
 hic? 530
 25 Ego súm Chremes. PY. O cápítulum lepidíssimum.
 CH. Dico égo mi insidias fieri? PY. Thaïs máximo
 Te orábat opere, ut crás redíres. CH. Rús eo.
 PY. Fac amábo. CH. Non possum, ínquam. PY. At tu
 apud nos híc mane,
 Dum rédeat ipsa. CH. Níl minus. PY. Quor, mí
 Chremes? 535
 30 CH. Malám rem hinc ibis? PY. Si ístuc ita certúmst
 tibi,
 Amábo ut illuc tránseas ubi illást. CH. Eo.
 PY. Abi, Dórias, cito hunc deduce ad mílitem.

Quid géstiam aut quid laétus sim, quo pérgam, unde
emergam, úbi siem 555

Vestítum hunc nactus, quíd mihi quaeram, sánus
sim anne insániam!

AN. Adíbo atque ab eo grátiam hanc, quam uídeo uelle,
iníbo.

10 Chaérea, quid est quód sic gestis? quíd sibi hic
uestítus quaerit?

Quid ést quod laetus és? quíd tibi uis? sátine sa-
nu's? quíd me

Aspéctas? quíd tacés? CH. O festus díes! amice,
sálue: 560

Nemóst, quem ego nunciám magis cuperém uidere
quám te.

AN. Narra ístuc quaeso quíd siet. CH. Immo égo te
oro hercle ut aúdias.

15 Nostín hanc, quam amat fráter? AN. Noui; némpe,
opinor, Tháïdem.

CH. Istam ípsam. AN. Sic commémíneram. CH. Hodie
quaédamst ei donó data

Virgó: quíd ego eius tíbi nunc faciem praédicem
aut laudem, Ántipho, 565

Quom ipsús me noris quam élegans formárum spec-
tatór siem?

In hác commotus sum. AN. Aín tu? CH. Primam
díces, scio, si uíderis.

20 Quid múlta uerba? amáre coepi. fóрте fortuná
domi.

Erat quídam eunuchus, quém mercatus fúerat fra-
ter Tháïdi,

Neque ís deductus étiam tum ad eam. súbmonuit
me Pármeno 570

Ibi séruos, quod ego arrípuí. AN. Quid id est? CH.

Tácitus citius aúdiēs:

Vt uéstem cum eo mútem et pro illo iúbeam me
illoc dúcier.

AN. Pro eunúchon? CH. Sic est. AN. Quid ex ea re 25
tándem ut caperes cómmodi?

CH. Rogás? uiderem, audírem, essem una quácum cu-
piebam, Ántipho.

Num párua causa aut práua ratio? tráditus sum
múlieri. 575

Illa ílico ubi me accépit, laeta uéro ad se abducit
domum:

Comméndat uirginém. AN. Quoi? tibine? CH. Míhi.
AN. Satis tutó tamen.

CH. Edícit ne uir quísqum ad eam adeat, ét mihi ne 30
abscedam ínperat:

In ínteriore páte ut maneam sólus cum sola. ádnua
Terram íntuens modéste. AN. Miser. CH. 'Ego' ín-
quit 'ad cenam hínc eo': 580

Abducit secum ancíllas: paucae, quae circum illam
essént, manent

Nouíciae puéllae. continuo haéc adornant út lauet.
Adhórtor properent. dum ádparatur, uírgo in con- 35
clauí sedet

Suspéctans tabulam quándam pictam; ibi ínerat
pictura haéc, Iouem

Quo pácto Danaae mísisse aiunt quóndam in gre-
mium imbrem aúreum. 585

Egomét quoque id spèctáre coepi: et quía consi-
mílem lúserat

Iam olim ille ludum, inpéndio magis ánimus gau-
debát mihi,

- 40 Deum sésē in hominem cónuortisse atque in alie-
nas tégulas
Venísse clanculúm per pluuium fúcum factum mí-
lieri.
At quém deum! qui témpla caeli súmma sonitu cón-
cutit. 590
Ego homúncio hoc non fácerem? ego illud uéro
item feci ác lubens.
Dum haec mécum reputo, arcéssitur lauátum in-
terea uírgo:
- 45 Iit, láuit, rediit; deínde eam in léctulo locárunt.
Sto expéctans, siquid mi ínperent. uenit úna,
'heus tu' inquit 'Dóre,
Cape hóc flabellum, uéntulum huic sic fácito, dum
lauámur: 595
Vbi nós lauerimus, sí uoles, lauáto'. accipio trístis.
AN. Tum equidem ístuc os tuom ínpudens uidére ní-
mium uéllem,
- 50 Qui essét status, flabéllulum tenére te asinum tán-
tum.
CH. Vix élocutast hóc, foras simul ómnes proruónt se,
Abeúnt lauatum, pérstrepunt, ita út fit, domini ubi
ábsunt. 600
Intérea somnus uírginem opprimít. ego limis spécto
Sic pér flabellum clánculum: simul ália circum-
spécto
- 55 Satin éplorata sínt. uideo esse. péssulum ostio
óbdo.
AN. Quid túm? CH. Quid 'quid tum' fátue? AN. Fateor.
CH. Án ego occasiódinem
Mi osténtam, tantam, tám breuem, tam optátam,
tam ínsperátam 605

Amíttrem? tum pól ego is essem uéro, qui simu-
lábar.

AN. Sane hércle ut dicis. séd interim de súbolis quid
áctumst?

CH. Parátumst. AN. Frugi es: úbi? domin? CH. Immo 60
ápuđ libertum Díscum.

AN. Perlóngest. CH. Sed tanto ócius properémus. AN.
Muta uéstem.

CH. Vbi mútem? perii: nám domo exuló nunc: metuo
frátre 610

Ne intús sit: porro autém pater ne rúre redierít
iam.

AN. Eámus ad me, ibi próxumumst ubi mútes. CH. Recte
dícis.

Eámus: et de istác simul, quo pácto porro póssim 65
Potíri, consiliúm uolo capere úna tecum. AN. Fíat.

Ínterea aurum síbí clam mulier démit, dat mi ut
aúferam.

Hóc est signi: ubi primum poterit, se íllinc sub-
ducét scio.

PHAEDRIA. (DORIAS.)

Dum rús eo, coepi égomet mecum intérr uias, IV 2
Ita út fit, ubi quid ín animost moléstiae, 630
Aliám rem ex alia cógitare, et ea ómnia
Peiórem in partem. quíd opust uerbis? dum haéc
puto,

Praetérii imprudens uíllam. longe iam ábieram, 5
Quom sénsi: redeo rúrsum, male ueró me habens:
Vbi ad ípsum ueni déuorticulum, cónstiti: 635
Occépi mecum cógitare 'hem, bíduom hic
Manéndumst soli síne illa? quíd tum póstea?
Nil ést. quíd? nil? si nón tangendi cópiast, 10
Eho né uidendi quídem erit? si illud nón licet,
Saltem hóc licebit. cérte extrema línea 640
Amáre haud nil est.' uíllam praetereó sciens.
Sed quíd hoc, quod tímida súbito egreditur Pýthias?

PYTHIAS. PHAEDRIA. DORIAS.

Py. Vbi ego illum scelerósum misera atque ínpium in- IV 3
ueniam? aút ubi quaeram?

Hócine tam audax fácinus facere esse aúsum! Ph.

Perii: hoc quíd sit uereor.

Py. Quín etiam insupér scelus, postquam lúdificatust
uírginem, 645

Vestem ómnem miserae díscidit, tum ipsám capillo
cónscidit.

Ph. Hem. Py. Quí nunc si detúr mihi,

TERENTIVS.

Vt ego únguibus facile illi in oculos ínuolem uenéfico!

PH. Néscio quid profécto absente nóbis turbatúmst domi.
Adíbo. quid istuc? quíd festinas? aút quem quæris, Pýthias? 650

PY. Ehem Phaédria, ego quem quaéram? in' hinc quo dignu's cum donís tuis

10 Tam lépidis? PH. Quid istuc ést reï?

PY. Rogás me? eunuchum quém dedisti nóbis quas turbás dedit!

Vírginem, erae quam dóno dederat míles, uitiauí.

PH. Quid aïs?

PY. Périi. PH. Temulénta's. PY. Vtinam síc sint qui mihi mále uolunt. 655

DO. Au óbsecro, mea Pýthias, quod ístuc nam monstrúm fuit?

15 PH. Insánis: qui istuc fácere eunuchus pótuit? PY. Ego illum néscio

Qui fúerit: hoc quod fécit, res ipsa índicat.

Virgo ípsa lacrumat néque, quom rogites, quíd sit audet dícere.

Ille aútem bonus uír núsquam adparet. étiam hoc misera súspicor, 660

Aliquíd domo abeuntem ábstulisse. PH. Néqueo mirarí satis,

20 Quo illíc abire ignáuos possit lóngius, nisi sí domum Forte ád nos rediit. PY. Víse amabo, núm sit. PH. Iam faxó scies.

DO. Perii, óbsecro, tam infándum facinus, méa tu, ne audiuí quidem.

PY. At pól ego amatorés eos mulierum ésse audieram máxumos, 665

Sed níl potesse: uérum miserae nón in mentem
uénérat:

Nam illum áliquo conclusíssem neque illi cómmi- 25
sissem uírginem.

PHAEDRIA. DORVS. PYTHIAS. DORIAS.

PH. Exí foras, sceléste: at etiam réstítas, IV 4
Fugítíue? prodi, mále conciliate. Do(RVS). Ób-
secro. PH. Oh,

Illúd uide, os ut síbi distorsit cárnufex. 670

Quid huc tibi reditíost? uéstis quid mutátíost?

Quid nárras? paulum sí cessassem, Pýthias, 5

Domí nón offendíssem, íta iam adornarát fugam.

PY. Haben hóminem, amabo? PH. Quíd ní habeam?

PY. Factúm bene.

DOR(IAS). Istúc pol uero béne. PY. Vbíst? PH. Ro-
gítas? nón uides? 675

PY. Videam? óbsecro quem? PH. Hunc scílicet. PY.
Quis hic ést homo?

PH. Qui ad uós deductus hódiest. PY. Hunc oculís suis 10
Nostrárum numquam quisquam uidit, Phaédria.

PH. Non uídít? PY. An tu hunc crédidísti esse, ób-
secro,

Ad nós deductum? PH. Námque alium habuí né-
minem. PY. Au, 680

Ne cómparandus híc quídem ad illumst: ille erat

Honésta facie et líberali. PH. Ita uísus est 15

Dudúm, quia uaria uéste exornatús fuit:

Nunc tibi uidetur foédus, quia illam nón habet.

PY. Tace óbsecro: quasi uéro paulum intér siet. 685

Ad nós deductus hódiest adulescéntulus,

Quem tú uidere uéro uelles, Phaédria. 20

- Hic ést uietus uétus ueternosús senex,
 Colóre mustelíno. PH. Hem, quae haec est fábula?
 Eo rédiges me, ut quid égerim egomet nésciam? 690
 Eho tu, émin ego te? DO. Emísti. PY. Iube mi dénuo
 25 Respóndeat. PH. Roga. PY. Vénisti hodie ad nós?
 negat.
 At ille álter uenit ánnos natus sédecim:
 Quem sécum adduxit Pármeno. PH. Age dum hoc
 mi éxpedi
 Primum: ístam quam habes únde habes uestém?
 taces? 695
 Monstrum hóminis, non dictúru's? DO. Venit
 Chaérea.
 30 PH. Fratérne? DO. Ita. PH. Quando? DO. Hódie. PH.
 Quam dudúm? DO. Modo.
 PH. Quicúm? DO. Cum Parmenóne. PH. Norasne eúm
 prius?
 DO. Non: néc quis esset úmquam audieram dícier.
 PH. Vnde ígitur fratrem méum esse scibas? DO. Pár-
 meno 700
 Dicébat eum esse. is míhi dedit hanc. PH. Óccidi.
 DO. Meam ipse índuit: post úna ambo abierúnt foras.
 35 PY. Iám satis credis sóbriam esse me ét nil mentitám
 tibi?
 Iám satis certumst uírginem uitiátam esse? PH. Age
 nunc, bélua,
 Crédis huic quod dícat? PY. Quid isti crédam?
 res ipsa índicat. 705
 PH. Cóncede istuc paúlulum: audin? étiam paululúm:
 sat est.
 Díc dum hoc rursum, Chaérea tuam uéstem ~~detra-~~
 xít tibi?

Do. Fáctum. PH. Et eamst indútus? Do. Factum. PH. Et 40
pró te huc deductúst? Do. Ita.

PH. Iúppiter magne, ó scelestum atque aúdacem homi-
nem. PY. Vaé mihi:

Étiam non credás indignis nós esse inrisás modis? 710

PH. Mírum ni credís quod iste dícat. quid agam néscio.
Heús negato rúrsum. possumne égo hodie ex te
excúlperé

Vérum? uidistíne fratrem Chaéream? Do. Non. 45

PH. Nón potest

Síne malo fatéri, uideo: séquere hac: modo aít
módo negat.

Óra me. Do. Obsecró te uero, Phaédria. PH. I
intro núnciam. 715

Do. Oíei. PH. Alio pácto honeste hinc quó modo ab-
eam néscio.

Áctumst, siquidem tú me hic etiam, nébulo, ludi-
ficábere.

PY. Pármemonis tám scio esse hanc téchinam quam me 50
uíuere.

DOR. Síc est. PY. Inueniam édepol hodie, párem ubi re-
feram grátiam.

Séd nunc quid faciéndum censes, Dórias? DOR. De
istác rogas 720

Vírgine? PY. Ita, utrum praédicemne an táceam?

DOR. Tu pol, sí sapis,

Quód scis nescis, néque de eunucho néque de uitio
uírginis.

Hác re et te omni túrba euolues ét illi gratum fé- 55
ceris.

Íd modo dic, abísse Dorum. PY. Ita fáciam. DOR.
Sed uideón Chremem?

Tháis iam aderít. PY. Quíd ita? DOR. Quia, quom inde
ábeo, iam tum incéperat 725
Túrba inter eos. PY. Aúfer aurum hoc: égo scibo
ex hoc, quíd siet.

CHREMES. PYTHIAS.

IV 5 CH. Attát data hercle uérba mihi sunt: uícit uinum
quód bibi.

Ac dum ádcubabam, quám uidebar míhi pulchre esse
sóbríus!

Postquám surrexi, néque pes neque mens sátis suom
officiúm facit.

PY. Chremés. CH. Quis est? ehem Pýthias: uah, quánto
nunc formósior 730

5 Vidére mihi quam dúdum! PY. Certo tú quidem
pol multo hílarior.

CH. Verbum hércle hoc uerum crít 'sine Cerere et Lí-
bero frigét Venus'.

Sed Tháis multon ánte uenit? PY. Án abiit iam
a mílite?

CH. Iam dúdum, aetatem. lítes factae súnť inter eos
máxumae.

PY. Nil díxit, tu ut sequerére sese? CH. Níl, nisi
abiens mi ínuit. 735

10 PY. Eho, nóne id sat erat? CH. Áť nescibam id dí-
cere illam, nísi quia

Corréxit miles, quód intellexi mínus: nam me ex-
trusít foras.

Sed eccam ípsam: miror úbi ego huic anteuórterim.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

IV 6 TH. Crédo equidem illum iam ádfuturum esse, út illam
a me eripiát; sine ueniat:

Quí si illam digito úno attigerit, óculi *illi* ilico écfodientur. 740

Úsque adeo illius férre possum inéptiam et magnífica uerba,

Vérba dum sint: uérum enim si ad rem cónferentur, uápulabit.

CH. Tháïs, ego iam dúdum hic adsum. TH. O mí Chremes, te ipsum éxpectabam. 5

Sciú tu turbam hanc própter te esse fáctam? et adeo ad te áttinere hanc

Ómnem rem? CH. Ad me? quí quaeso istuc? TH. Quía, dum tibi sorórem studeo 745

Réddere ac restituere, haec atque huíus modi sum múlta passa.

CH. Vbi east? TH. Domi apud me. CH. Hém. TH. Quid est? Éducta ita uti téque illaque dígnumst. CH. Quid 10

aïs? TH. Íd quod res est.

Hánc tibi dono dó neque repeto pro illa quicquam abs té preti.

CH. Et habétur et referétur, Tháïs, tibi ita ut merita's grátia. 750

TH. Át enim caue, ne prius quam hanc a me accípias amittás, Chremes:

Nam haéc east, quam míles a me uí nunc ereptúm uenit.

Abi tú, cistellam, Pýthias, domo écfér cum monuméntis. 15

CH. Viden tu illum, Tháïs PY. Vbi sitast? TH. In ríscó: odiosa céssas.

CH. mílitem secum ád te quantas cópias addúcere? 755 Áttat. TH. Num formídulosus óbsecro es, mí homo?

CH. Ápage sis:

Égon formidulósus? nemost hóminum qui uiuát minus.

20 TH. Átque ita opust. CH. Ah, métuo qualem tú me
esse hominem exístumes.

TH. Ímmo hoc cogitáto: quicum rés tibist, peregrínus est:
Mínus potens quam tú, minus notus, mínus amico-
rum híc habens. 760

CH. Scío istuc. sed tu quód cauere póssis, stultum ad-
mitterest.

Málo ego nos prospícere quam hunc ulcisci accepta
iniúria.

25 TÚ abi atque obsera óstium intus, dúm ego hinc
transcurro ád forum:

Vólo ego adesse hic áduocatos nóbis in turba hác.

TH. Mane.

CH. Mélius est. TH. Mane. CH. Omítte, iam adero. TH.
Níl opus est istís, Chremes. 765

Hóc modo dic, sorórem esse illam tuam ét te par-
uam uírginem

Ámisisse, núne cognosse. sígna ostende. PY. Ad-
súnt. TH. Cape.

30 SÍ uim faciet, in ius ducito hóminem: intellextín?

CH. Probe.

TH. Fác animo haec praesénti dicas. CH. Fáciam. TH.
Attolle pállium.

Périi, huic ipsist ópus patrono, quém defensorém
paro. 770

THRASO. GNATHO. SANGA. CHREMES.

THAIS.

IV 7 THR. Hancíne ego ut contuméliam tam insignem in me
accipiám, Gnatho?

Morí me satiust. Símalio, Donáx, Syrisce, séquimini.

Primum aedis expugnabo. GN. Recte. THR. Virginem eripiám. GN. Probe.

THR. Male múlcano ipsam. GN. Púlchre. THR. In medium huc ágmen cum uectí, Donax; Tu, Símalio, in sinístrum cornum; tú, Syrisce, in 5 dexterum. 775

Cedo álios: ubi centúriost Sanga et mánipulus furum? SA. Éccum adest.

THR. Quid ignáue? peniculón pugnare, qui ístum huc portes, cógitas?

SA. Egone? ínperatorís uirtutem nóueram et uim militum:

Sine sángine hoc non pósse fieri: qui ábstergerem uólnera?

THR. Vbi álii? SA. Qui malum 'álii'? solus Sánnio seruát domi. 780

THR. Tu hosce ínstrue: ego ero póst principia: inde ómnibus signúm dabo.

GN. Illúc est sapere: ut hósce instruxit, ípsus sibi cauit loco.

THR. Idem hóc iam Pyrrus fáctitauit. CH. Viden tu, Thaïs, quam híc rem agit?

Ni mírum, consilium illud rectumst de óccludendis aédibus.

TH. Sané quod tibi nunc uír uideatur ésse híc, nebulo mágnus est: 785

Ne métuas. THR. Quid uidétur? GN. Fundam tibi nunc nimis uellém dari,

Vt tu illos procul hinc éx occulto caéderes: facerént fugam.

THR. Séd eccam Thaídem ípsam uideo. GN. Quám mox inruimús? THR. Mane:

- Ómnia prius éxperiri quam ármis sapientém decet.
20 Quí scis an quae iúbeam sine ui fáciat? GN. Di
uostrám fidem, 790
Quántist sapere! númquam accedo, quín abs te ab-
eam dóctior.
- THR. Tháis, primum hoc míhi responde: quóm tibi do
istam uírginem,
Díxistin hos míhi dies soli dáre te? TH. Quid tum
póstea?
- THR. Rógitas? quae mi ante óculos coram amátorem ad-
duxtí tuom
- 25 TH. Quid cum illoc agás? THR. et cum eo clám te sub-
duxtí mihi? 795
- TH. Lúbuit. THR. Pamphílám érgo huc redde, nísi si
mauis ui éripi.
- CH. Tibi illam reddat aút tu eam tangas, ómnium . . ?
GN. Ah quid agís? tace.
- THR. Quid tu tibi uis? égo non tangam meám? CH. Tuam
autem, fúrcifer?
- GN. Cáue sis: nescis quóí male dicas núnc uiro. CH.
Non tu hínc abis?
- 30 Scín tu ut tibi res se hábeat? si quicquam hódie
hic turbae coéperis, 800
Fáciam ut huius locí dieique meíque semper mé-
mineris.
- GN. Míseret tui me, qui hunc tantum hominem fácias
inimicúm tibi.
- CH. Dímmiuam ego tibi caput hodie, nísi abis. GN. Áin
ueró, canis?
- Sícine agis? THR. Quis tú homo es? quid uis tibi?
quid cum illa reí tibist? 804

CH. Scíbis: principio éam esse dico líberam. THR. Hem. 35

CH. Ciuem Átticam. THR. Hui.

CH. Meám sororem. THR. Os dúrum. CH. Miles, núnc
adeo edicó tibi,

Né uim facias úllam in illam. 'Tháïs, ego eo ad
Sóphronam

Nútricem, ut eam addúcam et signa osténdam haec.

THR. Tun me próhibeas,

Meám ne tangam? CH. Próhibebo inquam. GN. Au-
dín tu?, hic furti se ádligat:

Sát hoc tibist. THR. Idem hóc tu, Thaïs? TH. 40

Quaére qui respóndeat. 810

THR. Quíd nunc agimus? GN. Quín redeamus: iam haéc
tibi aderit súpplicans

Últro. THR. Cedin? GN. Ímmo certe: nóui inge-
nium múlIERum:

Nólunt ubi uelís, ubi nolis cúpiunt ultro. THR. Béne
putas.

GN. Iám dimitto exércitum? THR. Vbi uis. GN. Sánga,
ita ut fortís decet

Mílites, domí foeique fác uicissim ut mémineris. 815 45

SA. Iám dudum animus ést in patinis. GN. Frúgi es.

THR. Vos me hac séquimini.

ACTVS V.

THAIS. PYTHIAS.

- V 1 TH. Pergín, scelestá, mécum perplexé loqui?
 ‘Scio, néscio, abiit, aúdiui, ego non ádfui.’
 Non tu ístuc mihi dictúra aperte es, quídquid est?
 ‘Virgó conscissa uéste lacrumans óbticet; 820
 5 Eunúchus abiit:’ quam óbrem? quid factúmst? taces?
 PY. Quid tibi ego dicam mísera? illum eunuchúm negant
 Fuisse. TH. Quis fuit ígitur? PY. Iste Chaérea.
 TH. Qui Chaérea? PY. Iste ephébus frater Phaédriae.
 TH. Quid aïs, uenefica? PY. Átqui certo cómperi. 825
 10 TH. Quid is óbsecro ad nos? quam óbrem adductust?
 PY. Néscio:
 Nisi amásse credo Pámphilam. TH. Hem, mísera
 óccidi,
 Infélix, síquidem tu ístaec uera praédicas.
 Num id lácumat uirgo? PY. Id opínor. TH. Quid
 aïs, sacrílega?
 Istúcene intermináta sum hinc abiéns tibi? 830
 15 PY. Quid fácerem? ita ut tu iústi, soli crédito.
 TH. Scelésta ouem lupó commisti. díspudet
 Sic míhi data esse uérba. quid illuc hóminis est?
 PY. Era méa, tace tace óbsecro, saluaé sumus:
 Habémus hominem ipsum. TH. Vbi is est? PY. Hem
 ad sinísteram. 835
 20 Viden? TH. Vídeo. PY. Comprendí iube, quan-
 túm potest.

TH. Quid illó faciemus, stúlta? PY. Quid faciás, ro-
gas?

Vide amábo, si non, quom áspicias, os ínpudens
Vidétur: tum *autem* quae éius confidéntiast!

CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

CH. Apud Ántiphonem utérque, mater ét pater, 840 V 2
Quasi dédita opera dómi erant, ut nulló modo
Intro íre possem, quín uiderent me. ínterim
Dum ante óstium sto, nótus mihi quidam óbuíam
Venít. ubi uidi, ego me ín pedes quantúm queo 5
In ángiportum quóddam desertum; índé ítem 845
In áliud, índé in áliud: ita misérrumus
Fuí fugitando, néquis me cognósceret.

Sed éstne haec Thaïs, quám uideo? ipsast. haéreo
Quid fáciám. quid mea áútem? quid faciét mihi? 10

TH. Adeámus. bone uir Dóre, salue: díe mihi, 850
Aufúgístin? CH. Era, fáctum. TH. Satin id tíbi
placet?

CH. Non. TH. Crédin te ínpune hábiturum? CH. Vnam
hanc nóxiam

Amítte: si aliam admísero umquam, occídito.

TH. Num meám saeuítiam uéritu's? CH. Non. TH. Non? 15
quíd igitur?

CH. Hanc métui ne me críminaretúr tibi. 855

TH. Quid féceras? CH. Paulúm quiddam. PY. Eho 'pau-
lum' ínpudens?

An paúlum hoc esse tíbi uidetur, uírginem
Vitiáre ciuem? CH. Cónseruam esse crédidi.

PY. Conséruam? uix me cóntineo quín ínuolem 20
Monstro ín capillum: etiam últro derisum ádue-
nit. 860

- TH. Abin hinc, insana? PY. Quid ita? uero debeam,
Credo, isti quicquam fúrcifero, si id fécerim:
Praesértim quom se séruom fateatúr tuom.
- 25 TH. Missa haéc faciamus. nón te dignum, Chaérea,
Fecísti: nam si ego dígna hac contumélia 865
Sum máxime, at tu indignus qui facerés tamen.
Neque édepol quid nunc cónsili capiám scio
De uírgine istac: íta conturbastí mihi
- 30 Ratiónes omnis, út eam non possím suis
Ita ut aéquom fuerat átque ut studui trádere, 870
Vt sólídum parerem mi hóc beneficium, Chaérea.
- CH. At núnc dehinc spero aetérnam inter nos grátiam
Fore, Tháis. saepe ex huíus modi re quápiam
- 35 Maló principio mágna familiáritas
Conflátast. quid si hoc quíspiam uoluít deus? 875
- TH. Equidém pol in eam pártem accipioque ét uolo.
- CH. Immo íta quaeso. unum hoc scíto, contumélie
Non mé fecisse caúsa, sed amorís. TH. Scio,
- 40 Et pól propterea mágis nunc ignoscó tibi.
Non ádeo inhumano íngenio sum, Chaérea, 880
Neque ita ínperita, ut quíd amor ualeat nésciam.
- CH. Te quóque iam, Tháis, íta me di bene amént,
amo.
- PY. Tum pól tibi ab istoc, éra, cauendum intéllego.
- 45 CH. Non aúsim. PY. Nil tibi quícquam credo. TH. Dé-
sinas.
- CH. Nunc égo te in hac re mi óro ut adiutríx sies, 885
Ego mé tuac comméndo et committó fide:
Te míhi patronam cápío, Tháis, te óbsecro:
Emóriar, si non hánc uxorem dúxero.
- 50 TH. Tamen sí pater quid.. CH. Áh uolet, certó scio,
Ciuís modo haec sit. TH. Paúlulum opperírier 890

Si uís, iam frater ípse hic aderit uírginis;
 Nutricem arcessitum íit, quae illam aluit páruo-
 lam:

In cógnoscendo túte ipse aderis, Chaérea.

CH. Ego uéro maneo. TH. Vín interea, dúm uenit, 55
 Domi ópperiamur pótius quam hic ante óstium? 895

CH. Immó percupio. PY. Quám tu rem actura óbse-
 cro es?

TH. Nam quíd ita? PY. Rogitas? hunc tu in aedis có-
 gitas

Recípere posthac? TH. Quór non? PY. Crede hoc
 meae fide,

Dabit híc pugnam aliquam dénuo. TH. Au, tace 60
 óbsecro.

PY. Parúm perspexisse eíus uidere audáciam. 900

CH. Non fáciam, Pythías. PY. Non credo, Chaérea,
 Nisi sí commissum nón erit. CH. Quin, Pýthias,
 Tu mé seruato. PY. Néque pol seruandúm tibi
 Quicquám dare ausim néque te seruare. ápage te. 65

TH. Adest óptume ipse fráter. CH. Perii hercle: ób-
 secro 905

Abeámus intro, Tháis: nolo me ín uia

Cum hac uéste uideat. TH. Quam óbrem tandem?
 an quía pudet?

CH. Id ípsum. PY. Id ípsum? uírgo uero! TH. I praé,
 sequor.

Tu istíc mane, ut Chremem íntro ducas, Pýthias. 70

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

PY. Quid, quíd uenire in méntem nunc possit mihi, 910 V 3
 Quid nám, qui referam sácrilego illi grátiam,
 Qui hunc súpposuit nóbis? CH. Moue te oro ócius,

Mea nútrix. So. Moueo. CH. Vídeo, sed nil pró-
moues.

5 PY. Iamne óstendisti sígna nutrici? CH. Ómnia.

PY. Amábo, quid aüt? cógnoscitne? CH. Ac mémori-
ter. 915

PY. Bene édepol narras: nam illi faueo uírgini.

Ite íntro: iam dudum éra uos expectát domi.

Virúm bonum eccum Pármenonem incédere

10 Vídeo: uide ut otíósus it, si dís placet.

Speró me habere, qui hunc meo excrucíem modo. 920

Ibo íntro, de cognítione ut certúm sciam:

Post éxibo atque hunc pérterrebo sácrilegum.

PARMENO. PYTHIAS.

V 4 PA. Reuíso, quid nam Chaérea hic rerúm gerat.

Quod si ástu rem tractáuit, di uostrám fidem,

Quantam ét quam ueram laúdem capiet Pármeno! 925

Nam ut míttam, quod eĩ amórem difficíllumum

5 Caríssumum, ab meretríce auara uírginem

Quom amábat, eum conféci sine moléstia,

Sine súmptu, sine dispéndio: tum hoc álterum,

Id uérost quod ego míhi puto palmárium 930

Me répperisse, quó modo adulescéntulus

10 Meretrícum ingenia et móres posset nóscere,

Matúre ut quom cognórit perpetuo óderit.

Quae dúm foris sunt, níl uidetur mún dius,

Nec mágis compositum quícquam nec magis éle-
gans: 935

[Quae cum amatore suo cum cenant ligurriunt]

15 Harúm uidere inlúuiem sordes ínopiam,

Quam inhonéstae solae sínt domi atque auidaé cibi,

Quo pácto ex iure hestérno panem atrúm uorent,

Nosse ómnia haec salús est adulescéntulis. 940

Py. Ego pól te pro istis díctis et factís, scelus,
Vlcíscar, ut ne inpúne in nos inlúseris. 20

Pró deum fidem, fácinus foedum! o infélicem adu-
lescéntulum!

Ó scelestum Pármenonem, qui ístum huc adduxít!

PA. Quid est?

Py. Míseret me: itaque ut né uiderem, mísera huc ec-
fugí foras, 945

Quaé futura exémpla dicunt in eum indigna. PA. O
Iúppiter,

Quaé illaec turbast? núm nam ego perii? adíbo. 25
quid istuc, Pýthias?

Quíd aïs? in quem exémpla fient? Py. Rógitas, au-
dacíssume?

Pérdidisti istúm quem adduxti pro eúnucho adu-
lescéntulum,

Dúm studes dare uérba nobis. PA. Quíd ita? aut
quid factúmst? cedo. 950

Py. Dícam: uirginem ístam, Thaïdi hódie quae donó
datast,

Scís eam ciuem hinc ésse? et fratrem eius ésse ad- 30
prime nóbilem?

PA. Néscio. Py. Atqui síc inuentast: éam iste uitiauí
miser.

Ílle ubi id rescíuit factum fráter uiolentíssimus,

PA. Quíd nam fecit? Py. cónligauit primum eum mise-
rís modis. 955

PA. Cónligauit? Py. Átque quidem orante, út ne id
faceret, Tháide.

PA. Quíd aïs? Py. Nunc minátur porro sése id quod
moechís solet: 35

Quód ego numquam uídi fieri néque uelim. PA. Qua
audácia

Tántum facinus aúdet? PY. Quid ita 'tántum'? PA.
An non hoc máximumst?

Quís homo pro moecheo úmquam uidit ín domo me-
retrícia 960

Préndi quemquam? PY. Néscio. PA. At ne hoc
nésciatis, Pýthias:

40 Díco, edico uóbis, nostrum esse illum erilem filium.
PY. Hem,

Óbsecro, an is est? PA. Néquam in illum Tháís
uim fierí sinat!

Átque adeo autem quór non egomet íntro eo? PY.
Vide, Pármeno,

Quíd agas, ne neque illi prosis ét tu pereas: nam
hóc putant, 965

Quídquid factumst, á te esse ortum. PA. Quíd igi-
tur faciám miser?

45 Quídue incipiam? ecce aútem uideo rúre redeun-
tém senem:

Dícam huic an non *dícam*? dicam hercle: étsi mihi
magnúm malum

Scío paratum: séd necessest, huic ut subueniát.
PY. Sapis.

Égo abeo intro: tú isti narra omne órdine, ut fac-
túm siet. 970

LACHES. PARMENO.

V 5 LA. Ex meó propinquo rúre hoc capio cómmodi:
Neque agrí neque urbis ódium me umquam pércipit.
Vbi sáticas coepit fierí, commutó locum.
Sed estne ille noster Pármeno? et certe ípsus est.

Quem praéstolare, Pármeno, hic ante óstium? 975 5

PA. Quis homóst? ehem, sáluom te áduenire, ere,
gaúdeo.

LA. Quem praéstolare? PA. Périi: lingua haerét metu.

LA. Hem,

Quid ést quod trepidas? sátine saluae? díe mihi.

PA. Ere, prímum te arbitrári id quod res ést uelim:

Quidquíd huius factumst, cúlpa non factúmst mea. 980 10

LA. Quid? PA. Récte sane intérogasti: opórtuit

Rem praénarrasse me. émit quendam Phaédria

Eunúchum, quem dono huíc daret. LA. Quoi? PA.

Tháidi.

LA. Emít? perii hercle. quánti? PA. Vigintí minis.

LA. Actúmst. PA. Tum quandam fídicinam amat hinc 15

Chaérea. 985

LA. Hem, quíd? amat? an scit iam ille quid meretríx
siet?

An in ástu uenit? áliud ex alió malum.

PA. Ere, né me spectes: me ímpulsore haec nón facit.

LA. Omítte de te dícere. ego té, fúrcifer,

Si uíuo... sed istuc, quídquid est, primum éxpedi. 990 20

PA. Is pro illo eunucho ad Tháidem dedúctus est.

LA. Pro eunúchon? PA. Sic est. hunc pro moecho
póstea

Compréndere intus ét constrinxere. LA. Óccidi.

PA. Audáciam meretrícum specta. LA. Númquid est

Aliúd mali damníue quod non díxeris 995 25

Relícuom? PA. Tantumst. LA. Césso huc intro
rúmpere?

PA. Non dúbiumst quin mihi mágnum ex hac re sít malum:

Nisi quía necessus fúit hoc facere. id gaúdeo

Proptér me hisce aliquid ésse euenturúm mali:

- 30 Nam iám diu aliquam caúsam quaerebát senex, 1000
Quam obrem ínsignē aliquid fáceret eis: nunc répperit.

PYTHIAS. PARMENO.

- V 6 Px. Numquam édepol quicquam iám diu quod mágis uellem eueníre
Mi euénit, quam quod módo senex intro ád nos uenit érrans.
Mihi sólae ridiculó fuit, quae quíd timeret scíbam.
PA. Quid hoc aútemst? Px. Nunc id pródeo ut conuéniam Parmenónem. 1005
5 Sed ubi óbsecro est? PA. Me quaérit haec. Px. Atque éccum uideo: adíbo.
PA. Quid ést, inepta? quíd uis tibi? quid rídes? pergin? Px. Péríi:
Deféssa iam sum mísera te ridéndo. PA. Quid ita? Px. Rógitas?
Numquám pol hominem stúltiorem uídi nec uidébo.
ah,
Non póssum satis narráre, quos ludós prae bueris íntus. 1010
10 At étiam primo cállidum et disértum credidi hóminem.
Quid? ílicone crédere [ea] quae díxi oportuít te?
An paénitebat flágiti, te auctóre quod fecísset
Aduléscens, ni miserum ínsuper etiám patri indicáres?
Nam quíd illi credis túm animi fuisse, ubi uestem uídit 1015
15 Illam ésse eum indutúm pater? quid? iám scis te perísse?

PA. Hem quid dixisti, péssuma? an mentíta's? etiam
rídes?

Itan lépidum tibi uisúmst, scelus, nos ínridere?

Py. Nímium.

PA. Siquidem ístuc inpune hábueris. Py. Verúm. PA.

Reddam hercle. Py. Crédo:

Sed ín diem istuc, Pármeno, est fortásse, quod mi-
náre. 1020

Tu iám pendebis, quí stultum adulescéntulum nobí- 20
litas

Flagítiis et eundem índicas: utérque in te exempla
édent.

PA. Nullús sum. Py. Hic pro illo múnere tibi honós
est habitus: ábeo.

PA. Egomét meo indicio miser quasi sórex hodie péríi.

GNATHO. THRASO. (PARMENO.)

GN. Quid nunc? qua spe aut quó consilio huc ímus? V 7
quid coeptás, Thraso? 1025

TH. Égone? ut Thaídí me dedam et fáciam quod iubeát.

GN. Quid est?

TH. Quí minus quam Herculés seruiuit Ómphalae? GN.
Exemplúm placet.

Ýtinam tibi commítigari uídeam sandalió caput!

Séd fores crepuérunt ab ea. TH. Péríi: quid hoc 5
autémst mali?

Húnc ego numquam uíderam etiam: quíd nam hic
properans prósilit? 1030

CHAEREA. PARMENO. GNATHO. THRASO.

CH. Ó populares, écquis me hodie uíuit fortunátior? V 8

Nemo hércle quisquam: nam ín me plane dí potes-
tatém suam

Omnem óstendere: quóí tam subito tót congruerint
cómmoda.

PA. Quid hic laétus est? CH. O Pármeno mi, o meárum
uoluptatum ómnium

5 Inuéntor inceptór perfector, scín me in quibus sim
gaúdiis? 1035

Scis Pámphilam meam inuéntam ciuem? PA. Audíui.

CH. Scis sponsám mihi?

PA. Bene, íta me di ament, fáctum. GN. Audin tu, hic quíd
aít? CH. Tum autem Phaédriae

Meo frátri gaudeo ésse amorem omnem in tranquillo:
unást domus;

10 Thaís patri se cómmendauit, in clientelam ét fidem
Nobís dedit se. PA. Frátris igitur Tháis totast? CH.
Scílicet. 1040

PA. Iam hoc áliud est quod gaúdeamus: míles pelletúr
foras.

CH. 'Tu fráter ubi ubi est fác quam primum haec aúdiat.
PA. Visám domum.

TH. Numquíd, Gnatho, tu dúbitas quin ego núnc per-
petuo périerim?

GN. Sine dúbio opínor. CH. Quíd commemorem primum
aut laudem máxume?

15 Illúmne qui mihi dédit consilium ut fácerem, an
me qui ausús siem 1045

Incípere, an fortunám conlaudem, quae guberna-
tríx fuit,

Quae tót res tantas tam ópportune in únum con-
clusít diem,

An meí patris festíuitatem et fácilitatem? o Iúppiter,
Serua óbsecro haec bona nóbis.

PHAEDRIA. CHAEREA. THRASO. GNATHO.

PH. Di uostrám fidem, incredíbilía
Párménó módó quae narráuit. séd ubist frater? CH. 20
Praesto adest. 1050

PH. Gaúdeo. CH. Satis crédo. nil est Tháide hac, fratér, tua
Dígnius quod amétur: ita nostrae ómnist fautrix fá-
miliae.

PH. Míhi illam laudas? TH. Périi, quanto mínus spei
est, tanto mágis amo.
Óbsecro, Gnatho, ín te spes est. GN. Quíd uis fa-
ciam? TH. Pérfice hoc
Précibus pretio, ut haéream in parte áliqua tandem 25
apud Tháidem. 1055

GN. Díficilest. TH. Siquíd conlubítumst, nóui te. hoc
si efféceris,
Quóduis donum praémium a me optáto, id optatúm
feres.

GN. Ítane? TH. Sic erít. GN. Si efficio hoc, póstulo ut
míhi túa domus
Té praesente absénte pateat, ínuocato ut sít locus
Sémper. TH. Do fidém futurum. GN. Adcingar. PH. 30
Quem ego hic aúdio? 1060

Ó Thraso. TH. Saluète. PH. Tu fortásse quae facta
híc sient

Néscis. TH. Scio. PH. Quor érgo in his te cónspi-
cor regiónibus?

TH. Vóbis fretus. PH. Scín quam fretus? míles, edicó tibi,
Sí te in platea offéndéro hac post úmquam, quod
dicás míhi

‘Álium quaerebam, íter hac habuí’, périisti. GN. 35
Heia, haud síc decet. 1065

PH. Díctumst. GN. Non cognósco uostrum tám superbum. PH. Síc ago.

GN. Prius audite paúcis: quod quom díxero, si plácuerit, Fácitote. PH. Audiámus. GN. Tu concéde paulum istúc, Thraso.

Príncipio ego uos crédere ambos hóc mihi uementér uelim,

40 Me híus quidquid fácio id facere máxume causá mea: 1070

Vérum si idem uóbis prodest, uós non facere inscítias.

PH. Quíd id est? GN. Militem égo riualetm récipiundum cénseo. PH. Hem,

Récipiundum? GN. Cógita modo. tu hércle cum illa, Phaédria,

45 Vt lubenter uíuis (etenim béne lubenter uíctitas), Quód des paulumst, ét necessest múltum accipere Tháidem. 1075

Vt tuo amori súppeditare póssint sine sumptú tuo Ómnia haec, magis ópportunus néc magis ex usú tuo Némost. princípio ét habet quod det, ét dat nemo lárgius.

50 Fátuos est, insúlsus, tardus, stértil noctis ét dies: Néque istum metuas né amet mulier: fácale pellas úbi uelis. 1080

CH. Quíd agimus? GN. Praetérea hoc etiam, quód ego uel primúm puto,

Áccipit homo némo melius prórsus neque prolíxius.

CH. Mírum ni illoc hómíne quoquo pácto opust. PH. Idem ego árbitror.

GN. Récte facitis. únum etiam hoc uos óro, ut me in uostrúm gregem

Réciptatis: sátis diu iam hoc sáxum uorso. PH. Ré- 55
cipimus. 1085

CH. Ác lubenter. GN. At ego pro isto, Phaédria et tu
Chaérea,

Húnc comedendum et ébibendum uóbis propinó.

CH. Placet.

PH. Dígnus est. GH. Thraso, úbi uis accede. TH. Ób-
secro te, quíd agimus?

GN. Quíd? isti te ignorábant: postquam eis móres ostendí
tuos

Ét conlaudauí secundum fácta et uirtutés tuas, 60

Ínpetraui. TH. Béne fecisti: grátiam habeo máxu-
mam. 1091

Númquam etiam fui úsquam, quin me amárent omnes
plúrimum.

GN. Díxin ego in hoc ésse uobis Átticam elegántiam?

PH. Níl praeter promíssum est. ite hac. CANTOR. Vós
ualete et plaúдите.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 206 iambici senarii
- 207 trochaicus octonarius
 - 208 trochaicus septenarius
 - 209 iambicus quaternarius
 - 210 et 211 trochaici septenarii
 - 212 iambicus octonarius
 - 213 et 215 iambici quaternarii
 - 214 et 218 trochaici septenarii
 - 216 et 217 trochaici octonarii
 - 219 ad 223 iambici octonarii
 - 224 ad 254 trochaici septenarii
 - 255 ad 291 iambici septenarii
 - 292 clausula
 - 293 ad 297 iambici octonarii
 - 298 trochaicus septenarius
 - 299 et 301 iambici quaternarii
 - 300 iambicus senarius
 - 302 et 303 iambici octonarii
 - 304 trochaicus octonarius
 - 305 trochaicus septenarius
 - 306 iambicus quaternarius
 - 307 ad 319 iambici octonarii
 - 320 iambicus senarius
 - 321 et 322 iambici septenarii
 - 323 ad 351 iambici senarii
 - 352 ad 366 trochaici septenarii

- V. 367 ad 390 iambici octonarii
- 391 ad 538 iambici senarii
 - 539 ad 548 iambici septenarii
 - 549 et 550 trochaici septenarii
 - 551 et 552 iambici septenarii
 - 553 ad 556 iambici octonarii
 - 557. 559 ad 561 iambici septenarii
 - 558 trochaicus octonarius
 - 562 ad 591 iambici octonarii
 - 592 ad 614 iambici septenarii
 - 615. 618 ad 620 trochaici octonarii
 - 616 et 621 trochaici septenarii
 - 617 et 622 iambici octonarii
 - 623 ad 628 trochaici septenarii
 - 629 ad 642 iambici senarii
 - 643 et 644 trochaici octonarii
 - 645 trochaicus septenarius
 - 646 et 648 iambici octonarii
 - 647 et 652 iambici quaternarii
 - 649 et 655 trochaici septenarii
 - 650. 651. 653 iambici octonarii
 - 654 trochaicus octonarius
 - 656 et 657 iambici octonarii
 - 658 iambicus senarius
 - 659 ad 667 iambici octonarii
 - 668 ad 702 iambici senarii
 - 703 ad 726 trochaici septenarii
 - 727 ad 737 iambici octonarii
 - 738 iambicus senarius
 - 739 ad 746. 748 trochaici octonarii
 - 747 trochaicus dimeter catalecticus
 - 749. 751. 752 trochaici septenarii
 - 750 iambicus octonarius
 - 753 et 754 iambici septenarii
 - 755 ad 770 trochaici septenarii
 - 771 ad 787 iambici octonarii
 - 788 ad 816 trochaici septenarii

- V. 817 ad 942 iambici senarii
- 943 ad 970 trochaici septenarii
 - 971 ad 1001 iambici senarii
 - 1002 ad 1024 iambici septenarii
 - 1025 ad 1031 trochaici septenarii
 - 1032 ad 1049 iambici octonarii
 - 1050 ad 1094 trochaici septenarii.
-

HEAVTON TIMORVMENOS

P. TERENTI.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LYDIS · MEGALENSIBVS
L·CORNELIO·LENTVLO·L·VALERIO·FLACCO·AED·CVR
EGIT · AMBIVIVS · TVRPIO · MODOS · FECIT · FLACCVS
CLAVDI · ACTA · PRIMVM · TIBIIS · INPARIBVS
DEINDE · DVABVS · DEXTRIS · FACTAST · TERTIA
MA · IVVENTIO · TI · SEMPRONIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

In militiam proficisci gnatum Clíniam
Amántem Antiphilam cómpulit durús pater,
Animíque sese angébat facti paénitens.
Mox út reuersust, clám patrem deuórtitur
Ad Clítiphonem: is amábat scortum BÁCchidem. 5
Cum arcésseret cupítam Antiphilam Clínia,
Vt éius Bacchis uénit amica ac séruolae
Habitúm gerens Antíphila: factum id quó patrem
Suúm celaret Clítipho. hic technís Syri
Decém minas meretriculae aufert á sene. 10
Antíphila Clitiphónis reperitúr soror:
Hanc Clínia, aliam Clítipho uxorem áccipit.

PERSONAE.

CHREMES SENEX
MENEDEMVS SENEX
CLITIPHO ADVLESCENS
CLINIA ADVLESCENS
SYRVS SERVOS
DROMO SERVOS
BACCHIS MERETRIX
ANTIPHILA MVLIER
SOSTRATA MATRONA
NVTRIX
PHRYGIA ANCILLA.

P R O L O G V S.

Nequoí sit uostrum mírum, quor partís seni
Poëta dederit, quae sunt adulescéntium:
Id primum dicam, deinde quod ueni éloquar.
Ex íntegra Graeca íntegram comoédiam
Hodié sum acturus Heaúton timorúmenon. 5
[Duplex quae ex argumento facta est simplici.]
Nouam ésse ostendi et quae éssset: nunc qui scrípserit
Et quóia Graeca sít, ní partem máxumam
Exístumarem scíre uostrum, id dícerem.
Nunc quam óbrem has partis dídicerim paucís dabo. 10
Orátorem esse uóluit me, non prólogum:
Vostrúm iudiciúm fécit: me actorém dedit,
Sí hic áctor tantum póterit a facúndia,
Quantum ille potuit cógitare cómmode,
Qui orátionem hanc scrípsit, quam dictúrus sum. 15
Nam quód rumores dístulerunt máliuoli,
Multás contaminásse Graecas, dúm facit
Paucás Latinas: fáctum id esse hic nón negat,
Neque sé pigere et deinde facturum aútumat.
Habét bonorum exémplum, quo exempló sibi 20
Licére id facere quód illi fecerúnt putat.
Tum quód maliuolus uétus poëta díctitat,
Repénte ad studium hunc se ádplicasse músicum,
Amícum ingenio fréturn, haud naturá sua:
Arbítrium uostrum, uóstra existumátio 25
Valébit. qua re orátos uos omnis uolo,
Ne plús iniquom póssit quam aequom orátio.

Facite aequi sitis: date crescendi copiam,
Nouarum qui spectandi faciunt copiam,
Sine uitiis: ne ille pro se dictum existimet, 30
Qui nuper fecit seruo currenti in uia
Decesse populum: quor insano seruiat?
De illius peccatis plura dicet, quom dabit
Alias nouas, nisi finem maledictis facit.
Adeste aequo animo: date potestatem mihi 35
Statariam agere ut liceat per silentium;
Ne semper seruos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Auarus leno, adsidue agendi sint mihi
Clamore summo, cum labore maximo. 40
Mea causa causam hanc iustam esse animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatür mihi.
Nam nunc nouas qui scribunt, nil parcunt seni:
Siquae laboriosast, ad me curritur:
Si lenis est, ad alium defertur gregem. 45
In hac est pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si numquam auare pretium statui arti meae
Et eum esse quaestum in animum induxi maximum,
Quam maxime seruire uostris commodis: 50
Exemplum statuite in me, ut adulescentuli
Vobis placere studeant potius quam sibi.

ACTVS I.

CHREMES. MENEDERMVS.

- CH. Quamquam haec inter nos nuper notitia admodumst 11
 (Inde adeo quom agrum in proximo hic mercatus es)
 Nec rei fere sane amplius quicquam fuit: 55
 Tamén uel uirtus tua me uel uicinitas,
 Quod ego in propinqua parte amicitiae puto, 5
 Facit ut te audacter moneam et familiariter,
 Quod mihi uidere praeter aetatem tuam
 Facere et praeter quam res te adhortatur tua. 60
 Nam pro deum atque hominum fidem, quid uis tibi?
 Quid quaeris? annos sexaginta natus es, 10
 Aut plus eo, ut conicio; agrum his regionibus
 Meliorem neque preti maioris nemo habet;
 Seruos compluris: proinde quasi nemo siet, 65
 Ita tute attente illorum officia fungere.
 Numquam tam mane egrédior neque tam uesperis 15
 Domum reuortor, quin te in fundo conspicer
 Fodere aut arare aut aliquid ferre. denique
 Nullum remittis tempus neque te respicis. 70
 Haec non uoluptati tibi esse satis certo scio.
 'Enim' dices 'quantum hic operis fiat paenitet.' 20
 Quod in opere faciundo operae consumis tuae,
 Si sumas in illis exercendis, plus agas.
- ME. Chremes, tantumne ab re tuast otí tibi, 75
 Aliena ut cures eaque nil quae ad te attinent?

TERENTIUS.

9

25 CH. Homó sum: humani níl a me alienúm puto.

Vel mé monere hoc uél percontarí puta:

Rectúmst, ego ut faciam; nón est, te ut detérream.

ME. Mihi síc est usus: tíbi ut opus factóst, face. 80

CH. An quóiquamst usus hómini, se ut cruciét? ME. Mihi.

30 CH. Siquíd laborist, nóllem: sed quid istúc malist?

Quaesó, quid de te tántum *commeruísti*? ME. Eheu.

CH. Ne lácruma, atque istuc, quídquid est, fac me út
sciam:

Ne rétice, ne uerére, crede inquám mihi: 85

Aut cónsolando aut cónsilio aut re iúuero.

35 ME. Scire hóc uis? CH. Hac quidem caúsa, qua dixí tibi.

ME. Dicétur. CH. At istos rástros intereá tamen

Adpóne, ne labóra. ME. Minume. CH. Quám rem agis?

ME. Sine mé, uociuom témpus nequod dém mihi 90

Labóris. CH. Non sinam, inquam. ME. Ah, non ae-
quóm facis.

40 CH. Hui, tám grauis hos, quaésó? ME. Sic meritúmst
meum.

CH. Nunc lóquere. ME. Filium únicum adulescéntulum
Habeo. áh, quid dixi? habére me? immo habuí,
Chremes:

Nunc hábeam necne incértumst. CH. Quid ita istúc?

ME. Scies. 95

Est é Corinθο hic áduena anus paupéracula:

45 Eius fíliam ille amáre coepit pérдите,

Prope iam út pro uxore habéret: haec clam me ómnia.

Vbi rém rescui, coépi non humánitus

Neque ut ánimum decuit aégrotum adulescéntuli 100

Tractáre, sed ui et uiá peruolgatá patrum.

50 Cotídie accusábam: 'hem, tibine haec diútius

Licére speras fácere me uiuó patre,

Amicam ut habeas própe iam in uxorís loco?

Errás, si id credis, ét me ignoras, Clínia. 105

Ego té meum esse díci tantispér uolo,

Dum quód te dignumst fácies: sed si id nón facis, 55

Ego quód me in te sit fácere dignum inuénero.

Nulla ádeo ex re istuc fít nisi ex nimio ótio.

Ego istúc aetatis nón amorí operám dabam, 110

Sed in Ásiam hinc abii própter pauperiem átque ibi

Simúl rem et gloriam ármis belli répperi.' 6

Pestrémo adeo res rédiit: adulescéntulus

Saepe éadem et grauter aúdiendo uíctus est:

Aetáte me putáuit et sapiéntia 115

Plus scíre et prouidére quam se ipsúm sibi:

In Ásiam ad regem mílitatum abiít, Chremes. 65

CH. Quid aís? ME. Clam me proféctus mensis trís abest.

CH. Ambo áccusandi: etsi illud inceptúm tamen

Animíst pudentis sígnum et non instrénui. 120

ME. Vbi cómperi ex eis, quí fuere ei cónscii,

Domúm reuortor maéstus atque animó fere 70

Pertúrbato atque incérto prae aegritúdine.

Adsído: adcurrunt sérui, soccos détrahunt:

Inde álii festináre, lectos stérnere, 125

Cenam ádparare: pró se quisque sédulo

Faciébant, quo illam míhi lenirent míseriam. 75

Vbi uídeo, haec coepi cógitare 'hem, tót mea

Solús solliciti sínt causa, ut me unum éxpleant?

Ancíllae tot me uéstiant? sumptús domi 130

Tantós ego solus fáciam? sed gnatum únicum,

Quem páriter uti his décuit aut etiam ámplius, 80

Quod illa aétas magis ad haéc utenda idóneast,

Eum ego hínc eieci míserum iniustitiá mea.

Maló quídem me quóuis dignum députem, 135

- Si id fáciam. nam usque dum ille uitam illám colet
 85 Inopém, carens patria ób meas iniúrias,
 Intérea usque illi dé me suppliciúm dabo,
 Labórans, quaerens, párcens, illi séruens.
 Ita fácio prorsus: níl relinquo in aédibus, 140
 Nec uás nec uestiméntum: conrasi ómnia.
- 90 Ancíllas, seruos, nísí eos qui opere rústico
 Faciúndo facile sumpsum exercirént suom,
 Omnis produxi ac uéndidi. inscripsi ilico
 Aedís: mercedem quási talenta ad quíndecim 145
 Coëgi: agrum hunc mercátus sum: híc me exérceo.
- 95 Decréui tantispér me minus iniúriae,
 Chremés, meo gnato fácere, dum fiám miser:
 Nec fás esse, ulla mé uoluptate híc frui,
 Nisi ubi ille huc saluos rédierit meus párticeps. 150
- CH. Ingénio te esse in líberos lení puto,
 100 Et illum óbsequentem, síquis recte aut cómmode
 Tractáret. uerum néque illum tu satis nóueras,
 Nec te ille; hoc quom fit, íbi non uere uiuitur.
 Tu illúm numquam ostendísti quanti pénderes, 155
 Nec tíbi illest credere aúsus quae est aequóm patri.
- 105 Quod si ésset factum, haec númquam euenissént tibi.
- ME. Ita rés est, fateor: péccatum a me máxumest.
- CH. Menedéme, at porro récte spero et illúm tibi
 Saluom ádfuturum esse híc confido própediem. 160
- ME. Vtinam ita di faxint. CH. Fácient. nunc si cómmo-
 dumst,
- 110 Dionýsia híc sunt hódie: apud me síis uolo.
- ME. Non póssum. CH. Quor non? quaéso tandem aliquán-
 tulum
- Tibi párce: idem absens fácere te hoc uolt fílius.
- ME. Non cónuenit, qui illum ád laborem hinc pépulerim, 165

Nunc me ipsum fugere. CH. Sícineſt ſenténtia?

ME. Sic. CH. Béne uale. ME. Et tu. CH. Lácrumas excus- 115

sít mihi,

Miserétque me eius: séd ut diei témpus est,

Tempúst monere me hunc uicinum Phániam,

Ad cénam ut ueniat: íbo, uisam sí domist. 170

Nil ópus fuit monítore: iam dudúm domi

Praesto ápuđ me esse aiunt; égomet conuiuás moror. 120

Ibo ádeo hinc intro. séd quid crepuerúnt fores

Hinc á me? quis nam egréditur? huc concéssero.

CLITIPHO. CHREMES.

CL. Níl adhuc est quód uereare, Clínia: haud quaquam 1 2

étiam cessant: 175

Ét illam simul cum núnzio tibi hic ádfuturam hodié scio.

Próin tu sollicitúdinem istam fálsam, quae te excruciat, mittas.

CH. Quícum loquitur fílius?

CL. Páter adest, quem uólui: adibo. páter, opportune 5
áduenis.

CH. Quid id est? CL. Hunc Menedémum nostin nóstrum
uicinúm? CH. Probe. 180

CL. Huic filium scis ésse? CH. Audiui esse: ín Asia.

CL. Non ést, pater:

Apud nós est. CH. Quid ais? CL. Áduenientem, e náui
egredientem ílico

Abdúxi ad cenam: nám mihi magna cum eó iam inde
a puérítia

Fuit sémpér familiáritas. CH. Voluptátem magnam 10
núntias.

Quam uéllem Menedemum ínuitatum, ut nóbiscum
esset ámplius, 185

Vt hanc laetitiam nec opinanti primus obicerem
domi!

Atque *hércle* etiam nunc tempus est. CL. Caue fáxis:
non opus est, pater.

CH. Quaprópter? CL. Quia enim incertumst etiam, quid
se faciat. módo uenit.

15 Timet ómnia: patris íram, et animum amícae se erga
ut sit suae.

Eam misere amat: proptér eam haec turba atque
ábitio euenít. CH. Scio. 190

CL. Nunc séruolum ad eam in úrbem misit, ét ego nostrum
uná Syrum.

CH. Quid nárrat? CL. Quid ille? míserum se esse. CH. Mí-
serum? quem minus créderes?

Quid rélicuist quin hábeat, quae quidem in hómine
dicuntúr bona?

20 Paréntis, patriam incóлумem, amicos, génus, cogna-
tos, dítiás:

Atque haec perinde súnť ut illiust ánimus qui ea
póssidet: 195

Qui uti scit, ei bona; illi, qui non útitur recté,
mala.

CL. Immo ille fuit senex inportunus sémper; et nunc
níl magis

Vereór quam nequid in illum iratus plús satis faxít,
pater.

25 CH. Illicine? sed reprimám me: nam in metu ésse hunc
illist útile.

CL. Quid túte tecum? CH. Dícam. ut ut erat, mánsum
tamen opórtuit. 200

Fortásse aliquantum iníquior erat praéter eius lu-
bídinem:

Paterétur: nam quem férret, si paréntem non fer-
rét suom?

Huncíne erat aequom ex illius more an illum ex huius
uíuere?

Et quód illum insimulat dúrum, id non est: nám pa- 30
rentum iniúriae

Vnús modi sunt férme; paulo qui ést homo tolerá-
bilis, 205

Scortári crebro nólunt, nolunt crébro conuiuárier,
Praebént exigue súmptum: atque haec sunt támen ad
uirtutem ómnia.

Verum ánimus ubi semél se cupiditáte deuinxít mala,
Necéssest, Clitiphó, consilia cónsequi consímilia. 35
Scitúmst periculum ex áliis facere, tíbi quid ex usú
siet. 210

CL. Ita crédo. CH. Ego ibo hinc íntro, ut uideam cénae
quid nobís siet.

Tu, ut témpus est diéi, uide sis néquo hinc abeas
lóngius.

CL. Quam iníqui sunt patrés in omnis ádulescentis iúdices! II 1
Qui aequom ésse censent nós a pueris ílico nasci
senes

Neque illárum adfines ésse rerum, quás fert adu-
lescéntia. 215

Ex suá lubidine eí moderantur, núnc quae est, non
quae olím fuit.

Mihi si úmquam filiús erit, ne ille fácoli me utetúr 5
patre:

Nam et cógnoscendi et ígnoscendi dábitur peccatí
locus:

Non út meust, qui míhi per alium osténdit suam sen-
téntiam.

Perii: is mi, ubi adbibít plus paulo, súa quae narrat
fácinora! 220

Nunc aít 'periculum ex áliis facito, tíbi quid ex usú
siet.'

10 Astútus: ne ille hau scít, quam mihi nunc súrdo nar-
ret fábulam.

Magis núnc me amicae dícta stimulant 'dá mihi' at-
que 'adfér mihi':

Quoi quód respondeám nil habeo: néque me quis-
quamst míserior.

Nam hic Clínia, etsi is quóque suarum rerum sat agit,
támen habet 225

Bene ét pudice edúctam et artis ígnaram mere-
tríciae.

15 Meast ínpotens, procáx, magnífica, sumpuosa, nó-
bilis.

Tum quód dem ei, 'recte' est: nám nil esse míhi
religios dícere.

Hoc égo mali non pridem inueni: néque etiam dum
scít pater.

ACTVS II.

CLINIA. CLITIPHO.

CLIN. Si mihi secundae res de amore meo essent, iam II 2
dudum scio 230

Venissent: sed uereor, ne mulier me absente hic
corrupta sit.

Concurrunt multa eam opinionem quae mihi animo
exaugeant:

Occasio, locus, aetas, mater quoque sub imperio mala,
Quoi nil iam praeter pretium dulcest. CLIT. Clinia. 5

CLIN. Ei miserum mihi.

CLIT. Etiam caues, ne uideat forte hic te a patre aliquis
exiens? 235

CLIN. Faciam: sed nescio quid profecto mi animus praesagit mali.

CLIT. Pergit istuc prius diiudicare, quam scis quid uerisiet?

CLIN. Si nil mali esset, iam hic adessent. CLIT. Iam aderunt.

CLIN. Quando istuc 'iam' erit?

CLIT. Non cogitas hinc longule esse? et nostri mores mulierum: 10

Dum moliantur, dum conantur, annus est. CLIN. O
Clitipho, 240

Timeo. CLIT. Respira: eccum Dromonem cum Syrona: adsunt tibi.

SYRVS. DROMO. CLINIA. CLITIPHO.

II 3 SY. Aín tu? DR. Sic est. SY. Vérum interea, dúm sermo-
nes caédimus,

Íllae sunt relíctae. CLIT. Mulier tíbi adest: audin,
CLínia?

CLIN. Égo uero audió nunc demum et uídeo et ualeo, Clí-
tipho.

DR. Mínime mirum: adeo ínpeditae súnt: ancillarúm
gregem 245

5 Dúcunt secum. CLIN. Périi, unde illi súnt ancillae?
CLIT. Mén rogas?

SY. Nón oportuít relictas: pórtant quid rerum! CLIN. Eí
mihi.

SY. Aúrum, uestem: et uésperascit, ét non nouerúnt uiam.
Fáctum a nobis stúltest. abi dum tú, Dromo, illis
óbuíam:

Própera: quid stas? CLIN. Vaé misero mi, quánta de
spe déciði! 250

10 CLIT. Quí istuc? quae res té sollicitat aútem? CLIN. Ro-
gitas quíd siet?

Víden tu? ancillas aúrum uestem, quám ego cum
una ancíllula

Híc reliqui, unde éi esse censes? CLIT. Váh, nunc
demum intélligo.

SY. Dí boni, quid túrbaest! aedes nóstrae uix capiént,
scio.

Quíd comedent! quíd ébibent! quíd séne erit nostro
miserius? 255

15 Séd eccos uideo quós uolebam. CLIN. O Iúppiter, ubi
námst fides?

Dum ego própter te errans pátria careo démens, tu
intereá loci

Conlócupletasti te, Ántiphila, et me in hís deservísti
malis,

Proptér quam in summa infámia sum et meó patri mi-
nus sum óbsequens,

Quoius nunc pudet me et míseret, qui harum móres
cantabát mihi, 260

Monuísse frustra, néque eum potuisse úmquam ab 20
hac me aspéllere.

Quod támen nunc faciam: túm, quom gratum míhi
esse potuit, nólui.

Nemóst miserior me. Sy. Híc de nostris uérbis errat
uídelicet,

Quae hic súmus locuti. Clínia, aliter túom amorem
atque est áccipis:

Nam et uítast eadem et ánimus te erga idem ác fuit, 265
Quantum éx ipsa re cóniecturam fécimus. 25

CLIN. Quid est óbsecro? nam míhi nunc nil rerum ómniumst
Quod málim quam me hoc fálso suspicárier.

Sy. Hoc primum, ut nequid huíus rerum ignorés: anus,
Quae est dícta mater ésse ei antehac, nón fuit: 270
Ea óbiit mortem: hoc ipsa in itinere álterae 35
Dum nárrat, forte audíui. CLIT. Quae namst áltera?

Sy. Mane: hóc quod coepi primum enarrem, Clítipho:
Post ístuc ueniam. CLIT. Própera. Sy. Iam primum
ómnium,

Vbi uéntum ad aedis ést, Dromo pultát foris: 275

Anus quaédam prodit: haéc ubi aperuit óstium, 35

Contínuo hic se coniécit intro, ego cónsequor:

Anus fóribus obdit péssulum, ad lanám redit.

Hic scíri potuit aut nusquam alibi, Clínia,

Quo stúdio uitam suám te absente exégerit, 280

Vbi de ínprouisost ínteruentum múlieri: 40

- Nam ea rés dedit tum exístumandi cópíam
 Cotídianae uítae consuetúdinem,
 Quae quoíusque ingenium ut sít declarat máxume.
 Texéntem telam stúdióse ipsam offéndimus, 285
 45 Mediocríter uestítam ueste lúgubri
 (Eius ánuis causa opínor quae erat mórtua)
 Sine aúro: tum ornatam íta uti quae ornantúr sibi,
 Nullá mala re esse éxpolitam múlíebri
 * * * * *
 Capíllus passus prólix*e et* circúm caput 290
 50 Reíectus negligénter, pax. CLIN. Syre mi, óbsecro,
 Ne me ín laetitiam frústra coniciás. SY. Anus
 Subtémen nebat: praétere*a una* ancíllula
 Erat; éa texebat úna, pannis óbsita,
 Neglécta, inmunda inlúuie. CLIT. Si haec sunt,
 Clínia, 295
 55 Vera, íta uti credo, quis test fortunátior?
 Scin hánc quam dicit sórdidatam et sórdidam?
 Magnum hóc quoque signumst, dóminam esse extra.
 nóxiam,
 Quom eiús tam negligúntur internúntii.
 Nam dísciplinast eís, demunerárier 300
 60 Ancíllas primum, ad dóminas qui adfectánt uiam.
 CLIN. Perge, óbsecro te, et cáue ne falsam grátiam
 Studeás inire. quíd aít, ubi me nóminas?
 SY. Vbi dícimus redísse te et rogáre uti
 Veníret ad te, múlíer telam désinit 305
 65 Contínuo et lacrumis ópplet os totúm sibi,
 Vt fáci*le* scires désiderio id fíeri.
 CLIN. Prae gaúdio, íta me dí ament, ubi sim néscio:
 Ita tímui. CLIT. At ego nil é*ss*e scibam, Clínia.
 Age dúm uicissim, Sýre, dic quae illast áltera? 310

SY. Addúcimus tuam Báčchidem. CLIT. Hem, quid? Báč- 70
chidem?

Ého sceleste, quó illam ducis? SY. Quó ego illam?
ad nos scilicet.

CLIT. Ád patremne? SY. Ad eum ípsum. CLIT. O homi-
nis ínpudentem audáciam. SY. Heus tu,

Nón fit sine períclo facinus mágnum nec memorábile.

CLIT. Hóc uide: in mea uíta tu tibi laúdem is quaesitúm,
scelus? 315

Úbi si paululúm modo quid te fúgerit, ego périerim. 75

Quíd illo facias? SY. Át enim.. CLIT. Quid 'enim'?

SY. Sí sinas, dicám. CLIN. Sine.

CLIT. Síno. SY. Ita res est haéc nunc, quasi quom.. CLIT.

Quás malum ambagés mihi

Nárrare occipít? CLIN. Syre, uerum hic dícit: mitte,
ad rém redi.

SY. Énim uero reticére nequeo: múltimodis iniúriu's, 320

Clítipho, neque férri potis es. CLIN. Aúdiundum her- 80
clést, tace.

SY. Vís amare, uís potiri, uís quod des illi éffici:

Túom esse in potiundó periculum nón uis: haud
stulté sapis:

Síquidem id saperest, uélle te id quod nón potest
contíngere.

Aút haec cum illis súnt habenda, aut ílla cum his
mitténda sunt. 325

Hárum duarum cóndicionum núnc utram malís uide, 85

Étsi consiliúm quod cepi réctum esse et tutúm scio.

Nam ápod patrem tua amíca tecum síne metu ut sit
cópiast:

Túm quod illi argentum és pollicitus, eádem hac
inueniám uia,

Quód ut efficerem orándo surdas iam aúris reddi-
derás mihi. 330

90 Quid aliud tibi uís? CLIT. Siquidem hoc fit. SY. Siquidem? experiundó scies.

CLIT. Áge age, cedo istuc tuóm consilium: quíd id est?

SY. Adsimulábimus

Túam amicam huius ésse. CLIT. Pulchre: cédo, quid hic faciét sua?

Án ea quoque dicétur huius, si úna haec dedecoríst parum?

SY. Ímmo ad tuam matrem ábducetur. CLIT. Quíd eo?

SY. Longumst, Clítipho, 335

95 Sí tibi narrem, quam óbrem id faciam: uéra causast

CLIT. Fábulae:

Níl satis firmi uídeo, quam obrem accípere hunc mi expediát metum.

SY. Máne, habeo aliud, si ístuc metuis, ámbo quod fateámini

Síne periclo esse. CLIT. Huíus modi obsecro áliquíd reperi. SY. Máxume:

Ibo óbuiam huic, dicam út reuortatúr domum. CLIT.

Hem, 340

100 Quid díxti? SY. Ademptum tíbi iam faxo omném metum,

In aúrem utramuis ótiose ut dórmias.

CLIT. Quid ágo nunc? CLIN. Tune? quód boni CLIT.

Syre, díe modo

Verum. SY. Áge modo: hodie séro ac nequiquám uoles.

CLIN. datúr, fruare dúm licet: nam néscias 345

105 CLIT. Syre ínquam. SY. Perge pórro, tamen istúc ago.

CLIN. eius sít potestas pósthac an numquám tibi.

CLIT. Verum hércle istuc est. Syre, Syre inquam, heus
heús, Syre.

Sy. Concáluit. quid uis? CLIT. Rédi, redi. Sy. Adsum:
díc quid est?

Iam hoc quóque negabis tíbi placere. CLIT. Immó,
Syre: 350

Et mé et meum amorem et fámam permittó tibi. 110

Tu es iúdex: nequid áccusandus sis uide.

Sy. Ridículumst te istuc me ádmonere, Clítipho:

Quasi ístic mea res mínor agatur quám tua.

Hic síquid nobis fórte aduorsi euénerit, 355

Tibi erúnt parata uérba, huic homini uérbera: 115

Quaprópter haec res ne útiquam neglectúst mihi.

Sed istúnc exora, ut súam esse adsimulet. CLIN. Sci-
licet

Factúrum me esse: in eúm iam res rediít locum,

Vt sit necessus. CLIT. Mérito te amo, Clínia. 360

CLIN. Verum illa nequid titubet. Sy. Perdoctást probe. 120

CLIT. At hóc demiror, quí tam facile pótueris

Persuádere illi, quae solet quos spérnere!

Sy. In témpore ad eam uéni, quod rerum ómniumst

Primúm: nam quendam mísere offendi mílitem 365

Eius nóctem orantem: haec árte tractabát uírum, 125

Vt illius animum cúpidum inopia incénderet:

Eadémque ut esset ápod te hoc quam gratíssimum.

Sed heús tu, uide sis néquid inprudéns ruas.

Patrém nouisti ad hás res quam sit pérspicax: 370

Ego te áutem noui quam ésse soleas ínpotens: 130

Inuérsa uerba, euérsas ceruicís tuas,

Gemitús, screatus, tússis, risus ábstine.

CLIT. Laudábis. Sy. Vide sis. CLIT. Tútimet mirábere.

Sy. Sed quám cito sunt cónsecutae múlieres! 375

135 CLIT. Vbi sũnt? quor retines? SY. Iám nunc haec non
est tua.

CLIT. Scio, ápuđ patrem: at nunc ínterim. SY. Niló magis.

CLIT. Sine. SY. Nón sinam inquam. CLIT. Quaéso pau-
lispér. SY. Veto.

CLIT. Saltém salutem. SY. Ábeas si sapiás. CLIT. Eo:
Quid istíc? SY. Manebit. CLIT. Hóminem felicem.
SY. Ámbula. 380

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRVS.

II 4 BA. Édepol te, mea Antíphila, laudo et fórtunatam iú-
dico,

Íd tu quom studuísti, formae ut móres consimilés
forent:

Mínumeque, ita me dí ament, miror sí te sibi quis-
que éxpetit.

Nám mihi, quale ingénium haberes, fúit indicio orátio:
5 Ét quom egomet nunc mécum in animo uítam tuam
consídero 385

Ómniumque adeó uostrarum, uólgus quae ab se sé-
gregant,

Ét uos esse istíus modi et nos nón esse haud mi-
rábilest:

Nam éxpedit bonas ésse uobis; nós, quibuscum est
res, nón sinunt:

Quíppe forma inpúlsi nostra nós amatorés colunt:
10 Haéc ubi inminútast, illi súom animum alio cónfe-
runt; 390

Nísi si prospectum ínterea aliquid ést, desertae uí-
uimus.

Vóbis cum uno sémel ubi aetatem ágere decretúmst
uiro:

Quoíus mos maxumést consimilis uóstrum, hi se ad
uos ádplicant.

Hóc beneficio utríque ab utrisque uéro deuincímíni,
Vt numquam ulla amóri uostro incídere possit cála- 15
mitas. 395

AN. Nescio alias: mé quidem semper scío fecisse sédulo,
Vt ex illius cómmo meum cómpararem cómmo-
dum. CL. Ah,

Ergó, mea Antíphila, tú nunc sola réducem me in
patriám facis:

Nam dum ábs te absum, omnes míhi labores fuére
quos cepí leues,

Praetér quam tui caréndum quod erat. SY. Crédo. 20
CL. Syre, uix súffero: 400

Hocín me miserum nón licere meó modo ingeniúm
frui!

SY. Immo út patrem tuom uídi esse habitum, díu etiam
turbás dabit.

BA. Quis nam híc adulescens ést, qui intuitur nós? AN.
Ah, retine me, óbsecro.

BA. Amábo quid tibíst? AN. Disperii, péríi misera. BA.
Quíd stupes?

CL. Antíphila. AN. Videon Clíniam an non? BA. Quém 25
uides? 405

CL. Salue, ánime mi. AN. O mi Clínia, salue. CL. Vt
uales?

AN. Saluóm uenisse gaúdeo. CL. Teneóne te,
Antíphila, maxume ánimo exoptatám meo?

SY. Ite íntro: nam uos iám dudum expectát senex.

ACTVS III.

CHREMES. MENEDEMV S.

- III 1 CH. Lucíscit hoc iam. céssó pultare óstium 410
 Vicíni, primo ex me út sciat sibi fílium
 Redísse? etsi adulescéntem hoc nolle intéllego.
 Verúm quom uideam míserum hunc tam excrucíarier
 5 Eius ábitu, celem tam ínsperatum gaúdium,
 Quom illí pericli níl ex indició siet? 415
 Haud fáciam: nam quod pótero adiutabó senem.
 Item ut fílium meum amíco atque aequalí suo
 Video inseruire et sócium esse in negótiis,
 10 Nos quóque senes est aéquom senibus óbsequi.
 ME. Aut égo profecto ingénio egregio ad míserias 420
 Natús sum, aut illud fálsumst, quod uolgo aúdio
 Dící, diem adimere aégritudinem hóminibus:
 Nam míhi quidem cotidie augescít magis
 15 De fílio aegritúdo, et quanto diútius
 Abést, magis cupio tánto et magis desidéro. 425
 CH. Sed ípsum foras egréssum uideo: ibo, ádloquar.
 Menedéme, salue: núntium adportó tibi,
 Quoius máxume te fíeri participém cupis.
 20 ME. Numquíd nam de meo gnáto audiustí, Chremes?
 CH. Valet átque uiuit. ME. Vbi namst quaeso? CH. Apud
 mé domi. 430
 ME. Meus gnátus? CH. Sic est. ME. Vénit? CH. Certe.
 ME. Clínia

Meus uénit? CH. Dixi. ME. Eámus: duc me ad eum,
óbsecro.

CH. Non uólt te scire sé redisse etiam, ét tuom
Conspéctum fugitat: própter peccatum hóc timet, 25
Ne túa duritia antíqua illa etiam adaúcta sit. 435

ME. Non tu eí dixisti ut éssem? CH. Non. ME. Quam
obréu, Chremes?

CH. Quia péssume istuc ín te atque in illum cónsulis,
Si té tam leni et uícto esse animo osténderis.

ME. Non póssum: satis iam, sátis pater durús fui. CH. Ah, 30
Veméns in utramque pártem, Menedeme, és nimis, 440
Aut lárgitate nímia aut parsimónia.

In eándem fraudem ex hác re atque ex illa íncides.

Primum ólim potius quám paterere fílium
Commétare ad muliérculam, quae paúlulo 35

Tum erát contenta quoíque erant grata ómnia, 445
Protérruisti hinc. éa coacta ingrátis

Postilla coepit uíctum uolgo quaérere.

Nunc quóm sine magno intérrimento nóu potest
Habéri, quiduis dáre cupis. nam ut tú scias, 40

Quam ea núnc instructa púlchre ad perniciém siet, 450

Primúm iam ancillas sécum adduxit plús decem,

Onerátas ueste atque aúro: satrapa sí siet

Amátor, numquam súfferre eius sumptús queat:

Nedúm tu possis. ME. Éstne ea intus? CH. Sít rogas? 45

Sensí: nam unam eĩ cénam atque eius cómitibus 455

Dedí: quod si iterum míhi sit danda, actúm siet.

Nam ut ália omittam, pýtisando módo míhi

Quid uíni absumpsit 'sic hoc,' dicens 'ásperum,

Pater, hóc est: aliud lénius sodés uide?' 50

Reléui dolia ómnia, omnis sérias: 460

Omnís sollicitos hábuit: atque haec úna nox.

- Quid té futurum censes, quem adsidue éxedent?
 Sic mé di amabunt, út me tuarum míseritumst,
 55 Menedéme, fortunárum. ME. Faciat quídlubet:
 Sumát consumat pérdat, decretúmst pati, 465
 Dum illúm modo habeam mécum. CH. Si certúmst tibi
 Sic fácere, illud permágni re ferre árbitror,
 Vt né scientem séntiat te id síbi dare.
- 60 ME. Quid fáciam? CH. Quiduis pótius quam quod cógitas:
 Per álium quemuis út des: falli té sinas 470
 Techínis per seruolum: étsi subsensi íd quoque,
 Illós ibi esse, id ágere inter se clánculum.
 Syrus cum illo uostro cónsusurrant, cónferunt
 65 Consília ad adulescéntis: et tibi pérdere
 Taléntum hoc pacto sátius est quam illó minam. 475
 Non nunc pecunia ágitur, sed illud quó modo
 Minumó periclo id démus adulescéntulo.
 Nam sí semel tuom ánimum ille intelléxerit,
 70 Prius próditum té tuam uitam ét prius
 Pecúniam omnem, quam ábs te amittas fílium: hui, 480
 Quantám fenestram ad néquitiam pateféceris,
 Tibi aútem porro ut nón sit suaue uíuere!
 Nam déteriores ómnes sumus licéntia.
- 75 [Quod quoíque quomque incíderit in mentém, uolet,
 Neque íd putabit práuomne an rectúm siet.] 485
 Tu rém perire et ípsam non poterís pati.
 Dare dénégaris: íbit ad illud ílico,
 Quo máxume apud te sé ualere séntiet:
 80 Abitúrum se abs te esse ílico minábitur.
- ME. Vidére uera atque íta uti res est dícere. 490
 CH. Somnum hércle ego hac nocte óculis non uidí meis,
 Dum id quaéro, tibi qui fílium restítuerem.
- ME. Cedo déxtram: porro té idem oro ut faciás, Chremes.

CH. Parátus sum. ME. Scin quíd nunc facere té uolo? 85

CH. Dic. ME. Quód sensisti illós me incipere fállere, 495

Id út maturent fácere: cupio illí dare

Quod uólt, cupio ipsum iám uidere. CH. Operám dabo.

Paulúm negoti mi óbstat: Simus ét Crito

Vicíni nostri hic ámbigunt de finibus: 90

Me cépere arbitrum: íbo [ac] dicam, ut díxeram 500

Operám daturum me, hódie non posse eís dare.

Contínuo hic adsum. ME. Ita quaéso. di uostrám
fidem!

Ita cómparatam esse hóminum naturam ómnium,

Aliéna ut melius uídeant et diiúdicent 95

Quam súa? an eo fit, quía re in nostra aut gaúdio 505

Sumus praépediti nímio aut aegritúdine?

Hic míhi nunc quanto plús sapit quam egomét mihi!

CH. Dissólui me, otíósus operam ut tíbi darem.

Syrus ést prendendus átque adhortandús mihi. 100

A mé nescio quis éxit: concede hínc domum, 510

Ne nósmet inter nós congruere séntiant.

SYRVS. CHREMES.

SY. Hac íllac circumcúrsa: inueniundum és tamen, III 2
Argéntum; intendenda ín senemst fallácia.

CH. Num mé fefellit hósce id struere? uídelicet,
Quia Clíniae ille séruos tardiúsculust, 515
Ideírcó huic nostro tráditast prouíncia. 5

SY. Quis hic lóquitur? perii. núm nam haec audiuit?

CH. Syre. SY. Hem.

CH. Quid tu ístic? SY. Recte. equidém te demirór,
Chremes,

Tam máne, qui heri tántum biberis. CH. Níl nimis.

SY. 'Níl' nárras? uisa uérost, quod dicí solet, 520

- 10 **Aquilaé senectus. CH. Héia. SY. Mulier cómmoda,
Facéta haec meretrix. CH. Sáne. SY. Idem uisást tibi?
Et quídem, ere, forma lúculenta. CH. Síc satis.**
- SY. Ita nón ut olim, séd uti nunc, sané bona:
Minuméque miror, Clínia hanc si déperit: 525**
- 15 **Sed habét patrem quendam áuidum, miserum atque
áridum,
Vicínium hunc: nouisti? át quasi is non dítiis
Abúndet, gnatus eíus profugit ínopia.
Scis ésse factum ut díco? CH. Quid ego ní sciam?
Hominém pistrino dígnum. SY. Quem? CH. Istunc
séruolum 530**
- 20 **Dico ádulescentis, SY. Síyre, tibi timuí male.
CH. qui pássus est id fíeri. SY. Quid facerét? CH. Rogas?
Aliquíd reperiret, fingeret fallácias,
Vnde éssset adulescénti, amicae quód daret,
Atque húnec díffícilem inuítum seruaret senem. 535**
- 25 **SY. Garrís. CH. Haec facta ab illo oportebát, Syre.
SY. Eho quaéso laudas, quí eros fallunt? CH. Ín loco
Ego uéro laudo. SY. Récte sane. CH. Quíppe qui
Magnárum saepe id rémedium aegritúdinumst:
Vel iam huíc mansisset únícus gnatús domi. 540**
- 30 **SY. Iocón an serio ille haec dicat néscio,
Nisi míhi quídem addit ánimum, quo lubeát magis.
CH. Et núnc quid expectát, Syre? an dum hinc dénuo
Abeát, quom tolerare illius sumptus nón queat?
Nonne ád senem aliquam fábricam fingit? SY. Stó-
lidus est. 545**
- 35 **CH. At te ádiutare opórtet adulescéntuli
Causá. SY. Facile equídem fácere possum, sí iubes:
Etením quo pacto id fíeri soleat, cálleo.
CH. Tanto hércle melior. SY. Nón est mentirí meum.**

CH. Fac érgo. SY. At heus tu, fácito dum eadem haec
mémíneris, 550
Siquíd huius simile fórte aliquando euénerit,
Vt súnť humana, túos ut faciat fílius. 40
CH. Non úsus ueniet, spéro. SY. Spero hercle égo quoque.
Neque eó nunc dico, quó quicquam illum sénserim:
Sed síquid, nequid; quae sit eius aetás, uides: 555
Et ne égo te, si usus uéniat, magnificé, Chremes, 45
'Tractáre possim. CH. De ístoc, quom usus uénerit,
Vidébimus quid ópus sit: nunc istúc age.
SY. Numquám commodius úmquam erum audiuí loqui,
Nec quóm male facere créderem mi inpúnus 560
Licére. quis nam a nóbis egreditúr foras? 50

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

CH. Quid istuc quaeso? qui istic mos est, Clítipho? itane III 3
fieri oportet?

CL. Quid ego feci? CH. Vidin ego te modo manum in
sinum huic meretrici
Inserere? SY. Acta haec res est: perii. CL. Méne?
CH. Hisce oculis, né nega.
Facis ádeo indigne iniúriam illi, qui non abstinence
manum: 565

Nam istaéc quidem contuméliast, 5
Hóminem amicum récipere ad te atque eius amicam
súbigitare.
Vél heri in uino quam inmodestus fuísti, SY. Factum.
CH. quám molestus!
Vt equidem, ita me dí ament, metui, quíd futurum
dénique esset!
Nóui ego amantis: ánimum aduortunt gráuitèr quae
non cénseas. 570

10 CL. Át fides mi apud hunc est, nil me istius facturum,
pater.

CH. Esto: at certe ut hinc concedas aliquo ab ore eorum
aliquantisper.

Multa fert lubido: ea facere prohibet tua prae-
sentia.

Dé me facio cóniecturam: némost meorum amicorum
hodie,

Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho,
aúdeam. 575

15 Apud alium prohibet dignitas; apud alium ipsius
facti pudet,

Ne ineptus, ne protéruos uidear: quód illum facere
crédito.

Sed nóstrumst intellégere, ut quomque atque ubi
quomque opus sit óbsequi.

Sy. Quid iste narrat! CL. Périi. Sy. Clitipho, haec ego
praecipió tibi?

Hóminis frugi et témperantis fúctu's officiúm. CL.
Tace sodes. 580

20 Sy. Récte sane. CH. Síre, pudet me. Sy. Crédo: neque
id iniúria: quin

Mihi molestumst. CL. Périgin? Sy. Hercle uérum dico
quód uidetur.

CL. Nón accedam ad illos? CH. Eho quaeso, úna acce-
dundí uiaſt?

Sy. Áctumst: hic prius se índicarit quám ego argentum
effécero.

Chremés, uin tu homini stúlto mi auscultáre? CH.
Quid faciám? Sy. Iube hunc 585

25 Abíre hinc aliquo. CL. Quó ego hinc abeam? Sy. Quó
lubeat: da illís locum:

Abi deámbulatum. CL. Deámbulatum, quó? SY. Vah,
quasi desít locus.

Abi sáne istac, istórsum, quouis. CH. Récte dicit,
céntseo.

CL. Di te éradicent, quí me hinc extrudís, Syre.

SY. At tú pol tibi istas pósthac comprimitó ma-
nus. 590

Cénsen uero? quíd illum porro crédis facturúm, 30
Chremes,

Nísi eum, quantum tíbi opis di dant, séruas casti-
gás mones?

CH. Égo istuc eurabo. SY. Átqui nunc, ere, tíbi istic
adseruándus est.

CH. Fíet. SY. Si sapiás: nam mihi iam mínus minusque
obtémperat.

CH. Quíd tu? ecquid de illó quod dudum técum egi
egistí, Syre? 595

Aút est tibi quod pláceat an non dum étiam? SY. De 35
fallácia

Dícis? est: inuéní nuper quándam. CH. Frugi es. cédo
quid est?

SY. Dícam, uerum ut áliud ex alio incidit. CH. Quid nám,
Syre?

SY. Péssuma haec est méretrix. CH. Ita uidétur. SY. Immo
sí scias:

Váh, uide quod incéptat facinus. fuít quaedam anus
Corínthia: 600

Huíce drachumarum haéc argenti mílle dederat 40
mútuom.

CH. Quíd tum? SY. Ea mortuást: reliquit fíliam adu-
lescéntulam.

Éa relicta huic árrabonist pro illo argento. CH. In-
téllego.

SY. Hanc secum huc adduxit, ea quae est nunc apud
uxorém tuam.

CH. Quid tum? SY. Cliniam orat, sibi uti id nunc det:
illam illi tamen 605

45 POST daturam: mille nummum poscit. CH. Et poscit
quidem? SY. Hui,
Dubium id est? ego sic putavi. CH. Quid nunc facere
cogitas?

SY. Égone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam
ex Cária,
Ditem et nobilém: si redimat, magnum inesse in ea
lucrum.

CH. Érras. SY. Quid ita? CH. Pró Menedemo nunc tibi
ego respondeo 610

50 'Nón emo': quid ágis? SY. Optata loquere. CH. Atqui
non est opus.

SY. Nón opust? CH. Non hércle uero. SY. Quí istuc, mi-
ror. CH. Iám scies.

SY. Máne, mane, quid est quód tam a nobis gráuitér
crepuerúnt fores?

SOSTRATA. CHREMES. NVTRIX. SYRVS.

IV 1 So. Nisi me ánimus fallit, híc profectost ánulus, quem
ego súspicor,

Is quícum expositast gnáta. CH. Quid uolt síbi, Syre,
haec orátio? 615

So. Quid est? ísne tibi uidétur? NV. Dixi equidem, úbi
mi ostendisti, ílico

Eum ésse. So. At satis ut cótemplata módo sis, mea
nutríx. NV. Satis.

5 So. Abi núnciam intro, atque ílla si iam láuerit, mihi
núntia.

Hic égo uirum interea ópperibor. SY. Té uolt: uideas
quíd uelit:

Nesció quid tristis ést: non temerest: tímeo quid sit.

CH. Quíd siet? 620

Ne ista hércle magno iám conatu mágnas nugas
díxerit.

So. Ehem mí uir. CH. Ehem mea úxor. So. Te ipsum
quaéro. CH. Loquere quíd uelis.

So. Prímum hoc te oro, néquid credas me áduorsum 10
edictúm tuom

Fácere esse ausam. CH. Vín me istuc tibi, etsi ín-
credibilest, crédere?

Crédo. SY. Nescio quíd peccati pórtat haec pur-
gátio. 625

So. Méministin me gráuidam, et mihi te máxumo opere
edícere,

Sí puellam párerem, nolle tólli? CH. Scio quid fé-
ceris:

Sústulisti. SY. Sic est factum: minor ergo erus dam- 15
no aúctus est.

So. Mínume: sed erat híc Corinthia ánus haud inpura:
eí dedi

Éxponendam. CH. O Iúppiter, tantam ésse in animo
inscítiam! 630

So. Péríi: quid ego féci? CH. Rogitas? So. Sí peccaui,
mí Chremes,

Ínsciens feci. CH. Íd equidem ego, si tú neges, certó
scio,

Te ínscientem atque ímprudentem dícere ac facere 20
ómnia;

Tót peccata in hác re ostendis. nám iam primum,
sí meum

- Ínperium exequí uoluisses, ínteremptam opórtuit, 635
 Nón simulare mórtem uerbis, re ípsa spem uitaé dare.
 Át id omitto: mísericordia, ánimus maternús: sino.
 25 Quám bene uero abs té prospectumst, quód uoluisti,
 cógita:
 Némpe anui illi pródita abs te fíliast planíssume,
 Pér te uel uti quaéstum faceret uél uti uaenirét pa-
 lam. 640
 Crédo, id cogitásti: 'quiduis sátis est, dum uiuát
 modo.'
 Quíd cum illis agás, qui neque ius néque bonum at-
 que aequóm sciunt?
 30 Mélius peius, prósit obsit, níl uident nisi quód lubet.
 So. Mí Chremes, peccáui, fateor: uíncor. nunc hoc te
 óbsecro,
 Quándo tuos est ánimus natu gráuior, ignoscén-
 tior, 645
 Vt meae stultitiae ín iustitia tuá sit aliquid praésidi.
 CH. Scílicet equidem ístuc factum ignóscam: uerum,
 Sóstrata,
 35 Mále docet te méa facilitas múlta. sed istuc quíd-
 quid est,
 Quá hoc occeptumst caúsa, loquere. So. Vt stúltae et
 miseræ omnés sumus
 Réligiosae, quom éxponendam dó illi, de digito
 ánulum 650
 Détraho et eum díco ut una cúm puella expóneret,
 Sí moreretur, ne éxpers partis ésset de nostris bonis.
 40 CH. Ístuc recte: cónseruasti te átque illam. So. Is hic
 ést ánulus.
 CH. Vnde habes? So. Quam BÁCchis secum addúxit adu-
 lescéntulam, SY. Hem,

Quíd illa narrat? So. éa lauatum dum it, seruandum míhi dedit. 655

Ánimum non aduórti primum: séd postquam aspexi, ílico

Cógnoui, ad te exílui. CH. Quid nunc súspicare aut ínuenis

De illa? So. Nescio, nísi ut ex ipsa quaéras, unde 45 hunc hábuerit,

Sí potis est reperíri. SY. Interii: plús spei uideo quám uolo.

Nóstrast, si itast. CH. Víuitne illa, quóí tu dederas? So. Néscio. 660

CH. Quíd renuntiáuit olim? So. Fécisse id quod iússe-ram.

CH. Nómen mulieris cedo quod sit, út quaeratur. So. Phíltera.

SY. Ípsast. mirum ní illa saluast ét ego perit. CH. Sós- 50 trata,

Séquere me intro hac. So. Vt praeter spem euénit. quam timuí male,

Né nunc animo ita ésses duro, ut ólim in tollendó, Chremes! 665

CH. Nón licet hominem ésse saepe ita út uolt, si res nón sinit.

Núnc ita tempus fért, mi ut cupiam fíliam: olim níl minus.

SY. Nisi me ánimus fallit, haúd multum a me áberit IV 2 infortúnium:

Ita hác re in angustum óppido nunc meaé coguntur cópiae:

Nisi áliquíd uideo, ne ésse amicam hanc gnáti resciscát senex. 670

Nam quód de argento spérem aut posse póstulem
me fállere,

5 Nil ést: triumpho, sí licet me látere tecto abscédere.
Cruciór bolum mihi tántum ereptum tám desubito
e faúcibus.

Quid agam? aút quid comminíscar? ratio de ínte-
gro ineundást mihi.

Nil tám difficilest, quín quaerendo inuéstigari pós-
siet. 675

Quid si hóc nunc sic incípíam? nil est. quíd, sic?
tantundem égero.

10 At sic opinor. nón potest. immo óptume. eugae ha-
beo óptumam.

Retraham hércle opinor ád me idem illud fúgituom
argentúm, tamen.

. CLINIA. SYRVS.

IV 3 CL. Nullá mihi res posthác potest iam intéruenire tánta,
Quae mi aégritudinem ádferat: tanta haéc laetitia
obórtast. 680

Dedó patri me núnciam, ut frugálior sim quám uolt.

Sy. Nil mé fefellit: cógnitast, quantum aúdio. huius
uérba.

5 Istúc tibi ex senténtia tua óbtigisse laétor.

CL. O mí Syre, audisti óbsecro? Sy. Quid ní? qui usque
una adfúerim.

CL. Quoiquam aéque audisti cómmode quicquam éue-
nisse? Sy. Núlli. 685

CL. Atque íta me di ament, út ego nunc non tám meapte
caúsa

Laetór quam illius: quam égo scio esse honóre quo-
uis dígnam.

Sy. Ita crédo: sed nunc, Clínia, age, dá te mihi uicíssim: 10

Nam amíci quoque res ést uidenda in túto ut con-
locétur,

Nequíd de amica núnc senex. CL. O Iúppiter. Sy.
Quiésce. 690

CL. Antíphila mea nubét mihi. Sy. Sicín mihi interló-
quere?

CL. Quid fáciam? Syre mi, gaúdeo: fer mé. Sy. Fero
hercle uéro.

CL. Deórum uitam aptí sumus. Sy. Frustra óperam opi- 15
nor símo.

CL. Loquere: aúdio. Sy. At iam hoc nón agis. CL. Agám.
Sy. Videndumst, ínquam,

Amíci quoque res, Clínia, tui in túto ut conlo-
cétur. 695

Nam sí nunc a nobís abis et BÁCchidem hic relínquis,
Senéx resciscet ílico esse amícam hanc Clitiphónis:

Si abdúxeris, celábitur, itidem út celata adhúc est. 20

CL. At enim ístoc nil est mágis, Syre, meis núptiis ad-
uórsum.

Nam quo óre appellabó patrem? tenés quid dicam?

Sy. Quid ní? 700

CL. Quid dícam? quam causam ádferam? Sy. Quin nólo
mentiáre:

Apérte ita ut res sése habet narráto. CL. Quid aís?

Sy. Iúbeo:

Illám te amare et uélle uxorem, hanc ésse Cliti- 25
phónis.

CL. Bonam átque iustam rem óppido inperás et factu
fácilem.

Et scílicet iam me hóc uoles patrem éxorare ut
célet 705

Senem uóstrum? **Sy.** Immo ut rectá uia rem nárret
ordine ómnem. **Cl.** Hem,
Satin sánus es aut sóbrius? tu quídem illum plane
pérdis.

30 **[Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi.]**

Sy. Huíc equidem consílio palmam do: híc me magni-
fice écfero,

Quí uim tantam in me ét potestatem hábeam tantae
astútiae, 710

Véra dicendo út eos ambos fállam: ut quom narrét
senex

Vóster nostro esse ístam amicam gnáti, non credát
tamen.

35 **Cl.** Át enim spem istoc pácto rursum núptiarum omnem
éripis:

Nám dum amicam hanc méam esse credet, nón com-
mittet fíliam.

Tú fors quid me fiat parui péndis, dum illi cón-
sulas. 715

Sy. Quíd malum me aetátem censes uélle id adsimu-
lárius?

Únus est diés, dum argentum erípio: pax: nil ám-
plius.

40 **Cl.** Tántum sat habes? quíd tum quaeso, si hóc pater
rescíuerit?

Sy. Quíd si redeo ad illos qui aiunt 'quíd si nunc cae-
lúm ruat?'

Cl. Métuo quid agam. **Sy.** Métuis? quasi non éa potes-
tas sít tua; 720

Quó uelis in témpore ut te exóluas, rem faciás
palam.

Cl. Áge age, traducátur Bacchis. **Sy.** Óptume ipsa exít
foras.

BACCHIS. CLINIA. SYRVS. PHRYGIA. DROMO.

BA. Satis pól proterue mé Syri promíssa huc induxérunt, IV 4
Decém minas quas mihí dare pollicítust. quod si is

núnc me

Decéperit, saepe óbsecrans me ut uéniam frustra
uéniet: 725

Aut quóm uenturam díxero et constituero, quom is
cérte

Renúntiarit, Clítipho quom in spé pendebit ánimi: 5
Decípiam ac non ueniám, Syrus mihi térgo poenas
péndet.

CL. Satis scíte promittít tibi. SY. Atqui tu hánc iocari
crédis?

Faciét nisi caueo. BA. Dórmunt: ego pól istos com-
mouébo. 730

Mea Phrygia, audistin, módo iste homo quam uíllam
demonstráuit

Charíni? PH. Audiui. BA. Próxumam esse huic fúndo 10
ad dextram? PH. Mémini.

BA. Currículo percurrere: ápod eum milés Dionysia ágitat:

SY. Quid incéptat? BA. dic me hic óppido esse inuítam
atque adseruári:

Verum áliquo pacto uérba me his datúram esse et
uentúram. 735

SY. Perii hércle. Bacchis, máne, mane: quo míttis istanc
quaéso?

Iube máneat. BA. I. SY. Quin ést paratum argéntum. 15
BA. Quin ego máneo.

SY. Atquí iam dabitur. BA. Vt lubet. num ego ínsto? SY.
At scin quid sódes?

BA. Quid? SY. Tránseundumst núnc tibi ad Ménedemum
et tua pómpa

Eo tráducendast. BA. Quám rem agis, scelus? SY.

Égon? argentum cúdo, 740

Quod tíbi dem. BA. Dignam mé putas, quam inlúdas?

SY. Non est témere.

20 BA. Etiámne tecum hic rés mihist? SY. Minumé: tuom
tibi réddo.

BA. Eátur. SY. Sequere hac. heús, Dromo. DR. Quis mé
uolt? SY. Syrus. DR. Quid ést rei?

SY. Ancíllas omnis BÁCchidis tradúce huc ad uos própere.

DR. Quam obrém? SY. Ne quaeras: écferant quae sécum
huc attulérunt. 745

Sperábit sumptum síbi senex leuátum esse harunc
ábitu:

25 Ne ille haúscit, hoc paulúm lucri quantum éi damni
adpórtet.

Tu néscis id quod scís, Dromo, si sápies. DR. Mutum
díces.

ACTVS III.

CHREMES. SYRVS.

- CH. Ita mé di amabunt, út nunc Menedemí uicem IV 5
 Miserét me: tantum déuenisse ad eúm mali. 750
 Illáncine mulierem álere cum illa fámilia!
 Etsí scio, hosce aliquót dies non séntiet:
 Ita mágno desidério fuit ei fílius. 5
 Verum úbi uidebit tántos sibi sumptús domi
 Cotídianos fieri nec fieri modum, 755
 Optábit rursum ut ábeat ab se fílius.
 Syrum óptume eccum. SY. Césso hunc adoriri? CH.
 Syre. SY. Hem.
- CH. Quid ést? SY. Te mi ipsum iám dudum optabám dari. 10
 CH. Vidére egisse iám nescio quid cúm sene.
 SY. De illó quod dudum? díctum ac factum réddidi. 760
 CH. Bonán fide? SY. Bona. CH. Hércle non possúm pati,
 Quin tibi caput demúlceam: accede húc, Syre:
 Faciám boni tibi áliquíd pro ista re, ác lubens. 15
 SY. At sí scias quam scíte in mentem uénerit.
 CH. Vah, glóriare euénisse ex senténtia? 765
 SY. Non hércle uero, uérum dico. CH. Díc quid est?
 SY. Tui Clítiphonis ésse amicam hanc Bácchidem
 Menedémo dixit Clínia, et ea grátia 20
 Secum ádduxisse, né tu id persentísceres.
 CH. Probé. SY. Dic sodes. CH. Nímium, inquam. SY. Immo
 sí scias, 770

Sed pórro ausculta, quód super est falláciae.

Sese ipse dicit tuám uidisse fíliam:

25 Eius síbi complacitam fórmam, postquam aspéxerit:
Hanc cúpere uxorem. CH. Módone quae inuentást?

Sy. Eam:

Et quídem iubebit pósci. CH. Quam obrem istúc,
Syre? 775

Nam prórsum nil intéllego. Sy. Vah, tárdus es.

CH. Fortásse. Sy. Argentum dábitur eĩ ad núptias,

30 Aurum átque uestem quí.. tenesne? CH. Cómparet?

Sy. Id ípsum. CH. At ego illi néque do neque despóndeo.

Sy. Non? quam óbrem? CH. Quam obrem? mé rogas?
homini? Sy. Vt lubet. 780

Non égo dicebam in pérpetuom ut illam illí dares,
Verum út simulares. CH. Nón meast simulátio:

35 Ita tu istaec tua mísceto, ne me admísceas.

Ego quói daturus nón sum, ut ei despóndeam?

Sy. Credébam. CH. Minume. Sy. Scíte poterat fieri: 785

Et ego hóc, quía dudum tú tanto opere suáseras,

Eo coépi. CH. Credo. Sy. Céterum equidem istúc,
Chremes,

40 Aequí bonique fácio. CH. Atqui quam máxume
Volo té dare operam ut fiat, uerum aliá uia.

Sy. Fiát, quaeratur áliquíd. sed illud quód tibi 790

Dixí de argento, quód ista debet BÁCchidi,

Id núnc reddendumst illi: neque tu scílicet

45 Illúc confugies: 'quíd mea? num míhi datumst?

Num iússi? num illa oppígnerare fíliam

Meám me inuito pótuít?" uerum illúd, Chremes, 795

Dicúnt: 'ius summum saépe summast málitia.'

CH. Haud fáciam. Sy. Immo aliis sí licet, tibi nón licet:

50 Omnés te in lauta esse ét bene aucta ré putant.

CH. Quin égomet iam ad eam déferam. SY. Immo filium
Iube pótius. CH. Quam obrem? SY. Quía enim in
eum suspítios 800

Transláta amoris. CH. Quíd tum? SY. Quia uidébitur
Magis uéri simile id ésse, quom hic illí dabit:

Et símul conficiam fácilius ego quód uolo. 55

Ipse ádeo adest: abi, écfer argentum. CH. Écfero.

CLITIPHO. SYRVS.

CL. Nullást tam facilis rés, quin difficilís siet, 805 IV 6
Quom inuítus facias. uél me haec deambulátio,
Quam nón laboriósá, ad languorém dedit.

Nec quícquam magis nunc métuo quam ne dénuo
Miser áliquo extrudar hínc, ne accedam ad Bácii- 5
dem.

Vt té quidem di deaeque ómnes quantumst cúm tuo,
Syre, istóc inuento cúmque incepto pérduint! 811

Huiús modi mihi res sémper comminíscere,
Vbi me éxcarnufices. SY. Íbin hinc quo dígnus es?
Quam paéne tua me pérdidit protéruitas! 10

CL. Vellem hércle factum, ita méritu's. SY. Meritus?
quó modo? 815

Ne istíc ex te prius aúdiuisse gaúdeo,
Quam argéntum haberes, quód daturus iám fui.

CL. Quid ígitur dicam tíbi uis? abin istínc? mihi
Amícam adduxti, quám non licitumst tángere. 15

SY. Iam nón sum iratus. séd scin ubi nunc sít tibi 820
Tua Bácii? CL. Apud nos. SY. Nón. CL. Vbi ergo?

SY. Apud Clíniam.

CL. Perii. SY. Bono animo es: iam árgentum ad eam dé-
feres,

Quod eí pollicitu's. CL. Gárris. unde? SY. A tuó patre.

20 CL. Ludís fortasse me? SY. Ípsa re experíbere.

CL. Ne ego hómo sum fortunátus: deamo té, Syre. 825

SY. Sed páter egreditur. cáue quicquam admirátus sis,
Qua caúsa id fiat: óbsecundato in loco:
Quod inperabit fácito: loquitor paúcula.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

IV 7 CH. Vbi Clítipho hic est? SY. 'Éccum me' inque. CL.
Eccum híc tibi.

CH. Quid rei ésset dixti huic? SY. Díxi pleraque ómnia. 830

CH. Cape hóc argentum ac défer. SY. I: quid stás, lapis?
Quin áccipis? CL. Cedo sáne. SY. Sequere hac me ócius:

5 Tu hic nós, dum eximus, ínterea opperíbere:
Nam níl est illic quód moremur diútius.

CH. Minás quidem iam decem habet a me filia, 835
Quas pró alimentis ésse nunc ducó datas:

Hasce órnementis cónsequentur álterae:

10 Porro haéc talenta dótis adposcúnt duo.
Quam múlta, iusta iniústa, fiunt móribus!

Mihi núnc relictis rébus inueniúndus est 840
Aliquís, labore inuénta mea quói dém bona.

MENEDEMVS. CHREMES.

IV 8 ME. Multo ómnium nunc mé fortunatíssimum

Factúm puto esse, gnáte, quom te intéllego

Resipísse. CH. Vt errat. ME. Te ípsum quaerebám,
Chremes:

Seruá, quod in te est, filium ét me et fámiliam. 845

5 CH. Cedo quíd uis faciam? ME. Inuénisti hodie fíliam.

CH. Quid tum? ME. Hanc uxorem sibi dari uolt Clínia.

CH. Quaeso quid tu homini's? ME. Quíd namst? CH. Iamne
oblítus es,

Intér nos quid sit díctum de fallácia,

Vt eá uia abs te argéntum auferretúr? ME. Scio. 850

CH. Ea rés nunc agitur ípsa. ME. Quid narrás, Chremes? 10

Immo haéc quidem quae apúd me est, Clitiphónis est
Amíca. CH. Ita aiunt: ét tu credis ómnia:

Et illam áiunt uelle uxórem, ut quom despónderim

Des qui aúrum ac uestem atque ália quae opus sunt

cómparet.

855

ME. Id ést profecto: id amícae dabitur. CH. Scílicet 15

Datúrum. ME. Ah, frustra sum ígitur gauisús miser.

Quiduis tamen iam málo quam hunc amíttere.

Quid núnc renuntiem ábs te responsúm, Chremes,

Ne séntiat me sénsisse atque aegré ferat? 860

CH. Aegré? nimium illi, Ménedeme, indulgés. ME. Sine: 20

Incéptumst: perface hóc mihi perpetuó, Chremes.

CH. Dic cónuenisse, egísse te de núptiis.

ME. Dicám. quid deinde? CH. Mé facturum esse ómnia,

Generúm placere; póstre mo etiam, sí uoles, 865

Despónsam quoque esse dícito. ME. Em, istuc uó- 25

lueram.

CH. Tanto ócius te ut póscat et tu, id quód cupis,

Quam ocíssime ut des. ME. Cúpio. CH. Ne tu pró-

pediem,

Vt istám rem uideo, istíus obsaturábere.

Sed haéc uti sunt, caútím et paulatím dabis, 870

Si sápies. ME. Faciam. CH. Abi íntro: uide quid pós- 30

tulet.

Ego dómi ero, siquid mé uoles. ME. Sané uolo:

Nam té scientem fáciam, quidquid égero.

ACTVS V.

MENEDEMVS. CHREMES.

V 1 ME. Égo me non tam astútum neque ita pérspicacem
esse id scio:

Séd hic adiutor méus et monitor ét praemonstratór
Chremes 875

Hóc mihi praestat: ín me quíduis hárum rerum cón-
uenit,

Quaé sunt dicta in stúlto, caudex, stípes, asinus,
plúmbeus:

5 Ín illum nil potést: exuperat eíus stultitia haec
ómnia.

CH. Óhe, desiste inquám deos, uxor, grátulando obtún-
dere,

Túam esse inuentam gnátam: nisi illos éx tuo in-
genio iúdicas, 880

Út nil credas íntellegere, nísi ídem dictumst cén-
tiens.

Séd interim quid illíc iam dudum gnátus cessat cú-
Syro?

10 ME. Quós aís hominés, Chremes, cessáre? CH. Ehem,
Menedeme, áduenis?

Díc mihi, Cliniaé quae dixi núntiastin? ME. Ómnia.

CH. Quid aít? ME. Gaudere ádeo coepit, quási qui cupiunt núptias. 885

CH. Háhahae. ME. Quid risísti? CH. Serui uénere in mentém Syri

Calliditates. ME. Ítane? CH. Voltus quóque hominum fingít scelus.

ME. Gnátus quod se adsímulat laetum, id dícis? CH. Id. 15

ME. Idem istúe mihi

Vénit in mentém. CH. Veterator. ME. Mágis, si magis norís, putes 889

Íta rem esse. CH. Ain tu? ME. Quín tu auscultas.

CH. Máne *dum*, hoc prius scire expeto,
Quíd perdideris. nam úbi desponsam núntiasti filio,
Cóntinuo iniecísse uerba tíbi Dromonem scilicet,
Spónsae uestem aurum átque ancillas ópus esse: ar- 20
gentum út dares.

ME. Nón. CH. Quid? non? ME. Non ínquam. CH. Neque ipse gnátus? ME. Nil prorsúm, Chremes.

Mágis unum etiam instáre, ut hodie cónficiantur núptiae. 895

CH. Míra narras. quíd Syrus meus? ne ís quidem quicquám? ME. Nihil.

CH. Quam óbrem, nescio. ME. Équidem miror, qui ália tam plané scias.

Séd ille tuom quoqué Syrus idem míre finxit filium, 25
Út ne paululúm quidem subolat ésse amicam hanc Clíniae.

CH. Quid aís? ME. Mitto iam ósculari atque ámplexari: id níl puto. 900

CH. Quid est quod ampliús simuletur? ME. Váh. CH. Quid est? ME. Audí modo.

Ést mihi ultimís conclaue in aédibus quoddám retro:

- 30 Húc est intro látus lectus, uéstimentis strátus est.
 CH. Quid postquam hoc est fáctum? ME. Dictum fáctum
 huc abiit Clítipho.
 CH. Sólus? ME. Solus. CH. Tímeo. ME. Bacchis cónse-
 cutast flico. 905
 CH. Sóla? ME. Sola. CH. Périi. ME. Vbi abiere intro,
 operuere óstium. CH. Hem,
 Clínia haec fierí uidebat? ME. Quid ní? mecum uná
 simul.
- 35 CH. Filíst amica BÁCchis: Menedeme, óccidi.
 ME. Quam obrém? CH. Decem diérum uix mihist fámilia.
 ME. Quid? istúc times quod ille óperam amico dát suo? 910
 CH. Immó quod amicae. ME. Sí dat. CH. An dubium íd
 tibist?
- Quemquámne tam comi ánimo esse aut lení putas,
 40 Qui sé uidente amícam patiatúr suam?
 ME. Quid ní? quo uerba fácilius dentúr mihi.
 CH. Derídes merito. míhi nunc ego suscénseo: 915
 Quot rés dedere, ubi póssem persentíscere,
 Ni essém lapis! quae uídi! uae miseró mihi.
 45 At né illud haud ínúltum, si uiuó, ferent:
 Nam iám.. ME. Non tu te cóhibes? non te réspicis?
 Non tíbi ego exempli sátis sum? CH. Prae ira-
 cúndia, 920
 Menedéme, non sum apúd me. ME. Tene istúc loqui!
 Nonne íd flagitiumst, te áliis consiliúm dare,
 50 Foris sápere, tibi non pótis esse auxiliárier?
 CH. Quid fáciam? ME. Id quod me fécissee aiebás parum.
 Fac té patrem esse séntiat: fac ut aúdeat 925
 Tibi crédere omnia, ábs te petere et póscere:
 Nequam áliam quaerat cópiam ac te déserat.
- 55 CH. Immo ábeat potius málo quouis géntium,

Quam hic pér flagitium ad ínopiam redigát patrem:
 Nam si illi pergo súppeditare súmptibus, 930
 Menedéme, mihi illaec uéro ad rastros rés ređit.

ME. Quot incómoditates hác re accipies, nísi caues!
 Difficilem ostendes té esse et ignoscés tamen 60
 Post, ét id ingrátum. CH. Ah néscis, quam doleam.

ME. Vt lubet.

Quid hoc quód rogo, ut illa núbat nostro? nísi quid
 est 935

Quod mágis uis. CH. Immo et géner et adfinés placent.

ME. Quid dótis dicam té dixisse filio?

Quid óbticuisti? CH. Dótis? ME. Ita dico. CH. Áh. 65

ME. Chremes,

Néquid uereare, sí minus: nil nos dós mouet.

CH. Dúo talenta pró re nostra ego ésse decreuí satis: 940
 Séd ita dictu opus ést, si me uis sáluom esse et rem
 et filium,

Mé mea omniá bona doti díxisse illi. ME. Quám
 rem agis?

CH. Id mirari té simulato et illum hoc rogitató simul, 70
 Quam óbrem id faciam. ME. Quín ego uero quam
 óbrem id facias néscio. 944

CH. Égone? ut eius ánimum, qui nunc lúxuria et lascíuia
 Díffluit, retúndam, redigam, ut quó se uortat nésciat.

ME. Quíd agis? CH. Mitte: síne me in hac re gérere mihi
 morém. ME. Sino:

Ítane uis? CH. Ita. ME. Fíat. CH. Ac iam uxórem ut 75
 arcessát paret.

Híc ita ut liberós est aequom díctis confutábitur.

Séd Syrum quidem égo si uiuo ádeo exornatúm
 dabo, 950

Ádeo depexum, út dum uiuat méminerit sempér mei.

Quí sibi me pro dérídículo ac délectamentó putat.
 80 Nón, ita me di amént, auderet fácere haec uiduae
 múlieri,
 Quae ín me fecit.

CLITIPHO. MENEDEMVS. CHREMES. SYRVS.

V 2 CL. Ítane tandem quaéso est, Menedeme,
 út pater

Tam ín breui spatio ómnem de me eiécerit animúm
 patris? 955

Quód nam ob factum? quíd ego tantum scéleris ad-
 misí miser? •

Vólgo faciunt. ME. Scío tibi esse hoc gráuius multo
 ac dúrius,

5 Quoi fit: uerum ego haúd minus aegre pátiór, id qui
 néscio

Néc rationem cápío, nisi quod tíbi bene ex animó
 uolo.

CL. Híc patrem astare aíbas. ME. Eccum. CH. Quíd me
 incusas, Clítipho? 960

Quídquid ego huius féci, tibi prospéxi et stultitiae
 tuae.

10 Vbi te uidi animo ésse omisso et suáua in praeséntia
 Quae éssent prima habére neque consúlere in longi-
 túdinem:

Cépi rationem, út neque egeres néque ut haec pos-
 ses pérdere.

Vbi quoi decuit prímo, tibi non lícuit per te míhi
 dare, 965

Ábii ad proxumúm, tibi qui erat: eí commisi et cré-
 didi.

Íbi tuae stultitiae semper érit praesídium, Clítipho,

Victus, uestitús, quo in tectum té receptes. CL. Eí 15
mihi.

CH. Sátiús est quam te ípso herede haec póssidere BÁC-
chidem. 969

SY. Díspérii: sceléstus quantas túrbas conciui ínsciens!

CL. Émori cupió. CH. Prius quaeso dísce, quid sit úfuere.
Úbi scies, si dísplicebit uíta, tum istoc útitor.

SY. Ére, licetne? CH. Lóquere. SY. At tuto. CH. Lóquere. 20
SY. Quae istast práuitas

Quaéue amentíast, quod peccaui égo, id obesse huic?

CH. Ílicet.

Né te admisce: némo accusat, Síre, te: nec tu arám
tibi 975

Néc precatorém pararis. SY. Quíd agis? CH. Nil sus-
cénseo

Néc tibi nec tíbi: nec uos est aéquom quod faciό
mihi.

r. Ábiit? uah, rogásse uellem CL. Quíd? SY. unde 25
peterem míhi cibum:

Íta nos alienáuit. tibi iam esse ád sororem intéllego.

2. Adeón rem rediisse, út periculum etiam á fame mihi
sít, Syre! 980

3. Modo líceat uiuere, ést spes CL. Quae? SY. nos
ésuriturós satis.

4. Inrídes in re tánta neque me quícquam consilio ád-
iuuas?

5. Immo ét ibi nunc sum et úsque id egi dúdum, dum 30
loquitúr pater:

Et quántum ego intellégere possum, CL. Quíd? SY.
non aberit lóngius.

Quid id érgo? SY. Sic est: nón esse horum te árbi-
tror. CL. Qui istúc, Syre? 985

Satin sánus es? Sy. Ego dícam, quod mi in méntemst:
tu diiú dica.

Dum istís fuisti sólus, dum nulla ália delectátio
35 Quae própior esset, te índulgebant, tibi dabant:
nunc filia

Postquámst inuenta uéra, inuentast caúsa qua te
expéllerent.

CL. Est uéri simile. Sy. An tu ób peccatum hoc ésse
illum iratúm putas? 990

CL. Non árbítror. Sy. Nunc áliud specta: mátres omnes
filiis

In péccato adiutríces, auxilio ín paterna iniúria
40 Solent ésse: id non fit. CL. Vérum dicis: quíd ego
nunc faciám, Syre?

Sy. Suspítionem istánc ex illis quaére: rem profér palam.
Si nón est uerum, ad mísericordiam ámbos adducés
cito, 995

Aut scíbis quóiús sis. CL. Récte suades: faciám. Sy.
Sat recte hóc mihi

In méntem uenit: nám quam maxume huíc uana haec
suspítio

45 Erit, tám facillumé patris pacem in léges conficiét
suas.

Etiam haúscio anne uxórem ducat ác Syro nil grátiae.
Quid hoc aútem? senex exít foras: ego fúgio. adhuc
quod fáctumst, 1000

Mirór non iusse me ílico adripi: ád Menedemum
hunc pérgam.

Eum míhi precatorém paro: seni nóstro nil fidei
hábeo.

S O S T R A T A. C H R E M E S.

So. Profecto nisi caués tu homo, aliquid gnáto conficiés V 3
mali:

Idque ádeo miror, quó modo

Tam inéptum quicquam tibi uenire in méntem, mi
uir, pótuerit. 1005

Ch. Oh, périgin mulier ésse? nullamne égo rem umquam
in uitá mea

Voluí, quin tu in ea ré mihi fueris áduorsatrix, Sós- 5
trata?

At sí rogem iam, quíd est quod peccem, aut quam
óbrem hoc faciam: néscias,

In quá re nunc tam cónfidenter réstas, stulta. So. Ego
néscio?

Ch. Immó scis potius, quám quidem redeat *de íntegro*
haec orátio. So. Oh, 1010

Iníquos es, qui mé tacere dé re tanta póstules.

Ch. Non póstulo iam: lóquere: nilo mínus ego hoc fa- 10
ciám tamen.

So. Fácies? Ch. Verum. So. Nón uides quantúm mali ex
ea re éxcites?

Súbditum se súspicatur. Ch. 'Súbditum' ain tu? So.
Síc erit,

Mí uir. Ch. Confitére. So. Au te obsecro, ístuc ini-
micís siet. 1015

Égon confitear meúm non esse fílium, qui sít meus?

Ch. Quid? métuís ne non, quóm uelis, conuíncas esse 15
illúm tuom?

So. Quod. fíliast inuénta? Ch. Non: sed quód [magis
credundum siet

Id quod est consimilis moribus

Conuinces. facile ex te natum: nam] tui similis ést
probe. 1020

Nám illi nil uitíst relictum, quín siet itidém tibi.
20 Túm praeterea tálem nisi tu núlla pareret filium.
Séd ipse egreditur, quám seuerus: rém quom uideas,
céñseas.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

V 4 CL. Si úmquam ullum fuit témpus, mater, quom égo uo-
luptatí tibi

Fúerim, dictus filius tuos uóstra uoluntate: óbse-
cro, 1025

Eíus ut meminerís atque inopis núnc te miserescát
mei;

Quód peto aut uoló, parentis meós ut commonstrés
mihi.

5 So. Óbsecro, mi gnáte, ne istuc ín animum inducás tuom,
Álienum esse té. CL. Sum. So. Miseram me, hócine
quaesisti óbsecro?

Íta mihi atque huic sís superstes, út *tu* ex me atque
hoc nátus es: 1030

Ét caue posthac, sí me amas, umquam ístuc uerbum
ex te aúdiam.

CH. Át ego, si me métuis, mores cáue in te esse istos
séntiam.

10 CL. Quós? CH. Si scire uís, ego dicam: gérro, iners,
fraus, hélluo,

Gáneo, damnósus: crede, et nóstrum te esse crédito.

CL. Nón sunt haec paréntis dicta. CH. Nón, si ex capite
sís meo 1035

Nátus, item ut aiúnt Mineruam esse éx Ioue, ea causá
magis

Pátiar, Clitiphó, flagitiis tuís me infamem fieri.

So. Dí istaec prohibeánt. CH. Deos nescio: égo quod po- 15
tero, sédulo.

Quaéris id quod habés, parentis: quód abest non
quaerís, patri

Quó modo obsequáre et ut serues quód labore inué-
nerit. 1040

Nón mihi per fallácias addúcere ante oculós.. pudet
Dícere hac praesénte uerbum túrpe: at te id nulló
modo

Fácere puduit. CL. Éheu, quam nunc tótus displiceó 20
mihi,

Quám pudet: neque quód principium cápiam ad pla-
candúm scio.

MENEDEMVS. CHREMES. SOSTRATA. CLITIPHO.

ME. Énim uero Chremés nimis grauitér crúciat adulescén- V 5
tulum 1045

Nímisque inhumane: éx eo ergo ut pácem conciliem.
óptume

Ípsos uideo. CH. Ehém, Menedeme, quór non arcessí
iubes

Fíliam et quod dótis dixi fírmas? So. Mi uir, te
óbsecro

Né facias. CL. Pater, óbsecro mi ignóscas. ME. Da 5
ueniám, Chremes:

Síne te exorent. CH. Méa bona ut dem BÁCchidi donó
sciens? 1050

Nón faciam. ME. At id nos nón sinemus. CL. Sí me
uiuom uís, pater,

Ígnosce. So. Age, Chremés mi. ME. Age quaeso, né
tam offirma té, Chremes.

CH. Quíd istic? uideo nón licere ut coéperam hoc per-
téndere.

10 ME. Fácis, ut te decét. CH. Ea lege hoc ádeo faciam, si
facit

Quód ego hunc aequom cénseo. CL. Pater, ómnia fa-
ciam: ínpéra. 1055

CH. Vxorem ut ducás. CL. Pater. CH. Nil aúdio. So. Ad
me récipio:

Fáciét. CH. Nil etiam aúdio ipsum. CL. Périi. So. An
dubitas, Clítipho?

CH. Ímmo utrum uolt. So. Fáciét omnia. ME. Haéc dum
incipias, gráuia sunt,

15 Dúmque ignores: úbi cognoris, fácilia. CL. Faciám,
pater.

So. Gnáte mi, ego pol tibi dabo illam lépidam, quam tu
fácile ames, 1060

Fíliam Phanócratae nostri. CL. Rúfamne illam uírgi-
nem,

Caésiam, sparso óre, adunco náso? non possúm, pater.

CH. Héia, ut elegáns est: credas ánimum ibi esse. So.
Aliám dabo.

20 CL. Ímmo, quandoquidém ducendast, égomet habeo pró-
pemodum

Quám uolo. So. Nunc laúdo, gnate. CL. Archónidi
huius filiam. 1065

So. Sátis placet. CL. Pater, hóc nunc restat. CH. Quíd?
CL. Syro ignoscás uolo

Quaé mea causa fécit. CH. Fiat. CANTOR. Vós ualete
et plaúdite.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 174 iambici senarii
- 175 et 177 trochaici octonarii
 - 176 trochaicus septenarius
 - 178 trochaicus dimeter catalecticus
 - 179 et 180 trochaici septenarii
 - 181 ad 241 iambici octonarii
 - 242 ad 256 trochaici septenarii
 - 257 ad 264 iambici octonarii
 - 265 ad 311 iambici senarii
 - 312 trochaicus septenarius
 - 313 trochaicus octonarius
 - 314 ad 339 trochaici septenarii
 - 340 ad 380 iambici senarii
 - 381 ad 397 trochaici septenarii
 - 398 ad 404 iambici octonarii
 - 405 ad 561 iambici senarii
 - 562 et 563 trochaici octonarii
 - 564 trochaicus septenarius
 - 565 iambicus octonarius
 - 566 iambicus quaternarius
 - 567 ad 569 trochaici octonarii
 - 570. 571. 573 trochaici septenarii
 - 572 et 574 trochaici octonarii
 - 575 ad 578 iambici octonarii
 - 579 trochaicus septenarius
 - 580 ad 582 trochaici octonarii

- V. 583 et 584 trochaici septenarii
- 585 ad 588 iambici octonarii
 - 589 et 590 iambici senarii
 - 591 ad 613 trochaici septenarii
 - 614 ad 622 iambici octonarii
 - 623 ad 667 trochaici septenarii
 - 668 ad 678 iambici octonarii
 - 679 ad 707 iambici septenarii
 - 709 ad 722 trochaici septenarii
 - 723 ad 748 iambici septenarii
 - 749 ad 873 iambici senarii
 - 874 ad 907 trochaici septenarii
 - 908 ad 939 iambici senarii
 - 940 ad 979 trochaici septenarii
 - 980 ad 999 iambici octonarii
 - 1000 ad 1002 iambici septenarii
 - 1003 iambicus octonarius
 - 1004 iambicus quaternarius
 - 1005 ad 1012 iambici octonarii
 - 1013 ad 1016 trochaici septenarii
 - 1017 et 1018 iambici octonarii
 - 1021 ad 1067 trochaici septenarii
-

P. TERENTI

P H O R M I O.

GRAECA · APOLLODORV · EPIDICAZOMENOS
ACTA · LVDIS · ROMANIS · L · POSTVMIO · ALBINO
L · CORNELIO · MERVLA · AEDILIBVS · CVRVLIBVS
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · INPARIBVS
TOTA · FACTAST · IIII · C · FANNIO · M · VALERIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Chremétis frater áberat peregre Démipho
Relícto Athenis Ántiphone fílio.
Chremés clam habebat Lémni uxorem ac fíliam,
Athénis aliam cóniugem et amantem únice
Gnatúm fidicinam. máter e Lemno áduenit
Athénas: moritur: uírgo sola (áberát Chremes)
Funús procurat. íbi eam cum uisam Ántipho
Amáret, opera párasiti uxorem áccipit.
Pater ét Chremes reuérsti fremere. deín minas
Trigínta dant parasíto, ut illam cóniugem
Habéret ipse. argénto hoc emitur fídicina.
Vxórem retinet Ántipho a patruo ágnitam.

P E R S O N A E.

DAVOS SERVOS
GETA SERVOS
ANTIPHO ADVLESCENS
PHAEDRIA ADVLESCENS
DEMIPHO SENEX
PHORMIO PARASITVS
HEGIO
CRATINVS } ADVOCATI
CRITO }
DORIO LENO
CHREMES SENEX
SOPHRONA NVTRIX
NAVSISTRATA MATRONA.

P R O L O G V S.

Postquám poëta uétus poëtam nón potest
Retráhere ab studio et tránsdere hominem in ótium,
Maledíctis deterrére ne scribát parat:
Qui ita díctitat, quas ántehac fecit fábulas,
Tenui ésse oratióne et scripturá leui: 5
Quia núsquam insanum scrípsit adulescéntulum
Ceruám uidere fúgere et sectarí cànes
Et eám plorare, oráre ut subueniát sibi.
Quod si íntellegeret, quóm stetit olím noua,
Actóris opera mágis stetisse quám sua, 10
Minus múlto audacter, quám nunc laedit, laéderet.
Nunc síquis est, qui hoc dícat aut sic cógitet:
'Vetus sí poëta nón lacessissét prior,
Nullum ínuenire prólogum possét nouos:'
[Quem diceret, nisi haberet cui male diceret:] 15
Is síbi responsum hoc hábeat, in medio ómnibus
Palmam ésse positam, qui ártem tractant músicam.
Ille ád famem hunc ab stúdio studuit reícere:
Hic réspondere uóluit, non lacéssere.
Benedíctis si certásset, audissét bene: 20
Quod ab íllo adlatumst, íd síbi rellatúm putet.
De illó iam finem fáciam dicundí mihi,
Peccándi quom ipse dé se finem nón facit?
Nunc quíd uelim animum atténdite. adportó nouam
Epídicażomenon quám uocant comoédiam 25
Graecí, Latini Phórmionem nóminant:
Quia prímas partis quí aget, is erit Phórmio

Parasítus, per quem rés geretur máxume,
Volúntas uostra si ád poëtam accésserit.
Date óperam, adeste aequo ánimo per siléntium, 30
Ne símili utamur fórtuna, atque usí sumus
Quom pér tumultum nóster grex motís locost:
Quem actóris uirtus nóbis restituít locum
Bonitásque uostra adiútans atque aequánimitas.

ACTVS I.

DAVOS.

Amicus summus meus et popularis Geta 35 I 1
 Heri ad me uenit. erat ei de ratiuncula
 Iam pridem apud me relictuom paucillulum
 Nummorum: id ut conficerem. confeci: adfero.
 Nam erilem filium eius duxisse audio 5
 Vxorē: ei credo minus hoc contraditur. 40
 Quam inique comparatumst, ei qui minus habent
 Vt semper aliquid addant ditioribus!
 Quod ille unciatim uix de demensō suo
 Suom defrudans genium compersit miser, 10
 Id illa uniuorsum abripiet, haud existumans 45
 Quanto labore partum. porro autem Geta
 Ferietur alio munere, ubi era pepererit:
 Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies:
 Vbi initiabunt. omne hoc mater auferet: 15
 Puer causa erit mittendi. sed uideon Getam? 50

GETA. DAVOS.

GE. Siquis me quaeret rufus.. DA. Praestost, desine. GE. I 2

Oh,

At ego obuam conabar tibi, Daue. DA. Accipe, en:
 Lectumst; conueniet numerus quantum debui.

GE. Amō te: et non neglexisse habeo gratiam.

- 5 DA. Praesértim ut nunc sunt móres: adeo rés reddit: 55
 Siquís quid reddit, mágna habendast grátia.
 Sed quíd tu es tristis? GE. Égone? nescis quo ín metu,
 Quanto ín periclo símus. DA. Quid istuc ést? GE. Scies,
 Modo út tacere póssis. DA. Abi sis, ínciens:
 10 Quoius tú fidem in pecúnia perspéxeris, 60
 Verére uerba ei crédere? ubi quid míhi lucríst
 Te fállere? GE. Ergo auscúltá. DA. Hanc operam tibi
 dico.
- GE. Senis nóstri, Daue, frátrem maiorém Chremem
 Nostín? DA. Quid ní? GE. Quid? éius gnatum Phaé-
 driam?
- 15 DA. Tam quá́m te. GE. Euenit sénibus ambóbús simul 65
 Iter illi in Lemnum ut ésset, nostro in Ciliciam
 Ad hóspitem antiquom: is senem per epístulas
 Pelléxit, modo non móntis auri póllicens.
- DA. Quoi tánta erat res ét super erat? GE. Désinas:
 20 Sic ést ingenium. DA. Oh, régem me esse opórtuit. 70
 GE. Abeúntes ambo hinc túm senes me filiis
 Relínquont quasi magístrum. DA. O Geta, prouínciam
 Cepísti duram. GE. Mi úsus uenit, hóc scio:
 Memíní relínqui mé deo irató meo.
- 25 Coepi áduorsari prímo: quid uerbís opust? 75
 Sení fidelis dúm sum, scapulas pérdidi.
 Venére in mentem mi ístaec: 'nam quae íncítíast,
 Aduórsum stimulum cálcés!' coepi eis ómnia
 Facere, óbsequi quae uéllent. DA. Scísti utí foro.
- 30 GE. Nostér mali nil quícquam prímo: hic Phaédria 80
 Contínuo quandam náctus est puéllulam
 Citharístriam: hanc amáre coepit pérdite.
 Ea séruiebat lénoni impuríssumo:
 Neque quód daretur quícquam: id curaránt patres.

Restábat aliud níl nisi oculos páscere, 85 35
 Sectári, in ludum dúcere et reddúcere.
 Nos ótiosi operám dabamus Phaédriae.
 In quo haéc discebat lúdo, exaduorsum eí loco
 Tostrína erat quaedam, híc solebamús fere
 Plerúmque eam opperíri, dum inde irét domum. 90 40
 Intérea dum sedémus illi, intéruenit
 Aduléscens quidam lácrumans. nos mirárier.
 Rogámus quid sit: 'númquam aeque' inquit 'ác modo
 Paupértas mihi onus uísumst et miserum ét graue.
 Modo quándam uidi uírginem hic uicíniae 95 45
 Miserám, suam matrem lámentari mórtuam:
 Ea síta erat exaduórsum neque illi béníuolens
 Neque nótus neque cognátus extra unam ániculam
 Quisquam áderat, qui adiutáret funus. míseritumst.
 Virgo ípsa facie egrégia.' quid uerbís opust? 100 50
 Commórat omnis nós. ibi continuo Ántipho
 'Voltísne eamus uísere?' alius 'cénseo:
 Eámus: duc nos sódes.' imus, uénimus,
 Vidémus: uirgo púlchra: et quo magis díceres,
 Nil áderat adíuménti ad pulchritúdinem: 105 55
 Capíllus passus, núdus pes, ipsa hórrida,
 Lacrumaé, uestitus túrpis: ut, ni uís boni
 In ípsa inesset fórma, haec formam extínguerent.
 Ille qui íllam amabat fídícinam tantúm modo
 'Satis' ínquit 'scitast': nóster uero.. DA. Iám scio: 110 60
 Amáre coepit. GE. Scín quam? quo euadát uide.
 Postrídie ad anum récta pergit: óbsecrat,
 Vt síbi eius faciat cópiam. illa enim sé negat
 Neque eum aéquom aít facere: íllam ciuem esse Át-
 ticam
 Bonám bonis prognátam: si uxorém uelit 115 65

Lege id licere facere: sin aliter, negat.
 Noster quid ageret nescire: et illam ducere
 Cupiebat et metuēbat absentem patrem.

DA. Non, si redisset, ei pater ueniam daret?

70 GE. Ille indotatam uirginem atque ignobilem 120
 Daret illi? numquam faceret. DA. Quid fit denique?

GE. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
 Homo confidens: qui illum di omnes perduint.

DA. Quid is fecit? GE. Hoc consilium quod dicam dedit:
 75 'Lex est ut orbae, qui sunt genere proximi, 125
 Eis nubant, et illos ducere eadem haec lex iubet.
 Ego te cognatum dicam et tibi scribam dicam:
 Paternum amicum me adsimulabo uirginis:

Ad iudices ueniemus: qui fuerit pater,
 80 Quae mater, qui cognata tibi sit, omnia haec 130
 Confinam: quod erit mihi bonum atque commodum,
 Quom tu horum nil refelles, uincam scilicet.
 Pater aderit. mihi paratae lites: quid mea?
 Illa quidem nostra erit.' DA. Iocularem audaciam.

85 GE. Persuasumst homini: factumst: uentumst: uinci-
 mur: 135

Duxit. DA. Quid narras? GE. Hoc quod audis. DA. O
 Geta,

Quid te futurumst? GE. Nescio hercle: unum hoc
 scio,

Quod fors feret, feremus aequo animo. DA. Placet:
 Hem istuc uirist officium. GE. In me omnis spes mihist.

90 DA. Laudo. GE. Ad precatorem adeam credo, qui mihi 140
 Sic oret: 'nunc amitte quaeso hunc: ceterum
 Posthac si quicquam, nil precor.' tantum modo
 Non addit: 'ubi ego hinc abiero, uel occidito.'

DA. Quid paedagogus ille, qui citharistram?

Quid rei gerit? GE. Sic, tenuiter. DA. Non multum 95
habet 145

Quod det fortasse? GE. Immo nil nisi spem meram.

DA. Pater eius rediit an non? GE. Non dum. DA. Quid?
senem

Quoad expectatis uostrum? GE. Non certum scio:

Sed epistulam ab eo adlatam esse audiui modo

Et ad portitores esse delatam: hanc petam. 150 100

DA. Numquid, Geta, aliud me uis? GE. Vt bene sit tibi.

Puer heus. nemon huc prout? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS II.

ANTIPHO. PHAEDRIA.

I 3 AN. Ádeon rem redísse, ut qui mihi cónsultum optumé
uelit esse,

Phaédria, patrem ut éxtimescam, ubi uéniat in men-
tem eíus aduenti!

Quód ni fuissem incógitans, ita [eum] éxpectarem, ut
pár fuit. 155

PH. Quíd istuc? AN. Rogitas? quí tam audacis fácinoris
mihi cónscius sis?

5 Quód utinam ne Phórmioni id suádere in mentem
incidisset

Neú me cupidum eo ímpulisset, quód mihi princi-
piúmst mali!

Nón potitus ésssem: fuisset tum illos mi aegre aliquót
dies:

At nón cotidiána cura haec ángeret animum, PH.
Aúdio. 160

AN. dum expécto quam mox uéniat qui hanc mihi ádimat
consuetúdinem.

10 PH. Aliís quia defit quód amant aegrest: tíbi quia super
ést dolet.

Amóre abundas, Ántipho.

Nam túa quidem hercle céрто uita haec éxpetenda
optándaquest.

Ita mé di bene ament, út mihi liceat tám diu quod
amó frui, 165

Iam dépecisci mórte cupio; tú conicito cétera,
Quid ego éx hac inopiá nunc capiam, et quíd tu ex 15
istac cópia,

Vt ne áddam, quod sine súmptu ingenuam, liberalem
náctus es,

Quod habés, ita ut uoluísti, uxorem sine mala famá
palam:

Beátus, ni unum désit, animus quí modeste istaéc
ferat. 170

Quod sí tibi res sit cum eó lenone quócum mihist,
tum séntias.

Ita plérique omnes súmus ingenio, nóstri nosmet 20
paénitet.

AN. At tú mihi contra núnc uidere fórtunatus, Phaédria,
Quoi de íntegro est potéstas etiam cónsulendi, quíd
uelis:

Retinére amorem an mittere: ego in eum incidi in-
felix locum, 175

Vt néque mihi eius sit mittendi néc retinendi cópia.
Sed quíd hoc est? uideon égo Getam curréntem huc 25
adueníre?

Is est ípsus: ei, timeó miser, quam hic núnc mihi
nuntiét rem.

GETA. ANTIPHO. PHAEDRIA.

GE. Núllu's, Geta, ni iam áliquod tibi consílium celere 1 4
réperies:

Íta nunc inparátum subito tánta te inpendént mala: 180
Quae néque uti deuitém scio neque quó modo me inde
éxtraham:

- 4 Nam nón potest celári nostra diútius iam audácia.
- 6 AN. Quid nam ille commotús uenit?
- GE. Tum témporis mihi púnctum ad hanc rem est: érus
adest. AN. Quid istúc malist?
- GE. Quód quom audierit, quód eius remedium ínueniam
iracúndiae? 185
- Lóquar? incendam: táceam? instigem: púrgem me?
laterém lauem.
- 10 Heú me miserum: quóm mihi paueo, tum Ántiphó me
excrúciat animi:
- Eíus me miseret, eí nunc timeo, is núnc me retinet:
nam ábsque eo esset,
- Récte ego mihi uidíssem et senis essem últus iracún-
diam:
- Áliquid conuasássem atque hinc me cónicerem pro-
tinam ín pedes. 190
- AN. Quam nam híc fugam aut furtúm parat?
- 15 GE. Sed ubi Ántiphonem réperiam? aut qua quaérere in-
sistám uiam?
- PH. Te nóminat. AN. Nesció quod magnum hoc núnctio ex-
pectó malum.
- PH. Ah, 'sánun es? GE. Domum íre pergam: ibi plúri-
mumst.
- PH. Reuocémus hominem. AN. Sta ílico. GE. Hem, satis
pro ínperio, quísku es. 195
- AN. Geta. GE. Ípsest quem uolui óbuiam.
- AN. Cédo quid portas, óbsecro, atque id, sí potes, uerbo
éxpedi.
- 20 GE. Fáciam. AN. Eloquere. GE. Módo apud portum.. AN.
Meúmne? GE. Intellexti. AN. Óccidi. PH. Hem.
- AN. Quid agam? PH. Quid aís? GE. Huíus patrem uidísse
me, patruóm tuom.

AN. Nám quod ego huic nunc súbito exitio rémedium in-
ueniám miser? 200

Quód si eo meae fortúnae redeunt, Phánium, abs te
ut dístrahar,

Núllast mihi uita éxpetenda. GE. Ergo ístaec quom
ita sint, Ántipho,

Tángo magis te aduígilare aequomst: fórtis fortuna 25
ádiuuat.

AN. Nón sum apud me. GE. Atqui ópus est nunc quom
máxime ut sis, Ántipho:

Nám si senserít te timidum páter esse, arbitrá-
bitur 205

Cómmeruisse cúlpan. PH. Hoc uerumst. AN. Nón pos-
sum inmutárier.

GE. Quid faceres, si aliúd quid grauius tíbi nunc faciun-
dúm foret?

AN. Quom hóc non possum, illúd minus possem. GE. Hoc 30
níl est, Phaedria: ílicet.

Quid hic conterímus óperam frustra? quín abeo? PH.

Et quidem ego? AN. Óbsecro,

Quid si adsimuló, sátin est? GE. Garris. AN. Vóltum
contemplámini: en, 210

Sátine sic est? GE. Nón. AN. Quid si sic? GE. Própe-
modum. AN. Quid síc? GE. Sat est:

Ém, istuc serua: et uérbum uerbo, pár pari ut re-
spóndeas,

Né te iratus suís saeuidicis díctis protelét. AN. Scio. 35

GE. Ví coactum te ésse inuitum, lége, iudició: tenes?

Séd quis hic est senéx, quem uideo in última platea?

AN. Ípsus est. 215

Non póssum adesse. GE. Ah quid agis? quo abis, Án-
tipho?

Mané, mane inquam. AN. Ego me nóui et peccatúm
meum:

40 Vobís commendo Phánium et uitám meam.

PH. Geta, quíd nunc fiet? GE. Tú iam litis aúdiēs:
Ego pléctar pendens, nísi quíd me feféllerit. 220
Sed quód modo hic nos Ántiphonem mónuimus,
Id nósmet ipsos fácere oportet, Phaédria.

45 PH. Aufér mi 'oportet': quín tu quíd faciam ínpera.

GE. Memínistin, olim ut fáerit uostra orátio
In re incipiunda ad défendendam nóxiam, 225
Iustam illam causam, fácilem, uincibilem, óptumam?

PH. Memini. GE. Ém, nunc ipsast ópus ea, aut, síquíd
potest,

50 Melióre et callidióre. PH. Fiet sédulo.

GE. Nunc prior adito tu, égo in insidiis híc ero
Subcénturiatus, síquíd deficiás. PH. Age. 230

DEMIPHO. GETA. PHAEDRIA.

II 1 DE. Ítane tandem uxórem duxit Ántipho iniussú meo?
Néc meum inperium: ac mítto inperium: nón simul-
tatém meam

Reueréri saltem! nón pudere! o fácinus audax, ó Geta
Monitór! GE. Vix tandem. DE. Quíd mihi dicent aút
quam causam réperient?

5 Demíror. PH. Atqui réperiam: aliud cúra. DE. An hoc
dicét mihi: 235

'Inúitus feci. léx coëgit'? aúdio, fateór. GE. Places.

DE. Verúm scientem, tácitum causam trádere aduorsáriis,
Etiámne id lex coëgit? PH. Illud dúrum. GE. Ego ex-
pediám: sine.

DE. Incértumst quíd agam, quía praeter spem atque ín-
credibile hoc mi óbtigit:

Ita sum ínritatus, ánimum ut nequeam ad cógitandum 10
ínstítuere. 240

Quam obrem ómnis, quom secúndae res sunt máxume,
tum máxume

Meditári secum opórtet, quo pacto áduorsam aerum-
nám ferant.

Perícła, damna péregre rediens sémper secum cógitet
Aut fili peccatum aút uxoris mórtem aut morbum
fíliae,

Commúnia esse haec, néquid horum umquam áccidat 15
animó nouom: 245

Quidquíd praeter spem euéniat, omne id députare
esse ín lucro.

GE. O Phaédria, incredíbilest quantum erum ánte eo sa-
piéntia.

Meditáta mihi sunt ómnia mea incómmoda, erus si
rédiert:

Moléndumst in pistríno, uapulándum, habendae cóm-
pedes,

Opus rúri faciundum: hórum nil quicquam áccidet 20
animó nouom. 250

Quidquíd praeter spem euéniet, omne id députabo
esse ín lucro.

Séd quid cessas hóminem adire et blánde in princi-
pio ádloqui?

DE. Phaédriam mei frátris uideo filium mí ire óbuiam.

PH. Mi pátrue, salue. DE. Sáue: sed ubist Ántipho?

PH. Saluóm uenire.. DE. Crédo: hoc respondé mihi. 255 25

PH. Valet, híc est: sed satin ómnia ex senténtia?

DE. Vellém quidem. PH. Quid istúc est? DE. Rogitas,
Phaédria?

Bonás me absente hic cófecistis núptias.

PH. Eho, an id suscenses nunc illi? **GE.** O artificem probum!

30 **DE.** Egon illi non suscenseam? ipsum gestio 260
 Dari mi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat
 Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

PH. Atqui nil fecit, patrue, quod suscenseas.

DE. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:

35 Vnum cognoris, omnis noris. **PH.** Haud itast. 265

DE. Hic in noxiast, ille ad dicendam causam adest:
 Quom illést, hic praestost: tradunt operas mutuas.

GE. Probe horum facta imprudens depinxit senex.

DE. Nam ni haec ita essent, cum illo haud stares, Phaédria.

40 **PH.** Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admisserit, 270
 Ex qua re minus rei foret aut famae temperans,
 Non causam dico quin quod meritis sit ferat.

Sed si quis forte malitia fretus sua
 Insidias nostrae fecit adulescentiae

45 Ac uicit, nostram culpa east an iudicum, 275
 Qui saepe propter inuidiam adimunt diuiti
 Aut propter misericordiam addunt pauperi?

GE. Ni nossem causam, crederem uera hunc loqui.

DE. An quisquam iudex est, qui possit noscere
 50 Tua iusta, ubi tute uerbum non respondeas, 280
 Ita ut ille fecit? **PH.** Fungtus adulescentulist
 Officium liberalis: postquam ad iudices
 Ventumst, non potuit cogitata proloqui:
 Ita eum tum timidum illic obstupescit pudor.

55 **GE.** Laudo hunc: sed cesso adire quam primum se-
 nem? 285

Ere, salue: saluom te aduenisse gaudeo. **DE.** Oh,
 Bone custos, salue, columen uero familiae,

Quoi cómmendaui fílium hinc abiéns meum.

GE. Iam dúdum te omnis nós accusare aúdio
 Inmérito, et me horunc ómnium inmeritíssumo: 290 60
 Nam quíd me in hac re fácere uoluistí tibi?
 Seruom hóminem causam oráre leges nó n sinunt,
 Neque téstimoni díctio est. DE. Mitto ómnia.
 Do istúc 'inprudens tímuit adulescéns': sino
 'Tu séruo's': uerum sí cognatast máxume, 295 65
 Non fúit necesse habére: sed id quod léx iubet,
 Dotém daretis; quaéreret aliúm uirum.

Qua rátione inopem pótius ducebát domum?

GE. Non rátio, uerum argéntum deerat. DE. Súmeret
 Alicúnde. GE. Alicunde? níl est dictu fácilis. 300 70

DE. Postrémo si nullo álio pacto, faénore.

GE. Hui, díxti pulchre: síquidem quisquam créderet
 Te uíuo. DE. Non, non síc futurumst: nó n potest.
 Egon íllam cum illo ut pátiar nuptam unúm diem?
 Níl suáue meritumst. hóminem commonstrárier 305 75
 Mi istúm uolo aut ubi hábitet demonstrárier.

GE. Nempe Phórmionem? DE. Istúm patronum múlteris.

GE. Iam fáxo hic aderit. DE. Ántipho ubi nunc ést? GE.
 Foris.

DE. Abi, Phaédria, eum requíre atque adduce húc. PH. Eo:
 Rectá uia quidem ílluc. GE. Nempe ad Pámphilam. 310 80

DE. Ego deós penatis hinc salutatúm domum
 Deuórtar: inde ibo ád forum atque aliquót mihi
 Amícos aduocábo, ad hanc rem qui ádsient,
 Vt ne ínparatus sím, si adueniat Phórmio.

ACTVS III.

PHORMIO. GETA.

II 2 PH. Ítane patris aĩs aduentum uéritum hinc abiisse? GE.

Admodum. 315

PH. Phánium relíctam solam? GE. Sí. PH. Et iratúm
senem?GE. Óppido. PH. Ad te súnma solum, Phórmio, rerúm
redit:

Túte hoc intristí: tibi omnest éxedendum: adcíngere.

5 GE. Óbsecro te. PH. sí rogabit.. GE. Ín te spes est. PH.
éccere,Quíd si reddet? GE. Tu ínpulisti. PH. síc opinor. GE.
Súbueni. 320PH. Cédo senem: iam instrúcta sunt mi in córde consilia
ómnia.GE. Quíd ages? PH. Quíd uis, nísi uti maneat Phánium
atque ex crímíne hocÁntiphonem erípíam atque in me omnem íram deri-
uém senis?10 GE. Ó uir fortis átque amicu's. uérum hoc saepe, Phórmio,
Véreor, ne istaec fórtitudo in néruom erumpat déni-
que. PH. Ah, 325

Nón itast: factúmst periculum, íám pedum uisást uia.

Quót me censes hómínes iam deuérberasse usque ad
necem,

Hóspites, tum cíuis? quo magis nóui, tanto saépius.
Cédo dum, enumquam iniúriarum audísti mihi scrip- 15
tám dicam?

GE. Quí istuc? PH. Quia non réte accipitri ténnitur ne-
que míluo, 330

Quí male faciunt nóbis: illis quí nil faciunt ténnitur,
Quía enim in illis frúctus est, in illis opera lúditur.
Áliis aliundést periculum, unde áliquíd abradí potest:
Míhi sciunt nil ésse. dices 'dúcent damnatúm domum': 20
Álere nolunt hóminem edacem, et sápiunt mea sen-
téntia, 335

Pró maleficio sí beneficium súmmum nolunt réddere.

GE. Nón pote satis pro mérito ab illo tíbi referri grátia.

PH. Ímmo enim nemo sátis pro merito grátiam regí refert.
Téne asumbolúm uenire unctum átque lautum e bál- 25
neis,

Ótiosum ab ánimo, quom ille et cúra et sumptu ab-
súmitur! 340

Dúm tibi fit quod pláceat, ille ríngitur: tu rídeas,
Príor bibas, priór decumbas: céna dubia adpónitur..

GE. Quid istuc uerbist? PH. Vbi tu dubites quíd sumas
potíssimum.

Haéc quom rationem íneas quam sint suáua et quam 30
cára sint,

Éa qui praebet, nón tu hunc habeas pláne praesentém
deum? 345

GE. Sénex adest: uide quíd agas: prima cóitíost acérruma:
Si eám sustinuerís, postilla iam, út lubet, ludás licet.

DEMIPHO (CVM ADVOCATIS). GETA. PHORMIO.

DE. Enúmquam quolquam cóntumeliósius

II 3

Audístis factam iniúriam quam haec ést mihi?

Adéste quaeso. GE. Irátus est. PH. Quin tu hóc
ages? 350

Iam ego hunc agitabo. pró deum inmortalium,
5 Negat Phánium esse hanc sibi cognatam Démipho?
Hanc Démipho negat ésse cognatám? GE. Negat.

DE. Ipsum ésse opinor dé quo agebam. séquimini.

PH. Neque eius patrem se scíre qui fuerít? GE. Negat. 355

[PH. Nec Stilponem ipsum scire qui fuerit? GE. Negat.]

10 PH. Quia egéns relictast mísera, ignoratúr parens,
Neglégitur ipsa: uíde auaritia quíd facit.

GE. Si erum ínsimulabis málitiae, male aúdiēs.

DE. O audáciam, etiam me últro accusatum áduenit. 360

PH. Nam iam ádulescenti nil est quod suscénseam,
15 Si illúm minus norat: quíppe homo iam grándior,
Paupér, quói in opere uíta erat, rurí fere
Se cóntinebat: íbi agrum de nostró patre
Coléndum habebat: saépe interea míhi senex 365
Narrábat se hunc neglégere cognatúm suum:

20 At quém uírum! quem ego uíderim in uita óptimum.

GE. Videás te atque illum, ut nárras. PH. I in malám cru-
cem.

Nam ni íta eum existumássem, numquam tám grauis
Ob hanc ínimicitias cáperem in uostram·fámiliam, 370
Quam is áspérnatur núnc tam inliberáliter.

25 GE. Pergín ero absenti mále loqui, impuríssume?

PH. Dignum aútem hoc illost. GE. Aín tamen, carcér?

DE. Geta.

GE. Bonórum extortor, légum contortór. DE. Geta.

PH. Respónde. GE. Quis homost? éhem. DE. Tace. GE.

Absentí tibi 375

Te indígnas seque dígnas contumélias

30 Numquám cessauit dícere. DE. Ohe désine.

Adulēscens, primum abs te hóc bona ueniá peto,
Si tibi placere pótis est, mi ut respóndear:
Quem amicum tuom ais fuisse istum, explaná mihi, 380
Et qui cognatum mé sibi esse diceret.

PH. Proinde expiscare quási non nosses. DE. Nóssem? 35

PH. Ita.

DE. Ego mé nego: tu qui ais redige in mémoriam.

PH. Eho tú, sobrinum tuóm non noras? DE. Énicas.

Dic nómen. PH. Nomen? máxume. DE. Quid núnctaces? 385

PH. Perii hércle, nomen pérdidi. DE. Hem, quid ais? PH.

Geta,

Si méministi id quod ólim dictumst, súbice. hem, 40
Non díco: quasi non nóris, temptatum áduenis.

DE. Egone áutem tempto? GE. Stílpo. PH. Atque adeo quíd mea?

Stilpóst. DE. Quem dixti? PH. Stílponem inquam nóuéras. 390

DE. Neque égo illum noram néque mi cognatús fuit
Quisquam ístoc nomine. PH. Ítane? non te horúm 45
pudet?

At sí talentum rém reliquissét decem,

DE. Di tibi male faciant. PH. primus esscs mémoriter
Progéniam uostram usque áb auo atque atauo próferens. 395

DE. Ita ut dícis. ego tum quom áduenissem, qui mihi
Cognáta ea esset, dicerem: itidem tú face: 50
Cedo qui ést cognata? GE. Eu nóster, recte: heus
tú, caue.

PH. Dilúcide expediúi quibus me opórtuit
Iudícibus: tum id si fálsum fuerat, fílius 400
Quor nón refellit? DE. Fílium narrás mihi?

55 Quoius dé stultitia díci ut dignumst nó n potest.

PH. At tú qui sapiens és magistratús adi,
Iudícium de ea causa á lterum ut reddánt tibi:
Quandóquidem solus régnas et solí licet 405
Hic de eádem causa bís iudícium apíscier.

60 DE. Etsí mihi facta iniúriast, uerúm tamen
Potiús quam litis sécter aut quam te aúdiam,
Itidem út cognata sí sit, id quod léx iubet
Dotís dare, abduce hánc, minas quinque áccipe. 410

PH. Hahahaé, homo suavis. DE. Quíd est? num iniquom
póstulo?

65 An ne hóc quidem ego adipíscar, quod ius públicumst?

PH. Itan tándem quaeso, ítem út meretricem ubi abúsus
sis,

Mercédem dare lex iúbet eí atque amíttere?
An, ut néquid turpe cíuis in se admítteret 415

Proptér egestatem, próxumo iussást dari,
70 Vt cum úno aetatem dégeret? quod tú uetas.

DE. Ita, próxumo quidem: át nos unde? aut quam óbrem?

PH. Ohe,
'Actum' áiunt 'ne agas.' DE. Nó n agam? immo haud
désinam,

Donéc perfecero hóc. PH. Ineptis. DE. Síne modo. 420

• PH. Postrémo tecum níl rei nobis, Démipho, est:

75 Tuos ést damnatus gnátus, non tu: nám tua
Praetéríerat iam ad dúcendum aetas. DE. Ómnia
haec

Illúm putato, quae égo nunc dico, dícere:
Aut quídem cum uxore hac ípsum prohibebó domo. 425

GE. Irátus est. PH. Tu té idem melius féceris.

80 DE. Itane és paratus fácere me aduorsum ómnia,
Infélix? PH. Metuit híc nos, tam etsi sédulo

Dissimulat. GE. Bene habent tibi principia. PH. Quin
quod est

Ferundum fers? tuis dignum factis féceris, 430

Vt amici inter nos símus. DE. Egon tuam éxpetam

Amicitiam? aut te uisum aut auditum uelim? 85

PH. Si cóncordabis cum illa, habebis quae tuam

Senectutem oblectet: respice aetatem tuam.

DE. Te oblétet: tibi habe. PH. Mínue uero iram. DE.

Hóc age. 435

Satis iam uerborumst: nisi tu properas mulierem

Abducere, ego illam eiciam: dixi, Phormio. 90

PH. Si tu illam attigeris secus quam dignumst liberam,

Dicam tibi inpingam grandem: dixi, Démipho.

Siquid opus fuerit, heus, domo me. GE. Intéllego. 440

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINVS. CRITO.

DE. Quantá me cura et sollicitudine ádficit II 4

Gnatús, qui me et se hisce inpediuit núptiis!

Neque mi in conspectum pródit, ut saltém sciam,

Quid de hac re dicat quídue sit senténtiae.

Abi, uise redierítne iam an non dúm domum. 445 5

GE. Eó. DE. Videtis quo in loco res haec siet:

Quid ágo? dic, Hegio. HE. Égo? Cratinum cénseo,

Si tibi uidetur. DE. Díc, Cratine. CRA. Méne uis?

DE. Te. CRA. Ego quae in rem tuam sint ea uelim faciás:

mihi

Sic hóc uidetur: quód te absente hic fílius 450 10

Egít, restitui in íntegrum aequomst ét bonum:

Et id ínpetrabis. díxi. DE. Dic nunc, Hégio.

HE. Ego sédulo hunc dixísse credo: uérum itast,

Quot hómínes tot senténtiae: suos quoíque mos.

Mihi nón uidetur quód sit factum légibus 455 15

Rescindi posse: et tûrpe inceptust. DE. Díc, Crito.

CRI. Ego ámplius delíberandum cénseo:

Res mágnast. HE. Numquid nós uis? DE. Fecistís
probe:

Incértior sum múlto quam dudúm. GE. Negant

20 Redisse. DE. Frater ést expectandús mihi: 460

Is quód mihi dederit de hác re consilium, íd sequar.

Percóntatum ibo ad pórtum, quoad se récipiat.

GE. At ego Ántiphonem quaéram, ut quae acta hic sint
sciat.

Sed eccum ípsum uideo in témpore huc se récipere.

ANTIPHO. GETA.

III 1 AN. Énim uero, Antiphó, multimodis cum ístoc animo es
úituperandus: 465

Ítane te hinc abísse et uitam tuám tutandam aliís de-
disse!

Álios tuam rem crédidisti mágis quam tete animum
áduorsuros?

Nam út ut erant alia, illi certe quaé nunc tibi domíst
consuleres,

5 Néquid propter tuám fidem decépta poteretúr mali:
Quoíus nunc miserae spés opesque súnt in te uno
omnés sitae. 470

GE. Et quídem, ere, nos iam dúdum hic te absentem ín-
cusamus, qui ábieris.

AN. Te ipsúm quaerebam. GE. Séd ea causa níllo magis
defécimus.

AN. Loquere óbsecro, quo nam ín loco sunt rés et fortu-
naé meae:

10 Numquíd subolet patrí? GE. Níl etiam. AN. Ecquíd spei
porrost? GE. Nécio. AN. Ah.

GE. Nisi Phaédria haud cessáuit pro te eníti. AN. Nil fecít noui. 475

GE. Tum Phórmio itidem in hác re ut [in] aliis strénuom hominem praébuit.

AN. Quid is fécit? GE. Confutáuit uerbis ádmodum iratúm senem.

AN. Eu, Phórmio. GE. Ego quod pótui porro. AN. Mí Geta, omnis uós amo.

GE. Síc habent princípia sese ut díco: adhuc tranquílla 15 res est,

Mánsurusque pátruom pater est, dum húc adueniat.

AN. Quid eum? GE. Vt aibat 480

De eíus consilio sése uelle fácere quód ad hanc rem áttinet.

AN. Quántum metuíst míhi, uidere huc sáluom nunc patruóm, Geta!

Nam eíus per unam, ut aúdio, aut uiuam aut moriar senténtiam.

GE. Phaédria tibi adést. AN. Vbi nam? GE. Eccum ab suá 20 palaestra exít foras.

PHAEDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

PH. Dório, 485 III 2

Audi óbsecro. DO. Non aúdio. PH. Parúmper. DO. Quin omítte me.

PH. Aúdi quod dicam. DO. Át enim taedet iam aúdire eadem míliens.

PH. Át nunc dicam quód lubenter aúdias. DO. Loquere, aúdio.

PH. Néqueo te exoráre ut maneat tríduom hoc? quo núnc abis?

DO. Mirábar si tu míhi quicquam adferrés noui. AN. Ei, 490 5

Metuó lenonem néquid.. GE. Suo suát capiti? idem
ego uéreor.

PH. Non dúm mihi credis? Do. Háriolare. PH. Sín fidem
do? Do. Fábulae.

PH. Faéneratum istúc beneficium púlchre tibi dicés. Do.
Logi.

PH. Créde mihi, gaudébis facto: uérum hercle hoc est.
Do. Sómnia.

10 PH. Éxperire: nón est longum. Do. Cántilenam eandém
canís. 495

PH. Tú cognatus, tú parens, tu amícus, tu.. Do. Garri
modo.

PH. Ádeon ingenio ésse duro te átque inexorábili,
Vt neque misericórdia neque précibus mollirí queas!

Do. Ádeon te esse incógitantem atque ínpudentem, Phaédria,

15 Vt phaleratis díctis ducas me ét meam ductes grá-
tiis! 500

AN. Míseritumst. PH. Ei, uéris uincor. GE. Quám uter-
quest similís sui.

PH. Neque, Ántipho alia quom óccupatus ésset sollicitú-
dine,

Tum hoc ésse mi obiectúm malum! AN. Ah, quid
ístuc autemst, Phaédria?

PH. Ó fortunatíssume Antipho. AN. Égone? PH. Quoi
quod amás domist:

20 Néc cum huius modi umquam úsus uenit út conflictá-
rés malo. 505

AN. Míhin domist? immo, íd quod aiunt, aúribus teneó
lupum.

[Nam neque quo pacto a me amittam neque uti reti-
neam scio.]

Do. Ípsum istuc mi in hóc est. AN. Heia, né parum lenó
sies.

Númquid hic confécit? PH. Hicine? quód homo in-
humaníssimus:

Pámphilam meam uéndidit. GE. Quid? uéndidit? AN. 25
Ain? uéndidit? 510

PH. Véndidit. Do. Quam indígnum facinus, áncillam aere
emptám meo!

PH. Néqueo exorare út me maneat ét cum illo ut mutét
fidem

Tríduom hoc, dum id quód est promissum ab amicis
argentum aúfero:

Sí non tum dederó, ún timeret praeterea hóram ne opper-
tús sies.

Do. Óbtundes? AN. Haud lóngumst id quod órat: exorét 30
sine: 515

Ídem hic tibi, quod bóni promeritus fúeris, condu-
plicáuert.

Do. Vérba istaec sunt. AN. Pámphilamne hac úrbe pri-
uarí sines?

Túm praeterea horúnc amorem dístrahi poterín
pati?

Do. Néque ego neque tu. GE. Dí tibi omnes id quod es
dignús dunt.

Do. Égo te complurís aduersum ingénium meum mensís 35
tuli, 520

Póllicitantem et níl ferentem, fléntem: nunc contra
ómnia haec

Répperi qui dét neque lacrumet: dá locum meliós-
ribus.

AN. Cérte hercle, ego si sátis commemini, tibi quidemst
olím dies,

Quam ad dares huic, praestituta. PH. Factum. Do.
Num ego istuc nego?

40 AN. Iam ea praeteriit? Do. Non, uerum haec ei anteces-
sit. AN. Non pudet 525

Vanitatis? Do. Minime, dum ob rem. GE. Sterculi-
num. PH. Dorio,

Itane tandem facere oportet? Do. Sic sum: si placeo,
utere.

AN. Sic hunc decipi! Do. Immo enim uero, Antipho, hic
me decipit:

Nam hic me huius modi scibat esse: ego hunc esse
aliter credidi;

45 Iste me fefellit: ego isti nilo sum aliter ac fui. 530
Sed ut ut haec sunt, tamen hoc faciam: cras mane
argentum mihi

Miles dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phaédria,
Mea lege utar, ut sit potior, qui prior ad dandumst.
uale.

III 3 PH. Quid faciam? unde ego nunc tam subito huic argen-
tum inueniam miser,

Quoi minus nilo est, quod, hic si pote fuisset exorá-
rier 535

Triduum hoc, promissum fuerat? AN. Itane hunc pa-
tiemur, Geta,

Fieri miserum, qui me dudum, ut dixti, adiuerit có-
mitter?

5 Quin, quom opus est, beneficium rursum ei experi-
mur reddere?

GE. Scio equidem hoc esse aequom. AN. Age ergo, solus
seruare hunc potes.

GE. Quid faciam? AN. Inuenias argentum. GE. Cupio: sed
id unde, edoce. 540

AN. Páter adest hic. GE. Scío: sed quid tum? AN. Ah,
dictum sapientí sat est.

GE. Ítane? AN. Ita. GE. Sane hércle pulchre suádes:
etiam tu hínc abis?

Nón triumpho, ex núptiis tuis sí nil nanciscór mali, 10
Ni étiam nunc me huius caúsa quaerere ín malo iu-
beás crucem?

AN. Vérum hic dicit. PH. Quid? ego uobis, Géta, alienus
sum? GE. Haúd puto: 545

Séd parumne est, quod ómnibus nunc nóbis suscensét
senex,

Ni ínstigemus étiam, ut nullus lócus relinquatúr preci?

PH. Álius ab oculís meis illam in ígnotum abducét locum?
hem: 15

Tum igitur, dum licét dumque adsum, lóquimini me-
cum, Ántipho,

Cóntemplamíní me. AN. Quam obrem? aut quíd nam
facturú's, cedo? 550

PH. Quóquo hinc asportábitur terrárum, certumst pér-
sequi

Aút perire. GE. Dí bene uortant quód agas: pede-
temptím tamen.

AN. Víde siquid opis pótes adferre huic. GE. 'Síquid'? 20
quid? AN. Quaere óbsecro:

Néquid plus minúsue faxit, quód nos post pigeát, Geta.

GE. Quaéro. AN. Saluos ést, ut opinor. GE. Vérum enim
metuó malum. 555

AN. Nóli metuere: úna tecum bóna mala tolerábimus.

GE. Quántum opus est tibi argénti, loquere. PH. Sólae
trigintá minae.

GE. Tríginta? hui, percárast, Phaedria. PH. Ístaec uero 25
uílís est.

GE. Áge age, inuentas réddam. PH. O lepidum. GE. Aufér
te hinc. PH. Iam opust. GE. Iám feres:
Séd opus est mihi Phórmionem ad hánc rem adiu-
torém dari. 560

AN. Praéstost: audacíssume oneris quíd uis inpone, éc-
feret:

Sólus est homo amíco amicus. GE. Eámus ergo ad
eum ócius.

30 AN. Númquid est quod operá mea uobis ópus sit? GE.
Nil: uerum ábi domum

Ét illam miseram, quam égo nunc intus scío esse
exanimatám metu,

Cónsolare. céssas? AN. Nil est aéque quod faciám
lubens. 565

PH. Quá uia istuc fácies? GE. Dicam in ítinere: hinc
modo te ámoue.

ACTVS III.

DEMIPHO. CHREMES.

DE. Quid? quá profectus caúsa hinc es Lemnúm, Chremes, IV 1
Addúxtin tecum filiam? CH. Non. DE. Quid ita non?

CH. Postquám uidet me eius máter esse hic diútius,
Simul aútem non manébat aetas uírginis 570
Meam négligentiam: ípsam cum omni fámilia 5
Ad mé profectam esse aíbant. DE. Quid illic tám diu
Quaeso igitur commorábare, ubi id audíueras?

CH. Pol mé detinuit mórbus. DE. Vnde? aut qui? CH.
Rogas?

Senéctus ipsast mórbus. sed uenísse eas 575
Saluás audiui ex naúta qui illas uéxerat. 10

DE. Quid gnáto obtigerit me ábsente, audistín, Chremes?

CH. Quod quídem me factum cónsili incertúm facit.
Nam hanc cóndicionem síquoi tulero extrário,
Quo pácto aut unde míhi sit dicundum órdest. 580
Te míhi fidelem esse aéque atque egomet súm míhi 15
Scibam: ille si me aliénus adfiném uolet,
Tacébit, dum intercédet familiáritas:
Sin spréuerit me, plús quam opus est scitó sciet,
Vereórque ne uxor áliqua hoc resciscát mea: 585
Quod sí fit, ut me excútiam atque egrediár domo, 20
Id réstat: nam ego meórum solus súm meus.

DE. Scio ita ésse: et istaec míhi res sollicitúdinist:

Neque défetiscar úsque adeo experírier,
Donéc tibi quod pollicitus sum id effécero. 590

GETA. (DEMIPHO. CHREMES.)

- IV 2 Ego hóminem callidiórem uidi néminem
 Quam Phórmionem. uénio ad hominem, ut dícerem
 Argéntum opus esse et íd quo pacto fieret.
 Vix dúm dimidium díxeram, intelléxerat:
 5 Gaudébat: me laudábat: quaerebát senem. 595
 Dis grátias agébat, tempus síbi dari,
 Vbi Phaédriae esse osténderet niló minus
 Amícum sese quam Ántiphoni. hominem ád forum
 Iussi ópperiri: eo me ésse adducturúm senem.
 10 Sed eccum ípsam. quis est ultérior? attat Phaé-
 driae 600
 Pater uénit. sed quid pértimui autem bélua?
 An quía quos fallam pro úno duo sunt míhi dati?
 Commódus esse opínor duplici spe útier.
 Petam hínc unde a primo ínstítui: is si dát, sat est:
 15 Si ab eó nil fiet, tum húnc adoriar hóspitem. 605

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

- IV 3 AN. Expécto quam mox réciplat sesé Geta.
 Sed pátruom uideo cúm patre astantem. eí mihi,
 Quam tímeo, aduentus húius quo inpellát patrem.
 GE. Adíbo: o salue, nóster Chremes. CH. Salué, Geta.
 5 GE. Veníre saluom uólup est. CH. Credo. GE. Quid agi-
 tur? 610
 CH. Multa áduenienti, ut fít, noua hic complúria.
 GE. Ita. de Ántiphone audístin quae facta? CH. Ómnia.
 GE. Tun díxeras huic? fácinus indignúm, Chremes,
 Sic círcumiri! DE. Id cum hóc agebam cómmodum.
 10 GE. Nam hercle égo quoque id quidem ágitans mecum
 sédulo 615
 Inuéni, opinor, rémedium huic rei. CH. Quid, Geta?

DE. Quod rémedium? GE. Vt abii ábs te, fit forte óbuíam
Mihi Phórmio. CH. Qui Phórmio? GE. Is qui istám.

CH. Scio.

GE. Visúmst mi, ut eius témparem senténtiam.

Prendo hóminem solum: 'quór non' inquam 'Phór- 15
mió, 620

Vidés, inter nos síc haec potius cúm bona

Vt cómponamus grátia quam cúm mala?

Erus líberalis ést et fugitans lítium:

Nam céteri quidem hércle amici omnés modo

Vno óre auctores fuére, ut praecipitem hánc da- 20
ret.' 625

AN. Quid hic coéptat aut quo euádet hodie? GE. 'an lé-
gibus

Datúrum poenas díces, si illam eiécerit?

Iam id éploratumst: héia, sudabís satis,

Si cum illo inceptas hómine: ea eloquéntiast.

Verúm pono esse uíctum eum: at tandém tamen 630 25

Non cápitis ei res ágitur, sed pecúniae.'

Postquam hóminem his uerbis séntio mollírier,

'Solí sumus nunc hic' inquam: 'eho, dic quid uís dari

Tibi in manum, ut erus híis desistat lítibus,

Haec hínc facessat, tú molestus né sies?' 635 30

AN. Satin illi di sunt própítii? GE. 'nam sát scio,

Si tu áliquam partem aequí bonique díxeris,

Vt est ille bonus uir, tría non commutábitis

Verba hódie inter uos.' DE. Quís te istaec iussít loqui?

CH. Immó non potuit mélius peruenírier 640 35

Eo quó nos uolumus. AN. Óccidi. DE. Perge éloqui.

GE. A prímo homo insaníbat. CH. Cedo quid póstulat?

GE. Quid? nímium quantum. CH. Quántum? dic. GE. Si-
quís daret

Taléntum magnum. DE. Immó malum hercle: ut níl
pudet!

40 GE. Quod díxi ei adeo: 'quaéso, quid si fíliam 645
Suam únicam locáret? parui ré tulit

Non súscepisse: inuéntast quae dotém petat.'

Vt ad paúca redeam ac míttam illius inéptias,

Haec dénique eius fuit postrema orátio:

45 'Ego' inquit 'a princípíio amici fíliam, 650

Ita ut aéquom fuerat, uólui uxorem dúcere.

Nam míhi uenibat in mentem eius incómodum,

In séruitutem paúperem ad ditém dari.

Sed mi ópus erat, ut apérte tibi nunc fábuler,

50 Aliquántulum quae adférerret, qui dissóluerem 655

Quae débeo: et etiám nunc, si uolt Démipho

Dare quántum ab hac accípíio, quae sponsást míhi,

Nullám míhi malim quam ístanc uxorém dari.'

AN. Vtrúm stultitia fácere ego hunc an málitia

55 Dicám, scientem an inprudéntem, incértus sum. 660

DE. Quid si ánimam debet? GE. 'Áger oppositust pígñori

Decem ób minas' inquit. DE. Áge age, iam ducat: dabo.

GE. 'Aedículae item sunt ób decem alias.' DE. Oíeĩ,

Nimiúmst. CH. Ne clama: répetito hasce a mé decem.

60 GE. 'Vxóri emunda ancíllulast: tum plúscula 665

Supelléctile opus est: ópus est sumptu ad núptias:

His rébus' inquit 'póne sane decem minas.'

DE. Sescéntas proinde scríbíto iam míhi dicas:

Nil do: ínpuratus me ílle ut etiam inrídeat?

65 CH. Quaeso, égo dabo, quiésce: tu modo fílius 670

Fac ut íllam ducat, nós quam uolumus. AN. Eí míhi,

Geta, óccidisti mé tuis falláciis.

CH. Mea caúsa eícitur: mé hoc est aequom amíttere.

GE. 'Quantúm potest me cértiorem' inquit 'face,

Si illám dant, hanc ut míttam: ne incertús siem: 675 70
Nam illí mihi dotem iám constituerúnt dare.'

CH. Iam accípiat: illis répudium renúntiet:

Hanc dúcat. DE. Quae quidem illi res uortát male.

CH. Oppórtune adeo argéntum nunc mecum áttuli,
Fructúm quem Lemni uxóris reddunt praédia: 680 75
Inde súmam: uxori tibi opus esse díxero.

AN. Geta. GE. Hém. AN. Quid egisti? GE. Émunxi ar-IV 4
gentó senes.

AN. Satin ést id? GE. Nescio hércle, tantum iússus sum.

AN. Eho, uérbero, aliud míhi respondes ác rogo?

GE. Quid érgo narras? AN. Quid ego narrem? operá tua 685
Ad réstim res redit míhi quidem planíssume. 5

Vt té quidem di deaeque ómnes superi *atque* inferi
Malís exemplis pérđant! em, siquíd uelis,

Huic mándes, qui te ad scópulum e tranquillo aúferat.

Quid mínus utibile fuít quam hoc ulcus tángere 690
Aut nóminare uxórem? iniectast spés patri 10

Posse íllam extrudi. cédo nunc porro, Phórmio

Dotém si accipiet, úxor ducendást domum,

Quid fiet? GE. Non enim dúcet. AN. Noui. céterum

Quom argéntum repetent, nóstra causa scílicet 695

In néruom potius íbit? GE. Nil est, Ántipho, 15

Quin mále narrando póssit deprauárier.

Tu id quód bonist excérpis, dicis quód malist.

Audí nunc contra: iám si argentum accéperit,
Ducendast uxor, út ais: concedó tibi: 700

Spatiúm quidem tandem ádparandis núptiis, 20

Vocándi, sacrificándi dabitur paúlulum.

Intérea amici quód polliciti súnť dabunt:

Inde íste reddet. AN. Quam óbrem? aut quid dicét?

GE. Rogas?

'Quot rés postilla mónstra euenerúnt mihi! 705
 25 Intro fít in aedis áter alienús canis:
 Anguís *in* inpluuium décidit de tégulis:
 Gallína cecinit: interdixit háriolus:
 Arúspex uetuit: ánte brumam autém noui
 Negóti incipere * * * * *
 30 * * * * * quae causast iustíssuma.' 710
 Haec fíent. AN. Vt modo fíant! GE. Fient: mé uide.
 Pater éxit: abi, dic ésse argentum Phaédriae.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

IV 5 DE. Quiétus esto, inquam: égo curabo néquid uerborúm
 duit.
 Hoc témere numquam amíttam ego a me, quín mihi
 testis ádhibeam:
 Quoi dem ét quam obrem dem, cómmemorabo. GE. Vt
 caútus est, ubi níl opust. 715
 CH. Atque íta opus factost: ét matura, dúm lubido eadem
 haéc manet:
 5 Nam si áltera illaec mágis instabit, fórsitan nos reí-
 ciat.
 GE. Rem ipsám putasti. DE. Dúc me ad eum ergo. GE. Nón
 moror. CH. Vbí hoc égeris,
 Transíto ad uxorém meam, ut conuéniat hanc prius
 quam hínc abit.
 Dicát eam dare nos Phórmioni núptum, ne suscén-
 seat: 720
 Et mágis esse illum idóneum, qui ipsí sit familiárior:
 10 Nos nóstro officio nón digressos ésse: quantum is
 uóluerit
 Datum ésse dotis. DE. Quíd tua malum id ré fert?
 CH. Magni, Démipho.

Non sátiſ est tuom te offícium fecisse, íd si non fama
ádprobat :

Volo ipsíus [quoque] haec uoluntáte fieri, né se eiec-
tam praédicet. 725

DE. Idem égo istuc facere póssum. CH. Mulier múlieri
magis cónuenit.

DE. Rogábo. CH. Vbi illas núnc ego reperíre possim, cógito. 15

SOPHRONA. CHREMES.

So. Quid agam? quem mi amícum inueniam mísera? aut V 1
quo consília haec referam?

Aút unde auxiliúm petam?

Nám uereor, era ne ób meum suasum indígna iniuria
ádficiatur: 730

Íta patrem adulescéntis facta haec tólerare audió
uiolenter.

CH. Nám quae haec anus est, éxanimata a frátre quae 5
egressást meo?

So. Quod ut fácerem egestas me ímpulit, quom scírem
infirmas núptias

Hasce éſſe, ut id consúlerem, interea uíta ut in tutó
foret.

CH. Cérte edepol, nisi me ánimus fallit aút parum pro-
spíciunt oculi, 735

Meaé nutricem gnátae uideo. So. Néque ille inuesti-
gátur, CH. Quid ago?

So. qui ést eius pater. CH. Ádeo, maneo, dum haéc quae 10
loquitur mágis cognosco?

So. Quód si eum nunc reperíre possim, níl est quod ue-
reár. CH. East ipsa:

Cónloquar. So. Quis hic lóquitur? CH. Sophrona. So.
ét meum nómen nóminat?

CH. Réspice ad me. So. Di óbsecro uos, éstne hic Stilpo?

CH. Nón. So. Negas? 740

CH. Cóncede hinc a fóribus paulum istórsum sodes, Sóphrona.

15 Ne me ístoc posthac nómine appellássis. So. Quid?
non óbsecro es

Quem sémper te esse díctitasti? CH. St'. So. Quid
has metuís foris?

CH. Conclúsam hic habeo uxórem saeuam. uérum istoc
me nómine

Eo pérperam olim díxi, ne uos fórte imprudentés
foris 745

Effútiretis átque id porro aliqua úxor mea rescísceret.

20 So. Istóc pol nos te hic ínuenire míserae numquam pó-
tuimus.

CH. Eho díc mihi, quid reí tibist cum fámilia hac unde
éxis?

Vbi illaé sunt? So. Miseram me. CH. Hém, quid est?
uiuóntne? So. Viuit gnáta.

Matrem ípsam ex aegritúdiue hac miserám mors con-
secútast. 750

CH. Male fáctum. So. Ego autem, quae éssem anus de-
sérta egens ignóta,

25 Vt pótui nuptum uírginem locáui huic adulescénti,
Harúm qui est dominus aédium. CH. Antiphónine?
So. Em, istic ípsi.

CH. Quid? duásne is uxorés habet? So. Au, ún timeram ille
quidem hanc sólam.

CH. Quid illam álteram quae díctitur cognáta? So. Haec
ergost. CH. Quíd aís? 755

So. Compósito factumst, quó modo hanc amáns habere
pósset

Sine dóte. CH. Di uostrám fidem, quam saepe forte 30
témere

Euéniant quae non aúdeas optáre! offendi aduénient
Quocúm uolebam et út uolebam cónlocatam *gnátam*:
Quod nós ambo opere máximo dabámus operam ut
fieret, 760

Sine nóstra cura, máxima sua cúra haec sola fécit.

So. Nunc quíd opus facto sít uide: pater ádulescentis 35
uénit

Eumque ánimo iniquo hoc óppido ferre áiunt. CH.
Nil períclist.

Sed pér deos atque hómines meam esse hanc cáue
resciscat quísquam.

So. Nemo éx me scibit. CH. Séquere me: intus aúdiēs
quae réstant. 765

ACTVS V.

DEMIPHON. GETA.

- V 2 DE. Nostrápte culpa fácimus ut malós expediat ésse,
Dum nímium dici nós bonos studémus et benígnos.
Ita fúgias ne praetér casam, quod áiunt. nonne id
sát erat,
Accípere ab illo iniúriam? etiam argéntumst ultro
obiéctum,
- 5 Vt sít qui uiuat, dum áliud aliquid flágiti confíciat. 770
- GE. Planíssume. DE. Eis nunc praémiumst, qui récta praua
fáciunt.
- GE. Veríssume. DE. Vt stultíssume quidem illí rem ges-
serímus.
- GE. Modo ut hóc consilio póssiet discédi, ut istam dúcat.
- DE. Etiámne id dubiumst? GE. Haúscio hercle, ut homóst,
an mutet ánimum.
- 10 DE. Hem, mútet autem? GE. Néscio: uerúm, si forte,
díco. 775
- DE. Ita fáciam, ut frater cénsuit, ut uxórem eius huc ad-
dúcam,
- Cum ista út loquatur. tú, Geta, abi prae: núntia hanc
uentúram.
- GE. Argéntum inuentumst Phaédriae: de iúrgio silétur:
Prouísumst, ne in praeséntia haec hinc ábeat: quid
nunc pórro?

Quid fiet? in eodém luto haesitás: uorsura sólues, 780 15
Geta: praésens quod fuerát malum in diem ábiit: pla-
gae créscunt,
Nisi próspicis. nunc hínc domum ibo ac Phánium
edocébo,
Nequíd uereatur Phórmionem aut *huius* oratiónem.

DEMIPHO. NAVSISTRATA.

DE. Age dum, út soles, Nausístrata, fac illa út placetur nóbis, V 3
Vt suá uoluntate id quod est faciúndum faciat. **NA.**
Fáciám. 785

**DE. Paritér nunc opera me ádiuuas, ac ré dudum opitu-
láta es.**

NA. Factum uolo: ac pol minus queo uiri culpa, quam me dignumst.

DE. Quid autem? NA. Quia pol mei patris bene páta in- 5
diligénter

Tutátur: nam ex eis praédiis talénta argenti bína
Capiébat statim: hem, uír uiro quid praéstat! DE.
Binan quaéso? 790

NA. Ac rébus uihóribus multó talenta bína. DE. Hui.

NA. Quid haec videntur? **DE.** Scilicet. **NA.** Virum me
natum uellem:

Ego osténderem, DE. Certó scio. NA. quo pácto.. DE. 10
Parce sódes,

Vt póssis cum illa, né te adulescens múlier defetiget.
NA. Faciam út iubes: sed meúm uirum abs te exíre uideo.

CHREMES. DEMIPHO. NAVSISTRATA.

CH. Ehem, Démipho, 795
Iam illi datumst argéntum? DE. Curavi illico. CH. Nol-
lém datum.

Ei, uideo uxorem: paene plus quam sat erat. DE.
Quor nollés, Chremes?

15 CH. Iam récte. DE. Quid tu? ecquid locutus cum ista es,
quam obrem hanc ducimus?

CH. Transégi. DE. Quid ait tandem? CH. Abduci non po-
test. DE. Qui non potest?

CH. Quia uterque utriquest cordi. DE. Quid istuc nostra?

CH. Magni: praeter haec 800

Cognatam comperi esse nobis. DE. Quid? deliras. CH.
Sic erit:

Non temere dico: redii mecum in memoriam. DE.
Satin sanus es?

20 NA. Au obsecro, uide ne in cognatam pecces. DE. Non
est. CH. Né nega:

Patris nomen aliud dictumst: hoc tu errasti. DE. Non
norat patrem?

CH. Norat. DE. Quor aliud dixit? CH. Numquamne hodie
concedés mihi 805

Neque intélleges? DE. Si tú nil narras? CH. Pérgis?
NA. Miror quid siet.

DE. Equidem hércle nesció. CH. Vin scire? at ita me ser-
uet Iúppiter,

25 Vt própior illi, quam égo sum ac tu, homo némost.
DE. Di uostrám fidem:

Eámus ad ipsam: una ómnis nos aut scíre aut nescire
hóc uolo. CH. Ah.

DE. Quid ést? CH. Itan paruam míhi fidem esse apúd te!
DE. Vin me crédere? 810

Vin sátis quaesitum mi istuc esse? age, fiat. quid?
illa filia

Amíci nostri quíd futurumst? CH. Récte. DE. Hanc
igitur míttimus?

CH. Quid ni? DE. Ílla maneat? CH. Síc. DE. Ire igitur 30
tíbi licet, Nausístrata.

NA. Sic pól commodius ésse in omnis árbitror, quam ut
coéperas,

Manére hanc; nam perlíberalis uísast, quom uidí,
mihi. 815

DE. Quid istúc negotist? CH. Iámne operuit óstium? DE.

Iam. CH. O Iúppiter,

Di nós respiciunt: gnátam inueni núptam cum tuo
fílio. DE. Hem,

Quo pácto id potuit? CH. Nón satis tutus ést ad nar- 35
randum híc locus.

DE. At tu íntro abi. CH. Heus, ne filii quidem hoc nóstri
resciscánt uolo.

A N T I P H O.

Laetús sum, ut meae res sése habent, fratri óbtigisse V 4
quód uolt. 820

Quam scítumst, eius modí parare in ánimo cupidi-
tátes,

Quas, quóm res aduorsaé sient, pauló mederi póssis!

Hic símul argentum répperit, curá sese expediuit:

Ego núllo possum rémedio me euólueré ex his túrbis, 5

Quin, si hóc celetur, in metu, sin pátefit, in probró
sim. 825

Neque mé domum nunc réciperem, ni mi éssét spes
osténta

Huiúsce habendae. séd ubi nam Getam ínuenire pós-
sim?

[Vt rogem, quod tempus conueniundi patris me ca-
pere suadeat.]

PHORMIO. ANTIPHO.

V 5 PH. Argéntum accepi, trádidi lenóni: abduxi múlierem,
Curáui propria ut Phaédria poterétur: nam emissást
manu. 830

Nunc úna mihi res étiam restat quae ést conficiunda,
ótium

Ab sénibus ad potándum ut habeam: nam áliquot hos
sumám dies.

5 AN. Sed Phórmio: quid aís? PH. Quid? AN. Quid nam
núnc facturust Phaédria?

Quo pácto satietátem amoris aít se uelle absúmere?

PH. Vicíssim partis tuás acturust. AN. Quás? PH. Vt fu-
gitet suóm patrem. 835

Te suás rogauit rúrsum ut ageres, caúsam ut pro se
díceres.

Nam pótaturus ést apud me. ego me íre senibus Sú-
nium

10 Dicam ád mercatum, ancíllulam emptum dúdum quam
dixít Geta:

Ne quom híc non uideant mé conficere crédant ar-
gentúm suom.

Sed óstium concrépuít abs te. AN. Vide qui egre-
diatúr. PH. Getast. 840

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

V 6 GE. Ó fortuna, o fórs fortuna, quántis commoditátibus,
Quám subito meo ero Ántiphoni ope uóstra hunc
onerastís diem!

AN. Quíd nam hic sibi uolt? GE. nósque amicos eíus
exonerastís metu!

Séd ego nunc mihi céssó, qui non úmerum hunc
onero pállio

Átque hominem propere ínuenire, ut haec quae con- 5
tigerínt sciat. 845

AN. Núm tu intellegis, híc quid narret? PH. Núm tu? AN.
Nil. PH. Tantúndem ego.

GE. Ád lenonem hinc íre pergám: ibi núnc sunt. AN. Heus,
Geta. GE. Ém tibi.

Núm mirum aut nouómsť reuocari, cúrsu quom
institerís? AN. Geta.

GE. Pérgit hercle: númquam tu odio tuó me uinces. AN.
Nón manes?

GE. Vápula. AN. Id quidem tibi iam fiet, nísi resistis, uér- 10
bero. 850

GE. Fámiliariórem oportet ésse hunc: minitatur malum.
Séd isne est quem quaero án non? ipsust. cóngredere
actutúm. AN. Quid est?

GE. O ómnium, quantum ést qui uiuont, hóminum homo
ornatíssime:

Nám sine controuórsia ab dis sólus diligere, Án-
tipho.

AN. Íta uelim: sed quí istuc credam ita ésse mihi dicí 15
uelim. 855

GE. Sátin est si te délibutum gaúdio reddo? AN. Énicas.

PH. Quín tu hinc pollicitátiones aúfer et quod férs cedo.

GE. Oh,

Tú quoque aderas, Phórmio? PH. Aderam: séd tu
cessas? GE. Áccipe, en:

Út modo argentúm tibi dedimus ápuđ forum, rectá
domum

Súmus profecti: intérea mittit érus me ad uxorém 20
tuam. 860

AN. Quam óbrem? GE. Omitto próloqui: nam níl ad hanc
remst, Ántipho:

Vbi in gynaecium ire occipio, puer ad me adcurrit
Mida,

Pone adprendit pallio, resupinat: respicio, rogo
Quam obrem retineat me: ait esse uetitum intro ad
eram accedere.

25 'Sophrone modo fratrem huc' inquit 'senis introduxit
Chremem' 865

Eumque nunc esse intus cum illis: hoc ubi ego au-
diui, ad foris

Suspense gradu placide ire perrexi, accessi, astiti,
Animam compressi, aurem admoui: ita animum coepi
attendere,

Hoc modo sermonem captans. AN. Eui, Geta. GE. Hic
pulcherrimum

30 Facinus audiui: itaque paene hercle exclamaui gau-
dio. 870

AN. Quod? GE. Quod nam arbitrare? AN. Nescio. GE. At-
qui mirificissimum:

Patruos tuos est pater inuentus Phanio uxori tuae.
AN. Hem,

Quid ais? GE. Cum eius consuevit olim matre in
Lemno clanculum.

PH. Somnium: utin haec ignoraret suum patrem? GE.
Aliquid credito,

35 Phormio, esse causae: sed me censeri potuisse
omnia 875

Intellegere extra ostium, intus quae inter sese ipsi
egerint?

AN. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam. GE.
Immo etiam dabo

Quo magis credas: patruos interea inde huc egredi-
tur foras:

Haúd multo post cúm patre idem récipit se intro
dénuo:

Áit uterque tibi potestatem éius adhibendaé dari: 880 40

Dénique ego sum míssus, te ut requírerem atque ad-
dúcerem. AN. Em,

Quín ergo rape mé: quid cessas? GE. Févero. AN.

O mi Phórmio,

Vále. PH. Vale, Antiphó. bene, ita me dí ament,
factum. gaúdeo

Tantám fortunam de ínprouiso esse hís datam. V 7

Summa éludendi occásiost mihi núnc senes 885

Et Phaédriae curam ádimere argentáriam,

Ne quoiquám suorum aequálium suppléx siet.

Nam idem hóc argentum, ita út datumst, ingrátis 5

Ei dátum erit: hoc qui cógam, re ipsa répperi.

Nunc géstus mihi uoltúsque est capiundús nouos. 890

Sed hínc concedam in ángiportum hoc próximum,

Inde hísce ostendam me, úbi erunt egressí foras.

Quo me ádsimularam ire ád mercatum, nón eo. 10

DEMIPHO. CHREMES. PHORMIO.

DE. Dis mágnas merito grátias habeo átque ago, V 8

Quando éuenere haec nóbis, frater, prospere. 895

CH. Estne ita uti dixi líberalis? DE. Óppido. 12

Quantúm potest, nunc cónueniundús Phórmios,

Prius quám dilapidat nóstras trigintá minas

Vt aúferamus. PH. Démiphonem sí domist 5

Visam, út quod.. DE. At nos ád te ibamus, Phórmio. 900

PH. De eadem hác fortasse cáusa? DE. Ita hercle. PH.

Crédidi:

Quid ád me ibatis? rídiculum: uerebámini

Ne nón id facerem quód recepissém semel?

10 Heus, quánta quanta haec méa paupertas ést, tamen
 Adhúc curauí unum hóc quidem, ut mi essét fides. 905
 Idque ád uos uenio núnctiatum, Démípho,
 Parátum me esse: ubi uóltis, uxorém date.
 15 Nam omnís posthabuí míhi res, ita uti pár fuit,
 Postquám tanto opere id uós uelle animum aduór-
 teram.

DE. At híc dehortatus ést me, ne illam tíbi darem: 910
 'Nam quí erit rumor' ínquit, 'id si féceris?

Olím quom honeste pótuit, tum non ést data:
 20 Nunc uíduam extrudí túrpest': ferme eadem ómnia
 Quae túte dudum córam me incusáueras.

PH. Satís superbe inlúditis me. DE. Quí? PH. Rogas? 915
 Quia ne álteram quidem illam potero dúcere:
 Nam quó redibo ore ád eam quam contémpserim?

25 CH. 'Tum autem Ántiphonem uídeo ab sese amíttere
 Inuítum eam' inque. DE. Tum aútem uideo fílium
 Inuítum sane múlíerem ab se amíttere. 920

Sed tránsi sodes ád forum atque illúd mihi
 Argéntum rursum iúbe rescribi, Phórmio.

30 PH. Quodne égo discripsi pórro illis quibus débui?

DE. Quid ígitur fiet? PH. Sí uis mi uxorém dare,
 Quam déspondisti, dúcam: sin est út uelis 925
 Manére illam apud te, dós hic maneat, Démípho.

Nam nón est aequom mé propter uos decipi,
 35 Quóm ego uóstri honoris caúsa repudium álterae
 Remíserim, quae dótis tantundém dabat.

DE. In' ín malam rem hinc cum ístac magnificéntia, 930
 Fugitiue? etiam nunc crédís te ignorárier
 Aut túa facta adeo? PH. Inrítor. DE. Tune hanc dú-
 ceres,

40 Si tíbi daretur? PH. Fác periculum. DE. Vt fílius

Cum illa hábitet apud te, hoc uóstrum consiliúm fuit.

PH. Quaeso quid narras? DE. Quín tu mi argentúm
cedo. 935

PH. *Mihi* uéro uxorem tú cedo. DE. In ius ámbula.

PH. Enim uéro si porro ésse odiosi pérgitis..

DE. Quid fácies? PH. Egone? uós me indotatis modo 45
Patrócinari fórtasse arbitrámini:

Etiám dotatis sóleo. CH. Quid id nostrá? PH. Nihil. 940

Hic quándam noram, quóiús uir uxorem CH. Hém.
DE. Quid est?

PH. Lemni hábuit aliam: CH. Núllus sum. PH. ex qua
filiam

Suscépit: et eam clam éducat. CH. Sepúltus sum. 50

PH. Haec ádeo ego illi iám denarrabo. CH. Óbsecro,
Ne fácias. PH. Oh, tune ís eras? DE. Vt ludós facit. 945

CH. Missúm te facimus. PH. Fábulae. CH. Quid uís tibi?
Argentum quod habes cóndonamus te. PH. Aúdio.
Quid uós malum ergo mé sic ludificámini 55
Inépti uostra púerili *inconstántia*?

Noló uolo: uolo nólo rursum: cápe cedo: 950

Quod díctum, indictumst: quód modo erat ratum,
ínritumst.

CH. Quo pácto aut unde haec híc rescuit? DE. Néscio,
Nisi mé dixisse némini certó scio. 60

CH. Monstri, íta me di ament, símile. PH. Inleci scrúpu-
lum. DE. Hem,

Hicíne ut a nobis hóc tantum argenti aúferat 955

Tam apérte inridens? émori hercle sátius est.

Animó uirili praésentique ut sís para.

Vidés tuom peccátum esse elatúm foras 65

Neque iam íd celare pósse te uxorém tuam:

Nunc quód ipsa ex aliis aúditura sít, Chremes, 960

Id nósmet indicáre placabílius est.

Tum hunc ínpuratum póterimus nostró modo

70 Vlčísci. PH. Attat, nísi mi prospicio, haéreo.

Hi gládiatorio ánimo ad me adfectánt uiam.

CH. At uéreor ut placári possit. DE. Bóno animo es: 965

Ego rédigam uos in grátiam, hoc fretús, Chremes,

Quom e médio excessit únde haec susceptást tibi.

75 PH. Itane ágitis mecum? sátis astute adgrédimini.

Non hércle ex re istius me ínstigasti, Démipho.

Ain tu? úbi quae lubitum fúerit peregre féceris 970

Neque huíus sis ueritus féminae primáriae,

Quin nóuo modo eĩ fáceres contuméliam,

80 Veniás nunc precibus laútum peccatúm tuom?

Hisce égo illam dictis íta tibi incensám dabo,

Vt né restinguas, lácrumis si extilláueris. 975

DE. [Malúm quod isti dí deaeque omnés duint.]

Tantáne adfectum quémquam esse hominem audácia!

85 Non hóc publicitus scélus hinc asportárier

In sólas terras! CH. Ín id redactus súm loci,

Vt quíd agam cum illo nésciam prorsum. DE. Égo

scio: 980

In iús eamus. PH. Ín ius? huc, siquíd lubet.

DE. Adséquere, retine, dúm ego huc seruos éuoco.

90 CH. Enim néqueo solus: ádcurre. PH. Vna iniúriast

Tecúm. CH. Lege agito ergo. PH. Álterast tecúm,

Chremes.

DE. Rape húnc. PH. Sic agitis? énim uero uocést opus: 985

Nausístrata, exi. CH. Os ópprime. DE. Inpurúm uide

Quantúm ualet. PH. Nausístrata, inquam. CH. Nón

taces?

95 PH. Taceám? DE. Nisi sequitur, púgnos in uentrem íngere.

PH. Vel óculum exlide: est úbi uos ulciscár probe.

NAVSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

NA. Qui nóminat me? CH. Hem. NA. Quid istuc turbaest, V 9
óbsecro, 990

Mi uír? PH. Ehem, quid nunc óbstipuisti? NA. Quís
hic homost?

Non míhi respondes? PH. Hícine ut tibi respóndeat,
Qui hercle úbi sit nescit? CH. Cáue isti quicquam
créduas.

PH. Abi, tánge: si non tótus friget, me énica. 5

CH. Nil ést. NA. Quid ergo? quid istic narrat? PH. Iám
scies: 995

Auscúlta. CH. Pergin crédere? NA. Quid ego óbsecro
Huic crédam, qui nil díxit? PH. Delirát miser
Timóre. NA. Non pol témerest, quod tu tám times.

CH. Egon tímeo? PH. Recte sáne: quando níl times, 10
Et hoc níl est quod ego díco, tu narrá. DE. Scelus, 1000
Tibi nárret? PH. Ohe tu, fáctumst abs te sédulo
Pro frátre. NA. Mi uir, nón mihi dices? CH. Át..
NA. Quid 'at'?

CH. Non ópus est dicto. PH. Tíbi quidem: at scito huíc
opust.

In Lémno CH. Hem, quid ais? DE. Nón taces? PH. 15
clam te CH. Eí mihi.

PH. uxórem duxit. NA. Mí homo, di meliús duint. 1005

PH. Sic fáctumst. NA. Perii mísera. PH. Et inde fíliam
Suscépit iam unam, dúm tu dormis. CH. Quid agimus?

NA. Pro di ínmortales, fácinus miserandum ét malum.

DE. Hoc áctumst. PH. An quicquam hódíest factum in- 20
dígnius?

Qui mi, úbi ad uxores uéntumst, tum fiúnt senes. 1010

NA. Démipho, te appélló; nam cum hoc ípso distaedét
loqui:

Haécine erant itiónes crebrae et mánsiones diútinae
Lémni? haecine erat éa quae nostros mínuit fructus
uílitas?

25 DE. Égo, Nausistrata, ésse in hac re cúlpani meritum nón
nego:

Séd ea quin sit ignoscenda. PH. Vérba fiunt mór-
tuo. 1015

DE. Nám neque neglegéntia tua néque odio id fecít tuo.
Vínolentus fére abhinc annos quíndecim muliér-
culam

Eám compressit, únde haec natast: néque postilla
umquam áttigit.

30 Éa mortem obiit, é medio abiit: quí fuit in re hac
scrúpulus.

Quam óbrem te oro, ut ália facta túa sunt, aequo
animo hóc feras. 1020

NA. Quid ego aequo animo? cúpio misera in hác re iam
defúngier.

Séd quí id sperem? aetáte porro mínus peccaturúm
putem?

Iám tum erat senéx, senectus sí uerecundós facit.

35 Án mea forma atque aétas nunc magis éxpetendast,
Démipho?

Quíd mi hic adfers, quam óbrem expectem aut spé-
rem porro nón fore? 1025

PH. Éxequias Chreméti quibus est cómmodum ire, em
témplus est.

Síc dabo: age nunc, Phórmionem quí uolet lacéssito:
Fáxo tali eúm mactatum atque híc est infortúnio.

40 Rédeat sane in grátiam: iam súpplici satis ést mihi.
Hábet haec eĩ quód, dum uiuat, úsque ad aurem og-
gánniat. 1030

- NA. **Át meo merito crédo: quid ego núnc commemorem,**
Démipho,
Síngulatim, quális ego in hunc fúerim? DE. Noui ae-
que ómnia
Técum. NA. Merito hoc meó uidetur fáctum? DE. Mi-
nume géntium:
Vérum quando iam áccusando fieri infectum nóñ 45
potest,
Ígnosce: orat cónfitetur púrgat: quid uis ámplius? 1035
 PH. **Énim uero prius quam haéc dat ueniam, míhi prospici-**
ciam et Phaédriae.
Heús Nausistratá, prius quam huic respóndes temere,
audí. NA. Quid est?
 PH. **Égo minas trigínta ab illo pér fallaciam ábstuli:**
Eás dedi tuo gnáto: is pro sua amíca lenoní dedit. 50
 CH. **Hém, quid aïs? NA. Adeón indignum hoc tíbi uide-**
tur, fílius 1040
Hómo adulescens sí habet unam amícam, tu uxorés
duas?
Níl pudere? quo óre illum obiurgábis? respondé mihi.
 DE. **Fáciét ut uolés. NA. Immo ut meam iám scias sen-**
téntiam,
Néque ego ignosco néque promitto quícquam neque 55
respóndeo
Prius quam gnatum uídero: eius iudício permitto
ómnia. 1045
Quód is iubebit fáciam. DE. Mulier sápiens es, Nau-
sístrata.
 NA. **Sátin tibist? CH. Mihin? immo uero púlchre discedo**
ét probe
Ét praeter spem. NA. Tú tuom dic nómen quod sit.
PH. Phórmio:

60 **Vóstrae familiae hércle amicus ét tuo summus Phaédriae.**

NA. Phórmio, at ego ecástor posthac tíbi quod potero et
quaé uoles 1050

Fáciamque et dicám. PH. Benigne dícis. NA. Pol me-
ritúmst tuom.

PH. Vín primum hodie fácere quod ego gaúdeam, Nau-
sístrata,

Ét quod tuo uiro óculi doleant? NA. Cúpio. PH. Me
ad cenám uoca.

65 **NA. Pól uero uoco. DE. Eámus intro hinc. CH. Fíat: sed**
ubist Phaédria

Iúdex noster? PH. Iam híc faxo áderit. CANTOR. Vós
ualete et plaúdite. 1055

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 152 iambici senarii
- 153 et 154 trochaici octonarii
 - 155 trochaicus septenarius
 - 156 et 157 trochaici octonarii
 - 158 et 159 trochaici septenarii
 - 160 ad 162 iambici octonarii
 - 163 iambicus quaternarius
 - 164 ad 176 iambici octonarii
 - 177 et 178 iambici septenarii
 - 179 et 180 trochaici septenarii
 - 181. 182. 184 iambici octonarii
 - 183 iambicus quaternarius
 - 185 et 186 trochaici septenarii
 - 187 et 188 trochaici octonarii
 - 189 et 190 trochaici septenarii
 - 191 iambicus quaternarius
 - 192. 193. 195 iambici octonarii
 - 194 iambicus senarius
 - 196 iambicus quaternarius
 - 197 ad 215 trochaici septenarii
 - 216 ad 230 iambici senarii
 - 231 et 232 trochaici septenarii
 - 233 ad 251 iambici octonarii
 - 252 et 253 trochaici septenarii
 - 254 ad 314 iambici senarii
 - 315 ad 347 trochaici septenarii
 - 348 ad 464 iambici senarii

- V. 465 ad 468 trochaici octonarii
- 469 et 470 trochaici septenarii
 - 471 ad 478 iambici octonarii
 - 479 et 480 trochaici octonarii
 - 481 ad 484 trochaici septenarii
 - 485 clausula
 - 486 iambicus octonarius
 - 487 ad 489 trochaici septenarii
 - 490 iambicus senarius
 - 491 iambicus septenarius
 - 492 iambicus octonarius
 - 493 ad 501 trochaici septenarii
 - 502 et 503 iambici octonarii
 - 504 ad 566 trochaici septenarii
 - 567 ad 712 iambici senarii
 - 713 ad 727 iambici octonarii
 - 728. 730. 731 trochaici octonarii
 - 729 trochaicus dimeter catalecticus
 - 732 trochaicus septenarius
 - 733 et 734 iambici octonarii
 - 735 ad 738 trochaici octonarii
 - 739 ad 741 trochaici septenarii
 - 742 ad 747 iambici octonarii
 - 748 ad 794 iambici septenarii
 - 795 ad 819 iambici octonarii
 - 820 ad 827 iambici septenarii
 - 829 ad 840 iambici octonarii
 - 841 ad 883 trochaici septenarii
 - 884 ad 1010 iambici senarii
 - 1011 ad 1055 trochaici septenarii.
-

P. TERENTI

H E C Y R A.

GRAECA · MENANDRVS · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
S·IVLIO·CAESARE·CN·CORNEL·DOLABELLA·AED·CVR
MODOS·FECIT·FLACCVS·CLAVDI·TIBIIS·PARIB·TOTA
ACTA·PRIMO·SINE·PROLOGO·CN·OCTAVIO·T·MANLIO
COS·RELATA·EST·ITERVM·LVCIO·AEMILIO·PAVLO
LVDIS · FVNERALIBVS · NON · EST · PLACITA
TERTIO·RELATA·EST·Q·FVLVIO·L·MARCIO·AED·CVR
EGIT·LVCIVS·AMBIVIVS·TVRPIO·LVCIVS·SERGIVS
FACTA · EST · QVINTA

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Vxórem ducit Pámphilus Philúmenam,
Cui quóndam ignorans uírgini uitium óbtulit,
Cuiúsque per uim quém detraxit ánulum
Dederát amicae BÁCchidi meretrículae.
Dein ést profectus Ímbrum: nuptam haud áttigit. 5
Hanc máter utero gráuidam, ne id sciát soerus,
Vt aégram ad sese tránsfert. reuenit Pámphilus:
Depréndit partum: célat: uxorém tamen
Recípere non uolt. páter incusat BÁCchidis
Amórem. dum se púrgat Bacchis, ánulum 10
Matér uitiatæ fórte agnoscit Mýrrina.
Vxórem recipit Pámphilus cum filio.

P E R S O N A E.

PHILOTIS MERETRIX
SYRA ANVS
PARMENO SERVOS
LACHES SENEX
SOSTRATA MATRONA
PHIDIPPVS SENEX
PAMPHILVS ADVLESCENS
MYRRINA MATRONA
SOSIA SERVOS
BACCHIS MERETRIX.

PROLOGVS.

Hecyrae huíce nomen fábulæst: hæc quóm datast
Noua, *eí* nouom interuénit uitium et cálamitas,
Vt néque spectari néque cognosci pótuerit:
Ita pópulus studio stúpidus in funámbulo
Animum óccuparat. núnc hæc planest pró noua: 5
Et ís qui scripsit hánc ob eam rem nóluit
Iterúm referre, ut íterum posset uéndere,
Sed * * * * *
Aliás cognostis éius: quaeso hanc nóscite.

L. AMBIVIVS PROLOGVS.

Orátor ad uos uénio ornatu prólogi:
Sinite éxorator sim, eódem ut iure utí senem 10
Liceát, quo iure sum úsus adulescéntior,
Nouás qui exactas féci ut inueteráscerent,
Ne cúm poëta scriptura euanésceret. 5
In eís, quas primum Caécili didicí nouas,
Partím sum earum exáctus, partim uíx steti. 15
Quia scíbam dubiam fórtunam esse scaénicam,
Spe incérta certum míhi laborem sústuli.
Easdem ágere coepi, ut áb eodem alias díscerem 10
Nouás, studiose, né illum ab studio abdúcerem.
Perféci ut spectaréntur: ubi sunt cógnitæ, 20
Placitaé sunt. ita poëtam restitui ín locum
Prope iám remotum iniúria aduorsárium
Ab stúdio atque ab labóre atque arte música. 15
Quod sí scripturam spréuissem in praeséntia
Et in déterrendo uóluissem operam súmerè, 25
Vt in ótio esset pótius quam in negótio:

Detérruissem fáctile, ne alias scríberet.

20 Nunc quíd petam, mea cáusa aequo ánimo atténdite.
Hecyram ád uos refero, quám mihi per siléntium
Numquam ágere licitumst: íta eam oppressit cála-
mitas. 30

Eam cálamitatem uóstra intellegéntia
Sedábit, si erit adiútrix nostrae indústriae.

25 Quom prímum eam agere coépi, pugilum glória,
[Funámbuli eodem accéssit expectátio]
Comitúm conuentus, strépitus, clamor múlíerum 35
Fecére ut ante témpus exirém foras.

Vetere ín noua coepi úti consuetúdi-
30 In éxperiundo ut éssem: refero dénuo.

Primo áctu placeo: quom ínterea rumór uenit
Datum íri gladiatóres, populus cónuolat, 40
Tumúltuantur clámant pugnant dé loco:

Ego ínterea meum non pótui tutarí locum.
35 Nunc túrba non est: ótium et siléntium est:
Agéndi témpus míhi datumst: uobís datur
Potéstas condecorándi ludos scaénicos. 45

Nolíte sinere pér uos artem músicam
Recídere ad paucos: fáctite ut uostra auctóritas
40 Meae auctóritati faútrix adiutrixque sit.

[Si núnquam auare prétium statuí artí meae
Et eum ésse quaestum in ánimum induxi máximum, 50
Quam máxume seruíre uostris cómmodis:]

Sinite ínpetrare mé, qui in tutelám meam
45 Studiúm suom et se in uóstram commísit fidem,
Ne eum córcumuentum ínique íniqui ínrideant.
Mea cáusa causam accípíte et date siléntium, 55
Vt lúbeat scríbere áliis mihiqúe ut díscere
Nouás expediat pósthac pretio emptás meo.

ACTVS I.

PHILOTIS. SYRA.

- PH. Per pól quam paucos réperias meretrícibus 11
 Fidélis eueníre amatorés, Syra.
 Vel hic Pámphilus iurábat quotiens BÁCchidi, 60
 Quam sáncte, ut quiuis fácte posset crédere,
 Numquam illa uiua dúcturum uxorém domum! 5
 Em dúxit. SY. Ergo própterea te sédulo
 Et móneo et hortor, né quóiusquam mísereat,
 Quin spólies mutiles láceres, quemquem nácta sis. 65
- PH. Vtín eximium néminem habeam? SY. Néminem:
 Nam némo illorum quísquam, scito, ad té uenit, 10
 Quin íta paret sese, ábs te ut blanditiís suis
 Quam mínimo pretio suám uoluptatem éxpleat.
 Hiscíne tu amabo nón contra insidiábere? 70
- PH. Tamén pol eandem iniúriumst esse ómnibus.
 SY. Iniúrium autemst úlcisci aduorsários? 15
 Aut quá uia te cáptent eadem ipsós capi?
 Eheú me miseram, quór non aut istaéc mihi
 Aetás et formast aút tibi haec senténtia? 75

PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

- PA. Senéx si quaeret mé, modo isse dícito 12
 Ad pórtum percontátum aduentum Pámphili.
 Audín quid dicam, Scírte? si quaerét me, uti
 Tum dícas: si non quaéret, nullus díxeris,
 TERENCEVS. 16

- 5 Aliás ut uti póssim causa hac íntegra. 80
 Sed uídeon ego Philótium? unde haec áduenit?
 Philótis, salue múltum. PH. O salue, Pármeno.
 SY. Salué mecastor, Pármeno. PA. Et tu edepól, Syra.
 Dic mi, úbi, Philotis, te óblectasti tám diu?
 10 PH. Minume équidem me oblectáui, quae cum mílite 85
 Corínthum hinc sum profécta inhumaníssumo:
 Biénnum ibi perpétuom misera illúm tuli.
 PA. Edepól te desidérium Athenarum árbitor,
 Philótium, cepísse saepe et té tuom
 15 Consílium contempsísse. PH. Non dicí potest, 90
 Quam cúpida eram huc redeúndi, abeundi a mílite
 Vosque híc uidendi, antíqua ut consuetúdine
 Agitárem inter uos libere conuíuium:
 Nam illi haúd licebat nísi praefinitó loqui
 20 Quae illí placerent. PA. Haúd opinor cómmode 95
 Finém statuísse orátioni mílitem.
 PH. Sed quíd hoc negotist, módo quod narrauít mihi
 Hic íntus Bacchis? quód ego numquam crédidi
 Fore, ut ille hac uiua pósset animum indúcere
 25 Vxórem habere. PA. Habére autem? PH. Eho tu, an
 nón habet? 100
 PA. Habét: sed firmae hae uéreor ut sint núptiae.
 PH. Ita dí deaeque fáxint, si in rem est Baccídis.
 Sed quí istuc credam ita ésse, dic mihi, Pármeno.
 PA. Non ést opus proláto: hoc percontárier
 30 Desíste. PH. Nempe ea caúsa, ut ne id fiát palam? 105
 Ita mé di amabunt, haúd propterea té rogo,
 Vt hoc próferam, sed ut tácita mecum gaúdeam.
 PA. Numquám tam dices cómmode, ut tergúm meum
 Tuam ín fidem commíttam. PH. Ah noli, Pármeno:
 35 Quasi tú non multo mális narrare hóc mihi 110

Quam ego quæ percontor scire. PA. Vera haec prædicat,

Et illud mihi uitiumst maximum. si mihi fidem
Das te taciturnam, dicam. PH. Ad ingenium redis.
Fidem do: loquere. PA. Ausculta. PH. Istic sum. PA.

Hanc Baccidem

Amabat, ut quom maxime, tum Pamphilus, 115 40
Quom pater uxorem ut ducat orare occipit
Et haec communia omnium quae sunt patrum,
Sese senem esse dicere, illum autem unicum:
Praesidium uelle se senectutis suae.

Ille primo se negare: sed postquam acrius 120 45
Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin ane amoris obsequeretur magis.

Tundendo atque odio denique effecit senex:

Despondit ei gnatum huius vicini proximi.

Vsque illud uisumst Pamphilo ne utiquam graue, 125 50

Donec iam in ipsis nuptiis, postquam uidet

Paratas nec moram ullam quin ducat dari,

Ibi demum ita aegre tulit, ut ipsam Baccidem,

Si adesset, credo ibi eius commiseresceret.

Vbi quomque datum erat spatium solitudinis, 130 55

Vt conloqui mecum una posset: 'Parmeno,

Peri, quid ego egi? in quod me conieci malum!

Non potero hoc ferre, Parmeno: peri miser.'

PH. At te di deaque faxint cum isto odio, Laches.

PA. Vt ad pauca redeam, uxorem deducit domum. 135 60

Nocte illa prima uirginem non attigit:

Quae consecutast nox eam, nilo magis.

PH. Quid ais? cum uirgine una adulescens cubuerit

Plus potus, sese illa abstinere ut potuerit?

Non ueri simile dicis nec uerum arbitror. 140 65

PA. Credo ita uideri tibi: nam nemo ad te uenit
Nisi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.

PH. Quid deinde fit? **PA.** Diebus sane pauculis
Post Pamphilus me solum seducit foras

70 Narratque, ut uirgo ab se integra etiam tum siet, 145
Seque ante quam eam uxorem duxisset domum
Sperasse eas tolerare posse nuptias.

'Sed quam decrerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
75 Quin integram itidem reddam, ut accepi ab suis, 150
Neque honestum mihi neque utile ipsi uirginist.'

PH. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.

PA. 'Hoc ego proferre incommodum mi esse arbitror:
Reddi patri autem, quod tu nil dicas uiti,
80 Superbumst: sed illam spero, ubi hoc cognouerit 155
Non posse se mecum esse, abituram denique.'

PH. Quid? interea ibatne ad Bacchidem? **PA.** Cotidie:
Sed ut fit, postquam hunc alienum ab sese uidet,
Maligna et multo magis procax facta ilicost.

85 **PH.** Non edepol mirum. **PA.** Atque ea res multo maxime 160
Diuinxit illum ab illa, postquam et ipse se
Et illam et hanc quae domi erat cognouit satis.

[Ad exemplum ambarum mores earum existimans]
Haec, ita uti liberali esse ingenio decet,
90 Pudens modesta, incommoda atque iniurias 165
Viri omnis ferre et tegere contumelias.

Hic animus partim uxoris misericordia
Deuinctus, partim uictus huius iniuriis
Paulatim elapsust Bacchidi atque huc transtulit
95 Amorem, postquam par ingenium nactus est. 170
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunce. ea ad hos redierat lege hereditas.

Eo amántem inuitum Pámphilum extrudít pater.

Relínquit cum matre híc uxorem: nám senex

Rus ábdidit se, huc ráro in urbem cómmeat. 175 100

PH. Quid adhúc habent infírmitatis núptiae?

PA. Nunc aúdiēs. primós dies complúsculos

Bene cónueniebat sáne inter eas. ínterim

Miris modis odísse coepit Sóstratam:

Neque lítes ullae íntér eas, postulátio 180 105

Numquám. PH. Quid igitur? PA. Síquando ad eam
accésserat

Confábulatum, fúgere e conspectu ílico,

Vidére nolle: dénique ubi non quít pati,

Simulát se ad matrem arcéssi ad rem diuínam, abit.

Vbi illíc dies est complúris, arcessí iubet: 185 110

Dixére causam túm nescio quam. iterúm iubet:

Nemó remisit. póstquam arcessunt saépius,

Aegram ésse simulant múlIERem. nostra ílico

It uísere ad eam: admísit nemo. hoc úbi senex

Rescíuit, heri ea caúsa rure huc áduenit, 190 115

Patrém continuo cónuenit Philúmenae.

Quid égerint íntér se, non dum etiám scio:

Nisi sáne curaest, quórsum euenturum hóc siet.

Habés omnem rem: pérgam quo coepi hóc iter.

PH. Et quídem ego: nam constítui cum quodam hóspite 195 120

Me esse íllum conuentúram. PA. Di uortánt bene

Quod agás. PH. Vale. PA. Et tu béne uale, Philótium.

ACT V S II.

LACHES. SOSTRATA.

**II 1 LA. Pro deum atque hominum fidem, quod hoc genus est,
quae haec est coniuratio!**

Vtin ómnes mulierés eadem aeque stúdeant nolint-
que ómnia

Neque déclinatam quícquam ab aliarum ingenio ullam
réperias! 200

Itaque ádeo uno animo omnes socrus *omnes suas* ode-
runt nurus.

5 Viris esse aduersas aequè studiumst, similis pertinaciast.

In eódemque omnes míhi uidentur lúdo doctae ad
málitiam:

**Ei lúdo, si ullus ést, magistram hanc ésse satis certó
scio.**

So. Me míseram, quae nunc quam óbrem accuser néscio.
LA. Hem, 205

'Tu néscis? So. *Nescio*, íta me di ament, mí Laches,

10 Itaque úna inter nos ágere aetatem líceat. LA. Di
mala próhibeant.

So. Meque ábs te inmerito esse áccusatam póst modo
resciscés, scio.

LA. Te inmérito? an quicquam pro ístis factis dígnum te
dicí potest?

Quae me ét te et familiám dedecoras, filio luctúm
paras. 210

Tum autem éx amicis inimici ut sint nóbis adfinés
facis,

Qui illúm decrerunt dígnum, suos quoi líberos com- 15
mítterent.

Tu sóla exorere, quae perturbes haéc tua inpudéntia.

So. Egon? LA. Tu inquam mulier, quae me omnino lápi-
dem, non hominém putas.

An, quía ruri esse crébro soleo, néscire arbitrá-
mini 215

Quo quísque pacto híc uítam uostrorum éxigat?

Múlto melius híc quae fiunt quam illi ubi sum adsi- 20
dué scio:

Ídeo quia, uti dómi uos mi eritis, proinde ego ero
famá foris.

Iám pridem equidem audiúi cepisse ódium tui Philú-
menam:

Mínumeque adeo mírum; et ni id fecísset, magis
mirúm foret. 220

Séd non credidi ádeo, ut etiam tótam hanc odissét
domum:

Quód si scissem, illa híc maneret pótius, tu hinc 25
issés foras.

Át uide, quam inmerito aégritudo haec óritur mi abs
te, Sóstrata:

Rús habitatum abií, concedens uóbis et rei séruiens,
Meó labori haud párcens praeter aéquom atque aeta- 29
tém meam, 225

Súmptus uostros ótiumque ut nóstra res possét pati. 28
Nón te pro his curásse rebus, néquid aegre essét 30
mihi!

So. Nón mea opera néque pol culpa euénit. LA. Immo máxume:

Sóla hic fuisti: in te ómnis haeret cúlpa sola, Sós-
trata.

Quae híc erant curáres, quom ego uos cúris solui
céteris. 230

35 Cúm puella anúm suscepisse ínimicitias nón pudet?
Íllius dices cúlpa factum? So. Haud équidem dico,
mí Laches.

LA. Gaúdeo, ita me dí ament, gnati caúsa: nam de té
quidem

Sátis scio peccándo fieri détrimenti níl potest.

So. Quí scis an ea caúsa, mi uir, me ódisse adsimulá-
uerit, 235

Út cum matre plús una esset? LA. Quid aís? non
signi hóc sat est,

40 Quód heri nemo uóluit uisentem ád eam te intro ad-
míttre?

So. Énim lassam oppido aíbant tum esse: eo ád eam non
admíssa sum.

LA. Tuós esse ego illi móres morbum mágis quam ullam
aliám rem árbitror,

Ét merito adeo: nám uostrarum núlla est, quin gna-
túm uelit 240

Dúcere uxorem: ét quae uobis plácitast condició
datur:

45 Úbi duxere inpúlsu uostro, uóstro impulsu easdem
éxigunt.

PHIDIPPVS. LACHES. SOSTRATA.

II 2 PH. Etsí scio ego, Philúmena, meum iús esse, ut te
cógam

Quae ego inperem facere: égo tamen patrio ánimo
uictus fáciam,

Vt tibi concedam, néque tuae lubídini aduorsábor. 245

LA. Atque éccum Phidippum óptume uideo: hinc iam
scibo hoc quíd sit.

Phidippe, etsi ego meis me ómnibus scio esse ad- 5
prime obsequéntem,

Sed nón adeo ut mea fácilitas corrúmpat illorum
ánimos:

Quod tú si idem facerés, magis in rem ét uostram et
nostram ésset.

Nunc uideo in illarúm potestate ésse te. PH. Heia
uéro. 250

LA. Adii te heri de fília: ut ueni, itidem incertum amísti.
Haud ita decet, si pérpetuam hanc uis ésse adfinitá- 10
tem,

Celáre te iras. síquid est peccátum a nobis, prófer:

Aut éa refellendo aut purgando uóbis corrigémus

Te iúdice ipso. sín east retinéndi causa apúd uos, 255

Quia aégrast: te mi iniúriam facere árbitror, Phi-
dippe,

Si métuís satis ut meaé domi curétur diligénter. 15

At ita me di ament, haúd tibi hoc concédo, etsi illi
páter es,

Vt tú illam saluam mágis uelis quam ego: id ádeo
gnati caúsa,

Quem ego intellexi illam haúd minus quam se ípsam
magnificáre. 260

Neque ádeo clam me est, quam ésse eum grauitér
laturum crédam,

Hoc sí rescierit: eó domum studeo haéc prius quam 20
ille ut rédeat.

PH. Lachés, et diligéntiam uostram ét benignitátem
 Noui ét quae dicis ómnia esse ut dícis animum indúco,
 Et te hóc mihi cupio crédere: illam ad uós redire
 stúdeo, 265

Si fácere possim ulló modo. LA. Quae rés te id fa-
 cere próhibet?

25 Eho, númquid nam accusát uirum? PH. Minumé: nam
 postquam atténdi

Magis ét ui coepi cógere ut redíret, sancte adiúrat
 Non pósse apud uos Pámphilo se absénte perduráre:
 Aliúd fortasse alií uiti est: ego sum ánimo leni ná-
 tus: 270

Non póssum aduorsarí meis. LA. Hem, Sóstrata. So.
 Heu me míseram.

30 LA. Certúmnest istuc? PH. Núnc quidem ut uidétur: sed
 numquíd uis?

Nam est quód me transire ád forum iam opórtet. LA.
 Eo tecum úna.

II 3 So. Édepol ne nos súmus inique aeque ómnes inuisaé uiris
 Própter paucas, quae ómnes faciunt dígnae ut uidea-
 múr malo. 275

Nam íta me di ament, quód me accusat núnc uir,
 sum extra nóxiam.

Séd non facilest éxpurgatu: ita ánimo induxerúnt,
 socrus

5 Ómnis esse iníquas: haud pol mé quidem: nam num-
 quám secus

Hábui illam ac si ex mé esset nata: néc qui hoc mi
 eueniát scio:

Nisi pol filiúm multimodis iam éxpeto ut redeát do-
 mum. 280

ACTVS III.

PAMPHILVS. PARMENO. MYRRINA.

PAM. Némini ego plura ésse acerba crédo ex amore homini III 1

úmquam oblata

Quám mi. heu me infelícem, hancine ego uítam parsi
pérdere!Hácine causa ego erám tanto opere cúpidus redeundi
domum! hui,Quánto fuerat praéstabilius úbiuis gentium ágere
aetatemQuam húc redire atque haéc ita esse míserum me 5
rescísce! 285Nám nos omnes quíbus est alicunde áliquis obiectús
labos,Ómne quod est intérea tempus prius quam id rescí-
túmst lucrost.

PAR. Át sic citius quí te expedias hís aerumnis réperias.

Sí non rediissés, haec irae fáctae essent multo ám-
pliores:Séd nunc aduentúm tuom ambas, Pámphile, scio 10
réuerituras. 290Rém cognosces: íram expedies: rúrsum in gratiám
restitues.

Léuia sunt, quae tú pergrauia esse ín animum in-
ductí tuom.

PAM. Quid cónsolare me? án quisquam usquam géntiumst
aequé miser?

Prius quam hánc uxorem dúxi, habebam alibi áni-
mum amori déditum:

16 Tamén numquam ausus súm recusare eám quam mi
obtrudít pater: 295

15 Iam in hác re, ut taceam, quóuis facile scítust quam
fuerím miser.

Vix me íllim abstraxi atque ínpeditum in ea éxpediui
animúm meum,

Vixque húc contuleram: em nóua res ortast, pórró
ab hac quae me ábstrahat.

Tum mátre[m] ex ea re me aút uxorem in cúlpa in-
uenturum árbítror:

20 Quod quom íta esse inueneró, quid restat nísi porro
ut fiám miser? 300

Nam mátris ferre iniúrias me, Pármeno, pietás
iubet:

Tum uxóri obnoxíus sum: ita olim suó me ingenio
pértulit,

Tot meás iniuriás quae numquam in úllo patefecit
loco.

Sed mágnum nescio quíd necessest éuenisse, Pár-
meno,

25 Vnde íra inter eas íntercessit, quae tam permansít
diu. 305

PAR. Aut hércle paruom, sí uis uero uéram rationem
éxequi.

Non máxumae, quae máxumae sunt interdum irae,
iniúriae

**Faciunt: nam saepe est, quibus in rebus alius ne
iratus quidemst,
Quom de eadem causast iracundus factus inimicis-
sumus.**

Pueri ínter sese quám pro leuibus nóxiis irás ge- 30
runt! 310

Quaprópter? quia enim qui eós gubernat ánimus in-
firmúm gerunt.

Itidem illae mulieres sunt ferme ut púeri leui senténtia;

Fortásse unum aliquod uérbum inter eas íram hanc
conciuísse, *ere.*

PAM. Abi, Pármeno, intro ac mé uenisse núntia. **PAR.** Hem,
quid hoc ést? **PAM.** Tace.

Trepidári sentio ét cursari rúrsum prorsum. PAR. 35
Age dum, ád foris 315

Accédo propius. hémm, sensistin? PAM. Nóli fabulárier.

**Pro Iúppiter, clamórem audiui. PAR. Túte loqueris,
mé uetas.**

My. Tace óbsecro, mea gnáta. PAM. Matris uóx uisast
Philúmenae.

Nullus sum. PAR. Qui dum? PAM. Périi. PAR. Quam obrem? PAM. Néscio quod magnúm malum

Profécto, Parmenó, me celas. PAR. Vxorem Philú- 40
menam 320

Pauitäre nescio quíd dixerunt: íd si forte est néscio.

PAM. Intérii: quor id mihi non dixti? PAR. Quía non poteram una ómnia.

**PAM. Quid morbi est? PAR. Nesció. PAM. Quid? nemon
médicum adduxit? PAR. Nescio.**

PAM. Cesso hinc ire intro, ut hóc quam primum, quíd-
quid est, certó sciam?

45 Quo nám modo, Philúmena mea, núnc te offendam
adféctam? 325

Nam sí periculum ullum ín te inest, perísse me una
haud dúbiumst.

PAR. Non úsus factost míhi nunc hunc intró sequi:

Nam inuísos omnis nós esse illis séntio:

Heri némo uoluit Sóstratam intro admíttere.

50 Si fórte morbus ámplior factús siet, 330

Quod sáne nolim, máxume eri causá mei:

Seruom ílico intro iúisse dicent Sóstratae,

Aliquíd tulisse cómmiscentúr mali

Capiti átque aetati illórum, morbus qui aúctus sit.

55 Era in crímen ueniet, égo uero in magnúm malum. 335

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS.

III 2 So. Nesció quid iam dudum aúdio hic tumúltuari mísera:
Male métuo ne Philúmenae magis mórbus adgra-
uéscať:

Quod te, Aésculapi, et té, Salus, nequíd sit huius
óro.

Nunc ád eam uisam. PAR. Heus, Sóstrata. So. Hem.

PAR. Iterum ístinc excludére.

5 So. Ehem Pármeno, tun híc eras? períí, quid faciam
mísera? 340

Non uísam uxorem Pámphili, quom in próxumo hic
sit aégra?

PAR. Non uísas? ne mittás quidem uiséndi causa quém-
quam.

Nam quí amat quoi odio ípsus est, bis fácere stulte
dúco:

Labórem inanem ipsús capit et illí molestiam ádfert.

10 Tum fílius tuos íntro iit uidére, ut uenit, quíd agat. 345

So. Quid aís? an uenit Pámphilus? PAR. Venít. So. Dis gratiam hábeo.

Hem, istóc uerbo animus míhi redit et cúra ex corde excéssit.

PAR. Iam eá te causa máxime nunc húc intro ire nólo:

Nam sí remittent quídpíam Philúmenae dolóres,
Omném rem narrabít, scio, contínuo sola sóli, 350 15
Quae intérr uos interuénierit, unde órtumst initium írae.

Atque éccum uideo ipsum égredi: quam trístist! So.
O mi gnáte.

PAM. Mea máter, salue. So. Gaúdeo uenísse saluom. sáluan Philúmenast? PAM. Meliúsculast. So. Vtinam ístuc ita di fáxint.

Quid tu ígitur lacrimas? aút quid es tam trístis? 20
PAM. Recte, máter. 355

So. Quid fuit tumulti? díe mihi: an dolór repente inuásit?

PAM. Ita fáctumst. So. Quid morbi ést? PAM. Febris. So. Cotídiana? PAM. Ita áiunt.

I sódes intro, cónsequar iam té, mea mater. So. Fíat.

PAM. Tu púeris curre, Pármeno, obuiam átque eis onera adiúta.

PAR. Quid? nóñ sciunt ipsí uiam, domúm qua ueniant? 25
PAM. Céssas? 360

Néqueo mearum rérum initium ullum ínuenire idó- III 3
-neum,

Únde exordiár narrare, quae nec opinanti áccidunt;

Pártim quae perspéxi his oculis, pártim quae accepi aúribus:

Quá me propter éxanimatum cítiús eduxí foras.

5 **Nám modo intro ut mé corripui tímíduş, alio súspi-**
cans 365

**Mórbo me uisúrum adfectam ac sénsi esse uxorem:
eí mihi.**

Póstquam me aspexére ancillae aduénisse, omnes illico Laétae exclamant ‘uénit’, id quod mé repente aspéxerant.

Séd continuo uóltum earum sénsi inmutari ómnium,
Quía tam incommode illis fors obtúlerat aduentúm
meum.

370

Vna illarum intérea propere praécucurrit núnťians
Mé uenisse: ego eíus uidendi cúpidus recta cónse-
quor.

**Póstquam intro adueni, éxtemplo eius mórbum co-
gnouí miser:**

Nám neque ut celári posset témpus spatium ullúm
dabat.

15 Néque uoce alia ac rés monebat ipsa poterat cón-
queri. 375

**Póstquam aspexi, 'o fácinus indignum' inquam et
corripui ilico**

Me inde lacrumans, incredibili re atque atroci percitus.

Máter consequitur: iam ut limen éxirem, ad genua áccidit

**Lácrumans misera: míseritumst. profécto hoc sic est,
út puto.**

20 Ómnibus nobis út res dant sese, íta magni atque hu-
milés sumus. 380

Hanc habere orationem mecum principio institit:

**'Ó mi Pamphile, ábs te quam obrem haec ábierit
causám uides:**

Nám uitiumst oblátum uirgini ólim ab nescio quo in-
probo.

Núnc huc confugít, te atque alios pártum ut celarét
suom.'

Séd quom orata eiús reminiscor, néqueo quin lacru- 25
mém miser. 385

'Quaéque fors fortúnast' inquit 'nóbis quae te hodie
óbtulit,

Pér eam te obsecrámus ambae, sí ius, si fas ést, uti
Áduorsa eius pér te tecta tácitaque apud omnis
sient.

Si úmquam erga te animo ésse amico sénsisti eam,
mi Pámphile,

Síne labore hanc grátiam te ut síbi des pro illa núnc 30
rogat. 390

Céterum de rédducenda id fácias, quod in rem sit
tuam.

Párturire eám nec grauidam esse éx te, solus cón-
sciu's:

Nam áiunt tecum póst duobus cóncubuisse ménsibus.
Túm, postquam ad te uénit, mensis ágitur hic iam
séptumus:

Quód te scire ipsa índicat res. núnc si potis est, 35
Pámphile, 395

Máxume uoló doque operam, ut clam éueniat partús
patrem

Átque adeo omnis. séd si id fieri nón potest quin
séntiant,

Dícam abortum essé: scio·nemini áliter suspectúm
fore,

Quín, quod ueri símilest, ex te récte eum natúm
putent.

- 40 Cóntinuo exponétur: hic tibi níl est quicquam in-
cómmodi, 400
Ét illi miserae indígne factam iniúriam contéxeris.
Póllicitus sum, et séruare in eo cértumst quod dixi
fidem.
Nám de redducénda, id uero ne útiquam honestum
esse árbitor:
Néc faciam, etsi amór me grauitér cónsuetudoque
eíus tenet.
45 Lácrumo, quae posthác futurast uíta quom in men-
tém uenit 405
Sólitudoque. ó fortuna, ut núnquam perpetuo és
data!
Séd iam prior amór me ad hanc rem exércitatum réd-
didit,
Quém ego tum consílio missum féci: idem hunc ope-
rám dabo.
Adest Pármeno cum púeris: hunc minumést opus
50 In hác re adesse: nam ólim soli crédidi, 410
Eá me abstinuísse ín principio, quóm datast:
Vereór, si clamorem eíus hic crebro aúdiat,
Ne párturire intéllegat. aliquó mihist
Hinc áblegandus, dúm parit Philúmena.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS.

- III 4 PAR. Ain tú tibi hoc incómmodum euenísse iter? 415
So. Non hércle uerbis, Pármeno, dicí potest
Tantúm, quam re ipsa náuigare incómmodumst.
PAR. Itanést? So. O fortunáte, nescis quíd mali
5 Praetérieris, qui núnquam es ingressús mare.
Nam aliás ut mittam míserias, unam hanc uide: 420
Diés triginta aut plús eo in nauí fui,

Quom intérea semper mórtem expectabám miser:

Ita úsque aduorsa témpestate usí sumus.

PAR. Odiósum. So. Haud clam me est: dénique hercle au- 10
fúgerim

Potiús quam redeam, si eó mihi redeundúm sciam. 425

PAR. Olím quidem te caúsae inellebánt leues,

Quod núnce minitare fácere ut faceres, Sósia.

Sed Pámphilum ipsum uideo stare ante óstium:

Ite íntro: ego hunc adíbo, siquid mé uelit. 15

Ere, étiam tu hic stas? PAM. Équidem te expectó.

PAR. Quid est? 430

PAM. In árcem transcurso ópus est. PAR. Quoi hominí?

PAM. Tibi.

PAR. In árcem? quid eo? PAM. Cállidemidem hóspitem

Mycónium, qui mecum úna uectust, cónueni.

PAR. Períi. uouisse hunc dícam, si saluós domum 20

Redisset umquam, ut me ámbulando rúmperet. 435

PAM. Quid céssas? PAR. Quid uis dícam? an conueniám
modo?

PAM. Immó quod constitui hódie conuentúrum eum,

Non pósse, ne me frústra illi expectét. uola.

PAR. At nón noui hominis fáciem. PAM. At faciam ut nó- 25
ueris:

Magnús, rubicundus, críspus, crassus, caésius, 440

Cadáuerosa fácie. PAR. Di illum pérduint.

Quid, sí non ueniet? máneamne usque ad uésperum?

PAM. Manéto: curre. PAR. Nón queo: ita deféssus sum.

PAM. Ille ábiit. quid agam infélix? prorsus néscio 30

Quo pácto hoc celem, quód me orauit Mýrrina, 445

Suae gnátae partum: nám me miseret múlueris.

Quod pótero faciam, támen ut pietatém colam:

Nam mé parenti pótius quam amorí óbsequi

- 35 Opórtet. attat éccum Phidippum ét patrem
Video: hórsum pergunt. quíd dicam hisce, incértus
sum. 450

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

- III 5 LA. Díxtin dudum illám dixisse, se éxpectare fílium?
PH. Fáctum. LA. Venisse áiunt: redeat. PA. Quám cau-
sam dicám patri,
Quam óbrem non reddúcam, nescio. LA. Quém ego
hic audiuí loqui?
PA. Cértum offirmare ést uiam me quám decreui pérse-
quí.
5 LA. Ípsus est de quo hóc agebam técum. PA. Salue, mí
pater. 455
LA. Gnáte mi, salué. PH. Bene factum te áduenisse, Pám-
phile:
Átque adeo, quod máximumst, saluom átque uali-
dum. PA. Créditur.
LA. Áduenis modo? PA. Ádmodum. LA. Cedo, quíd re-
liquit Phánia
Cónsobrinus nóster? PA. Sane hercle hómo uoluptati
óbsequens
10 Fúit, dum uixit: ét qui sic sunt, haúd multum he-
redém iuuant, 460
Síbi uero hanc laudém relinquont 'uíxit, dum uixit,
bene.'
LA. Túm tu igitur nil áttulisti huc plús una *hac* sentén-
tia?
PA. Quídquid est id, quód reliquit, prófuit. LA. Immo
óbfruit:
Nám illum uiuom et sáluom uellem. PH. Inpúne optare
istúc licet:

Ille reuiuiscét iam numquam, et támen utrum malís 15
scio. 465

LA. Héri Philumenam ád se arcessi hic iússit. dic ius-
sisse te.

PH. Nóli fodere. iússi. LA. Sed eam iám remittet. PH.
Scilicet.

PA. Ómnem rem scio út sit gesta: aduéniens audiui modo.

LA. Át istos inuidós di perdant, qui haéc lubenter nún-
tiant.

PA. Égo me scio cauísse, ne ulla mérito contumélia 470 20

Fieri a uobis pósset: idque sí nunc memorare hic
uelim,

Quám fideli animo ét benigno in íllam et clementí fui,
Vére possum: ní te ex ipsa haec mágis uelim rescis-
cere:

Námque eo pacto máxume apud te méo erit ingenió
fides,

Quóm illa, quae nunc ín me iniquast, aéqua de me 25
díxerit. 475

Néque mea culpa hóc discidium euénisse, id testór
deos.

Séd quando sese ésse indignam députat, matrí meae
Quaé concedat huíusque mores tóleret sua modéstia,
Néque alio pactó potest compóni inter eas grátia:

Ségreganda aut máter a me est, Phídippe, aut Phi- 30
lúmena. 480

Núnc me pietas mátris potius cómmodum suadét se-
qui.

LA. Pámphile, haud inuíto ad auris sérmo mi accessít
tuos,

Quóm te postputásse omnis res praé parente intél-
lego:

Vérum uide ne inpúlsus ira práue insistas, Pámphile.

35 PA. Quíbus iris inpúlsus *tandem* núnc in illam iniquós
siem? 485

Quae númquam quicquam ergá me commeritást, pater,
Quod nóllem, et saepe méritam quod uellém scio:
Amóque et laudo et uémenter desídero:

Nam fuisse erga me míro ingenio expértus sum,
40 Illíque exopto ut rélicuam uitam éxigat 490
Cum eó uíro, me quí sit fortunátior,
Quandóquidem illam a me dístrahit necéssitas.

PH. Tibi id ín manust ne fiat. LA. Si sanús sies,
lube illám redire. PA. Nón est consiliúm, pater:
45 Matrís seruibo cómmodis. LA. Quo abís? mane, 495
Mane, ínquam: quo abis? PH. Quae haéc est perti-
nácia?

LA. Dixín, Phidippe, hanc rem aégre laturum ésse eum?
Quam obrém te orabam, fíliam ut remítteres.

PH. Non crédidi edepol ádeo inhumanúm fore:
50 Ita núnc is sibi me súpplicaturúm putat. 500
Si est út uelit reddúcere uxorém, licet:
Sin áliost animo, rénumeret dotem húc, eat.

LA. Ecce aútem tu quoque próterue iracúndus es.

PH. Percóntumax redísti huc nobis, Pámphile.

55 LA. Decédet iam ira haec, étsi merito irátus est. 505

PH. Quia paúlum uobis áccessit pecúniae,
Sublátis animi sunt. LA. Étiam mecum lítigas?

PH. Delíberet renúntietque hodié mihi,
Velítne an non: ut álii, si huic non ést, siet.

60 LA. Phidíppe, ades, audi paúcis. abiit. quíd mea? 510
Postrémo inter se tránsigant ipsi, út lubet,
Quandó nec gnatus néque hic mi quicquam obtémpe-
rant,

Quae dico parui pëndunt. porto hoc iúrgium
 Ad uxórem, quoius haec fiunt consilio ómnia,
 Atque ín eam hoc omne quód mihi aegrest éuo- 65
 mam. 515

MYRRINA. PHIDIPPVS.

MY. Périi, quid agam? quó me uortam? quíd uiro meo IV 1
 réspondebo

Mísera? nam audiúisse uocem púeri uisust uágientis:
 Íta corripuit dérepente táctus sese ad fíliam.
 Quód si rescierít peperisse eam, íd qua causa clám
 me habuisse

Dícam, non edepól scio. 520 5
 Sed óstium concrépuit. credo ipsum ád me exire:
 núlla sum.

PH. Vxor ubi me ad fíliam ire sénsit, se duxít foras:
 Atque éccam. quid aís, Mýrrina? heus tibi díco. MY.
 Mihine, mí uir?

PH. Vír ego tuos sim? tú uirum me aut hómīnem deputás
 adeo esse?
 Nám si utrumuis hórū, mulier, úmquam tibi uisús 10
 forem, 525

Nón sic ludibrió tuis factis hábitus essem. MY. Quí-
 bus? PH. At rogitas?

Péperit filia? hém, taces? ex quo? MY. Istúc patrem
 rogáre est aequom?

Périi: ex quo censés nisi ex illo quóí datast nuptum
 óbsecro?

PH. Crédo: neque adeo árbitrari pátris est aliter. séd
 demiror,

Quíd sit quam obrem tánto opere omnis nós celare 15
 uólueris 530

Pártum, praesertím quom et recte et témpori suo
pépererit.

Ádeon peruicáci esse animo, ut púerum praeoptarés
perire,

Éx quo firmiórem inter nos fóre amicitiam pósthac
scíres,

Pótius quam aduorsum ánimi tui lubídinem esset cum
illo nupta!

20 Égo etiam illorum ésse hanc culpam crédidi, quae te
ést penes. 535

MY. Mísera sum. PH. Vtinam scíam ita esse istuc. séd
nunc mi in mentém uenit

De hác re quod locúta es olim, quom illum generum
cépimus:

Nám negabas núptam posse fíliam tuam té pati

Cúm eo qui meretrícem amaret, qui pernoctarét
foris.

25 MY. Quámuis causam hunc súspicari quam ípsam ueram
máuolo. 540

PH Múlto prius sciuí quam tu illum amícam habere,
Mýrrina:

Vérum id uitium núnquam decreui ésse ego adu-
lescéntiae:

Nám id innatumst. át pol iam aderit, sé quoque etiam
quom óderit.

Sed ut ólim te ostendísti, eadem esse níl cessauisti
úsque adhuc,

30 Vt fíliam ab eo abdúceres neu quód ego egissem es-
sét ratum. 545

Id núnc res indicium haéc facit, quo pácto factum
uólueris.

MY. Ádeon me esse péruiacacem cénses, quói matér siem,

Vt eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc ma-
trimonium?

PH. Tūn prospicere aut iudicare nostram in rem quod sit
potes?

Audisti ex aliquo fortasse, qui uidisse eum diceret 550 35
Exeuntem aut intro euntem ad amicam. quid tum
postea?

Si modeste ac raro hoc fecit, nonne dissimulare nos
Magis humanumst quam dare operam id scire, qui
nos oderit?

Nam si is posset ab ea sese de repente auellere,
Quicum tot consuisset annos, non eum hominem du- 40
cerem 555

Nec uirum satis firmum gnatae. MY. Mitte adulescen-
tem obsecro

Et quae me peccasse ais. abi, solum solus conueni,
Roga uelitne an non uxorem: si est ut dicat uelle se,
Redde: sin est autem ut nolit, recte ego consului
meae.

PH. Siquidem ille ipse non uult et tu sensi esse in eo, 45
MYrrina, 560

Peccatum: aderam, quous consilio par ea fuerat
prospici.

Quam obrem incendor ira, esse ausam facere haec te
iniussu meo:

Interdico ne extulisse extra aedis puerum usquam
uelis.

Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui pos-
tulem.

Ibo intro atque edicam seruis, ne quoquam efferri 50
sinant. 565

MY. Nullam pol credo mulierem me miseriorem uiuere:

Nam ut híc laturus hóc sit, si ipsam rem út siet rescíuerit,

Non édepol clam me est, quom hóc quod leuiust tám animo irató tulit:

Nec quá uia senténtia eius póssit mutarí scio.

55 Hoc mi únum ex plurimís miseriis rélicuom fuerát malum, 570

Si púerum ut tollam cógit, quoius nos quí sit nescimús pater:

Nam quóm compressast gnáta, forma in ténebris noscí nón quitast:

Neque détractum eĩ est quícquam, qui post póssit noscí quí siet:

Ipse éripuit ui, in dígitó quem habuit, uírgini abiens ánulum.

60 Simul uéreor Pamphilúm ne orata nóstra nequeat diútius 575

Celáre, quom sciét alienum púerum tolli pró suo.

ACTVS III.

SOSTRATA. PAMPHILVS.

So. Non clám me est, gnate mí, tibi esse súspectum, IV 2
uxorém tuam

Proptér meos mores hínc abisse, etsi éa dissimulas
sédulo:

Verum íta me di ament ítaque obtingant éx te quae
exoptó mihi,

Vt núnquam sciens commérui, merito ut cáperet
odium illám mei: 580

Teque ánte quod me amáre rebar, eí rei firmastí 5
fidem:

Nam mi íntus tuos patér narravit módo, quo pacto
me hábueris

Praepósitam amorí tuó: nunc tibi me cértumst con-
tra grátiam

Reférre, ut apud me praémium esse pósito pietatí
scias.

Mi Pámphile, hoc et uóbis et meae cómmodum fa-
mae árbitror: 585

Ego rús abituram hinc cúm tuo me [esse] céрто de- 10
creuí patre,

Ne méa praesentia óbstat neu causa úlla restet ré-
licua,

Quin túa Philumena ád te redeat. PA. Quaéso quid
istuc cónsilist?

Illíus stultitia uícta ex urbe tú rus habitatúm migres?
Haud fácies, neque sinam út qui nobis, máter, male
dictúm uelit, 590

15 . Mea pértinacia ésse dicat fáctum, haud tua modéstia.
Tum tuás amicas te ét cognatas déserere et festós
dies

Mea caúsa nolo. So. Níl pol iam istaec míhi res uo-
luptatís ferunt:

Dum aetátis tempus túlit, perfuncta sátis sum: satias
iám tenet

Studiórum istorum: haec míhi nunc curast máxuma,
ut nequoí mea 595

20 . Longínquitas aetátis obstat, mórtemue expectét
meam. .

Hic uídeo me esse inuísam inmerito: témpus est con-
cédere.

Sic óptume, ut ego opínor, omnis caúsas praecidam
ómnibus:

Et me hác suspitióne exoluam et illis morem gés-
sero.

Sine me óbsecro hoc ecfúgere, uolguis quód male au-
dit múlierum. 600

25 PA. Quam fórtunatus céteris sum rébus, absque una hác
foret,

Hanc mátre[m] habens talem, illam autem uxorem!

So. Óbsecro, mi Pámphile,

Non túte incommodám rem, ut quaequest, in animum
inducés pati?

Si cétera ita sunt út uis itaque ut ésse ego illa exís-
tumo;

Mi gnáte, da ueniam hánc mihi, reddúce illam. PA.

Ei miseró mihi. 605

So. Et míhi quidem: nam haec rés non minus me mále ³⁰
habet quam te, gnáte mi.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS.

LA. Quem cum ístoc sermonem hábueris, procul hínc IV 3
stans accepi, úxor.

Istúc est sapere, qui úbi quomque opus sit ánimum
possis fléctere.

[Quod faciendum sit post fortasse, idem hoc nunc si
feceris]

So. Fórs fuat pol. LA. Ábi rus ergo hinc: íbi ego te et
tu mé feres. 610

So. Spéro ecastor. LA. Í ergo intro et compóne quae te- ⁵
cúm simul

Ferántur: dixi. So. Ita út iubes faciám. PA. Pater.

LA. Quíd uis, Pamphile? PA. Hínc abire mátrem? mi-
nume. LA. Quíd ita istuc uis?

PA. Quía de uxore incértus sum etiam quíd sim facturús.
LA. Quid est?

Quíd uis facere nísi redducere? PA. Équidem cupio
et uíx contineor: 615

Séd non minuam meúm consilium: ex úsu quod est, ¹⁰
id pérsequar:

Crédo ea gratiá concordes mágis, si redducám, fore.

LA. Néscias: uerúm tua re fért nil, utrum illaec fé-
cerint,

Quándo haec aberit. ódiosa haec est aétas adulescén-
tulis.

É medio aequom excédere est; postrémo nos iam
fábula 620

- 15 Sumus, Pámphile, 'senex átque anus.'
Sed uídeo Phidippum égređi per témpus: accedámus.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

- IV 4 PH. Tibí quoque edepol sum íratus, Philúmena,
Grautér quidem. nam hercle ábs te factumst túr-
piter:

Etsí tibi causa est de hác re: mater te ínpulit: 625

Huic uéro nulla est. LA. Ópportune té mihi,

- 5 PHidíppe, in ipso témpore ostendís. PH. Quid est?

PA. Quid réspondebo his? aút quo pacto hoc óperiam?

LA. Dic fíliae rus cóncessuram hinc Sóstratam:

Ne réuereatur, mínus iam quo redeát domum. PH.

Ah:

630

Nullám de his rebus cúlpam commeruít tua:

- 10 A Mýrrina haec sunt méa uxore exorta ómnia:

PA. Mutátio fit. PH. éa nos perturbát, Laches.

PA. Dum né redducam: túrbent porro quám uelint.

PH. Ego, Pámphile, esse inté nos, si fierí potest, 635
Adfínitatem hanc sáne perpetuám uolo:

- 15 Sin ést ut aliter túa siet senténtia,
Accípias puerum. PA. Sénsit peperisse: óccidi.

LA. Puerúm? quem puerum? PH. Nátus est nobís nepos:
Nam abdúcta a uobis praégnas fuerat fília, 640
Neque fuísse praegnatem úmquam ante hunc sciuí
diem.

- 20 LA. Bene, íta me di ament, núntias: et gaúdeo
Natum íllum et tibi illam sáluam. sed quid múlIERIS
Vxórem habes aut quíbus moratam mórIBUS!
Nosne hóc celatos tám diu! nequeó satis, 645
Quam hoc míhi uidetur fáctum praue, próloqui.
25 PH. Non tibi illud factum mínus placet quam míhi, Laches.

- PA. Etiám si dudum fúerat ambiguom hóc mihi,
Nunc nón est, quom eam séquitur alienús puer.
- LA. Nullá tibi, Pamphile, híc iam consultátio. 650
- PA. Perii. LA. Húnc uidere saepe optabamús diem,
Quom ex te ésset aliquis, qui te appellarét patrem: 30
Euénit: habeo grátiam dis. PA. Núllus sum.
- LA. Reddúc uxorem ac nóli aduorsarí mihi.
- PA. Patér, si ex me illa líberos uellét sibi 655
Aut sé esse mecum núptam, satis certó scio,
Non clám me haberet quód celasse intéllego. 35
Nunc quom éius alienum á me esse animum séntiam
(Nec cónuenturum intér nos posthac árbitror),
Quam obrém redducam? LA. Máter quod suasít sua,
Aduléscens mulier fécit. mirandúmne id est? 661
Censén te posse réperire ullam múlIERem, 40
Quae cáreat culpa? an qui non delincúnt uiri?
- PH. Vosmét uidete iám, Laches et tu Pámphile,
Remíssan opus sit uóbis reductán domum: 665
Neutra ín re uobis dífficultas á me erit. 45
Vxór quid faciat, ín manu non ést mea. 44
Sed quíd faciemus púero? LA. Ridiculé rogas:
Quidquíd futurumst, huíc suom reddas scílicet,
Vt alámus nostrum. PA. Quem ípse neglexít pater, 670
Ego alám? LA. Quid dixti? eho an nón alemus, Pám-
phile?
- Prodémus quaeso pótius? quae haec améntiast? 50
Enim uéro prorsus iám tacere nón queo.
Nam cógis ea quae nólo ut praesente hóc loquar.
Ignárum censes tuárum lacrumarum ésse me? 675
Aut quíd sit id quod sóllicitere ad húnC modum?
Primum hAnc ubi dixti caúsam, te proptér tuam 55
Matrém non posse habére hanc uxorém domi:

Pollicitast ea se cóncessuram ex aédibus.

Nunc póstquam ademptam hanc quóque tibi causám
uideris, 680

Puér quia clam te est nátus, nactus álteram es.

60 Errás, tui animi sí me esse ignarúm putas.

Aliquándo tandem huc ánimum ut adiungás tuom,

Quam lóngum spatium amándi amicam tibi dedi!

Sumptús quos fecisti in eam quam animo aequó tuli!

Egi átque oraui técum uxorem ut dúceres, 686

65 Tempús dixi esse: inpúlsu duxistí meo.

[Quae tum obsecutus mihi fecistí ut decuerat]

Nunc ánimum rursum ad méretricem inductí tuom:

[Cui tu obsecutus facis huic adeo iniuriam] 690

Nam in eándem uitam té reuolutum dénuo

70 Video ésse. PA. Mene? LA. Te ípsum: et facis iniú-
riam.

Confingis falsas causas ad discórdiam,

Vt cum illa uiuas, téstem hanc quom abs te amó-
ueris:

Sensítque adeo uxor. nam eí causa alia quae fuit, 695

Quam obrem ábs te abiret? PH. Pláne hic diuinát:
nam id est.

75 PA. Dabo iús iurandum níl esse istorúm tibi. LA. Ah,
Reddúc uxorem, aut quam óbrem non opus sít cedo.

PA. Non ést nunc tempus. LA. Púerum accipias: nam ís
quidem

In cúlpa non est: póst de matre uídero. 700

PA. Omníbus modis misér sum nec quid agám scio:

80 Tot mé nunc rebus míserum concludít pater.

Abíbo hinc, praesens quándo promoueo parum.

Nam púerum iniussu crédo non tollént meo,

Praesértim in ea re quóm sit mi adiutrix socrus. 705

LA. Fugis? hém, nec quicquam cérti respondés mihi?
 Num tibi uidetur ésse apud sesé? sine: 85
 Puerúm, Phidippe, míhi cedo: ego alam. PH.
 Máxume.

Non mírum fecit mea úxor, si hoc aegré tulit:
 Amárae mulierés sunt, non facile haéc ferunt. 710
 Proptérea haec irast: nam ípsa narraút mihi:
 Id ego hóc praesente tibi nolueram dícere: 90
 Neque illí credebam prímo: nunc uerúm palamst.
 Nam omníno abhorrere ánimum huic uideo a núptiis.

LA. Quid érgo agam, Phidíppe? quid das cónsili? 715

PH. Quid agás? meretricem hanc prímu adeundam cén-
 seo.

Orémus: accusémus: grauius dénique 95
 Minitémur, si cum illo hábuerit rem póstea.

LA. Faciam út mones. eho púere, curre ad Bácschidem
 hanc

Vicínam nostram: huc éuoca uerbís meis. 720
 At te óro porro in hác re adiutor sís mihi. PH. Ah,
 Iam dúdum dixi idémque nunc dicó, Laches: 100
 Manére adfinitátem hanc inter nós uolo,
 Si ulló modo est ut póssit: quod speró fore.
 Sed uín adesse me úna, dum istam cónuenis? 725

LA. Immo ábi uero, aliquam púero nutricém para.

BACCHIS (CVM DVABVS ANCILLIS). LACHES.

BA. Non hóc de nilost, quód Laches me núnc conuen- V 1
 tam esse éxpetit:

Nec pól me multum fállit, quín quod súspicor sit
 quód uelit.

LA. Vidéndumst ne minus própter iram hínè ínpetrem
 quam póssiem,

Aut néquid faciam plús, quod post me mínus fecisse sátius sit. 730

5 Adgrédíar. Bacchis, sálue.

BA. Salué, Laches. LA. Credo édepol te non níl mirari, BÁCchis,

Quid sít quapropter te húc foras puerum éuocare iússi.

BA. Ego pól quoque etiam tímida sum, quom uénit in mentem quaé sim,

Ne nómen mi obstet quaéstuis: nam móres facile tútor. 735

10 LA. Si uéra dicis, níl tibi est a mé pericli, múlíer: Nam iam aétate ea sum, ut nón siet peccáto mi ignosci aéquom:

Quo mágis omnis res caútius ne témere faciam ad-cúro.

Nam sí facis factúraue es, bonás quod par est fácere: Inscítum offerre iniúriam tibi ínmerenti iníquomst. 740

15 BA. Est mágnam ecastor grátiam de istác re quod tibi hábeam:

Nam qui post factam iniúriam se expúrget, parum mi prósit.

Sed quíd istuc est? LA. Meúm receptas filium ad te Pámphilum. BA. Ah.

LA. Sine dícam: uxorem hanc prius quam duxit, uóstrum amorem pértuli.

Mané: non dum etiam díxi id quod uolui. híc nunc habet uxórem: 745

20 Quaére alium tibi firmiorem, dúm tibi tempus cónsulendi est:

Nám neque ille hoc animo érit aetatem, néque pól tu eadem ísta aetate.

BA. Quis id ait? LA. Socrus. BA. Méne? LA. Te ipsam:
et filiam abduxit suam,
Puerumque ob eam rem clam uoluit, natus qui est,
extinguere.

BA. Si aliud scirem, qui firmare meam apud uos pos-
sem fidem, 750
Sanctius quam ius iurandum, id pollicerer tibi, La- 23
ches,
Ségregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pám-
philum.

LA. Lépida es. sed scin, quid uolo potius sódes facias?
BA. Quid? cedo.

LA. Eas ad mulieres huc intro atque istuc ius iurán-
dum idem
Pólliceare illis. exple animum eis téque hoc crimine
éxpedi. 755

BA. Fáciam. quod pol, si ésset alia ex hoc quaestu, haud 30
facérét, scio,
Út de tali causa nuptae mulieri se osténderet.
Séd nolo esse falsa fama gnátum suspectum tuom,
Néc leuiorem uóbis, quibus est minime aequom,
eum uidérier

Ínmerito: nam méritus de me est, quód queam illi
ut cómmodem. 760

LA. Fácilem beniuolumque lingua tua iam tibi me réd- 35
didit:

Nám non sunt solae árbitratae haec: égo quoque
etiam crédidi.

Núnc quam ego te esse praéter nostram opínionem
cómpéri,

Fác eadem ut sis porro: nostra utére amicitia, út
uoles:

Áliter si faciás — me reprimam, ne aégre quicquam
ex me aúdias. 765

40 VÉRUM hoc te moneo únum, amicus quális sim aut
quid póssiem
Pótius quam inimicús, periculum fácias.

PHIDIPPVS (CVM NVTRICE). LACHES. BACCHIS
(CVM ANCILLIS).

V 2 PH. Nil apud mé tibi
Défieri patiár, quin quod opus sít benigne praé-
beatur.

Séd quom tu eris sátura atque ebria, út puer satúr
sit facito.

LA. Nostér socer, uideó, uenit: pueró nutricem addúcit.
5 Phidíppe, Bacchis déierat persáncte. PH. Haecine
east? LA. Haéc est. 771

PH. Nec pól istae metuont deós, neque has respícere
deos opínor.

BA. Ancíllas dedo: quólubet cruciátu per me exquíre.
Haec rés hic agitur: Pámphilo me fácere ut redeat
úxor

Opórtet: quod si *effécero*, non paénitet me fámae, 775
10 Solám fecisse id quód aliae meretrices facere fúgi-
tant.

LA. Phidíppe, nostras múlieres suspéctas fuisse fálsó
Nobís in re ipsa inuénimus: porro hánc nunc ex-
periámur.

Nam sí compererit crímini tua se úxor credidísse,
Missam íram faciet: sín, ut est, ob eám rem iratus
gnátust, 780

15 Quod péperit uxor clam, íd leuest: cito áb eo haec
ira abscédet.

Profécto in hac re níl malist, quod sít discidio
dígnum.

PH. Velím quidem hercle. LA. Exquíre: adest: quod sá-
tis sit, faciet ípsa.

PH. Quid mi ístaec narras? án quia non túte dudum au-
dísti,

De hac re ánimus meus ut sít, Laches? illís modo
explete ánimum. 785

LA. Quaeso édepol, Bacchis, quód mihi es pollícita tute ²⁰
ut sérues.

BA. Ob eám rem uin ergo íntro eam? LA. I, exple áni-
mum eis, coge ut crédant.

BA. Eo, etsí scio pol eis fore meum cónspectum inui-
sum hódie:

Nam núpta meretrici hóstis est, a uíro ubi segre-
gátast.

LA. At haéc amicae erúnt, ubi quam obrem aduéneris
rescíscent: 790

[PH. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi co- ²⁵
gnorint:]

Nam illás errore et té simul suspítione exólues.

BA. Perii, pudet Philúmenae: me séquimini intro huc
ámbae.

LA. Quid est quód mihi malim quám quod huic intél-
lego eueníre,

Vt grátiam ineat síne suo dispéndio et mihi prósit? 795

Nam si ést ut haec nunc Pámphilum uere áb se se- ³⁰
gregárit,

[Scit sibi nobilitatem ex eo et rem natam et gloriam
esse]

Referét gratum eí unáque nos sibi ópera amicos iúnget.

ACTVS V.

P A R M E N O. B A C C H I S.

V 3 P A. Édepol ne meam érus esse operam députat paruí
preti,

Qui ób rem nullam mísit, frustra ubi tótum desedí
diem, 800

Mýconium hospitém dum expecto in árce Callidé-
midem.

Ítaque ineptus hódie dum illi sédeo, ut quisque ué-
nerat,

5 Áccedebam: 'aduléscens, dice dúm quaeso, es tã
Mýconius?'

"Nón sum." 'at Callidémidés?' "non." 'hóspitem
ecquem Pámphilum

Híc habes?' omnés negabant: néque eum quemquam
esse árbitor. 805

Dénique hercle iám pudebat: ábii. sed quid Bácschi-
dem

Áb nostro adfine éxeuntem uídeo? quid huic hic
ést reĩ?

10 B A. Pármeno, opportúne te offers: própere curre ad
Pámphilum.

P A. Quid eo? B A. Dic me oráre ut ueniat. P A. Ád te? B A.
Immo ad Philúmenam.

P A. Quid reĩ est? B A. Tua quód nil re fert, pércontari
désinas. 810

PA. Níl aliud dicam? BA. Étiám: cognosse ánulum illum
Mýrrinam

Gnátæ suae fuísse, quem ipsus ólim dederat míhi.

PA. Scio.

Tántumne est? BA. Tantum: áderit continuo, hóc 15
ubi ex te audíerit.

Séd cessas? PA. Minume équidem: nam hodie míhi
potestas haúd datast:

Íta cursando atque ámbulando tótum hunc contriui
diem. 815

BA. Quantam óbtuli aduentú meo laetítiam Pamphilo hód-
die!

Quot cómmodas res áttuli! quot aútem ademi cúras!

Gnatum eí restituo, paéne qui harum ipsíusque opera 20
périit:

Vxórem, quam numquámst ratus posthác se habitu-
rum, réddo: 819

Qua ré suspectus suó patri et Phidíppo fuit, exólui:

Hic ádeo his rebus ánulus fuit ínitium inueniúndis.

Nam mémini abhinc mensís decem fere ad me nocte
príma

Confúgere anhelantém domum sine cómite, uini plé- 25
num,

Cum hoc ánulo: extimui flico: 'mi Pámphile,' in-
quam 'amábo,

Quid éxanimatu's óbsecro? aut unde ánulum istum
náctu's? 825

Dic mi.' ille alias res ágere se simuláre. postquam
[id] uídeo,

Nesció quid suspicárier, magis coépi instare ut dicat.

Homo sé fatetur ui ín uia nesció quam compressísse 30

Dicítque sese illi ánulum, dum lúctat, detraxísse.

Eum haec cognovit Myrrina in digito modo me habente: 830

Rogat unde sit: narro omnia haec: indest cognitio facta,

Philumenam compressam esse ab eo et filium inde hunc natum.

35 Haec tot propter me gaudia illi contigisse laetor:
Etsi hoc meretrices aliae nolunt: neque enim est in rem nostram, 834

Vt quisquam amator nuptiis laetetur. uerum ecastor
Numquam animum quaesti gratia ad malas adducam partis.

Ego dum illo licitumst usa sum benigno et lepido et comi.

40 Incommode mihi nuptiis euénit: factum fateor:
At pol me fecisse arbitror, ne id merito mi eueniret.
Multa ex quo fuerint comoda, [eius] incommoda
aequomst ferre. 840

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS.

V 4 PAM. Vide, mi Parmeno, etiam sodes, ut mi haec certa
et clara attuleris,
Né me in breue conficias tempus gaudio hoc falso
frui.

PAR. Visumst. PAM. Certen? PAR. Certe. PAM. Deus sum,
si hoc itast. PAR. Verum reperies.

PAM. Máne dum sodes: timeo ne aliud credam atque aliud
nunties.

5 PAR. Máneo. PAM. Sic te opinor dixisse, inuenisse Myr-
rinam 845

Bacchidem anulum suum habere. PAR. Factum. PAM.
Eum quem olim ei dedi:

Éaque hoc te mihi nūntiare iússit: itane est fáctum?

PAR. Ita inquam.

PAM. Quis me est fortunátior uenustátisque adeo plénior?
Égone te pro hoc nūntio quid dónem? quid? quid?
nescio.

PAR. Át ego scio. PAM. Quid? PAR. Níl enim: 850 10
Nám neque in nuntiatio neque in me ipso tibi boni quid
sít scio.

PAM. Égon qui ab orco mórtuom me réducem in lucem
féceris

Sinám sine munere á me abire? ah nímium me in-
gratúm putas.

Sed BÁCchidem eccam uídeo stare ante óstium:

Me expéctat credo: adíbo. BA. Salve, Pámphile. 855 15

PAM. O BÁCchis, o mea BÁCchis, seruatríx mea.

BA. Bene fáctum et uolup est. PAM. Fáctis ut credám
facis:

Antíquamque adeo tuám uenustatem óbtines,

Vtí uoluptati óbitus, sermo túos, quo quomque ad-
uéneris,

Sempér sit. BA. Ac tu ecástor morem antíquom at- 20
que ingenium óbtines, 860

Vt únus omnium hómo te uiuat núnquam quisquam
blándior.

PAM. Hahahaé, tun mi istuc? BA. Récte amasti, Pámphile,
uxorém tuam:

Nam núnquam ante hunc diém meis oculis eám, quod
nossem, uíderam:

Perlíberalis uísast. PAM. Dic uerum. BA. Íta me di
ament, Pámphile.

PAM. Dic mi, hárum rerum núnquid dixti meó patri? BA. 25
Nil. PAM. Néque opus est 865

Adeó muttito. pláacet non fieri hoc ítidem ut in co-
moédiis,

Omnia ómnes ubi rescíscunt. hic quos fúerat par
rescís cere

Sciúnt: quos non autem aéquomst scire, néque re-
sciscent néque scient.

BA. Ímmo etiam qui hoc óccultari fáci lius credás dabo.

30 Mýrrina ita Phidíp po dixit, iúri iurandó meo 870
Sé fidem habuisse ét propterea té sibi purgatum.

PAM. Óptumest:

Spéroque hanc rem esse éuenturam nóbis ex sen-
téntia.

PAR. Ére, licetne scíre ex te hodie, quíd sit quod fecí
boni?

Aút quid istuc est quód uos agitis? PAM. Nón licet.

PAR. Tamen súspicor.

35 Ego hunc ab orco mórtuom? quo pácto? PAM. Nescis,
Párm eno, 875

Quantum hódie profuerís mihi et ex quánta aerumna
extráxeris.

PAR. Immó scio, neque hóc inprudens féci. PAM. Ego istuc
sátis scio.

BA. An témere quicquam Párm eno praetéreat quod facto
úsus sit?

PAM. Séquere me intro, Párm eno. PAR. Sequor: équidem
plus hodié boni

40 Féci inprudens quám sciens ante hunc diem um-
quam. CANTOR. Plaúdite. 880

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 197 iambici senarii**
- 198 ad 204 iambici octonarii
 - 205 et 206 iambici senarii
 - 207 ad 215 iambici octonarii
 - 216 iambicus senarius
 - 217 ad 242 trochaici septenarii
 - 243 ad 273 iambici septenarii
 - 274 ad 280 trochaici septenarii
 - 281 trochaicus octonarius
 - 282 et 283 trochaici septenarii
 - 284 trochaicus octonarius
 - 285 ad 288 trochaici septenarii
 - 289 ad 291 trochaici octonarii
 - 292 trochaicus septenarius
 - 293 ad 324 iambici octonarii
 - 325 et 326 iambici septenarii
 - 327 ad 335 iambici senarii
 - 336 ad 360 iambici septenarii
 - 361 ad 408 trochaici septenarii
 - 409 ad 450 iambici senarii
 - 451 ad 485 trochaici septenarii
 - 486 ad 515 iambici senarii
 - 516 517 519 trochaici octonarii
 - 518 trochaicus septenarius
 - 520 trochaicus dimeter catalecticus
 - 521 iambicus octonarius
 - 522 trochaicus septenarius
 - 523 iambicus septenarius
 - 524 526 527 trochaici octonarii
 - 525 et 528 trochaici septenarii
 - 529 532 ad 534 trochaici octonarii
 - 530 et 531 535 ad 543 trochaici septenarii
 - 544 ad 546 iambici octonarii

- V. 547 ad 565 trochaici septenarii
- 566 ad 606 iambici octonarii
 - 607 iambicus septenarius
 - 608 iambicus octonarius
 - 610 et 611 trochaici septenarii
 - 612 iambicus senarius
 - 613 et 615 trochaici octonarii
 - 614 616 ad 620 trochaici septenarii
 - 621 iambicus quaternarius
 - 622 iambicus septenarius
 - 623 ad 726 iambici senarii
 - 727 ad 730 iambici octonarii
 - 731 iambicus dimeter catalecticus
 - 732 ad 742 iambici septenarii
 - 743 et 744 iambici octonarii
 - 745 iambicus septenarius
 - 746 et 747 trochaici octonarii
 - 748 ad 767 trochaici septenarii
 - 768 et 769 trochaici octonarii
 - 770 ad 798 iambici septenarii
 - 799 ad 815 trochaici septenarii
 - 816 ad 840 iambici septenarii
 - 841 trochaicus octonarius
 - 842 ad 846 trochaici septenarii
 - 847 trochaicus octonarius
 - 848 et 849 trochaici septenarii
 - 850 trochaicus dimeter catalecticus
 - 851 et 852 trochaici septenarii
 - 853 iambicus octonarius
 - 854 ad 858 iambici senarii
 - 859 ad 868 iambici octonarii
 - 869 ad 874 trochaici septenarii
 - 875 ad 878 iambici octonarii
 - 879 et 880 trochaici septenarii.
-

P. TERENTI

A D E L P H I.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · FVNERALIBVS
LVCIO · AEMILIO · PAVLO · QVOS · FECERE
Q. FABIVS · MAXVMVS · P · CORNELIVS · AFRICANVS
EGERE · L · ATILIVS · PRAEN · L · AMBIVIVS · TVRPIO
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIB · SERRANIS · TOTA
FACTA · SEXTA · M · CORNELIO · CETHEGO · L · GALLO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Duós cum haberet Démea adulescéntulos,
Dat Mícioni frátri adoptandum Aéschinum,
Sed Ctésiphonem rétinet. hunc citharístriae
Lepóre captum súb duro ac tristí patre
Fratér celabat Aéschínus: famám reĩ 5
Ex fratre in sese transférēbat: dénique
Fidícínā lenoni éripit. uitiáuērat
Idem Aéschínus ciuem Átticā paupérculā
Fidémque dederat hānc sibi uxorém fore.
Deméa iurgare, gráuiliter ferre: móx tamen, 10
Vt uéritas patefácta est, ducit Aéschínus
Vitiátā, potitur Ctésípho citharístriā.

PERSONAE.

MICIO SENEX
DEMEA SENEX
SANNIO LENO
AESCHINVS ADVLESCENS
SYRVS SERVOS
CTESIPHO ADVLESCENS
SOSTRATA MATRONA
CANTHARA NVTRIX
GETA SERVOS
HEGIO SENEX
PAMPHILA VIRGO
DROMO SERVOS.

PROLOGVS.

Postquám poëta sénsit scripturám suam
Ab iníquis obseruári et aduorsários
Rapere ín peiorem pártē quam acturí sumus:
Indício de sese ípse erit, uos iúdiēs,
Laudín an uitio dúci id factum opórteat. 5
Synápothnescontes Díphili comoédiast:
Eam Cómmorientis Plaútus fecit fábulam.
In Graéca adulescens ést, qui lenoni éripit
Meretrícem in prima fábulā: eum Plautús locum
Relíquit integrum. eum híc locum sumpsít sibi 10
In Adélphos, uerbum dé uerbo expressum éxtulit.
Eam nós acturi súmus nouam: pernóscite
Furtúmne factum exístumetis án locum
Reprénsum, qui praetéritus neglegéntiast.
Nam quód isti dicunt máliuoli, homines nóbilis 15
Eum ádiutare adsídueque una scríbere:
Quod illí maledictum uémens esse exístumant,
Eam laúdem hic ducit máxumam, quom illís placet,
Qui uóbis uniuórsis et populó placent,
Quorum ópera in bello, in ótio, in negótio 20
Suo quísque tempore úsust sine supérbia.
Dehinc ne éxpectetis árgumentum fábulae:
Senés qui primi uénient, ei partem áperient,
In agéndo partem osténdent. facite aequánimitas
* * * * *
Poëtae ad scribendum aúgeat indústriam. 25

ACTVS I.

Micio.

- I 1 Storáx. non rediit hác nocte a cena Aéschínus
 Neque séruolorum quísquam, qui aduorsum íerant.
 Profécto hoc uere dícunt: si absis úspiam,
 [Aut ibi si cesses] éuenire ea sátius est
 5 Quae in te úxor dicit [et quae in animo cogitat] 30
 Iráta quam illa quae parentes própítii.
 Vxór, si cesses, aut te amare cógitat
 Aut téte amari aut pótare atque animo óbsequi.
 [Et tíbi bene esse, sóli sibi quom sít male.]
 10 Ego quía non rediit fílius quae cógito! 35
 Quibus núnc sollicitor rébus! ne aut ille álserit
 Aut céciderit *aliqua átque* aliquid praefrégerit.
 Vah, quémquamne hominem in ánimum instituere
 aut *sibi*
 Paráre quod sit cárius quam ipse ést sibi!
 15 Atque éx me hic natus nón est, sed fratre éx meo. 40
 Dissímili is studiost iam índé ab adulescéntia.
 Ego hánc clementem uítam urbanam atque ótium
 Secútus sum et, quod fórtunatum istí putant,
 Vxórem numquam habui. ille contra haec ómnia
 20 Ruri ágere uítam: sémper parce ac dúriter 45
 Se habére: uxorem dúxit: nati fílii
 Duo: índé ego hunc maiórem adoptauí mihi:

Edúxi a paruolo, hábui, amaui pró meo;
 In eó me oblecto: sólum id est carúm mihi.
 Ille út item contra me hábeat facio sédulo: 50 25
 Do, praétermitto: nón necesse habeo ómnia
 Pro meó iure agere: póstremo, alii clánculum
 Patrés quae faciunt, quae fert adulescéntia,
 Ea né me celet cónsuefeci filium.
 Nam quí mentiri aut fállere insuerít patrem, 55 30
Fraudáre tanto mágis audebit céteros.
 Pudóre et liberálitate líberos
 Retinére satius ésse credo quám metu.
 Haec frátri mecum nón conueniunt néque placent.
 Venit ad me saepe clámans 'quid agis, Mício? 60 35
 Quor pérdis adulescéntem nobis? quór amat?
 Quor pótat? quor tu his rébus sumptum súggeris?
 Vestítu nimio indúlges: nimium inéptus es.'
 Nimium ípsest durus praéter aequomque ét bonum:
 Et érrat longe meá quidem senténtia, 65 40
 Qui inperíum credat gráuius esse aut stábilis,
 Vi quód fit, quam illud quód amicitia adiúngitur.
 Mea síc est ratio et síc animum inducó meum:
 Maló coactus quí suom officiúm facit,
 Dum id réscitum iri crédito, tantispér pauet: 70 45
 Si spérat fore clam, rúrsum ad ingeniúm redit.
 Ille quém beneficio adiúngas ex animó facit,
 Studet pár referre, praésens absensque ídem erit.
 Hoc pátriumst, potius cónsuefacere filium
 Sua spónte recte fácere quam alienó metu: 75 50
 Hoc páter ac dominus ínterest: hoc quí nequit,
 Fateátur nescire inperare líberis.
 Sed éstne hic ipsus, dé quo agebam? et certe is est.
 Nesció quid tristem uídeo: credo iam, út solet,

55 Iurgábit. saluom te áduenire, Démea, 80
Gaudémus.

DEMEA. MICIO.

I 2 DE. Ehem opportúne: te ipsum quaérito.

MI. Quid trístis es? DE. Rogás me? ubi nobis Aéschinust?
Scin iám quid tristis égo sim? MI. Dixin hóc fore?
Quid fécit? DE. Quid ille fécerit? quem néque pudet
5 Quicquám, nec metuit quémquam, neque legém
putat 85

Tenére se ullam. nam illa quae antehac fácta sunt
Omítto: modo quid désignauit? MI. Quíd nam id est?

DE. Forís ecfregit átque in aedis ínruit

Aliénas: ipsum dóminum atque omnem fámiliam
10 Mulcáuit usque ad mórtem: eripuit múlIERem 90
Quam amábat. clamant ómnes indigníssume
Factum ésse: hoc adueniénti quot mihi, Mício,
Dixére! in orest ómni populo. dénique,
Si cónferendum exémplumst, non fratrém uidet
15 Reí dare operam rúri parcum ac sóbrium? 95
Nullum húius simile fáctum. haec quom illi, Mício,
Dicó, tibi dico: tú illum corrumpí sinis.

MI. Homine ínperito númquam quicquam iniústiust,
Qui nísi quod ipse fécit nil rectúm putat.

20 DE. Quorsum ístuc? MI. Quia tu, Démea, haec male iú-
dicas. 100

Non ést flagitium, míhi crede, adulescéntulum
Scortári, neque potáre: non est: néque foris
Ecfríngere. haec si néque ego neque tu fécimur,
Non sít egestas fácere nos. tu núnc tibi
25 Id laúdi ducis, quód tum fecisti ínopia? 105
Iniúriumst: nam si ésset unde id fíeret,

Facerémus. et illum tú tuom, si essés homo,
 Sinerés nunc facere, dúm per aetatém licet,
 Potiús quam, ubi te expectátum eiecissét foras,
 Aliéniore aetáte post facerét tamen. 110 30

DE. Pro Iúppiter, tu homo ádigis me ad insániam.
 Non ést flagitium fácere haec adulescéntulum? MI.

Ah,

Auscúlta, ne me obtúndas de hac re saépius.
 Tuom fílium dedísti adoptandúm mihi:
 Is méus est factus: síquid peccat, Démea, 115 35

Mihi péccat: ego illi máxumam partém feram.
 Obsónat, potat, ólet unguenta: dé meo;
 Amat: dábitur a me argéntum, dum erit cómmodum.
 Vbi nón erit, fortásse excludetúr foras.

Foris ecfregit: réstituentur; díscidit 120 40
 Vestém: resarciétur. et (dis grátia)

Est únde haec fiant, ét adhuc non molésta sunt.
 Postrémo aut desine aút cedo quemuis árbitrum:
 Te plúra in hac re péccare ostendam. DE. Eí mihi,
 Pater ésse disce ab illis, qui ueré sciunt. 125 45

MI. Natúra tu illi páter es, consiliís ego.

DE. Tun cónsulis quicquam? MI. Áh, si pergis, ábiero.

DE. Sicíne agis? MI. An ego tótiens de eadem re aúdiam?

DE. Cúraést mihi. MI. Et mihi cúraest. uerum, Démea,
 Curémus aequam utérque partem: tu álterum, 130 50
 Ego item álterum. nam cúrare ambos própemodum
 Repóscere illumst quém dedisti. DE. Ah, Mício.

MI. Mihi síc uidetur. DE. Quid istic? tibi si istúc placet,
 Profúndat perdat péreat, nil ad me áttinet. 134
 Iam sí uerbum ullum pósthac . . MI. Rursum, Démea, 55
 Iráscere? DE. An non crédis? repeton quém dedi?
 Aegrést: alienus nón sum: si obsto . . em, désino.

- Vnũm uis curem, cúro. et est dis grátia,
Quom ita út uolo est; isté tuos ipse séntiet
60 Postérius: nolo in illum grauius dícere. 140
- MI. Nec níl neque omnia haéc sunt quae dicit: tamen
Non níl molesta haec sũnt mihi: sed osténdere
Me aegré pati illi nólui: nam itást homo:
Quom pláco, aduorsor sédulo et detérreo;
65 Tamen uíx humane pátitur: uerum si aúgeam 145
Aut étiam adiutor sim éius iracúndiae,
Insániam profécto cum illo. etsi Aéschínus
Non núllam in hac re nóbis facit iniúriam.
Quam híc nón amauit méretricem? aut quói nón dedit
70 Aliquíd? postremo núper (credo iam ómnium 150
Taedébat) dixit uélle uxorem dúcere.
Sperábam iam deféruisse adulescéntiam:
Gaudébam. ecce autem de íntegro: nisi quídquid est
Volo scíre atque hominem cónuenire, si ápod forumst.
-

ACTVS II.

SANNIO. AESCHINVS. (PARMENO. PSALTRIA.)

SA. Óbsecro, populáres, ferte mísero atque innocénti II 1
auxilium: 155

Súbuenite inopi. AE. Ótiose, núnciam ilico híc con-
siste.

Quíd respectas? níl periclist: númquam, dum ego
adéro, híc te tanget.

SA. Égo istam inuitis ómnibus.

AE. Quamquámst scelestus, nón committet hódie umquam 5
iterum ut uápulet.

SA. Aéschine, audi, né te ignarum fuísse dicas meórum
morum, 160

Léno ego sum. AE. Scio. SA. Át ita, ut usquam fuít
fide quisquam óptuma.

Tú quod te postérius purges, hánc iniuriám mihi
nolle

Fáctam esse, huius non fáciam. crede hoc, égo meum
ius pérsequar:

Néque tu uerbis sólues umquam, quód mihi re male 10
féceris.

Nóui ego uostra haec 'nóllem factum: dábitur ius
iurándum, indignum 165

Te ésse iniuria hác', indignis quom égomet sim ac-
ceptís modis.

AE. Ábi prae strenue ác foris aperi. SA. Céterum hoc
nilí facis?

AE. Í intro nunciam. SA. Át enim non sinam. AE. Áccede
illuc, Pármeno:

15 Nímium istoc abísti: hic propter hunc adsiste: em,
síc uolo.

Caue núnciam oculos á meis oculis quóquam demo-
ueás tuos, 170

Ne móra sit, si innuerím, quin pugnus cóntinuo in
mala haéreat.

SA. Istúc uolo ergo ipsum éxperiri. AE. Em, sérua: omitte
múlierem.

SA. O indígnum facinus. AE. Nísi caues, geminábit. SA.
Ei miseró mihi.

20 AE. Non innueram: uerum ín istam partem pótius peccató
tamen.

I núnciam. SA. Quid hóc reist? regnumne, Aéschine,
hic tu pössides? 175

AE. Si pössiderem, ornátus esses éx tuis uirtútibus.

SA. Quid tíbi rei mecumst? AE. Níl. SA. Quid? nostin qui
sim? AE. Non desídero.

SA. Tetigín tui quicquam? AE. Si áttigisses, férres in-
fortúnium.

25 SA. Qui tíbi magis licét meam habere, pró qua ego ar-
gentúm dedi?

Respónde. AE. Ante aedis nón fecisse erit mélius hic
conuítium: 180

Nam sí molestus pérgis esse, iam íntro abripiere át-
que ibi

Vsque ád necem operiére loris. SA. Lóris liber? AE.
Síc erit.

SA. O hóminem impurum: hicín libertatem áiunt esse ae-
quam ómnibus?

AE. Si sátis iam debacchátus es, leno, aúdi si uis nún- 30
ciam.

SA. Egon débacchatus sum aútem an tu in me? AE. Mítte
ista atque ad rém redi. 185

SA. Quam rém? quo redeam? AE. Iámne me uis dícere
id quod ad te áttinet?

SA. Cupio, aéquí modo aliquíd. AE. Vah, leno iníqua me
non uólt loqui.

SA. Lenó sum, perniciés communis, fáteor, adulescén-
tium,

Periúrus, pestis: támen tibi a me núllast orta in- 35
iúria.

AE. Nam hercle étiam hoc restat. SA. Ílluc quaeso rédi,
quo coepisti, Aéschine. 190

AE. Minís uiginti tú illam emisti? SA. Lóqueris. AE. Tibi
uortát male.

Argénti tantum dábitur. SA. Quid? si ego tíbi illam
nolo uéndere,

Cogés me? AE. Minume. SA. Námque id metuí. AE.
Néque uendundam cénseo,

Quae liberast: nam ego líberali illam ádsero. causá 40
manu.

Nunc uíde utrum uis: argéntum accipere an caúsam
meditarí tuam. 195

Delíbera hoc, dum ego rédeo, leno. SA. Pró supreme
Iúppiter,

Mínume miror qui ínsanire occípiunt ex iniúria.

Dómo me eripuit, uérberauit: me ínuito abduxít
meam:

Hómini misero plús quingentos cólaphos infregít mihi. 45

Ób malefacta haec tántidem emptam póstulat sibi
trádier. 200

Vérum enim quando béne promeruit, fiat: suom ius
póstulat.

Áge iam cupio, módo si argentum réddat. sed ego
hoc háriolor:

50 Vbi me dixeró dare tanti, téstis faciet ílico,
Véndidisse mé, de argento sómnum: 'mox: crás
redi.'

Íd quoque possum férre, modo si réddat, quamquam
iniúriumst. 205

Vérum cogito íd quod res est: quádo eum quaestum
occéperis,

Áccipiunda et mússitanda iniúria adulescéntiumst.

Séd nemo dabít: frustra egomet mécum has rationés
puto.

S Y R V S. S A N N I O.

II 2 Sy. Tace, égomet conueniam ípsam: cupide accípiat faxo
atque étiam

Bene dícat secum esse áctum. quíd istuc, Sánnio, est
quod te aúdio 210

Nesció quíd concertásse cum ero? SA. Númquam uidi
iníquius

Certátionem cómparatam, quam haéc hodie inter nós
fuit:

5 Ego uápulando, ille uérberando, usque ámbo defessí
sumus.

Sy. Tua cúlpa. SA. Quid facerem? Sy. Ádulescenti mó-
rem gestum opórtuit.

SA. Qui pótui melius, quí hodie usque os praébui? Sy.
Age, scis quíd loquar? 215

Pecúniam in locó negligere máximum interdúmst
 lucrum: hui,
 Metuísti, si nunc dé tuo iure cóncessisses paúlulum
 Atque ádulescenti mórigerasses, hóminum homo stul- 10
 tíssime,
 Ne nóñ tibi istuc faéneraret. SA. Égo spem pretio
 nóñ emo.

SY. Numquám rem facies: ábi, inescare néscis homines,
 Sánnio. 220

SA. Credo ístuc melius ésse: uerum ego númquam adeo
 astutús fui,
 Quin quídquid possem mállem auferre pótius in prae-
 séntia.

SY. Age nóui tuom animúm: quasi iam usquam tíbi sint 15
 uigintí minae,

Dum huic óbsequare. praétereá autem te áiunt pro-
 ficiscí Cyprum, SA. Hem.

SY. coemísse hinc quae illuc uéheres multa, náuem con-
 ductam: hóc scio, 225
 Animús tibi pendet. úbi illinc spero rédieris tamen
 hóc ages.

SA. Nusquám pedem. perii hércle: hac illi spe hóc ince-
 perúnt. SY. Timet:

Iniéci scrupulum hómini. SA. O scelera: illúd uide, 20

Vt in ípso articulo oppréssit. emptae múlieres
 Complúres et item hinc ália quae portó Cyprum. 230

Nisi eo ád mercatum uénio, damnum máximumst.

Nunc si hóc omitto ac túm agam ubi illinc rédiero,

Nil ést; refrixerít res: 'nunc demúm uenis?' 25

Quor pássu's? ubi eras?' út sit satius pérdere

Quam aut núnc manere tám diu aut tum pérsequi. 235

SY. Iamne énumerasti id quód ad te rediturúm putes?

- SA. Hocíne illo dignumst? hócine incipere Aéschinum?
 30 Per oppréssionem ut hanc mi eripere póstulet?
 SY. Labáscit. unum hoc hábeo: uide si sátis placet:
 Potiús quam uenias ín periclum, Sánnio, 240
 Seruésne an perdas tótum, diuiduóm face.
 Minás decem conrádet alicunde. SA. Eí mihi,
 35 Etiám de sorte núnc uenio in dubiúm miser?
 Pudét nil? omnis déntis labefecít mihi:
 Praetérea colaphis túber est totúm caput: 245
 Etiam ínsuper defrúdet? nusquam abeo. SY. Vt lubet:
 Numquíd uis quin abeam? SA. Ímmo hercle hoc
 quaesó, Syre,
 40 Vt ut haéc sunt acta, pótius quam litís sequar,
 Meum míhi reddatur, sáltem quanti emptást, Syre.
 Scio té non usum antehác amicitíá mea: 250
 Memorém me dices ésse et gratum. SY. Sédulo
 Faciám. sed Ctesiphónem uideo: laétus est
 45 De amíca. SA. Quid quod te óro? SY. Paulispér mane.

CTESIPHO. SYRVS. (SANNIO.)

- II 3 CT. Abs quíuis homine, quómst opus, beneficium acci-
 pere gaúdeas:
 Verum énim uero id demúm iuuat, si quem aéquomst
 facere is béne facit. 255
 O fráter frater, quíd ego nunc te laúdem? satis
 certó scio:
 Numquam íta magnífice quícquam dicam, id uírtus
 quin superét tua.
 5 Itaque únám hanc rem me habére praeter álios prae-
 cipuam árbítror,
 Fratrem hómíni nemíni ésse primarum ártium magis
 príncipem.

SY. O Ctésipho. CT. O Syre, Aéschinus ubist? SY. Éllum,
te expectát domi. CT. Hem. 260

SY. Quid est? CT. Quid sit? illius ópera, Syre, nunc
uíuo: festiuóm caput,
Qui ignóminias sibi póst putauit ésse prae meo cóm-
modo,

Maledícta, famam, meúm laborem et péccatum in se 10
tránstulit:

Nil pótis supra. quid nám foris crepuit? SY. Máne,
mane: ipse exít foras.

AESCHINVS. SANNIO. CTESIPHO. SYRVS.

AE. Vbist ille sacrilegús? SA. Me quaerit. númquid nam 11 4
ecfert? óccidi: 265

Nil uídeo. AE. Ehem opportúne: te ipsum quaéro:
quid fit, Ctésipho?

In tútost omnis rés: omitte uéro tristitiém tuam.

CT. Ego illam hércle uero omítto, qui quidem te hábeam
fratrem: o mi Aéschine,

O mí germane: ah uéreor coram in ós te laudare ám- 5
plius,

Ne id ádsentandi mágis quam quo habeam grátum fa-
cere exístumes. 270

AE. Age inépte, quasi nunc nón norimus nós inter nos,
Ctésipho.

Hoc míhi dolet, nos séro rescisse ét paene in eum
rém locum

Redísse, ut si omnes cúperent nil tibi póssent auxi-
liárier.

CT. Pudébat. AE. Ah, stultítia istaec, nón pudor: tam 10
ob páruolam

Rem paéne e patria! túrpe dictu. deós quaeso ut
istaec próhibeant. 275

Cr. Peccáui. **AE.** Quid aít tándem nobis Sánnio? **Sy.** Iam
mítis est.

AE. Ego ád forum ibo, ut hunc absoluam: tu íntro ad
illam, Ctésipho.

SA. Syre, ísta. **Sy.** Eamus: námque hic properat ín Cy-
prum. **SA.** Ne tám quidem:

15 **Quamuís etiam maneo ótiosus híc. Sy.** Reddetur: né
time.

SA. At ut ómne reddat. **Sy.** Ómne reddet: táce modo ac
sequere hác. **SA.** Sequor. 280

Cr. Heus heús, Syre. **Sy.** Quid est? **Cr.** Óbsecro hercle te,
hóminem istum inpuríssimum

Quam primum absoluitóte, ne, si mágis inritatús siet,
Aliqua ád patrem hoc permánet atque ego túm per-
petuo périerim.

20 **Sy.** Non fiet, bono animo és: tu cum illa te íntus oblecta
ínterim

Et léctulos iube stérni nobis ét parari cétera. 285

Ego iám transacta ré conuortam mé domum cum
obsónio.

Cr. Ita quaéso: quando hoc béne successit, hílare hunc
sumamús diem.

ACTVS III.

SOSTRATA. CANTHARA.

So. Óbsecro, mea nútrix, quid nunc fiet? CA. Quid fiát III 1
rogas?

Recte édepol spero. So. Módo dolores, méa tu, oc-
cipiunt prímulum.

CA. Iam núnc times, quasi númquam adfueris, númquam
tute pépereris? 290

So. Miserám me, neminem hábeo, solae súmus: Geta
autem hic nón adest:

Néc quem ad obstetrícem mittam, néc qui arcessat 5
Aéschinum.

CA. Pól is quidem iam hic áderit: nam numquam únum
intermittít diem,

Quin sémper ueniat. So. Sólus mearum míseriarumst
rémedium.

CA. É re nata mélius fieri haud pótuít quam factúmst,
era, 295

Quándo uitium oblátumst, quod ad illum áttinet po-
tíssimum,

Tálem, tali *ingénio* atque animo, nátum ex tanta fá- 10
milia.

So. Íta pol est ut dícis: saluos nóbis deos quaeso út siet.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

III 2 GE. Nunc illud est, quom, si ómnia omnes súa consilia
cónferant

Atque huíc malo salútem quaerant, aúxili nil ádfe-
rant, 300

Quod míhique eraeque filiaeque erílist. uae miseró
mihi:

Tot rés repente circumuallant, únde emergi nón
potest:

5 Vís egestas iniustitia sólitudo infámia.

Hócine saeculum! o scélera, o genera sácrilega, o
hominem ínpium,

So. Me míseram, quid namst quód sic uideo tímídum et
properantém Getam? 305

GE. quem néque fides neque iús iurandum néque illum
misericórdia

Représsit neque refléxit neque quod pártus instabát
prope,

10 Quoi míserae indigne pér uim uitium obtúlerat. So.
Non intéllego

Satis quaé loquatur. CA. Própius obsecro áccedamus,
Sóstrata. GE. Ah

Me míserum, uix sum cómpos animi, ita árdeo ira-
cúndia. 310

Nil ést quod malim quam íllam totam fámiliam dari
mi óbuíam,

Vt ego íram hanc in eos éuomam omnem, dum aégri-
tudo haec ést recens.

15 Satis mihi habeam súpplici, dum illós ulciscar meó
modo.

Seni ánimam primum extínguerem ipsi, qui íllud
produxít scelus:

Tum autém Syrum impulsórem, uah, quibus illum
laceraré modis! 315

Sublímen medium arríperem et capite prónum in
terram státuerem,

Vt cérebro dispergát uiam.

Ádulescenti ipsi ériperem oculos, póst haec praeci- 20
pitém darem.

Céteros ruerem ágerem raperem túnderem et pro-
stérnerem.

Sed céssó eram hoc malo ínpertiri própere? So. Re-
uocemús. Geta. 320

GE. Hem, quisquis es, sine me. So. Égo sum Sostrata. GE.
Vbi east? te ipsam quaérito,

Te épecto: oppido ópportune te óbtulisti mi ób-
uiam,

Éra. So. Quid est? quid trépidas? GE. Ei mi. CA. 25
Quíd festinas, mí Geta?

Ánimam recipe. GE. Prórsus So. Quíd istuc 'prór-
sus' ergost? GE. périimus:

Áctumst. So. Eloquere, óbsecro te, quíd sit. GE. Iam
So. Quid 'iám', Geta? 325

GE. Aéschínus So. Quid is érgo? GE. alienus ést ab nos-
tra fámilia. So. Hem,

Périi. qua re? GE. Amáre occepit áliam. So. Vae mi-
seraé mihi.

GE. Néque id occulte fért, ab lenone ípsus eripuít palam. 30

io. Sátin hoc certumst? GE. Cértum: hisce oculis égo-
met uidi, Sóstrata. So. Ah

Me míseram. quid iam crédas? aut quoi crédas? nos-
trumne Aéschínus? 330

Nostram ómnium uitam, ín quo nostrae spés opesque
omnés sitae?

Quí sine hac iurábat se unum númquam uicturúm
diem?

35 Quí se in sui gremiό positurum púerum dicebát pa-
tris?

Ita óbsecraturum, út liceret hánc se uxorem dú-
cere?

GE. Era, lácrumas mitte ac pótius quod ad hanc rem ópus
est porro próspice: 335

Patiámurne an narrémus quoípíam? CA. Aú au, mi
homo, sánun es?

An hoc próferendum tíbi uidetur úsquam? GE. Mihi
quidem *haú* placet.

40 Iam prímum illum alieno ánimo a nobis ésse res ipsa
índicat.

Nunc si hóc palam proférimus, ille infítias ibit, sát
scio:

Tua fáma et gnatae uíta in dubium uéniet. tum si
máxume 340

Fateátur, quom amet áliam, non est útile hanc illi
dari.

Quaprópter quoquo pácto tacitost ópus. So. Ah mi-
nume géntium:

45 Non fáciam. GE. Quid ages? So. Próferam. CA. Hem,
mea Sóstrata, uide quám rem agas.

So. Peióre res locó non potis est ésse quam in quo núnc
sitast.

Primum índotatast: tím praeterea, quae secunda ei
dós erat, 345

Periít: pro uirgine *éa* dari nuptum *haú* potest. hoc
rélicuomst:

Si infítias ibit, téstis mecum est ánulus quem amí-
serat.

Postrémo quando ego cónscia mihi sum, á me culpam 50
esse hánc procul,

Neque prétium neque rem ullam intercessisse illa aut
me indignám, Geta,

Expériar. GE. Quid istic? cédo ut melius dicas. So.

Tu quantúm potest 350

Abi atque Hégioni cógnato huius rem énarrato omnem
órdine:

Nam is nostro Simuló fuit summus ét nos coluit má-
xume.

GE. Nam hercle álius nemo réspicit nos. So. Própere tu, 55
mea Cánthara,

Curre, óbstetricem arcésse, ut quom opus sit ne in
mora nobís siet.

DE MEA. SYRVS.

DE. Dispérii: Ctesiphónem audiui fílium 355 III 3
Vná fuisse in ráptione cum Aéschino.

Id mísero restat míhi mali, si illúm potest,

Qui aliquoí reist, etiam meum ád nequitiam addúcere.

Vbi ego illum quaeram? crédo abductum in gáneum 5

Aliquó: persuasit ille impurus, sát scio. 360

Sed eccúm Syrum ire uídeo: hinc scibo iam úbi siet.

Atqui hércle hic de grege illost: si me sénserit

Eùm quaéritare, númquam dicet cárnufex.

Non óstendam id me uélle. SY. Omnem rem módo 10
seni

Quo pácto haberet énarramus órdine. 365

Nil quícquam uidi laétius. DE. Pro Iúppiter,

Hominís stultitiam. SY. Cónlaudauit fílium:

Mihi, qui íd dedissem cónsilium, egit grátias.

DE. Disrúmpor. SY. Argentum ádnumerauit ílico: 15

Dedit praeterea in sumpsum dimidium minae: 370

Id distributum sanest ex sententia. DE. Hem,

Huic mandes, siquid recte curatum uelis.

SY. Ehem Démea, haud aspexeram te: quid agitur?

20 DE. Quid agatur? uostram nequeo mirari satis

Rationem. SY. Est hercle inepta, ne dicam dolo, 375

Absurda. piscis ceteros purga, Dromo:

Congrum istum maxumum in aqua sinito ludere

Tantisper: ubi ego rediero, exossabitur:

25 Prius nolo. DE. Haecin flagitia! SY. Mihi quidem haui
placent,

Et clamo saepe. salsamenta haec, Stéphanio, 380

Fac macerentur pulchre. DE. Di uostram fidem,

Vtrum studione id sibi habet an laudi putat

Fore, si perdiderit gnatum? uae misero mihi.

30 Videre uideor iam diem illum, quom hinc egens

Profugiet aliquo militatum. SY. O Démea, 385

Istuc est sapere, non quod ante pedes modost

Videre, sed etiam illa quae futura sunt

Prospicere. DE. Quid? istaec iam penes uos psal-
trist?

35 SY. Ellam intus. DE. Eho, an domist habiturus? SY. Cré-
do, ut est

Deméntia. DE. Haecin fieri! SY. Inepta lenitas 390

Patris et facilitas praua. DE. Fratris me quidem

Pudet pigetque. SY. Nimum inter uos, Démea,

(Non quia ades praesens dico hoc) pernimum inter
est.

40 Tu, quantus quantus, nil nisi sapientia es,

Ille somnium. num sineres uero illum tuom 395

Facere haec? DE. Sinerem illum? aut non sex totis
mensibus

Prius ólfecissem, quám ille quicquam coéperet?

Sy. Vigilántiam tuam tú mihi narras? De. Síc siet

Modo ut núnc est, quaeso. Sy. Vt quísque suom uolt 45
ésse, itast.

De. Quid eúm? uidistin hódie? Sy. Tuomne fílium? 400
Abigam hunc rus. iam dudum áliquíd ruri agere ár-
bitror.

De. Satin scís ibi esse? Sy. Oh, qui égomet produxi. De.
Óptumest:

Metuí ne haereret híc. Sy. Atque iratum ádmodum.

De. Quid aútem? Sy. Adortus iúrgiost fratrem ápod fo- 50
rum

De psáltria istac. De. Aín uero? Sy. Ah, nil réti-
cuit. 405

Nam ut númerabatur fórte argentum, intéruenit
Homo de ínprouiso: coépit clamare 'o Aéschine,
Haecíne flagítia fácere te! haec te admíttere
Indígna genere nóstro!' De. Oh, lacrumo gaúdio. 55

Sy. 'Non tu hóc argentum pérdis, sed uitám tuam.' 410

De. Saluós sit: spero, est símilis maiorúm suom. Sy. Hui.

De. Syre, praéceptorum plénust istorum ille. Sy. Phy:
Domi hábuit unde dísceret. De. Fit sédulo:

Nil praétermitto: cónsuefacio: dénique 60

Inspícere tamquam in spéculum in uitas ómnium 415

Iubeo átque ex aliis súmere exemplúm sibi.

'Hoc fácito.' Sy. Recte sáne. De. 'Hoc fugito.' Sy.
Cállide.

De. 'Hoc laúdist.' Sy. Istaec rés est. De. 'Hoc uitió datur.'

Sy. Probíssume. De. Porro aútem.. Sy. Non hercle ótiumst 65

Nunc mi aúscultandi. píscis ex senténtia 420

Nactús sum: ei mihi ne córrumpantur caútiost:

Nam id nóbis tam flagítiumst quam illa, Démea,

- De psáltria hac audíuit: id illi núnc dolet 5
 Aliéno. pater eius nílí pendit: eí mihi,
 Vtinam híc prope adsít álicubi atque haec aúdiat.
- HE. Nisi fácient quae illos aéquomst, haud sic aúferent.
- GE. In té spes omnis, Hégio, nobís sitast: 455
 Te sólum habemus, tú es patronus, tú pater: 10
 Illé tibi moriens nós commendauít senex:
 Si déseris tu, périimus. HE. Caue díxeris:
 Neque fáciam neque me sátis pie posse árbitror.
- DE. Adíbo. saluere Hégionem plúrimum 460
 Iubeo. HE. Óh, te quaerebam ípsam: salue, Démea. 15
- DE. Quid aútem? HE. Maior filius tuos Aéschínus,
 Quem frátri adoptandúm dedisti, néque boni
 Neque líberalis fúctus officiúmst uíri. 464
- DE. Quid istúc est? HE. Nostrum amícum noras Símulum
 Aequálem? DE. Quid ní? HE. Fíliam eius uírginem 20
 Vitiáuit. DE. Hem. HE. Mane: nón dum audisti, Dé-
 mea,
 Quod ést grauissimum. DE. Án quid est etiam ám-
 plius?
- HE. Vero ámplius: nam hoc quídem ferundum aliquó mo-
 dost:
- Persuásit nox amór uinum adulescéntia: 470
 Humánumst. ubi scit fáctum, ad matrem uírginis 25
 Venit ípsus ultro lácrumans orans óbsecrans
 Fidém dans, iurans sé illam ducturúm domum.
 Ignótumst, tacitumst, créditumst. uírgo éx eo
 Compréssu grauidast fácta; híc mensis decumus est:
 Ille bónus uír nobis psáltriam, si dís placet, 476 30
 Paráuit, quicum uíuat: illam déserit.
- DE. Pro cértón tu istaec dícis? HE. Mater uírginis
 In médiost, ipsa uírgo, res ipsa, híc Geta

- Praeterea, ut captus est seruorum, non malus 480
 35 Neque iners: alit illas, solus omnem familiam
 Sustentat: hunc abduce, uinci, quaere rem.
- GE. Immo hercle extorque, nisi ita factumst, Demea;
 Postrimo non negabit: coram ipsum cedo.
- DE. Pudet: nec quid agam neque quid huic respondeam
 40 Sciō. PA. Miseram me, differor doloribus. 486
 Iunō Lucina, fer opem: serua me obsecro. HE. Hem,
 Num nam illa quaeso parturit? GE. Certe, Hégio. HE.
 Hem:
- Illece fidem nunc uostram inplorat, Demea,
 Quod ius uos cogit, id uoluntate inpetret. 490
 45 Haec primum ut fiant deos quaeso ut uobis decet.
 Sin aliter animus uoster est, ego, Demea,
 Summa ui defendam hanc atque illum mortuom.
 Cognatus mihi erat: una a pueris paruolis
 Sumus educti: una semper militiae et domi 495
 50 Fuimus: paupertatem una pertulimus grauem.
 Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
 Animam relinquam potius quam illas deseram.
- 53 Quid mihi respondes? DE. Fratrem conueniam, Hégio.
 55 HE. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites, 500
 Quam uos facillume agitis, quam estis maxime
 Potentes dites fortunati nobiles,
 Tam maxime uos aequo animo aequa noscere
 Oportet, si uos uultis perhiberi probos.
- 60 DE. Redito: fient quae fieri aequomst omnia. 505
 HE. Decet te facere. Géta, duc me intro ad Sóstratam.
 DE. Non me indidente haec fiunt: utinam hic sit modo
 Defunctum: uerum nimia illaec licentia
 Profecto euadit in aliquod magnum malum.
 65 Ibo ac requiram fratrem, ut in eum haec euomam. 510

H E G I O.

Bono ánimo fac sis, Sóstrata, et istam quód potes III 5
Fac cónsolere. ego Mícionem, si ápuđ forumst,
Conuéniam atque ut res géstast narrabo órdine:
Si est, *ís* facturus út sit officiúm suom,
Faciát: sin aliter de hác re est eius senténtia, 515 5
Respóndeat mi, ut quíd agam quam primúm sciam.

ACTVS III.

CTESIPHO. SYRVS.

- IV 1 Cr. Aín patrem hinc abísse rus? Sy. Iam dúdum. Cr. Dic
sodés. Sy. Apud uillamst:
Núnc quom maxume óperis aliquid fácere credo. Cr.
Vtinám quidem:
Quod cúm salute eius fiat, ita se défetigarít uelim,
Vt trídúo hoc perpétuo prorsum e lécto nequeat súr-
gere. 520
- 5 Sy. Ita fiat, et istoc síquid potis est réctius. Cr. Ita: nam
húnc diem
Miseré nimis cupio, ut coépi, perpetuom ín laetitia
dégere.
Et illud rus nulla ália causa tám male odi, nísi quia
Propést: quod si esset lóngius,
Prius nox oppressísset illic, quam húc reuorti pósset
iterum. 525
- 10 Núnc ubi me illic nó n uidebit, iam húc recurret, sát
scio:
Rogitábit me, ubi fúerim: 'ego hoc te tóto non uidi
die:'
Quid dícam? Sy. Nilne in méntemst? Cr. Numquam
quícquam. Sy. Tanto néquior.
Cliéns amicus hóspes nemo st uóbis? Cr. Sunt: quid
póstea?

Sy. Hisce ópera ut data sit. Cr. Quae non data sit? nón
potest fieri. Sy. Potest. 530

Cr. Intérdu: sed si híc pernocto, caúsaé quid dicám, 15
Syre?

Sy. Vah, quám uellem etiam nóctu amicis óperam mos
essét dari.

Quin tu ótiosus és: ego illius sénsum pulchre cáleo.
Quom féruit maxumé, tam placidum quási ouem red-
do. Cr. Quó modo?

Sy. Laudárier te audít lubenter: fácio te apud illúm
deum: 535

Virtútes narro. Cr. Meás? Sy. Tuas: homini ílico 20
lacrumaé cadunt

Quasi púero gaudio. én tibi autem. Cr. Quíd namst?
Sy. Lupus in fábula.

Cr. Pater ést? Sy. Is ipsust. Cr. Síre, quid agimus? Sy.
Fúge modo intro, ego uídero.

Cr. Siquíd rogabit, núsquam tu me: audístin? Sy. Potin
ut désinas?

DEMEA. CTESIPHO. SYRVS.

De. Ne égo homo infelix: prímum fratrem núsquam inue-IV 2
nio géntium: 540

Praéterea autem, dum illum quaero, a uílla mercen-
nárium

Vídi: is filiúm negat esse rúri: nec quid agám scio.

Cr. Síre. Sy. Quid est? Cr. Men quaérit? Sy. Verum. Cr.
Périi. Sy. Quin tu animó bono es.

De. Quíd hoc malum infelicitatis? néqueo satis decér- 5
nere:

Nísi me credo huíc ésse natum reí, ferundis míse-
riis. 545

Prímus sentió mala nostra: prímus rescisco ómnia:

Prímus porro obnúntio: aegre sólus, siquid fít, fero.

Sy. Rídeo hunc: primum aít se scire: is sólus nescit
ómnia.

10 DE. Núnc redeo: si fórtē frater rédierit uisó. Ct. Syre,
Óbsecro, uide ne ille huc prorsus se ínruat. Sy. Etiám
taces? 550

Égo cauebo. Ct. Númquam hercle hodie ego ístuc
committám tibi:

Nám me iam in cellam áliquam cum illa cóncludam:
id tutíssimumst.

Sy. Áge, tamen ego hunc ámouebo. DE. Séd eccum sce-
leratúm Syrum.

15 Sy. Nón hercle hic qui uólt durare quísquam, si sic fít,
potest.

Scíre equidem uoló, quot mihi sint dómīni: quae haec
est míseria! 555

DE. Quíd ille gannit? quíd uolt? quíd aís, bóne uir? est
fratér domi?

Sy. Quíd malum 'bone uír' mihi narras? équidem perii.

DE. Quíd tibist?

Sy. Rógitas? Ctesiphó me pugnis míserum et istam psál-
triam

20 V́sque occidit. DE. Hém, quíd narras? Sy. Ém, uide
ut discidít labrum. 559

DE. Quam óbrem? Sy. Me impulsóre hanc emptam esse aít.

DE. Non tu eum rus hínc modo

Próduxe aibas? Sy. Fáctum: uerum uénit post insá-
niens:

Níl pepercit. nón puduisse uérberare hominém senem!

Quem égo modo puerúm tantillum in mánibus gestaui
meis.

DE. Laúdo: Ctesiphó, patrissas: ábi, uirum te iúdico. 25

SY. Laúdas? ne ille cóntinebit pósthac, si sapiét, manus. 565

DE. Fórtiter. SY. Perquám, quia miseram múlierem et me séruolum,

Quí referire nón audebam, uícit: hui, perfórtiter.

DE. Nón potuit meliús. idem quod ego sénsit te esse huic reí caput.

Séd estne frater íntus? SY. Non est. DE. Vbi illum 30 inueniam cógito.

SY. Scío ubi sit, uerum hódie numquam mónstrabo. DE.

Hem, quid aís? SY. Ita. 570

DE. Dímminuetur tibi quidem iam cérebrum. SY. At nomen néscio

Íllius hominis, séd locum noui úbi sit. DE. Dic ergó locum.

SY. Nóstin porticum ápod macellum hac deórsum? DE.

Quid ni nóuerim?

SY. Praéterito hac récta platea súrsum: ubi eo uéneris, 35

Clíuos deorsum uórsum est: hac te praécipitato: póstea 575

Ést ad hanc manúm sacellum: ibi ángiportum própter est,

DE. Quá nam? SY. Illi ubi etiám caprificus mágna est. DE.

Noui. SY. Hac pérgito.

DE. Íd quidem angipórtum non est péruium. SY. Verum hércle: uah,

Cénsen hominem me ésse? erraui: in pórticum rur- 40 súm redi:

Sáne hac multo própius ibis ét minor est errátio. 580

Scín Cratini huius dítis aedis? DE. Scío. SY. Vbi eas praetérieris,

Ad sinistram hac recta platea; ubi ad Dianae ueneris,

Itō ad dextram: prius quam ad portam uenias, apud
ipsū lacum

45 Est pistrilla et exaduorsum fábrica: ibist. DE. Quid
ibi facit?

SY. Léctulos in sóle ilignis pédibus faciundós dedit. 585

DE. Vbi potetis uós: bene sane. sed cesso ad eum pergere?

SY. Í sane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.

Aéschinus odióse cessat: prándium corrumpitur:

50 Ctésipho autem in amórest totus. égo iam prospiciám
mihi:

Nám iam adibo atque únum quicquid, quód quidem
erit bellíssimum, 590

Cárpam et cyathos sórbilans paulátim hunc producám
diem.

MICIO. HEGIO.

IV 3 MI. Ego in hác re nil repério, quam obrem laúder tanto
opere, Hégio.

Meum offícium facio: quód peccatum a nóbis ortumst
córrigo.

Nisi sí me in illo crédidisti esse hóminum numero,
qui íta putant,

Sibi fieri iniuriam últro, si quam fécere ipsi expós-
tules, 595

5 Et últro accusant: íd quia non est á me factum, agis
grátias?

HE. Ah, mínume: numquam te áliter atque es ín animum
induxí meum.

Sed quaéso ut una mécum ad matrem uírginis eas,
Mício,

Atque istaec eadem quaé mihi dixti túte dicas mú-
lieri:

Suspítionem hanc própter fratrem eius ésse et illam
psáltriam 600

* * * * *

MI. Si ita aéquom censes aút si ita opus est fácto, eamus. 10

HE. Béne facis:

Nam et illic animum iám releuaris, quaé dolore ac
miseria

Tabéscit, et tuom officium fueris fúctus. sed si ali-
tér putas,

Egomét narrabo quaé mihi dixti. MI. Immo ego ibo.

HE. Béne facis:

Omnés, quibus res sunt mínus secundae, mágis sunt
nescio quó modo 605

Suspítiosi: ad cóntumeliam ómnia accipiúnt magis: 15

Proptér suam inpoténtiam se sémper credunt lúdier.

Quaprópter te ipsum púrgare ipsi córam placabílius
est.

MI. Et récte et uerum dícis. HE. Sequere me érgo hac
intro. MI. Máxume.

A E S C H I N U S.

Díscrucior animi: hócine de inprouíso mihi mali IV 4
óbici 610

Tántum, ut neque quid dé me faciam néc quid agam 3
certúm siet!

Mémbra metu débilia súnť: animus timore

Óbstipuit: péctore nil sístere consili quit. 5

Vah, quó modo hac me expédiam turba? tánta nunc

Suspítio de me incidit: 615

Néque ea inmerito: Sóstrata

Crédit mihi me psáltriam hanc emísse: id anus mi
indícium fecit.

10 Nám ut hinc forte ea ad óbstetricem erat míssa, ubi
eam uidi, ílico

Accédo: rogito, Pámphila quid agát, iam partus ád-
siet,

Eone óbstetricem arcéssat. illa exclámat 'abi, abi:
iam, Aéschine, 620

Satis diú dedisti uérba: sat adhuc túa nos frustratást
fides.'

"Hem, quíd istuc obsecro" inquam "est?" 'ualeas,
hábeas illam quae placet.'

15 Sensi ílico id illas súspicari: séd reprimi mé tamen,
Nequíd de fratre gárrulae illi dícerem ac fierét palam.
Núnc quid faciam? dícam fratris ésse hanc? quod
minumést opus 625

Vsquam ecferrí: ac mító: fieri pótis est ut nequa
éxeat.

Ípsum id metuo ut crédant: tot concúrrunt uerí sí-
milia:

20 Égomet rapui: ipse égomet solui argéntum: ad me
abductást domum.

Haéc adeo mea cúlpa fateor fieri. non me hanc rem
patri,

Út ut erat gesta, índicasse! exórassem ut eam dú-
cerem. 630

Céssatum usque adhúc est: nunc porro, Aéschine,
expergíscere:

Núnc hoc primumst: ád illas ibo, ut púrgem me.
accedam ád foris.

Périi: horresco sémper, ubi pultáre hasce occipió 25
miser.

Heús heus: Aeschinús ego sum. aperite áliquis actu-
tum óstium. 634

Pródit nescio quís: concedam huc.

MICIO. AESCHINVS.

MI. Íta uti dixi, Sóstrata, IV 5

Fácite: ego Aeschinúm conueniam, ut quó modo acta
haec súnť sciat.

Séd quis ostium hóc pultauit? AE. Páter hercle est,
perii. MI. Aéschine,

AE. Quid huic híc negotist? MI. túne has pepulistí foris?
Tacet. quór non ludo hunc áliquantisper? mélius est, 5
Quandóquidem hoc numquam mi ípse uoluit dí-
cere. 640

Nil míhi respondes? AE. Nón equidem istas, quód
sciam.

MI. Ita: nám mirabar, quíd hic negoti essét tibi.

Erúbuit: salua rés est. AE. Dic sodés, pater,
Tibi uéro quid istic ést rei? MI. Nil ést míhi quidem. 10
Amícus quidam me á foro abduxít modo 645

Huc áduocatum sibi. AE. Quid? MI. Ego dicám tibi:
Habitánt hic quaedam múlieres paupérculae:

Vt opínor has non nósse te, et certó scio:

Neque ením diu huc commigrárunt. AE. Quid tum 15
póstea?

MI. Virgo ést cum matre. AE. Péрге. MI. Haec uirgo or-
bást patre: 650

Hic méus amicus ílli generest próxumus:

Huic léges cogunt núbere hanc. AE. Períí. MI. Quid
est?

AE. Nil: récte: perge. MI. Is uénit ut secum áuehat:
 20 Nam habitát Miletí. AE. Hem, uírginem ut secum
 áuehat?

MI. Sic ést. AE. Miletum usque óbsecro? MI. Ita. AE.
 Animó malest. 655

Quid ipsaé? quid aiunt? MI. Quíd illas censes? níl
 enim.

Comménta mater ést, esse ex alió uiro
 Nesció quo puerum nátum: neque eum nóminat:
 25 Priórem esse illum, nón oportere huíc dari.

AE. Eho, nónne haec iusta tíbi uidentur póstea? 660

MI. Non. AE. Óbsecro non? án illam hinc abducét, pater?

MI. Quid illám ni abducatur? AE. Fáctum a uobis dúriter
 Inmisericorditérque atque etiam, si ést, pater,
 30 Dicéndum magis apérte, inliberáliter.

MI. Quam obrém? AE. Rogas me? quíd illi tandem cré-
 ditis 665

Fore ánimi misero, qui ílla consueuít prior?
 Qui infélix hauscio án illam misere núnc amat,
 Quom hanc síbi uidebit praésens praesentem éripi,
 35 Abdúci ab oculis? fácinus indignúm, pater.

MI. Qua rátione istuc? quís despondit? quís dedit? 670

Quoi quándo nupsit? aúctor his rebús quis est?

Quor dúxit alienam? AE. Án sedere opórtuit

Domi uírginem tam grándem, dum cognátus hinc
 40 Illínc ueniret éxpectantem? haec, mí pater,
 Te dicere aequom fúit et id deféndere. 675

MI. Ridículum: aduorsumne illum causam dícerem,
 Quoi uéneram aduocátus? sed quid ista, Aéschine,
 Nostra? aút quid nobis cum illis? abeamús. quid est?
 45 Quíd lacrumas? AE. Pater, óbsecro, auscultá. MI.
 Aéschine, audiui ómnia

Ét scio: nam té amo: quo magis quae agis curae sunt
mihi. 680

AE. Ita uelim me prómerentem amés, dum uiuas, mí
pater,

Út me hoc delictum ádmisisse in me, íd mihi ue-
mentér dolet

Ét me tui pudét. MI. Credo hercle: nam íngenium
nouí tuom

Líberale: séd uereor ne indíligens nimiúm sies. 50

Ín qua ciuitáte tandem te árbitrare uiuere? 685

Vírginem uitiásti, quam te nón ius fuerat tángere.

Iam íd peccatum prímum magnum, *mágnum*, at hu-
manúm tamen:

Fécere alii saepe item boni. at póstquam id euenít,
cedo

Númquid circumspéxti? aut numquid túte prospéxti 55
tibi,

Quíd fieret? qua fieret? si te mi ípsum puduit pró-
loquí, 690

Quá resciscerem? haec dum dubitas, ménses abie-
rúnt decem.

Pródidisti et te ét illam miseram et gnátum, quod
quidem in té fuit.

Quíd? credebas dórmiēti haec tibi confecturós
deos?

Ét illam sine tua ópera in cubiculum íri deductúm 60
domum?

Nólim ceterárum rerum té socordem eodém modo. 695

Bóno animo es, ducés uxorem hanc. AE. Hém. MI.

Bono, inquam, animo és. AE. Pater,

Óbsecro, num lúdis tu [nunc] me? MI. Égo te? quam
obrem? AE. Néscio:

Quía tam misere hoc ésse cupio uérum, eo uereór
magis.

65 MI. Ábi domum ac deos cómprecare, ut úxorem arcessás:
abi.

AE. Quid? eam uxorem? MI. Eám. AE. Iam? MI. Iam quan-
túm potest. AE. Di mé, pater, 700
Ómnes oderínt, ni magis te quam óculos nunc ego
amó meos.

MI. Quid? quam illam? AE. Aeque. MI. Pérbenigne. AE.
Quid? ille ubist Milésius?

MI. Ábiit, periit, náuem ascendit; séd quor cessas? AE.
Ábi, pater:

70 TÚ potius deos cómprecare: nám tibi eos certó scio,
Quóm uir melior múlto es quam ego, obtémperaturós
magis. 705

MI. Égo eo intro, ut quae opus súnť parentur: tú fac ut
dixi, sí sapis.

AE. Quid hoc ést negoti? hoc ést patrem esse aut hóc est
filiu éste?

Si fráter aut sodális esset, quí magis morem géreret?
75 Hic nón amandus? hícine non gestándus in sinúst?
hem: 709

Itaque ádeo magnam mi ínicit sua cómmoditate cúram:
Ne fórte imprudens fáciam quod nolít, sciens cauébo.
Sed céssó ire intro, né morae meis núptiis egomét
siem?

DEMEA. MICIO.

IV 6 DE. Deféssus sum ambuládo: ut, Syre, te cúm tua
Monstrátione mágnus perdat Iúppiter!
Perréptauí usque omne óppidum: ad portam, ád la-
cum, 715

Quo nón? neque illic fábrica erat neque frátre
homo

Vidísse se aibat quísqum. nunc ueró domi 5
Certum óbsidere est úsque, donec rédierit.

MI. Ibo, illis dicam núllam esse in nobís moram. IV 7

DE. Sed eccum ípsam: te iam dúdum quaero, Micio. 720

MI. Quid nám? DE. Fero alia flágitia ad te ingéntia
Boni illíus adulescéntis. MI. Ecce autém noua.

DE. Capitália. MI. Ohe iam. DE. Néscis qui uir sít. MI. 5
Scio.

DE. O stúlte, tu de psáltria me sómnias 724

Agere: hóc peccatum in uírginemst ciuém. MI. Scio.

DE. Oho, scís et patere? MI. Quid ní patiar? DE. Díc
mihi,

Non clámas? non insánis? MI. Non: malím quidem.

DE. Puer nátust. MI. Di bene uórtant. DE. Virgo níl habet. 10

MI. Audíui. DE. Et ducenda índotatast. MI. Scílicet.

DE. Quid núnc futurumst? MI. Íd enim quod res ípsa
fert: 730

Illínc huc transferétur uirgo. DE. O Iúppiter,
Istócine pacto opórtet? MI. Quid faciam ámplius?

DE. Quid fácias? si non ípsa re tibi istúc dolet, 15

Simuláre certe est hóminis. MI. Quin iam uírginem
Despóndi: res compósitast: fiunt núptiae: 735

Dempsí metum omnem: haec mágis sunt hominis.

DE. Céterum

Placét tibi factum, Micio? MI. Non, sí queam
Mutáre. nunc quom nón queo, animo aequó fero. 20

Ita uítast hominum, quási quom ludas tésseris,
Si illúd quod maxume ópus est iactu nón cadit, 740
Illúd quod cecidit fórte, id áрте ut córrigas.

DE. Corrécior: nempe tua áрте uigintí minae

- 25 Pro psáltria períere: quae quantum potest
Aliquo ábiciendast, sí non pretio, grátiis.
- MI. Neque ést neque illam sáne studeo uéndere. 745
- DE. Quid igitur faciet? MI. Dómi erit. DE. Pro diuóm
fidem,
Meretríx et mater fámilias una ín domo?
- 30 MI. Quor nón? DE. Sanumne crédis te esse? MI. Equi-
dem árbitor.
- DE. Ita mé di ament, ut uídeo tuam ego inéptiam,
Factúrum credo, ut hábeas quicum cántites. 750
- MI. Quor nón? DE. Et noua nupta éadem haec discet.
MI. Scilicet.
- DE. Tu inté eas restim dúctans saltabís. MI. Probe.
- 35 DE. Probe? MI. Ét tu nobiscum úna, si opus sit. DE. Eí
mihi.
- Non te haéc pudent? MI. Iam uéro omítte, Démea,
Tuam istam íracundiam, átque ita ut *hodié* decet 755
Hilarum ác lubentem fác te gnati in núptiis.
Ego hós conueniam: póst huc redeo. DE. O Iúppiter,
40 Hancíne uitam! hoscín móres! hanc deméntiam!
Vxór sine dote uéniet: intus psáltríast:
Domus súmptuosa: aduléscens luxu pérditus: 760
Senéx delirans. ípsa si cupiát Salus,
Seruáre prorsus nón potest hanc fámiliam.

SYRVS. D E M E A.

- V 1 SY. Edepól, Syrisce, té curasti mólliter
Lautéque munus áministrastí tuom.
Abi. séd postquam intus sum ómnium rerúm sa-
tur, 765
- Prodeámbulare huc líbitumst. DE. Illud síis uide
5 Exémplum disciplínae. SY. Ecce autem híc adest

Senex nóster. quid fit? quid tu es tristis? DE. Óh
scelus.

SY. Ohe iám: tu uerba fúndis hic, sapiéntia?

DE. Tu sí meus esses.. SY. Dís quidem esses, Démea, 770
Ac tuám rem constabilísses. DE. Exemplo ómnibus
Curárem ut esses. SY. Quam óbrem? quid fecí? DE. 10
Rogas?

In ípsa turba atque ín peccato máxumo,
Quod uíx sedatum sátis est, potastí, scelus,
Quasi ré bene gesta. SY. Sáne nollem huc éxitum. 775

D R O M O. S Y R V S. D E M E A.

DR. Heus Sýre, rogat te Ctésipho ut redeás. SY. Abi. V 2

DE. Quid Ctésiphonem hic nárrat? SY. Nil. DE. Eho, cár-
nufex,
Est Ctésipho intus? SY. Nón est. DE. Quor hic nó-
minat?

SY. Est álius quidam, párasitaster paúlulus:
Nostín? DE. Iam scibo. SY. Quid agis? quo abis? DE. 5
Mítte me. 780

SY. Noli ínquam. DE. Non manum ábstines, mastígia?
An tibi iam mauis cérebrum dispergam híc? SY. Abit.
Edepól commissatórem haud sane cómmodum,
Praesértim Ctesiphóni. quid ego núnc agam?
Nisi, dum haé silescunt túrbæ, interea in ángulum 785 10
Aliquo ábeam atque edormíscam hoc uilli. síc agam.

M I C I O. D E M E A.

MR. Paráta a nobis súnt, ita ut dixi, Sóstrata, V 3
Vbi uís. quis nam a me pépulit tam grauitér foris?
DE. Eí míhi, quid faciam? quid agam? quid clamem aút
querar?

- O caelum, o terra, o maria Neptuni. **MI.** Ém tibi, 790
 5 **RESCÍUIT** omnem rem: id nunc clamat scilicet:
PARÁTAE lites: succurrendumst. **DE.** Éccum adest
COMMÚNIS corruptéla nostrum liberum.
- MI.** Tandém reprime iracúndiam atque ad té redi.
DE. Représsi, redii, mító maledicta ómnia: 795
- 10 **REM** ipsám putemus. díctum hoc inter nós fuit
 (Ex te ádeost ortum), né tu curarés meum
 Neue égo tuom? respónde. **MI.** Factumst, nón nego.
- DE.** Quor núnc apud te pótat? quor recipís meum?
 Quor émis amicam, Mício? numquí minus 800
- 15 **MIHI** idém ius aequomst ésse quod mecúmst tibi?
 Quando égo tuom non cúro, ne curá meum.
- MI.** Non aéquom dicis. **DE.** Nón? **MI.** Nam uetus uerbum
 hóc quidemst,
 Commúnia esse amícorum inter se ómnia.
- DE.** Facéte: nunc demum ístaec nata orátíost. 805
- 20 **MI.** Auscúlta paucis, nísi molestumst, Démea.
PRINCÍPIO, si id te mórdet, sumptum filii
 Quem faciunt, quaeso hoc fácito tecum cógites:
 Tu illós duo olim pró re tollebás tua,
 Quod sátis putabas túa bona ambobús fore, 810
- 25 **ET** mé tum uxorem crédidisti scilicet
DUCTÚRUM: eandem illam rátionem antiquam óbtine:
CONSÉRUA, quaere, párce, fac quam plúrimum
 Illís relinquo: glóriam tu istam óbtine.
- MEA**, quae praeter spem euénere, utantúr sine. 815
- 30 **DE** súmma nil decédet: quod hinc accésserit,
 Id dé lucro putáto esse omne. haec sí uoles
 In ánimo uere cógitare, Démea,
 Et mi ét tibi et illis démpseris moléstiam.
- DE.** Mittó rem: consuetúdinem ipsorúm. **MI.** Mane: 820

Scio: istuc ibam. multa in homine, Démea, 35
 Signa insunt, ex quibus cóniectura fáci-
 Duo quóm idem faciunt, saepe ut possis dícere
 'Hoc lícet inpune fácere huic, illi nón licet',
 Non quó dissimilis rés sit, sed quo is quí facit. 825
 Quae ego inesse in illis uideo, ut confidám fore 40
 Ita ut uolumus. uideo eos sápere, intellegere, in
 loco

Veréri, inter se amáre: scires líberum
 Ingénium atque animum. quó uis illos tú die
 Reddúcas. at enim métuas, ne ab re sint tamen 830
 Omíssiore paulo. o noster Démea, 45
 Ad ómnia alia aetáte sapimus réctius:
 Solum únum hoc uitium fért senectus hóminibus:
 Atténtiores súmus ad rem omnes, quám sat est:
 Quod illós sat aetas ácuat. DE. Ne nimiúm modo 835
 Bonae tuae istae nós rationes, Micio, 50
 Et túos iste animus aéquos subuortát. MI. Tace:
 Non fiet. mitte iam istaec: da te hodié mihi:
 Expórge frontem. DE. Scílicet ita témpus fert,
 Faciúndumst: ceterúm rus cras cum filio 840
 Cum primo luci ibo hinc. MI. De nocte cénseo: 55
 Hodié modo hilarum fáce te. DE. Et istam psáltriam
 Vna illuc mecum hinc ábstraham. MI. Pugnáueris.
 Eo pácto prorsum illi ádligaris filium.
 Modo fácito ut illam sérues. DE. Ego istuc uídero 845
 Atque íbi fauillae pléna, fumi ac póllinis 60
 Coquéndó sit faxo ét molendo: praéter haec
 Merídie ipso fáciam ut stipulam cólligat;
 Tam excóctam reddam atque átram quam carbóst.

MI. Placet:

Nunc míhi uidere sápere. atque equidem filium 850

65 Tum etiám si nolit cógam ut cum illa uná cubet.

DE. Derídes? fortunátu's, qui isto animó sies:

Ego séntio. MI. Ah, pergísne? DE. Iam iam désino.

MI. I ergo íntro, et quoi rei est, eí rei hunc sumámús
diem.

A C T V S V.

D E M E A.

Númquam ita quisquam béne subducta rátione ad V 4
uitám fuit, 855

Quín res aetas úsus semper áliquíd adportét noui,
Áliquíd moneat: út illa quae te scíre credas néscias,
Ét quae tibi putáris prima, in éxperiundo ut répu-
dies.

Quód nunc mi euenít: nam ego uitam dúram, quam 5
uixi úsque adhuc,

Própe iam excurso spátio mitto. id quam óbrem? re
ipsa répperi 860

·Fácilitate níl esse homini mélius neque cleméntia.
Íd esse uerum ex me átque ex fratre quoíuis facilest
nóscere.

Ílle suam egít sémper uitam in ótio, in conuíuiis,
Clémens, placidus, núlli laedere ús, adridere óm- 10
nibus:

Síbi uixit: sibi súmptum fecit: ómnes bene dicúnt,
amant. 865

Égo ille agrestis, saéuos, tristis, párcus, truculen-
tús, tenax

Dúxi uxorem: quam íbi miseriam uídi! nati filii,
Ália cura: heia aútem, dum studeo illis ut quam
plúrimum

15 Fácerem, contriui in quaerundo uítam atque aetá-
tém meam:

Núnc exacta aetáte hoc fructi pró labore ab eís
fero, 870

Ódium: ille alter síne labore pátria potitur cóm-
moda.

Íllum amant, me fúgitant: illi crédunt consilia óm-
nia,

Íllum diligúnt, apud illum súnť ambo, ego desértus
sum:

20 Íllum ut uiuat óptant, meam autem mórtem expec-
tant scílicet.

Íta eos meo labóre eductos máxumo hic fecít suos 875

Paúlo sumptu: míseriam omnem ego cápío, hic po-
titur gaúdia.

Áge age nunciam éxperiamur cóntra, ecquid ego pós-
siem

Blánde dicere aút benigne fácere, quando hoc pró-
uocat.

25 Égo quoque a meis me amari et mágni pendi póstulo.
Si id fit dando atque óbsequendo, nón posteriores
feram. 880

Déerit: id mea mínime re fert, quí sum natu máxu-
mus.

S Y R V S. D E M E A.

V 5 S Y. Heus Démea, orat fráter ne abeas lóngius

D E. Quis homo? ó Syre noster, sálue: quid fit? quíd
agitur?

S Y. Recte. D E. Óptumest. iam núnc haec tria primum
áddidi 884

Praetér naturam: 'o nóster, quid fit? quíd agitur?'

Seruom haúd inliberálem praebes te, ét tibi 5
 Lubéns bene faxim. SY. Grátiam habeo. DE. Atquí,
 Syre,
 Hoc uérumst et re ipsa éxperiere própeditem.

GETA. DEMEA. (SYRVS.)

GE. Era, ego húc ad hos prouíso, quam mox uírginem V 6
 Arcéssant. sed eccum Démeam. saluós sies. 890

DE. O quí uocare? GE. Géta. DE. Geta, hominem máxumi
 Pretí te esse hodie iúdicauí animó meo:

Nam is míhi profectost séruos spectatús satis, 5
 Quoi dóminus curaest, íta uti tibi sensí, Geta,
 Et tibi ob eam rem, síquid usus uénerit, 895
 Lubéns bene faxim. méditor esse adfábilis,
 Et béne procedit. GE. Bónus es, quom haec exístu-
 mas.

DE. Paulátim plebem prímulum faciό meam. 10

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA.

AE. Occídunt me quidem, dúm nimis sanctas núptias V 7
 Student fácere: in adparándo consumúnt diem. 900

DE. Quid ágitur, Aeschine? AE. Éhem, pater mi, tu híc
 eras?

DE. Tuos hércle uero et ánimo et naturá pater,
 Qui té amat plus quam hosce óculos. sed quor nón 5
 domum

Vxórem arcessis? AE. Cúpío: uerum hoc míhi mo-
 raest:

Tibícina et hymenaéum qui cantént. DE. Eho, 905
 Vin tu huíc seni auscultáre? AE. Quid? DE. Missa
 haéc face,

Hymenaéum turbas lámpadas tibícinas,

MI. Me dúcere autem? DE. Té. MI. Me? DE. Te inquam.

MI. Inéptis. DE. Si tu sís homo,
Hic fáciat. AE. Mi patér. MI. Quid tu autem huic,
ásine, auscultas? DE. Níl agis: 935

Fieri áliter non potést. MI. Deliras. AE. Síne te exo-
rem, mí pater.

MI. Insánis: aufer. DE. Áge, da ueniam filio. MI. Satin
sánus es?

Ego nóuos maritus áнно demum quínto et sexagén- 15
sumo

Fiam átque anum decrepítam ducam? idne éstis auc-
torés mihi?

AE. Fac: prómisi ego illis. MI. Prómisti autem? dé te
largitór, puer. 940

DE. Age, quíd siquid te máius oret? MI. Quási non hoc
sit máximum.

DE. Da uéniam. AE. Ne grauére. DE. Fac, promítte. MI.
Non omíttitis?

AE. Non, nísi te exorem. MI. Vís est haec quidem. DE. 20
Áge prolixé, Mício.

MI. Etsi hóc mihi prauom inéptum absurdum atque álie-
num a uítá mea

Vidétur: si uos tánto opere istuc uóltis, fiat. AE.
Béne facis. 945

DE. Meritó *tuo* te amo. uérum . . MI. Quid? DE. Ego dí-
cam, hoc quom fit quód uolo.

MI. Quid núnc? quid restat? DE. Hégio cognátus his est
próxumus,

Adfínis nobis, paúper: bene nos áliquíd facere illí 25
debet.

MI. Quid fácere? DE. Agelli est híc sub urbe paúlum
quod locitás foras:

Huic démus qui fruátur. **MI.** Paulum id aútemst? **DE.**

Si multúmst, tamen 950

Faciúndumst: pro patre huic est, bonus est, nóster
est, recté datur.

Postrémo non meum illud uerbum fácio, quod tu,
Micio,

30 Bene ét sapienter dixti dudum: 'uítium commune
ómniúmst,

Quod nímium ad rem in senécta attenti súmus'?
hanc maculam nós decet

Ecfúgere: dictumst uére et re ipsa fieri oportet. **AE**

Mí pater. 955

MI. Quid ístic? dabitur quádoquidem hic uolt. **AE.** Gaú-
deo.

DE. Nunc míhi germanu's páriter animo et córpore.

35 Suó sibi gladio hunc iúgulo.

SYRVS. DEMEA. MICIO. AESCHINVS.

V 9 **SY.** Factumst quód iussisti, Démea.

DE. Frúgi homo's. ergo édepol hodie meá quidem sen-
téntia

Iúdico Syrum fieri esse aequom líberum. **MI.** Istunc
líberum? 960

Quód nam ob factum? **DE.** Múlta. **SY.** O noster Dé-
mea, edepol uír bonu's:

5 Égo istos uobis úsque a pueris cúraui ambos sédulo;
Dócui, monui, béne praecepi sémper quae potui ómnia.

DE. Rés apparet: ét quidem porro haec, óbsonare cùm
fide,

Scórtum adducere, ádparare dé die conuívium: 965

Nón mediocris hóminis haec sunt ófficia. **SY.** O lepi-
dúm caput.

DE. Póstrema hodie in psáltria hac emúnda hic adiutór 10
fuit,

Híc curauit: pródesse aequomst: álii meliorés erunt:
Dénique hic uolt fieri. MI. Vin tu hoc fieri? AE. Cu-

pío. MI. Sí quidem

Tú uis, Syre, eho accéde huc ad me: liber esto. SY.

Béne facis: 970

Ómnibus gratiam hábeo, et seorsum tibi praeterea,
Démea.

DE. Gaúdeo. AE. Et ego. SY. Crédo: utinam hoc perpé- 15
tuom fiat gaúdium,

Phrýgiam ut uxorém meam una mécum uideam líbe-
ram.

DE. Óptumam quidem múlierem. SY. Et quidem tuó ne-
poti huius fílio

Hódie prima mámmam dedit haec. DE. Hércle uero
sério, 975

Síquidem prima dédit, haud dubiumst quín emitti ae-
quóm siet.

MI. Ób eam rem? DE. Ob eam: póstrema a me argéntum 20
quantist súmito.

SY. Dí tibi, Demea, ómnia omnes sémper optata ófferant.

MI. Sýre, processisti hódie pulchre. DE. Síquidem porro,
Mício,

Tú tuom officium fácies, atque huic áliquid paulum
praé manu 980

Déderis, unde utátur: reddet tibi cito. MI. Istoc uí-
lius.

AE. Frúgi homost. SY. Reddam hércle, da modo. AE. 25
Áge, pater. MI. Post cónsulam.

DE. Fáciet. SY. O uir óptume. AE. O patér mi festiuís-
sume.

MI. Quíd istuc? quae res tám repente móres mutauít tuos?

Quód prolubium? quae istaec subitast lárgitas? **DE.**

Dicám tibi: 985

Út id ostenderém, quod te isti fáciem et festiuóm putant,

30 Íd non fieri ex uéra uita néque adeo ex aequo ét bono, Séd ex adsentando indulgendo et lárgiendo, Mício.

Núnc adeo si ob eám rem uobis méa uita inuisa, Aéschine, est,

Quía non iusta iniústa prorsus ómnia omnino óbsequor, 990

Míssa facio: ecfúndite, emite, fácite quod uobis lubet.

35 Séd si id uoltis pótius, quae uos própter adulescéntiam

Mínus uidetis, mágis impense cúpitis, consulítis parum,

Haéc reprehendere ét corrigere et óbsecundare in loco:

Écce me, qui id fáciam uobis. **AE.** Tíbi, pater, permíttimus: 995

Plús scis quid facto ópus est. sed de frátre quid fiét?

DE. Sino

40 Hábeat: in istac finem faciat. **MI.** Ístuc recte. **CANTOR.** Plaúдите.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 154 iambici senarii
- 155 ad 157 trochaici octonarii
- 158 trochaicus dimeter catalecticus
- 159 iambicus octonarius
- 160 et 162 trochaici octonarii
- 161 163 164 trochaici septenarii
- 165 trochaicus octonarius
- 166 ad 169 trochaici septenarii
- 170 ad 196 iambici octonarii
- 197 ad 208 trochaici septenarii
- 209 iambicus septenarius
- 210 ad 227 iambici octonarii
- 228 ad 253 iambici senarii
- 254 ad 287 iambici octonarii
- 288 trochaicus septenarius
- 289 ad 291 iambici octonarii
- 292 et 293 trochaici septenarii
- 294 iambicus octonarius
- 295 ad 298 trochaici septenarii
- 299 ad 302 iambici octonarii
- 303 et 304 trochaici septenarii
- 305 ad 316 iambici octonarii
- 317 iambicus quaternarius
- 318 et 319 trochaici septenarii
- 320 iambicus octonarius
- 321 ad 329 trochaici septenarii
- 330 et 331 iambici octonarii
- 332 et 333 trochaici septenarii
- 334 ad 354 iambici octonarii
- 355 ad 516 iambici senarii

TERENTIVS.

- V. 517 trochaicus octonarius
- 518 trochaicus septenarius
 - 519 ad 523 iambici octonarii
 - 524 iambicus quaternarius
 - 525 trochaicus octonarius
 - 526 trochaicus septenarius
 - 527 ad 539 iambici octonarii
 - 540 ad 591 trochaici septenarii
 - 592 ad 609 iambici octonarii
 - 610 et 611 trochaici septenarii
 - 612 et 613 versus choriambici
 - 614 iambicus senarius
 - 615 iambicus quaternarius
 - 616 trochaicus dimeter catalecticus
 - 617 trochaicus octonarius
 - 618 trochaicus septenarius
 - 619 ad 624 iambici octonarii
 - 625 ad 637 trochaici septenarii
 - 638 ad 678 iambici senarii
 - 679 ad 706 trochaici septenarii
 - 707 ad 711 iambici septenarii
 - 712 iambicus octonarius
 - 713 ad 854 iambici senarii
 - 855 ad 881 trochaici septenarii
 - 882 ad 933 iambici senarii
 - 934 ad 955 iambici octonarii
 - 956 et 957 iambici senarii
 - 958 iambicus octonarius
 - 959 ad 997 trochaici septenarii.
-

ONOMASTICON THERNTIANVM.

- Aeschinus (Ἀἰσχίνης) *Ad.* 26. 82. 147. 260. 326. 462. 588. 634. Aeschine *Ad.* 160. 175. 190. 268. 407. 449. 620. 631. 637. 677. 679. 901. 989. Aeschinum *Ad.* 237. 292. 330. 636. Aeschino *Ad.* 356
 Aesculapius (Ἀσκληπιός) Aesculapi *Hec.* 338
 Aethiopia (Αἰθιοπία) (*abl.*) *Eu.* 165. 471
 Andrius (Ἀνδριος) Andrium *An.* 906. Andria *An.* 73. 215. Andriam *An.* 9. 13. Andriae *An.* 85. Andria (*abl.*) *An.* 461. 756
 Andrus (Ἀνδρος) Andrum *An.* 222. 923. Andro *An.* 70. 931
 Antiphila (Ἀντιφίλη) *Heau.* 691. (*voc.*) 258. 381. 398. 405. 408
 Antipho (Ἀντιφῶν) *Ph.* 101. 187. 231. 254. 270. 308. 502. (*voc.*) *Eu.* 565. 574. *Ph.* 163. 202. 204. 216. 465. 504. 528. 549. 696. 854. 861. 883. Antiphonem *Eu.* 840. *Ph.* 192. 221. 323. 463. 918. Antiphoni *Ph.* 598. 753. 842. Antiphone *Ph.* 612
 Apollo (Ἀπόλλων) Apollinis *An.* 698
 Archidemides (Ἀρχιδημίδης) Archidemidem *Eu.* 327
 Archilis (Ἀρχιλίς) (*voc.*) *An.* 228. 481
 Archonides (Ἀρχωνίδης) Archonidi (*gen.*) *Heau.* 1065
 Asia (Ἀσία) Asiam *An.* 935. *Heau.* 111. 117. Asia (*abl.*) *Heau.* 181
 Athenae (Ἀθῆναι) Athenas *An.* 907. Athenarum *Hec.* 88
 Atticus (Ἀττικός) *An.* 923. Atticum *An.* 927. Atticam *An.* 221. 780. 859. *Eu.* 805. 1093. *Ph.* 114. Attica (*abl.*) *Eu.* 110
 Babylo (Βαβύλων) *Ad.* 915
 Bacchis (Βακχίς) *Heau.* 654. 722. 821. 905. 908. *Hec.* 98. 771. (*voc.*) *Heau.* 736. *Hec.* 731. 732. 786. 856. Bacchidem *Heau.* 311. 696. 767. 809. 969. *Hec.* 114. 128. 157. 719. 806. 846. 854. Bacchidis *Heau.* 744. *Hec.* 102. Bacchidi *Heau.* 791. 1050. *Hec.* 60. 169
 Byrria (Πυρρίας) *An.* 333. (*voc.*) 301. 314. 323. Byrriam *An.* 357
 Caecilius Caecili *Hec.* 14
 Callidemides (Καλλιδημίδης) *Hec.* 804. Callidemidem *Hec.* 432. 801
 Canthara (Κανθάρα) (*voc.*) *Ad.* 353. Cantharam *An.* 769
 Caria (Καρία) Cariam *Eu.* 126. Caria (*abl.*) *Heau.* 608
 Ceres Cerere *Eu.* 732
 Chaerea (Χαιρέας) *Eu.* 696. 707. 823. 824. 923. 985. (*voc.*) 308. 337. 558. 864. 871. 880. 893. 901. 1086. Chaream *Eu.* 540. 713

- Charinus* (Χαρῖνος) *Charine* *An.* 305. 325. 330. 345. 642. 974. *Charinum* *An.* 318. *Charini* *Heau.* 732
- Chremes* (Χρέμης) *An.* 99. 144. 166. 241. 352. 376. 391. 773. 949. 970. 976. *Eu.* 501. 531. 617. *Heau.* 875. 1045. (*voc.*) *An.* 538. 550. 561. 574. 783. 823. 846. 854. 868. 895. 902. 906. 917. 930. 945. 946. 992. *Eu.* 535. 730. 743. 751. 765. *Heau.* 75. 94. 117. 148. 429. 436. 493. 518. 556. 585. 591. 631. 644. 665. 787. 795. 844. 851. 859. 862. 883. 894. 938. 1049. 1052. *Ph.* 567. 577. 609. 613. 797. 960. 966. 984. *Chremem* *An.* 361. 527. *Eu.* 724. 909. *Ph.* 63. 865. *Chremetem* *An.* 472. 533. *Chremetis* *An.* 247. *Chremi* (*gen.*) *An.* 368. *Chremeti* *Ph.* 1026
- Chrysis* (Χρυσίς) *An.* 105. 803. *Chrysidem* *An.* 85. 107. 796. *Chrysidis* *An.* 124. 223. 283. 801. 925. *Chryside* *An.* 106
- Cilicia* (Κιλικία) *Ciliciam* *Ph.* 66
- Clinia* (Κλεινία) *Heau.* 225. 431. 525. 768. 847. 907. (*voc.*) 105. 175. 234. 243. 264. 279. 295. 309. 360. 406. 688. 695. *Cliniam* *An.* 86. *Heau.* 405. 605. 821. *Cliniae* (*gen.*) *Heau.* 515. 899. (*dat.*) 884
- Clitipho* (Κλειτοφῶν) *Heau.* 727. 829. 904. (*voc.*) 209. 240. 244. 273. 321. 335. 353. 562. 575. 579. 960. 967. 1037. 1057. *Clitiphonis* *Heau.* 697. 703. 767. 852
- Corinthius* (Κορίνθιος) *Corinthia* *Heau.* 600. 629
- Corinthus* (Κόρινθος) *Corinthum* *Hec.* 86. *Corintho* *Heau.* 96
- Cratinus* (Κρατῖνος) *Cratine* *Ph.* 448. *Cratinum* *Ph.* 447. *Cratini* *Ad.* 581
- Crito* (Κρίτων) *An.* 801. *Heau.* 498. (*voc.*) *An.* 802. 817. 919. 942. 951. *Ph.* 456. *Critonem* *An.* 906
- Ctesipho* (Κτησιφῶν) *Ad.* 558. 589. 776. 778. (*voc.*) 260. 266. 271. 277. 564. *Ctesiphonem* *Ad.* 252. 355. 777. *Ctesipho* *Ad.* 784
- Cyprus* (Κύπρος) *Cyprum* *Ad.* 224. 230. 278
- Danaë* (Δανάη) *Danaae* *Eu.* 585
- Dauos* (Δᾶος) *An.* 159. 194. 576. 663. 721. 840. *Daue* *An.* 190. 199. 206. 344. 346. 367. 370. 383. 409. 434*. 476. 492. 582. 595. 665. 711. 965. 972. 978. 985. 987. *Ph.* 52. 63. *Dauom* *An.* 169. 173. 335. 579. 787. 842. 862. 963. *Dau* *An.* 509. *Dauo* (*dat.*) *An.* 953. (*abl.*) 302. 415. 838
- Demea* (Δημέας) (*voc.*) *Ad.* 80. 100. 115. 129. 135. 373. 385. 392. 422. 428. 461. 467. 483. 489. 492. 500. 754. 770. 806. 818. 821. 831. 882. 917. 924. 958. 961. 971. 978. *Demeam* *Ad.* 890
- Demipho* (Δημοφῶν) *Ph.* 352. 353. 656. (*voc.*) 421. 439. 723. 795. 906. 926. 969. 1011. 1024. 1031. *Demiphonem* *Ph.* 899
- Diana* *Dianae* *Ad.* 582
- Dionysia* (Διονήσια) *Heau.* 162. 733
- Diphilus* (Δίφιλος) *Diphili* *Ad.* 6
- Discus* (Δίσκος) *Discum* *Eu.* 608
- Donax* (Δόναξ) (*voc.*) *Eu.* 772. 774
- Dorcium* (Δόρκιον) *Dorcio* *Ph.* 152

- Dorias (Δωριάς) (voc.) *Eu.* 538.
720
Dorio (Δωρίων) (voc.) *Ph.* 485.
526
Dorus (Δῶρος) Dore *Eu.* 472.
594. 850. Dorum *Eu.* 724
Dromo (Δρόμων) *Heau.* 275.
(voc.) *An.* 860. *Heau.* 249. 743.
748. *Ad.* 376. Dromonem *Heau.*
241. 892
Ennius Ennium *An.* 18
Geta (Γέτας) *Ph.* 35. 46. 606.
838. 840. *Ad.* 291. 479. 891.
(voc.) *Ph.* 72. 136. 151. 179.
196. 219. 233. 373. 374. 386.
478. 482. 536. 545. 554. 609.
616. 672. 682. 777. 781. 847.
848. 869. *Ad.* 320. 323. 325.
349. 447. 506. 891. 894. Getam
Ph. 50. 177. 827. *Ad.* 305
Glycerium (Γλυκέριον) *An.* 806.
875. 969. (voc.) 134. (acc.) 552.
859. 908. 978. Glycerio (dat.)
790. 905. (abl.) 243. 284. 682
Gnatho (Γνάθων) *Eu.* 228. 271.
(voc.) 419. 446. 474. 771. 1043.
1054
Gnathonicus (Γναθωνικός) Gna-
thonici *Eu.* 264
Graecus Graeci *Ph.* 26. Graeca
Heau. 8. (abl.) *Eu.* 33. *Heau.*
4. *Ad.* 8. Graecas *Heau.* 17.
Graecis *Eu.* 8
Hegio (Ήγιων) *Ad.* 438. 947.
(voc.) *Ph.* 447. 452. *Ad.* 455.
488. 499. 592. Hegionem *Ad.*
460. Hegioni *Ad.* 351
Hercules (Ήρακλής) *Eu.* 1027
Imbrus (Ίμβρος) Imbro *Hec.* 171
Indicus (Ίνδικός) Indicis *Eu.* 413
Iuno Lucina *An.* 473. *Ad.* 487
Iuppiter *Ph.* 807. *Ad.* 714. (voc.)
An. 464. 732. 930. *Eu.* 550.
709. 946. 1048. *Heau.* 256. 630.
690. *Ph.* 816. *Hec.* 317. *Ad.* 111.
196. 366. 731. 757. Iouem *Eu.*
584. Ioue *Heau.* 1036
Laches (Λάχης) *Hec.* 727. (voc.)
134. 206. 232. 263. 633. 647.
664. 722. 732. 751. 785
Latinus Latini *Ph.* 26. Latinas
Eu. 8. 34. *Heau.* 18
Lemnus (Λῆμνος) Lemnum *Ph.*
66. 567. Lemni *Ph.* 680. 942.
1013. Lemno *Ph.* 873. 1004
Lesbia (Λεσβία) (voc.) *An.* 459.
Lesbiam *An.* 228
Liber Libero *Eu.* 732
Lucina vide Iuno
Menander (Μένανδρος) *An.* 9.
Menandri *Eu.* 9. 20. 30
Menedemus (Μενέδημος) Mene-
deme *Heau.* 159. 427. 440. 464.
861. 883. 908. 921. 931. 954.
1047. Menedemum *Heau.* 180.
185. 608. 739. 1001. Menedemi
Heau. 749. Menedemo (dat.)
Heau. 768. (abl.) 610
Micio (Μιλίων) *Ad.* 923. (voc.)
60. 92. 96. 132. 598. 720. 737.
800. 836. 943. 952. 979. 988.
Micionem *Ad.* 512
Mida (Μίδας) *Ph.* 862
Milesius (Μιλήσιος) *Ad.* 702
Miletus (Μίλητος) Miletum *Ad.*
655. Mileti *Ad.* 654
Minerua Mineruam *Heau.* 1036
Myconius (Μυκόνιος) *Hec.* 803.
Myconium *Hec.* 433. 801
Myrrina (Μυρρίνη) *Hec.* 445.
830. 870. (voc.) 523. 541. 560.
Myrrinam *Hec.* 811. 845. Myr-
rina (abl.) *Hec.* 632
Mysis (Μυσίς) *An.* 226. (voc.)
267. 282. 686. 693. 714. 722.
748. 802
Naevius Naevium *An.* 18. Naevi
Eu. 25
Nausistrata (Ναυσιστράτη) (voc.)

- Ph.* 784. 813. 986. 987. 1014. 1037. 1046
Neptunus *Neptuni* *Ad.* 790
 * *Nicaretus* (*Νικάρετος*) *Nicaretum* *An.* 87
Oedipus (*Οἰδίπους*) *An.* 194
Omphale (*Ὀμφάλη*) *Omphalae* *Eu.* 1027
Pamphila (*Παμφίλη*) *Ad.* 619.
Pamphilam *Eu.* 440. 442. 624. 796. 827. 1036. *Ph.* 310. 510. 517
Pamphilus (*Πάμφιλος*) *An.* 88. 131. 462. 851. 957. 965. *Hec.* 60. 115. 144. 346. *Pamphile* *An.* 254. 267. 286. 318. 321. 325. 344. 380. 409. 416. 617. 675. 686. 871. 882. 933. 950. 965. 986. *Hec.* 290. 382. 389. 395. 456. 482. 484. 504. 585. 602. 613. 621. 635. 650. 664. 671. 824. 855. 862. 864. *Pamphilum* *An.* 90. 145. 209. 227. 234. 310. 338. 412. 685. 717. *Hec.* 173. 428. 575. 743. 752. 796. 804. 808. *Pamphili* *An.* 549. 765. *Hec.* 77. 152. 341. *Pamphilo* (*dat.*) *An.* 301. 429. 486. 518. *Hec.* 125. 774. 816. (*abl.*) *An.* 166. 216. 497. 512. 603. *Hec.* 269
Parmeno (*Παρμένων*) *Eu.* 129. 570. 694. 700. 925. 974. 1050. *Hec.* 409. 878. (*voc.*) *Eu.* 83. 99. 189. 221. 277. 286. 307. 330. 351. 362. 369. 462. 964. 975. 1020. 1034. *Hec.* 82. 83. 103. 109. 131. 133. 149. 301. 304. 314. 320. 340. 359. 416. 808. 841. 875. 879. *Ad.* 168. *Parmenonem* *Eu.* 267. 270. 304. 918. 944. 1005. *Parmenonis* *Eu.* 718. *Parmenone* *Eu.* 698
 * *Pasiphila* (*Πασιφίλη*) *An.* 945
Perinthia (*Περινθία*) (*abl.*) *An.* 13. *Perinthiam* *An.* 9
Phaedria (*Φαιδρία*) *Eu.* 81. 982. *Ph.* 80. 475. 484. 830. 833. 1054. (*voc.*) *Eu.* 86. 95. 144. 148. 171. 190. 210. 651. 678. 687. 715. 1073. 1086. *Ph.* 154. 173. 208. 222. 247. 257. 269. 309. 499. 503. 532. 558. *Phaedriam* *Eu.* 440. 441. *Ph.* 64. 253. *Phaedriae* (*gen.*) *Eu.* 354. 437. 824. *Ph.* 600. (*dat.*) *Eu.* 1037. *Ph.* 87. 597. 712. 778. 886. 1036. 1049. *Phaedria* (*abl.*) *Eu.* 201. 465
Phaedrus (*Φαῖδρος*) *Phaedrum* *An.* 86
Phania (*Φανία*) *An.* 934. *Hec.* 458. *Phaniam* *An.* 929. *Heau.* 169
Phanium (*Φάνιον*) *Ph.* 322. (*voc.*) 201. (*acc.*) 218. 316. 352. 782. *Phanio* *Ph.* 872
Phanocrates (*Φανοκράτης*) *Phanocratae* *Heau.* 1061
Phidippus (*Φείδιππος*) *Phidippe* *Hec.* 247. 256. 480. 497. 510. 627. 708. 715. 771. 777. *Phidippum* *Hec.* 246. 449. 622. *Phidippo* *Hec.* 820. 870
Philotis (*Φιλῶτις*) (*voc.*) *Hec.* 82. 84. *Philotium* (*Φιλώτιον*) (*voc.*) *Hec.* 89. 197. (*acc.*) 81
 * *Philtera* (*Φιλτέρα*) *Heau.* 662
Philumena (*Φιλονμένη*) *Hec.* 354. 414. 480. 588. (*voc.*) 243. 325. 632. *Philumenam* *An.* 306. 1001. *Hec.* 219. 320. 466. 809. 832. *Philumena* *Hec.* 191. 318. 337. 349. 793
Phormio (*Φορμίων*) *Ph.* 27. 122. 314. 476. 618. 692. 833. 897. 1048. (*voc.*) 317. 824. 437. 478. 620. 858. 875. 882. 900. 922. 1050. *Phormionem* *Ph.* 26. 307.

560. 592. 783. 1027. Phormioni
Ph. 157. 720
- Phrygia (Φρυγία) (voc.) *Heau.*
731. Phrygiam *Ad.* 973
- Piraeus (Πειραιεύς) Piraeo *Eu.*
290. 539
- Plautus *Ad.* 7. 9. Plautum *An.*
18. Plauti *Eu.* 25
- Pyrrus (Πύρρος) *Eu.* 783
- Pythias (Πυθιάς) *Eu.* 642. (voc.)
500. 650. 656. 672. 730. 753.
901. 902. 909. 947. 961
- Rhamnusius (Ῥαμνούσιος) Rham-
nusium *An.* 930
- Rhodium (Ῥόδιος) *Eu.* 423. Rho-
dium *Eu.* 420. Rhodio *Eu.* 498
- Rhodus (Ῥόδος) Rhodi *Eu.* 107
- Salus *Hec.* 338. *Ad.* 761
- Samius (Σάμιος) Samia *Eu.* 107
- Sanga (Σάγγης) *Eu.* 776. (voc.)
814
- Sannio (Σαννίων) *Eu.* 780. *Ad.*
276. (voc.) 210. 220. 240
- Scirtus (Σκίρτος) Scirte *Hec.* 78
- Simulio (Σιμαλίον) (voc.) *Eu.*
772. 775
- Simio (Σίμων) *An.* 789. 907.
(voc.) 41. 503. 820. 846. 894.
908. 914
- Simulus (Σιμύλος) Simulum *Ad.*
465. Simulo *Ad.* 352
- Simus (Σίμος) *Heau.* 498
- Sophrona (Σωφρόνη) Ph. 865.
(voc.) 739. 741. Sophronam
Eu. 807
- Sosia (Σωσίας) (voc.) *An.* 28.
[51.] 119. *Hec.* 427
- Sostrata (Σωστράτη) *Ad.* 321.
616. (voc.) *Heau.* 647. 663.
1007. *Hec.* 223. 229. 271. 339.
Ad. 309. 329. 343. 511. 635.
787. Sostratam *Hec.* 179. 329.
629. *Ad.* 506. Sostratae *Hec.*
332
- Stephanio (Στεφανίων) (voc.)
Ad. 380
- * Stilpo (Στίλπων) Ph. 389. 390.
740. Stilponem Ph. [356.] 390
- Storax (Στύραξ) (voc.) *Ad.* 26
- Strato (Στράτων) (voc.) *Eu.* 414
- Sunium (Σούνιον) (acc.) Ph. 837.
Sunii *Eu.* 519. Sunio *Eu.* 115
- Syra (Σύρα) (voc.) *Hec.* 59. 83
- Syriscus (Συρίσκος) Syrisce *Eu.*
772. 775. *Ad.* 763
- Syrus (Σύρος) *Heau.* 473. 509.
728. 743. 896. 898. Syre *Heau.*
291. 310. 319. 343. 346. 348.
350. 400. 517. 531. 536. 543.
581. 589. 595. 598. 615. 684.
692. 699. 757. 762. 775. 811.
825. 975. 980. 985. 993. *Ad.*
247. 249. 260. 261. 278. 281.
412. 531. 538. 543. 549. 713.
776. 883. 887. 916. 970. 979.
Syrum *Heau.* 191. 757. 950. *Ad.*
315. 361. 553. 960. Syri *Heau.*
723. 886. Syro (dat.) *Heau.* 999.
1066. (abl.) 241. 882
- Thais (Θαῖς) *Eu.* 391. 499. 508.
527. 532. 619. 725. 733. 848.
963. 1039. 1040. (voc.) 91. 190.
455. 462. 743. 750. 754. 783.
792. 807. 810. 873. 882. 887.
906. Thaidem *Eu.* 231. 266. 270.
352. 359. 364. 563. 788. 991.
1055. 1075. Thaidis *Eu.* 267*.
Thaïdi *Eu.* 188. 275. 434. 569.
616. 951. 983. 1026. Thaïde
Eu. 545. 956. 1051
- Thraso (Θράσω) *Eu.* 353. (voc.)
453. 455. 475. 1025. 1061. 1068.
1088
- Venus *Eu.* 732.

